

BOSNIA AND HERZEGOVINA
Ministry for Human Rights and Refugees

Broj: 10-37-2-925-84/17
Sarajevo, 12.09.2023. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

BOSNA I HERCEGOVINA PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO		
21-09-2023		
Broj	vešni uruj	Broj prilega
0102-37-1-2023/23		

PREDMET: Izvještaj GREVIO komiteta za Bosnu i Hercegovinu o zakonodavnim i drugim mjerama poduzetim za provođenje odredbi Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulske konvencije) i Preporuke Komiteta potpisnica Istanbulske konvencije Vijeća Europe, **dostavlja se**

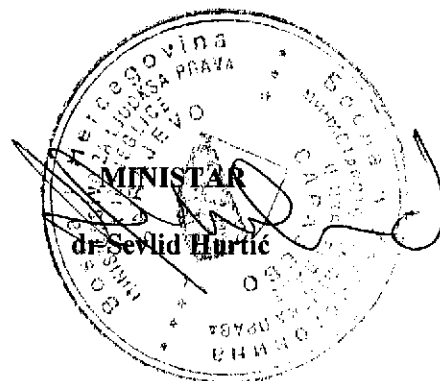
Poštovani/a,

U skladu sa Zaključkom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj 05-07-1-2054-46/23 od 23.8.2023.godine, dostavljamo Vam **Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu o zakonodavnim i drugim mjerama poduzetim za provođenje odredaba Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Preporuke Komiteta potpisnica Istanbulske konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini.**

Član 70. Istanbulske konvencije “Učešće parlamenta u praćenju primjene Konvencije” definiše da su nacionalni parlamenti članica pozvani da učestvuju u praćenju poduzetih mjera u primjeni ove Konvencije, da članice podnose izvještaje GREVIO ekspertne grupe svojim nacionalnim parlamentima i da je Parlamentarna skupština Vijeća Evrope pozvana da redovno prati primjenu ove Konvencije.

Sljedom gore navedenog, dostavljamo Vam i Informaciju o procesu prve procjene privedbe Istanbulske konvencije u Bosni i Hercegovini provedene od strane grupe eksperata Vijeća Europe (GREVIO).

S poštovanjem,

Dostavljeno:

- a/a
- Naslovu

Prilog:

- Informacija o Preporukama Komiteta potpisnica Istanbulske konvencije Vijeća Europe i preporukama iz Izvještaja GREVIO komiteta za Bosnu i Hercegovinu o zakonodavnim i drugim mjerama za provođenje odredbi Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulske konvencije)
- Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu o zakonodavnim i drugim mjerama poduzetim za provođenje odredaba Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (BHS)
- Preporuke Komiteta potpisnica Vijeća Europe o implementaciji Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od strane Bosne i Hercegovine (BHS)
- Zaključak Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj 05-07-1-2054-46/23 od 23.8.2023.godine

ИНФОРМАЦИЈА

о Препорукама Комитета потписница Истанбулске конвенције Савјета Европе и препорукама из извјештаја ГРЕВИО комитета за Босну и Херцеговину о законодавним и другим мјерама које су предузете за спровођење одредби Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција)

Конвенција Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) је усвојена 11. маја 2011. године у Истанбулу. Босна и Херцеговина је била шеста чланица Савјета Европе која је ратификовала Конвенцију.

Члан 70. “Учешће парламента у праћењу примјене Конвенције” Истанбулске конвенције гласи:

1. Национални парламенти чланица позвани су да учествују у праћењу предузетих мјера у примјени ове Конвенције,
2. Чланице подносе извјештаје ГРЕВИО групе својим националним парламентима,
3. Парламентарна скупштина Савјета Европе позвана је да редовно прати примјену ове Конвенције.

У складу са календаром мониторинга спровођења Истанбулске конвенције, **надлежни орган Савјета Европе за праћење спровођења Истанбулске конвенције – „ГРЕВИО комитет“**, је 06. септембра 2019. године отпочео процес израде **Извјештаја за Босну и Херцеговину о законодавним и другим мјерама предузетим за спровођење одредби Истанбулске конвенције**. Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице је, у сарадњи са ентитетским гендер центрима и надлежним органима Брчко Дистрикта БиХ, координисала активности између ГРЕВИО комитета и надлежних институција у Босни и Херцеговини.

Процес, који је укључивао достављање одговора на упитник, теренску посјету стручног тима ГРЕВИО-а и коментаре на Нацрт извјештаја за Босну и Херцеговину о законодавним и другим мјерама предузетим за спровођење одредби Истанбулске конвенције је завршен усвајањем **Извјештаја за Босну и Херцеговину о законодавним и другим мјерама предузетим за спровођење одредби Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици – ГРЕВИО извјештај** (у прилогу) на 27. састанку ГРЕВИО комитета одржаном од 20. до 24. јула 2022. године.

Извјештај ГРЕВИО обухвата период 2017. и 2018. године са додатком најважнијих чињеница ван наведеног периода, у складу са упутствима Савјета Европе. Извјештај садржи велики број информација о напретку Босне и Херцеговине у спровођењу Истанбулске конвенције, прикупљених од органа управе са свих нивоа власти у Босни и Херцеговини, као и невладиног сектора.

Извјештај предлаже мјере за унапређење примјене Конвенције. Предлажући ове мјере, ГРЕВИО је усвојио употребу различитих глагола за различите нивое хитности, напомињући да су сви они важни. Они су, редослиједом по приоритетности сљедећи: **„ургира“**, **„снажно подстиче“**, **„подстиче“** и **„позива“**. ГРЕВИО користи глагол **„ургирати“** онда када сматра да је потребно хитно дјеловање како би се законодавство или политика земље ускладили са Истанбулском конвенцијом. **„Снажно подстиче“** се користи када ГРЕВИО уочи недостатке које треба уклонити у блиској будућности како би се обезбиједило свеобухватно спровођење Конвенције. Трећи ниво хитности садржан је у употреби глагола **„подстиче“**, који се користи за указивање на недостатке на које треба обратити пажњу, иако се то може учинити у каснијој фази. На крају, глагол **„позива“** указује на мале недоследности у спровођењу те се од земље тражи да размотри њихово превазилажење, или се дају приједлози који нуде смјернице у процесу спровођења.

У извјештају се истиче неколико постојећих законских и стратешких мјера које су власти Босне и Херцеговине увеле у области превенције и борбе против насиља над женама и насиља у породици. Између осталог, чињеница је да се стратегије које су усвојене у циљу превенције и борбе против насиља над женама и насиља у породици у великој мјери односе на родну природу насиља над женама, стављајући га у оквире кршења људских права и облика дискриминације и истичући значај обезбјеђивања суштинске

равноправности полова. Надаље, покренуто је неколико иницијатива на стратешком нивоу за осигурање равноправности, укључујући, на примјер, **увођење родно осјетљивог буџетирања у министарства на државном и ентитетском нивоу и успостављање контакт лица за равноправност полова у државним и ентитетским институцијама**. Оно што је веома релевантно су кораци које предузимају надлежни у циљу успостављања механизма и протокола за сарадњу више агенција на ентитетском, кантоналном и општинском нивоу у домену случајева насиља у породици како би се осигурала продуктивна сарадња између релевантних актера.

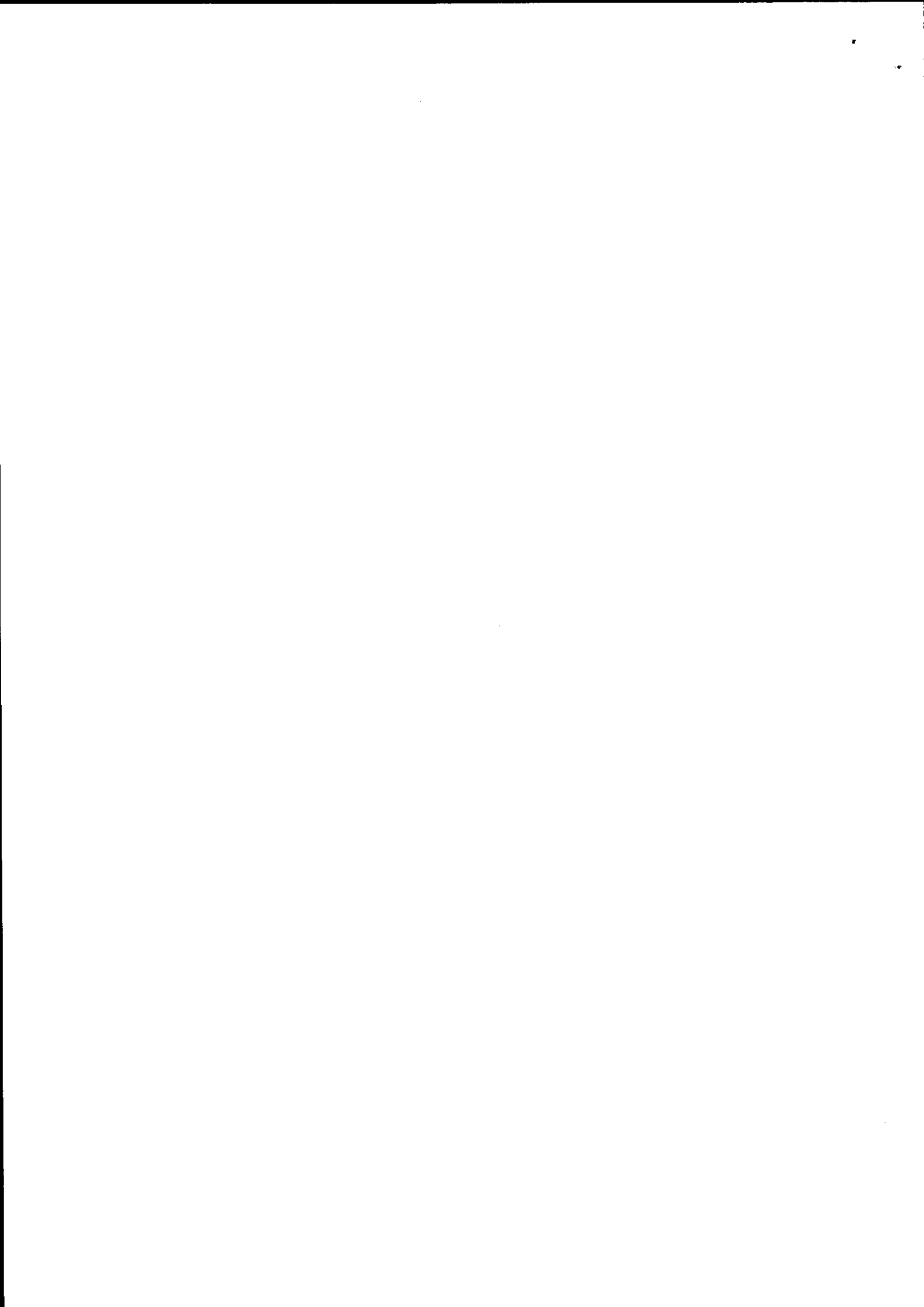
У смислу **позитивних помака у правном оквиру**, нова кривична дјела, укључујући сакаћење женских гениталија, присилну стерилизацију, прогон, сексуално узнемиравање и присилни брак, прописана су на ентитетском нивоу како би се ближе ускладила са Истанбулском конвенцијом. Поред тога, Република Српска је усвојила измјене и допуне којима се уводи обавеза полиције да изврши процјену ризика по пријему пријаве насиља у породици. Надаље, у оба ентитета уведене су посебне услуге подршке жртвама у поступцима насиља у породици, преко „лица од повјерења“ које може помоћи жртви на свим састанцима и саслушањима у јавним институцијама, укључујући полицију и судове.

Упркос горе наведеном, ГРЕВИО примјећује низ питања где је потребно побољшање како би се достигао виши ниво усклађености са одредбама Истанбулске конвенције. У извјештају се истиче да су **стратегије и примјена закона готово искључиво усмјерене на насиље у породици и не предвиђају конкретне мјере за друге штетне облике насиља над женама**. Извјештај стога препознаје важност унапређења Истанбулске конвенције у односу на све облике насиља над женама, поред насиља у породици, који су тренутно мање обухваћени стратегијама, програмима и службама подршке, уз дужну пажњу на њихову родну природу. Извјештај такође препознаје **хитну потребу да се повећа ниво финансирања, који је генерално скроман, и да се обезбиједи одрживи извори финансирања за организације за права жена** које имају кључну улогу у пружању посебних услуга подршке у Босни и Херцеговини. У извјештају се наводи да се ове невладине организације боре да покрију своје текуће трошкове и плате стручно особље, те се првенствено ослањају на међународне донаторе на пројектној основи. Сходно томе, у извјештају се наглашава потреба да се обезбиједи ниво финансирања женских невладиних организација које воде посебне услуге подршке женама жртвама свих облика насиља, кроз дугорочне грантове засноване на транспарентним процедурама набавки.

Надаље, анализа ГРЕВИО групе је открила да **приступ на стратешком нивоу заиста покреће и осврће се на питање родне природе насиља над женама, али није усклађен на нивоу спровођења**. У ствари, ГРЕВИО вјерује да одговори многих професионалаца, укључујући и оне из центара за социјални рад, полицијских службеника и судија, нису засновани на родном разумијевању насиља над женама и често садрже устаљене стереотипе. Извјештај стога препознаје потребу за значајним јачањем почетних и интерних обука о свим облицима насиља над женама и насиља у породици за оне професионалце који су на првој линији пружања подршке и заштите жртвама, као и за оне чија је улога да обезбиједи задовољење правде.

У области заштите и подршке жртвама, извјештај препознаје да тренутно **не постоји јасан пут и систем упућивања за жртве сексуалног насиља**, те да трауматска терапија и дуготрајно психолошко савјетовање нису довољно обезбијеђени. Извјештај стога наглашава потребу за успостављањем кризних центара или центара за упућивање за жртве силовања и/или сексуалног насиља који ће пружати хитну здравствену заштиту, савјетовање о трауми, форензички преглед и психолошку помоћ путем квалификованих стручњака како би се избјегла секундарна виктимизација. У извјештају се наводи и да је у прелазном периоду потребно успоставити јасан пут за жртве сексуалног насиља/силовања и брзо извршити форензичка испитивања.

У домену кривичног гоњења и процесног права, ГРЕВИО у овом извјештају изражава забринутост **што судије у Босни и Херцеговини доживљавају насиље у породици и друге облике насиља над женама као дјела која представљају мању пријетњу друштву**. Идентификоване су забрињавајуће праксе у изрицању и одмјеравању казне, као што је доминантна употреба **олакшавајућих околности, распрострањена употреба споразума о признању кривике и изрицање веома ниских казни**, што на крају ствара осјећај некажњивости и код починилаца и код жртава.

ГРЕВИО извјештај садржи укупно **19** ургентних питања која захтијевају хитно дјеловање власти како би се у потпуности испоштовале одредбе Конвенције.

Надаље, ГРЕВИО извјештај препознаје низ додатних области у којима су потребна побољшања како би се у потпуности испуниле обавезе из Конвенције. Те области су, између осталог: **потреба за спровођењем редовних анкета међу становништвом о распрострањености до сада неистражених облика насиља над женама, укључујући и оне који посебно погађају групе жена које су у неповољном положају коришћењем усклађених и упоредивих методологија, даљи развој иницијалних и интерних обука за наставнике о различитим облицима насиља над женама и равноправности полова како би имали алате за адекватну наставу о овим темама и како би могли открити дјевојчице и дјечаке који су у ризику, те их упутити на адекватне механизме подршке и заштите.**

Након што је ГРЕВИО комитет усвојио Извјештај за БОсну и Херцеговину, **Комитет потписница Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици** је 6. децембра 2022. године усвојио, а 12. децембра 2022. године објавио **Препоруке о спровођењу Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици од стране Босне и Херцеговине** (у прилогу). Комитет потписница Истанбулске конвенције препоручује да Босна и Херцеговина хитно предузме 19 мјера које су наведене и у ГРЕВИО извјештају за Босну и Херцеговину, предузме мјере за спровођење даљих закључака ГРЕВИО комитета, те о томе извести Комитет до 4. децембра 2025.године.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ГРЕВИО (полазни) поступак процјене
Извјештај о законодавним и другим мјерама
за имплементацију одредби Конвенције
Савјета Европе о спрјечавању и борби
против насиља над женама и насиља у
породици (Истанбулска конвенција)
Босна и Херцеговина

Група експерата
за дјеловање против насиља над женама и
насиља у породици
(ГРЕВИО)

Усвојио ГРЕВИО дана 24.06.2022.године

Објављено дана хх.9. 2022. године

Секретаријат надзорног механизма Конвенције Вијећа Европе о спречавању и борби против
насиља у породици
Савјет Европе
Ф-67075 Стразбур Цедекс
Француска

www.coe.int/conventionviolence

Садржај	
Предговор.....	6
Резиме.....	8
Увод.....	122
I Сврха, дефиниције, равноправност и недискриминација, опште обавезе.....	133
A. Општи принципи Конвенције.....	133
B. Степен примјене Конвенције и дефиниције (члан 2. и 3.).....	144
Ц. Основна права, принцип једнакости и недискриминације (члан 4.).....	199
1. Родна равноправност и недискриминација.....	19
2. Међусекторска дискриминација.....	20
D. Обавезе држава и дужна пажња (члан 5.).....	233
II Интегрисане политике и прикупљање података.....	233
A. Свеобухватне и координисане политике (члан 7.).....	23
B. Финансијска средства (члан 8.).....	28
Ц. Невладине организације и цивилно друштво (члан 9.).....	30
D. Координационо тијело (члан 10.).....	32
E. Прикупљање података и истраживање (члан 11.).....	35
1. Административно прикупљање података.....	355
a. Агенције за провођење закона и сектор правосуђа.....	37
б. Сектор здравствене и социјалне заштите.....	38
ц. Подаци о процедури за добијање азила.....	40
2. Анкете међу становништвом.....	40
3. Истраживање.....	42
III Превенција.....	444
A. Подизање свијести (члан 13.).....	444
B. Образовање (члан 14.).....	46
Ц. Обука стручњака (члан 15.).....	48
D. Програми превентивне интервенције и програми за рад с починиоцима насиља (члан 16.).....	51
1. Програми за починиоце насиља у породици.....	51
2. Програми за сексуалне преступнике.....	544
E. Учешће приватног сектора и средстава јавног информисања (члан 17.).....	544
IV Заштита и подршка.....	566

А.	Опште обавезе (члан 18.)	56
Б.	Информисање (члан 19.)	58
Ц.	Опште услуге подршке (члан 20.)	59
1.	Социјалне услуге	59
2.	Здравствене услуге	62
Д.	Специјализоване услуге подршке (члан 22.)	63
Е.	Сигурне куће (члан 23.)	64
Ф.	СОС телефони (члан 24.)	67
Г.	Подршка за жртве сексуалног насиља (члан 25.)	68
Х.	Заштита и подршка за дјецу свједоке (члан 26.)	70
И.	Пријављивање од стране стручњака (члан 28.)	71
V	Материјално право	73
А.	Грађанско право	73
1.	Грађанске парнице и правни лијекови (члан 29.)	73
2.	Накнада (члан 30.)	75
3.	Старатељство, право на посјету и сигурност (члан 31.)	78
4.	Грађанске посљедице принудних бракова (члан 32.)	811
Б.	Кривично право	82
1.	Психичко насиље (члан 33.)	83
2.	Прогањање (члан 34.)	85
3.	Физичко насиље (члан 35.)	87
4.	Сексуално насиље, укључујући силовање (члан 36.)	87
5.	Принудни брак (члан 37.)	91
6.	Генитално сакаћење жена (члан 38.)	92
7.	Присилни абортус и присилна стерилизација (члан 39.)	93
8.	Сексуално узнемиравање (члан 40.)	94
9.	Неприхватљива оправдања за кривична дјела, укључујући и дјела почињена у име тзв.части (члан 42.)	96
10.	Санкције и мјере (члан 45.)	96
11.	Отежавајуће околности (члан 46.)	98
12.	Забрана процеса обавезног алтернативног рјешавања спорова односно одређивања казне (члан 48.)	100
VI	Истрага, судски поступак, процесно право и заштитне мјере	100

А.	Опште обавезе, непосредни одговор, превенција и заштита (члан 49. и 50.)	101
1.	Пријављивање, брзи одговор и истраге од стране агенција за спровођење закона	101
2.	Учинковита истрага и процесуирање	102
3.	Степен осуђујућих пресуда	10404
Б.	Процјена ризика и управљање ризиком (члан 51.)	107
Ц.	Хитне мјере заштите и мјере забране приласка односно заштите (члан 52. и члан 53.)	11010
Д.	Поступци <i>ex parte</i> и <i>ex officio</i> (члан 55.)	11616
1.	Поступци <i>ex parte</i> и <i>ex officio</i>	11616
2.	Подршка жртвама у судским поступцима	11616
Е.	Мјере заштите (члан 56.)	11717
Ф.	Правна помоћ (члан 57.)	11919
VII	Миграције и азил	12121
А.	Боравишни статус (члан 59.)	12222
1.	Родноосјетљиво одлучивање у процедури за азил	12424
2.	Смјештај	12626
Ц.	Забрана протјеривања односно враћања (члан 61.)	12828
VIII	Закључне напомене	12929
Прилог I	Списак приједлога и сугестија од стране групе ГРЕВИО	13131
I.	Сврха, дефиниције, равноправност и недискриминација, опште обавезе	13131
Б.	Степен примјене Конвенције и дефиниције (члан 2. и 3.)	13131
Ц.	Основна права, принцип једнакости и недискриминације (члан 4.)	13132
2.	Међусекторска дискриминација	13132

Предговор

Група експерата за акцију против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО) је независно тијело за праћење људских права са мандатом да прати спровођење Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (ЦЕТС бр. 210 „Истанбулска конвенција“) од стране чланица Конвенције. Састоји се од 15 независних и непристрасних стручњака именованих на основу признатих стручних знања из области људских права, родне равноправности, насиља над женама и/или помоћи и заштите жртава.

Прописане активности ГРЕВИО групе обухватају праћење примјене Истанбулске конвенције у земљама чланицама (процедура процјене), отварање истрага о конкретним околностима у земљи чланица Конвенције (истражни поступак) и доношење општих препорука на тему из домена ове конвенције.

Овај извјештај је резултат првог (полазног) поступка процјене који је извршен у односу на Босну и Херцеговину. Он у потпуности¹ покрива Конвенцију и тиме даје оцјену нивоа усклађености законодавства Босне и Херцеговине и праксе у свим областима Конвенције. У свјетлу обима Конвенције – као што је прописано у члану 2. став 1. – полазна процјена се фокусира на мјере подузете у односу „на све видове насиља над женама, укључујући насиље у породици, које жене погађа несразмјерно у односу на мушкарце“. Из тог разлога се термин „жртва“, који се користи у овом извјештају, односи на жртву жену или дјевојчицу.

На основу процјене, извјештајем се предлажу мјере за унапређење имплементације Конвенције. Предлажући ове мјере, ГРЕВИО је усвојио примјену различитих глагола за различите нивое хитности, уз напомену да су сви они важни. Они су, редослиједом по приоритетности сљедећи: „ургира“, „снажно подстиче“, „подстиче“ и „позива“. ГРЕВИО користи глагол „ургирати“ онда када сматра да је потребно хитно дјеловање како би се законодавство или политика земље ускладили са Истанбулском конвенцијом. „Снажно подстиче“ се користи када ГРЕВИО примјети недостатке које је потребно уклонити у блиској будућности како би се осигурала свеобухватна имплементација Конвенције. Трећи степен ургентности је садржан у употреби глагола „подстиче“, који се користи да укаже на недостатке којима је потребно посветити пажњу, иако се то може учинити у каснијој фази. На крају, глагол „позива“ указује на мале недоследности у имплементацији те се од земље тражи да размотри њихово превазилажење или се дају приједлози који нуде смјернице у процесу имплементације.

Први (полазни) поступак процјене се састоји од неколико корака, а путем сваког од њих ГРЕВИО прикупља кључне информације на којима темељи свој извјештај. Он се проводи као процес повјерљивог дијалога са циљем да се дају приједлози и сугестије специфични за конкретну државу како би се остварило побољшање у контексту државе чланице над којом се врши надзор. То укључује сљедеће:

¹ Уз изузетак поглавља VIII Конвенције, које ГРЕВИО сматра мање релевантним за процјену ситуације у свакој земљи чланица.

- Подношење извјештаја од стране државе, који је припремљен на основу ГРЕВИО основног упитника (државни извјештај);
- Евалуациона посета земљи ради упознавања са представницима владе и невладиних организација у овој области;
- Коментари државе у вези са нацртом ГРЕВИО извјештаја;
- Објављивање ГРЕВИО извештаја након његовог усвајања заједно са свим коментарима које је доставила држава.

Поред тога, ГРЕВИО такође прикупља информације из разних других извора, укључујући невладине организације (НВО), друге чланове цивилног друштва, државне институције за људска права и тијела Савјета Европе (Парламентарна скупштина, комесар за људска права и друга стална тијела), као и друге међународне органе. У оквиру евалуације стања, ГРЕВИО је, између осталих невладиних организација, добио писане прилоге од фондације „Удружене жене“ из Бањалуке и „Медица“ из Зенице.

Државни извјештај и писани поднесци достављени од стране цивилног друштва су објављени и доступни на званичној веб страници Истанбулске конвенције.

Анализа, сугестије и приједлози у овом првом извјештају о почетној процјени направљени су под искључивом одговорношћу ГРЕВИО групе. Извјештај приказује ситуацију какву је видјела делегација ГРЕВИО-а током евалуацијске посјете Босни и Херцеговини. Тамо гдје је било могуће, развој значајног законодавства и политике до 23.06.2022. године такође су узете у обзир.

У складу са Конвенцијом, чланови подносе извјештаје ГРЕВИО група својим националним парламентима (члан 70, став 2). ГРЕВИО тражи од националних власти да преведу овај извештај на своје службене језике како би осигурали да се извјештај дистрибуира широј публици, а не само релевантним владиним институцијама на свим нивоима (националном, регионалном и локалном), а посебно владама, министарствима и правосуђу, као и невладиним организацијама и другим организацијама цивилног друштва које раде у области насиља над женама.

Резиме

Овај извјештај садржи оцјену мјера имплементације које су предузеле власти у Босни и Херцеговини у вези са свим аспектима Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту: Конвенција).

Ову процјену дала је Група експерата за акцију против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО), независно тијело за праћење људских права са мандатом да надгледа спровођење Конвенције. Налази ГРЕВИО групе су засновани на информацијама прикупљеним у различитим фазама прве (почетне) процедуре процјене како је прописано чланом 68. Конвенције. Ово укључује извјештаје у писаној форми (државни извјештај који су доставили власти Босне и Херцеговине и додатне информације које су доставиле Фондације „Удружене жене“ из Бањалуке и „Медица“ из Зенице, као и деветодневну евалуациону посјету Босни и Херцеговини. Списак органа о којима је расправљала ГРЕВИО група налази се у Анексу II.

У извјештају се истиче неколико постојећих законских и стратешких мјера које су власти Босне и Херцеговине увеле у домену превенције и борбе против насиља над женама и насиља у породици. Између осталог, чињеница је да се стратегије које су донијете у циљу превенције и борбе против насиља над женама и насиља у породици у великој мери односе на родну природу насиља над женама, стављајући га у оквире кршења људских права и облика дискриминације, те наглашавајући значај обезбјеђивања суштинске родне равноправности. Надаље, на стратешком нивоу покренуто је неколико иницијатива за осигурање родне равноправности укључујући, на примјер, увођење родно осјетљивог буџетирања у министарства на државном и ентитетском нивоу и успостављање контакт особе за родну равноправност у државним и ентитетским институцијама. Оно што је веома релевантно јесу кораци које предузимају власти у циљу успостављања механизма и протокола за сарадњу више агенција на ентитетском, кантоналном и општинском нивоу у домену случајева насиља у породици како би се осигурала продуктивна сарадња између релевантних актера.

У смислу позитивних помака у правном оквиру, нова кривична дјела, укључујући сакаћење женских гениталија, присилну стерилизацију, прогон, сексуално узнемиравање и присилни брак, прописана су на ентитетском нивоу како би се ближе ускладили са Истанбулском конвенцијом. Поред тога, Република Српска усвојила је измјене и допуне којима се уводи обавеза полиције да изврши процјену ризика по пријему пријаве насиља у породици. У оба ентитета уведене су посебне службе подршке жртвама у поступцима насиља у породици, преко „особе од повјерења“ која може помоћи жртви на свим састанцима и саслушањима у јавним институцијама, укључујући полицију и судове.

Упркос горе наведеном, ГРЕВИО примјећује низ питања у којима је потребно побољшање како би се достигао виши ниво усклађености са одредбама Истанбулске конвенције. У извјештају се истиче да су стратегије и примјена закона готово искључиво усмјерене на насиље у породици и да не предвиђају конкретне мјере за друге штетне облике насиља над женама. Извјештај стога препознаје важност унапрјеђења Истанбулске конвенције у односу

на све облике насиља над женама, поред насиља у породици, који су тренутно мање обухваћени стратегијама, програмима и службама подршке, уз дужну пажњу на њихову родну природу. Извјештај, такође, препознаје хитну потребу за повећањем нивоа финансирања, који је углавном скроман, и за пружање одрживих извора финансирања организацијама за права жена које имају кључну улогу у пружању посебних услуга подршке у Босни и Херцеговини. У извјештају се наводи да се ове невладине организације боре да покрију своје текуће трошкове и плате стручно особље, те се првенствено ослањају на међународне донаторе на пројектној основи. Сходно томе, извјештај наглашава потребу да се обезбиједи ниво финансирања женских невладиних организација које воде посебне услуге подршке женама жртвама свих облика насиља, кроз дугорочне грантове засноване на транспарентним процедурама набавки.

Штавише, анализа групе ГРЕВИО открила је да приступ на стратешком нивоу заиста покреће и бави се питањем родне природе насиља над женама, али није координисан на нивоу имплементације. У ствари, ГРЕВИО налази да одговори многих професионалаца, укључујући и оне из центара за социјални рад, полицајаца и судија, нису засновани на родном разумијевању насиља над женама и често садрже устаљене стереотипе. Извјештај стога препознаје потребу за значајним јачањем почетне и интерне обуке о свим облицима насиља над женама и насиља у породици за оне професионалце који су на првој линији пружања подршке и заштите жртвама, као и за оне чија је улога да обезбиједе задовољење правде.

У области заштите и подршке жртвама, извјештај препознаје да тренутно не постоји јасан пут и систем упућивања за жртве сексуалног насиља, као и да су терапија, трауме и дуготрајно психолошко савјетовање недовољно обезбијеђени. Извјештај стога наглашава потребу за успостављањем кризних центара или центара за упућивање жртва силовања и/или сексуалног насиља који ће пружати непосредну здравствену заштиту, савјетовање о трауми, форензичко испитивање и психолошку помоћ преко квалификованих стручњака како би се избјегла секундарна виктимизација. У извјештају се наводи и да је у прелазном периоду потребно успоставити јасан пут за жртве сексуалног насиља/силовања и брзо извршити форензичка испитивања.

У домену кривичног гоњења и процесног права, у овом извјештају, ГРЕВИО изражава забринутост да судије у Босни и Херцеговини доживљавају насиље у породици и друге облике насиља над женама као дјела која представљају мању пријетњу друштву. Идентификоване су забрињавајуће праксе у изрицању и одмјеравању казне, као што су преовлађујуће коришћење олакшавајућих околности, широка употреба споразума о признању кривице и изрицање веома ниских казни, што на крају ствара осећај некажњивости и код починилаца и код жртва.

Иако ГРЕВИО поздравља ратификацију Истанбулске конвенције од стране Босне и Херцеговине и напоре које улаже у њену имплементацију, препознат је низ питања која захтијевају хитно дјеловање власти како би се у потпуности ускладиле са одредбама Конвенције. Ово се односи на потребу за:

- Ближе усаглашавање дефиниција насиља у породици и родно заснованог насиља које су тренутно у употреби са дефиницијама Истанбулске конвенције;
- Обезбјеђивање спровођења одредаба Истанбулске конвенције без дискриминације по било ком основу наведеном у члану 4, став 3, укључујући и на основу мјеста боравка или боравишног статуса;
- Промовисање истраживања и обезбјеђивање прикупљања података о родно заснованом насиљу које погађа групе жена које су изложене вишеструкој дискриминацији; укључивање њихових перспектива и потреба у развој, имплементацију, праћење и евалуацију свеобухватних и координисаних стратегија за превенцију и борбу против насиља над женама, у партнерству са посебним службама подршке које воде НВО и укључивање представника ових НВО у наведене процесе;
- Осигурање адекватних, одрживих и дугорочних финансијских средстава за све стратегије, мјере и законе на државном, ентитетском и локалном нивоу у циљу превенције и борбе против насиља над женама и насиља у породици и за институције које су надлежне за њихово провођење;
- Успостављање посебних тијела, с једне стране, за координацију и имплементацију стратегија и мјера у односу на све облике насиља над женама и, с друге стране, за надзор и њихову оцјену како би се осигурала објективност у оцјени стратегија на свим нивоима територије;
- Увођење система за прикупљање података у којем се заводе захтјеви за азил по основу родно заснованог прогона, основ прогона који је разматран, те његов исход;
- Истраживање заједничког полазног приступа образовним стратегијама о темама из члана 14. Конвенције, посезањем за постојећим структурама сарадње како би се размотрили заједнички циљеви;
- Увођење обавезних курсева и едукативних материјала о овим темама на свим нивоима образовања и у свим дијеловима Босне и Херцеговине, те разматрање образовних програма и уџбеника с циљем елиминисања негативних стереотипа о женама и дјевојчицама;
- Укидање система обавезног упућивања из центара за социјални рад ради приступа сигурним кућама, укључујући пружање могућности женама жртвама насиља у породици за самоупућивање и уклањање сваке законске препреке за приступ услугама подршке центара за социјални рад;
- Осигурање функционалне и доступне једне или више телефонских линија за пружање подршке жртвама свих облика насиља над женама на цијелој територији Босне и Херцеговине, које су доступне 24 сата дневно, потпуно бесплатне и са дужном пажњом за језичку баријеру са којом се могу суочити мигранткиње и друге жене које их позивају, као и са дужним поштовањем повјерљивости и анонимности позиватељки те осигурање дугорочног финансирања тих линија.

Надаље, ГРЕВИО препознаје одређени број додатних области у којима су потребна побољшања како би се у потпуности испуниле обавезе из Конвенције. Те области су, између

осталог: потреба спровођења редовних anketa међу становништвом о распрострањености облика насиља над женама који до сада нису истражени, укључујући и оне који посебно погађају групе жена које су у неповољном положају коришћењем усклађених и упоредиве методологије; и даљи развој иницијалних и интерних обука за наставнике о различитим облицима насиља над женама и родној равноправности, како би имали алате за адекватну наставу о овим темама и како би могли да открију дјевојчице и дјечаке који су у ризику и упуте их на адекватне механизме подршке и заштите .

Увод

Босна и Херцеговина је ратификовала Истанбулску конвенцију 07. 11. 2013. године и није задржала никакве резерве по депоновању свог инструмента ратификације Конвенције.

Истанбулска конвенција је најдалекосежнији међународни споразум на тему насиља над женама и насиља у породици. Њен свеобухватни низ одредаба чине превентивне и заштитне мјере као и извјестан број обавеза којима се осигурава адекватан одговор попут кривичног поступка за озбиљна кршења људских права. Она обухвата нови терен тражећи покретање питања основних узрока насиља над женама (попут родних стереотипа, традиција које су штетне по жене и уопштеног исказивања родне неравноправности).

Конвенција успоставља механизам надзора у циљу процјене нивоа њене имплементације у земљама чланицама. Овај механизам надзора се састоји од два стуба: Групе експерата за дјеловање против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО), као независног експертног тијела, те Комитета чланица, политичког тијела којег чине представници земаља чланица Конвенције.

Сходно члану 68. Конвенције, ГРЕВИО је започео полазну процјену за Босну и Херцеговину писмом и упућивањем упитника дана 06.09.2019.године. Редослијед подношења извјештаја према групи ГРЕВИО је одређен као комбинација регионалних група и редослиједа ратификовања. Власти Босне и Херцеговине су накнадно доставиле свој извјештај 06.02.2020. године – у року који је поставио ГРЕВИО. Након прелиминарног испитивања државног извјештаја, ГРЕВИО је извршио евалуацијску посјету Босни и Херцеговини у периоду од 06. до 14. 10.2021. године. Делегација је била у сљедећем саставу:

- Иво Холц, члан групе ГРЕВИО
- *Sabine Kräuter-Stockton*, чланица групе ГРЕВИО
- *Maria Moodie*, адвокатица, Уједињено Краљевство
- *Francesca Montagna*, администраторица при Секретаријату механизма за надзор Истанбулске конвенције

Током евалуацијске посјете делегацији су добродошлицу пожељели високопозиционирани функционери, између осталог, из Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, институција за родну равноправност на државном и ентитетском нивоу, Високог судског и тужилачког вијећа, Министарства правде, Министарстава унутрашњих послова на државном и ентитетском нивоу, Министарства сигурности Босне и Херцеговине, Тужилаштава на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта, Регулаторне агенције за комуникације Босне и Херцеговине, Министарства цивилних послова, Агенција за статистику на државном и ентитетском нивоу, као и судије парничних и кривичних судова. Поред тога, делегација се састала са великим бројем владиних и невладиних представника који раде у области спрјечавања и борбе против насиља над женама. Списак државних власти, невладиних организација и других са којима се састала делегација је наведен у прилогу II овог извјештаја. ГРЕВИО је захвалан за корисне информације које је добио од свих њих.

Евалуацијска посјета је припремана у блиској сарадњи са Јошком Мандићем, стручним савјетником у Агенцији за родну равноправност Босне и Херцеговине, који је именован за контакт особу са ГРЕВИО групом. ГРЕВИО жели да изрази своју захвалност за сарадњу и подршку коју је имао током цијелог поступка процјене, као и за конструктиван приступ представника власти у Босни и Херцеговини.

У дијелу своје полазне процјене, ГРЕВИО је испитао имплементацијске мјере које користе власти Босне и Херцеговине у односу на све аспекте Конвенције. У циљу концизности, овај извјештај даје приоритет неким одредбама у односу на друге. Иако обухвата сва поглавља Конвенције (уз изузетак поглавља VIII), извјештај не даје детаљну процјену и закључке за сваку појединачну одредбу.

I Сврха, дефиниције, равноправност и недискриминација, опште обавезе

A. Општи принципи Конвенције

1. Поглавље I Истанбулске конвенције прописује опште принципе који се примјењују на све чланове од Поглавља II до VII. То су, између осталог, основно људско право свакога, а посебно жена, да живе живот без насиља како у јавном тако и приватном домену, да се Конвенција мора проводити без дискриминације по било којем основу и да треба имати на уму потенцијал, те утицај бројних облика дискриминације. Такође се прописује да се родна перспектива треба уградити у имплементацију Конвенције те вршити процјена њеног утицаја.
2. У уводу наглашавамо да је Босна и Херцеговина демократско друштво са специфичним комплексним системом власти на више нивоа који је, након трогодишњег рата, успостављен Дејтонским мировним споразумом из 1995. године. Наведеним мировним споразумом успостављена су два Ентитета, Федерација Босне и Херцеговине и Република Српска. Брчко дистрикт је успостављен неколико година касније, 1999. године као јединица локалне самоуправе у земљи, како би се изразио мултиетнички састав Дистрикта. Док су Парламент и Савјет министара успостављени на државном нивоу, ентитети имају широке надлежности, укључујући законодавну и извршну власт; слично томе, Брчко дистрикт има своју локалну владу и може доносити законе. Федерација Босне и Херцеговине је специфична по томе што има 10 административних јединица које се зову кантони – сваки са својом кантоналном владом - који такође могу доносити законе и усвајати политике. На крају, четврти ниво власти у Босни и Херцеговини су општине које такође именују своје локалне владе. Стога је за оцјену имплементације Истанбулске конвенције у Босни и Херцеговини потребна помно израђена процјена вишеструких, паралелних и понекад преклапајућих политика и закона, као и оцјена степена до којег је осигурана координација и једнак ниво заштите у земљи.

Б. Степен примјене Конвенције и дефиниције (члан 2. и 3.)

3. У складу са односом прописаним Истанбулском конвенцијом у члану 2, став 1, почетна процјена се фокусира на мјере у вези са свим облицима насиља над женама, укључујући и насиље у породици, које погађа жене несразмјерно у односу на мушкарце. Члан 3 Истанбулске конвенције садржи кључне дефиниције које су важне за њено спровођење. Према ставу а, израз „насиље над женама“ означава „кршење људских права и облик дискриминације жена и представља све акте родно заснованог насиља који доводе или могу довести до физичког, сексуалног, психичког или економске повреде односно патње за жене, укључујући и пријетње таквим радњама, принудама, односно произвољним лишавањем слободе, било у јавном или приватном животу“, док појам насиља у породици треба тумачити као „сваки чин физичког, сексуалног, психичког или економско насиље које се дешава у породици или домаћинству, или између бивших партнера или садашњих супружника или партнера, без обзира да ли насилник дијели или је дијелио домаћинство са жртвом“. Дефиниција „родно заснованог насиља над женама“ из става д. Члан 3 тражи више јасноће у погледу природе насиља, наводећи да то значи „насиље које је усмјерено против жене зато што је жена, односно несразмјерно погађа жене“.
4. Дакле, насиље које је предмет Истанбулске конвенције разликује се од других облика насиља по томе што је пол жртве примарни мотив. Управо насиље над женама које је и узрок и посљедица неједнаких односа моћи заснованих на уоченим разликама између мушкараца и жена доводи до подређеног статуса жена у јавној и приватној сфери. У складу са дефиницијом из члана 3. став б. Поглавље V Конвенције посебно наводи облике насиља над женама које треба криминализовати (или, гдје је могуће, санкционисати на други начин). То су психичко насиље, прогон, физичко насиље, сексуално насиље укључујући силовање, присилни брак, сакаћење женских гениталија, присилни абортус, присилна стерилизација и сексуално узнемиравање. С обзиром на тежину насиља у породици, чланом 46. Конвенције прописано је да су околности под којима је кривично дјело извршено над бившим или садашњим супружником или партнером, од стране члана породице, лица које живи са жртвом или лица које је злостављало овлашћења, може се сматрати отежавајућим околностима приликом изрицања казне или елементом кривичног дела.
5. Основне политике на државном, ентитетском и окружном нивоу за спрјечавање и борбу против насиља над женама детаљно су анализиране у поглављу II, члан 7 овог извјештаја. Кључни закони о теми насиља над женама на државном нивоу су Закон о равноправности полова и Кривични закон Босне и Херцеговине, док су на ентитетским нивоима и нивоу Брчко дистрикта основни закони о заштити од насиља у породици, кривичним закони, закони о кривичном поступку и породични закони. Закони о заштити од насиља у породици усвојени су у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине 2012. и 2013. године, али су измијењени након што је Босна и Херцеговина ратификовала Истанбулску конвенцију како би се неке одредбе ускладиле са Конвенцијом, док је Закон о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта усвојен тек 2018. године.

6. Иако су на државном, ентитетским и нивоу Брчко дистрикта донесени закони који инкриминишу неке облике насиља над женама, укључујући насиље у породици, ГРЕВИО сматра да се политике и примјена закона готово искључиво фокусирају на насиље у породици. Како су власти информисале ГРЕВИО, овом облику насиља дат је приоритет с обзиром на то да највећи број студија показује да је то најдоминантнији облик родно заснованог насиља над женама у Босни и Херцеговини. Без обзира на наведено, ГРЕВИО примјећује да су разне студије и заинтересоване стране са којима се сусрео током евалуацијске посјете указале на висок степен сексуалног узнемиравања и, иако мање задокументоване праксе једнако поражавајућег облика насиља као што је на примјер присилни брак или генитално сакаћење жена. Надаље, Истанбулска конвенција обавезује државе чланице на холистички приступ насиљу над женама, а то подразумијева превентивне, заштитне и стратешке мјере у односу на све облике насиља над женама, без обзира на њихову доминантност.
7. ГРЕВИО поздравља чињеницу што донесене политике увелико покрећу питање родне природе насиља над женама. Конкретније, ГРЕВИО истиче позитивну страну што Оквирна стратегија за имплементацију Конвенције Савјета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици за период 2015-2018 (Оквирна стратегија) јасно препознаје насиље над женама као кршење људских права и облик дискриминације, наглашавајући важност осигурања суштинске родне равноправности. На ентитетском нивоу, Стратегије Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске такође јасно препознају природу рода у насиљу у породици, идентификујући родну неравноправност, дискриминацију и конзервативно тумачење родних улога и патријархално друштво као главне узроке. Међутим, као што ће бити описано у поглављима IV и V овог извјештаја, ово схватање се не примјењује систематично у кључним институцијама, прије свега центрима за социјални рад и кривичном правосудју, гдје се често не види родни аспект схватања насиља над женама, и гдје се често жртва излаже секундарној виктимизацији. ГРЕВИО даље примјећује обавезу НВО и стручњака да у складу са Законом о заштити од насиља у породици пријаве случајеве насиља над женама, чиме се такође аргументовано може видјети да се не одсликава родно схватање насиља над женама. Мјере заштите и подршке жртвама би заправо требало да имају за циљ да оснаже жене и избјегну секундарну трауматизацију. Када држава одузме од жртве контролу над могућношћу да пријави насиље и проводи накнадне мјере, жртве се могу осјећати беспомоћно и у најгорем случају могу се суздржати од тражења потребне помоћи.
8. Надаље, два закона која нуде дефиницију роднозаснованог насиља дају оквир овог концепта на родно неутралан начин, без прављења разлике за родно засновано насиље над женама². Иначе је ГРЕВИО у својим извјештајима стално наглашавао да такав приступ чини насиље над женама невидљивим, да не третира искуства жена на

² Родно засновано насиље је у Закону о родној равноправности дефинисано као „свака радња која узрокује или може проузроковати физичку, психичку, сексуалну или економску штету или патњу, као и пријетњу таквим радњама које спречавају лице или групу лица да ужива њихова људска права и слободе у јавној и приватној сфери живота“; у законима о раду Републике Српске/Федерације Босне и Херцеговине као „свако дјело које проузрокује физичку, психичку, сексуалну или економску штету или патњу, као и пријетње таквим радњама које озбиљно ограничавају лица у њиховим правима и слободама по принципу родне равноправности на послу или у вези са радом.”

адекватан начин те да омета дјелотворну заштиту жена³. ГРЕВИО стога наглашава потребу да се инкорпорира појам специфичних искустава жена у погледу родно заснованог насиља на начин да се усклади дефиниција са оном из члана 3. Конвенције.

9. Што се тиче концепта насиља у породици, на ентитетском и нивоу Брчко дистрикта оно је дефинисано у Кривичном закону и Закону о заштити од насиља у породици. ГРЕВИО примјећује у том погледу да омјер дефиниција у наведеним законима није увијек усклађен и сматра да ово може створити конфузију у примјени одредби. Што се тиче Федерације Босне и Херцеговине, чланом 222. Кривичног закона се дефинише насиље у породици у широко постављеним терминима и не укључује се јасно сексуално или економско насиље⁴. Обим примјене је ограничен у поређењу са Конвенцијом будући да обухвата само случајеве насиља унутар породице и не обухвата случајеве насиља почињеног од стране тренутног или бившег партнера који не живе у истој домаћинству⁵. Насиље у породици је такође дефинисано чланом 7. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине у складу са Конвенцијом када је у питању понашање. Међутим, када се чита у вези са чланом 7. и чланом 6.⁶ Закона о заштити од насиља у породици, који дефинише концепт породице, произилази да насиље почињено над тренутним или бившим партнером који не живи у истом домаћинству не би било окарактерисано као насиље у породици, а то се коси са Конвенцијом⁷.

³ Види средњорочни хоризонтални преглед ГРЕВИО извјештаја о процјени, пасус 19, стр. 21.

⁴ Члан 222. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине дефинише насиље у породици као дрско или безобзирно понашање којим се угрожава мир, тјелесну цјеловитост или психичко здравље члана своје породице. Ово дјело се кажњава новчаном казном или казном затвора од једне до петнаест година, зависно од примјене отежавајућих околности (укључујући употребу оружја или ненамјерно убиство члана породице услед свог понашања.)

⁵ Сходно Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине члан породице је дефинисан као: „брачни и ванбрачни друг, бивши брачни и ванбрачни друг, крвни рођак у равној линији, усвојитељ и посвојеник, рођак у побочној линији до трећег степена закључно и сродник по тазбини до другог степена закључно”. Ванбрачни партнери су партнери који су живјели у заједници најмање три године или мање ако имају дијете.

⁶ Чланом 6. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине концепт породице је : 1) брачни и ванбрачни партнери и њихова дјеца (заједничка или из ранијих заједница); 2) сродници: крвни сродници и сродници из односа потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној линији закључно са четвртим степеном; очух, маћеха; усвојеник и усвојилац из односа непотпуног усвојења; сродници по тазбини закључно са другим степеном; 3) старалац и штићеник, хранилац и храњеник; 4) бивши брачни и ванбрачни партнери и њихова дјеца (заједничка или из ранијих заједница) и њихови родитељи, укључујући очуха и маћеху. Ванбрачни партнери су партнери који су живјели у заједници најмање три године или мање ако имају дијете.

⁷ Чланом 7. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине, насиље у породици је дефинисано као: „радње којим члан породице наноси физичку, психичку или сексуалну бол или патњу и/или економску штету, као и пријетње које изазивају страх од физичког, психичког или сексуалног насиља и/или економске штете код другог члана породице, а те радње су између осталих: свака примјена физичке силе на физички или психички интегритет члана породице; свако поступање једног члана породице које може проузроковати или изазвати опасност да ће проузроковати физичку или психичку бол или патњу; проузроковање страха или особне угрожености или повреде достојанства члана породице уцјеном или другом принудом; вербални напад, вријеђање, псовање, називање погрдним именима, те други начини грубог узнемиравања члана породице од другог члана породице; сексуално узнемиравање; ухођење; употреба физичког насиља или психичког насиља над дјецом; присилна изолација или ограничење слободе кретања члану породице.

10. У Републици Српској насиље у породици је дефинисано чланом 190.⁸ Кривичног закона и чланом 6. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске⁹. ГРЕВИО примјећује да дефиниција насиља у породици из Кривичног закона, баш као што је случај и у Федерацији Босне и Херцеговине, не укључује јасно сексуално или економско насиље. С друге стране, концепт породице је веома широко постављен и стога би био у складу са захтјевима Конвенције¹⁰. Што се тиче дефиниције из Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске, она је заиста у складу са Конвенцијом као резултат широке дефиниције породице¹¹.

11. Што се тиче Брчко дистрикта, насиље у породици је дефинисано чланом 218. Кривичног закона Брчко дистрикта¹² и чланом 5. Закона о заштити од насиља у породици¹³. ГРЕВИО примјећује да обим и ограничења дефиниција насиља у породици

⁸ Члан 190. Кривичног закона Републике Српске дефинише насиље у породици као: „ко примјеном насиља, пријетњом да ће напасти на живот или тијело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, тјелесни интегритет или душевно здравље члана своје породице или породичне заједнице примјеном”. Прописана је најмање новчана казна или казна затвора у распону до 10 година, зависно од примјене отежавајућих околности (на примјер ако је понашање резултирало тешким тјелесним озљедама или почињено над дјететом или у присуству дјетета).

⁹ Чланом 6. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске насиље у породици је прописано: „постоји уколико постоји основ сумње да је члан породице или породичне заједнице извршио радње физичког, сексуалног, психичког и/или економског насиља, као и пријетње које изазивају страх од физичке, сексуалне, психичке и/или економске штете код другог члана породице или породичне заједнице”. Између осталог, те радње су: примјена силе на физички или психички интегритет члана породице или породичне заједнице; поступање које може проузроковати или изазвати опасност да ће проузроковати физичку или психичку бол или патњу члана породице или породичне заједнице, проузроковање страха или личне угрожености или повреде достојанства члана породице или породичне заједнице ујеном или другом принудом; вербални напад, вријеђање, псовање, називање погрдним именима, те други начини грубог узнемиравања члана породице или породичне заједнице; сексуално насиље; ухођење; онемогућавање приступа здравственој заштити и њези, васпитање дјете на начин понижавајућег поступања; насилна изолација или ограничење слободе кретања члана породице или породичне заједнице.

¹⁰ Чланом породице или породичне заједнице се сматрају супружници или бивши супружници и њихова дјеца и дјеца сваког од њих, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеца или дјеца сваког од њих, сродници по тазбини закључно до другог степена без обзира на чињеницу да је брачна заједница престала, родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера, сродници из потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној линији закључно са четвртим степеном, као и сродници из непотпуног усвојења, лица која везује однос старатељства, лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству, без обзира на сродство, лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству, лица која су међусобно била или су још увијек у емотивној или интимној вези, независно од тога да ли починилац дијели или је дијелио домаћинство са жртвом.

¹¹ Чланом породице или породичне заједнице се сматрају супружници или бивши супружници и њихова дјеца и дјеца сваког од њих, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеца или дјеца сваког од њих, сродници по тазбини закључно до другог степена без обзира на чињеницу да је брачна заједница престала, родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера, сродници из потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној линији закључно са четвртим степеном, као и сродници из непотпуног усвојења, лица која везује однос старатељства, лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству, без обзира на сродство, лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству, лица која су међусобно била или су још увијек у емотивној или интимној вези, независно од тога да ли учинилац дијели или је дијелио домаћинство са жртвом.

¹² Члан 218. Кривичног закона Брчко дистрикта кажњава оног „ко насиљем, дрским или безобзирним понашањем угрожава мир, тјелесну цјеловитост или душевно здравље члана своје породице.”

¹³ Чланом 5. Закона о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта насиље у породици је дефинисано: „извршио радње физичког, сексуалног, психичког и/или економског насиља, као и пријетње које изазивају

у Федерацији Босне и Херцеговине такође постоје и у Кривичном закону и Закону о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта. Кривични закон широко поставља дефиницију насиља у породици и не упућује јасно на сексуално или економско насиље те обухвата случајеве насиља у породици унутар породице¹⁴ искључујући случајеве насиља у породици почињење над садашњим или бившим партнером са којим не живи у истом домаћинству. Што се тиче Закона о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта, њиме се дефинише насиље у породици у складу са Конвенцијом, у дијелу који се односи на понашање. Међутим, концепт породице не обухвата садашње или бивше партнере који не дијеле домаћинство, или уколико немају заједничко дијете, што се коси са Конвенцијом¹⁵. Надаље, у Брчко дистрикту постоји паралелан систем кажњавања насиља у породици почињеног у контексту породичних односа у складу са Кривичним законом (за озбиљније случајеве насиља у породици) и Законом о заштити од насиља у породици (за мање озбиљне случајеве који се процесуирају у прекршајном поступку). ГРЕВИО схвата да је прекршајни поступак за случајеве насиља у породици уведен како би се осигурао бржи и ефикаснији одговор на овај облик насиља. Као што је наведено у анализи Поглавља VI, члан 50. овог извјештаја, упркос наведеном, примјећују се озбиљна кашњења у дијелењу правде у таквим поступцима. ГРЕВИО изражава своју забринутост што такав приступ може створити хијерархију дјела насиља у породици, а то је супротно духу Конвенције те стога поздравља измјене и допуне закона у Републици Српској којима су се уклонили такви паралелни режими, и изражава наду да ће то инспирисати сличну активност и у Брчко дистрикту.

12. ГРЕВИО ургира на власти да побољшају примјену Истанбулске конвенције у вези са свим облицима насиља над женама, поред насиља у породици, будући да су они тренутно мање обухваћени родно осјетљивим политикама, програмима и услугама подршке, укључујући силовање и сексуално насиље, сексуално узнемиравање, сакаћење женских гениталија, присилни брак, присилни абортус, присилна стерилизација и прогон.

страх од физичке, сексуалне, психичке и/или економске штете код другог члана породице или породичне заједнице". Радња насиља која не садржи обиљежја кривичног дјела представља прекршај, а те радње су, између осталог: пријетња наношењем тјелесне повреде члану породице или њему блиском лицу; пријетња одузимањем дјете или избацивањем из стана члана породице; исцрпљивање радом, изгладњивањем, ускраћивањем сна или неопходног одмора члану породице; одгој дјете на начин понижавајућег поступања; ускраћивање средстава за егзистенцију члану породице; ускраћивање права на економску независност; вербални напад, псовање, називање погрдним именом или вријеђање члана породице на други начин; ухођење члана породице, проузроковање страха, понижења, осјећаја мање вриједности.

¹⁴ Сходно Кривичном закону Брчко дистрикта чланом породице се сматрају: супружници или бивши супружници и њихова дјеча и дјеча сваког од њих, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеча или дјеча сваког од њих, крвни сродници у директној линији, усвојитељ и усвојеник, сродници по тазбини, закључно до другог степена сродства.

¹⁵ Сходно Закону о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта појам „члан породице“ подразумијева: супружници или бивши супружници и њихова дјеча и дјеча сваког од њих, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеча или дјеча сваког од њих, сродници по тазбини, закључно до другог степена сродства, без обзира да ли је брачна заједница престала, родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера, сродници из потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној закључно с четвртим степеном сродства, као и сродници из непотпуног усвојења, лица која везује однос старатељства, лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству, без обзира на сродство, лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никад нису живјела у истом породичном домаћинству.

13. ГРЕВИО надаље подсјећа да члан 2. став 1. Истанбулске конвенције признаје све видове насиља над женама, укључујући насиље у породици, које жене погађа несразмјерно у односу на мушкарце и који представљају облик дискриминације над женама. ГРЕВИО стога снажно подстиче власти да осигурају да државни закони и политике одсликавају основна начела Истанбулске конвенције.
14. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да тренутне дефиниције о насиљу у породици и роднозаснованом насиљу више приближе дефиницијама Истанбулске конвенције као и да ускладе законске дефиниције насиља у породици у свим областима закона како би се побољшала њихова примјена.

Ц. Основна права, принцип једнакости и недискриминације (члан 4.)

1. Родна равноправност и недискриминација

15. Важно је имати на уму да Устав Босне и Херцеговине прописује да се Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и њени протоколи директно примјењују у Босни и Херцеговини, те да ови акти имају приоритет над свим осталим законима. ГРЕВИО поздравља чињеницу да Устав Босне и Херцеговине забрањује дискриминацију по било којем основу, укључујући и дискриминацију по основу пола у члану 11 – а исто је преликовано у уставима два Ентитета. Надаље, Закон о равноправности полова Босне и Херцеговине прописује, промовише и штити суштинску родну равноправност и забрањује дискриминацију по основу пола, родне и сексуалне оријентације у свим областима живота, док Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине такође забрањује дискриминацију по отвореној листи заштићених вриједности. Омбудсман за људска права Босне и Херцеговине је централна институција која промовише једнако поступање без дискриминације. Омбудсман саслушава предмете дискриминације и издаје препоруке те такође пружа помоћ жртвама које уложе жалбу на домаћем или међународном терену. Истовремено, Агенција за равноправност полова и ентитетски Гендер центри такође могу запримати појединачне жалбе те извјештавају о и промовишу родну равноправност¹⁶. На стратешком нивоу, поред Гендер акционог плана за период 2018–2022. године (ГАП) и Акционог плана за примјену Резолуције Савјета безбједности УН-а 1325 „Жене, мир и сигурност“ у Босни и Херцеговини за период 2018–2022. године (*UNSCR 1325*)¹⁷, покренуто је неколико иницијатива у циљу осигурања родне равноправности. Оне укључују, на примјер, увођење родно осјетљивог буџетирања у министарства на државном и ентитетским нивоима и увођење контакт особе за родну равноправност у државним и ентитетским институцијама.

¹⁶ Видјети преглед Закона о равноправности, Европска мрежа правних стручњака о родној равноправности и недискриминацији, Европска комисија, А. Кадрибашић, стр. 36

¹⁷ Видјети анализу у поглављу 2, члан 7.

16. Упркос томе, цивилно друштво и студије указују на продорност патријархалних ставова, родних стереотипа и толерантности према насиљу над женама. Док је неколико измјена и допуна закона поднесено Парламенту како би се осигурала једнака заступљеност на изборним листама и у Савјету министара Босне и Херцеговине, оне никада нису усвојене. Према томе, жене чине око 31% изабраних парламентарца у Представничком дому и само 15% у другом дому. Само 4% градоначелничких позиција припада женама¹⁸. Недавно проведена анкета о распрострањености показује да је 48% жена у Босни и Херцеговини доживјело насиље, иако се процјењује да је могуће да су бројке знатно више¹⁹. Такође се процјењује да је 64% жена било под директним утицајем сукоба у периоду од 1992. до 1995. године и показује се да је распрострањеност насиља од стране интимног партнера већа међу женама чији су се партнери борили у конфликту²⁰.

2. Међусекторска дискриминација

17. Члан 4. став 3. Истанбулске конвенције обавезује чланице да обезбиједи примјену одредби ове конвенције, без дискриминације по било којем основу. Ова одредба прописује отворену листу основа дискриминације која се надовезује на ону из члана 14. Европске конвенције о људским правима као и листу садржану у њеном протоколу бр. 12²¹ и поред тога укључује род, сексуалну оријентацију, родни идентитет, старосну доб, здравствено стање, инвалидитет, брачно стање, те мигрантски, избјеглички или други статус. Ова обавеза произилази из схватања да је дискриминација одређених група жена, на примјер од стране агенција за имплементацију закона, правосуђа или пружалаца услуга, још увијек широко распрострањена²².

18. Специфична искуства родно заснованог насиља над женама са инвалидитетом, ЛБТИ женама и Ромкињама су проучавана од стране цивилног друштва, што ГРЕВИО поздравља²³. Надаље, анкета коју је 2018. године водио ОСЦЕ о насиљу над женама у

¹⁸ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробити и сигурности жена, ОСЦЕ, стр. 10

¹⁹ Ибид. стр. ии.

²⁰ Ибид, стр. 5.

²¹ Основ дискриминације укључује пол, расу, боју, језик, вјеру, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезивање са националном мањином, имовином, рођење или други статус.

²² Видјети ставове 52-54 извјештаја о доношењу.

²³ Видјети Анализу роднозаснованог насиља над особама са инвалидитетом у БиХ, Тања Мандић Ђокић, Татјана Жарковић, Олга Стојковић, Вера Бошковић, "Неформална група организација особа са инвалидитетом" регије Добој, 2019, доступно на http://www.myrigh.ba/uiimages/U4277EB7_Analiza20rodno20zasnovanog20nasilja20prema20prema20osobama20sa20invalidite20u20BiH.pdf; Насиље у породици код ЛГБТИ особа: Анализе и препоруке, Сарајево: Сарајево отворени центар, Далила Башић и Амина Диздар, 2018, доступно на https://soc.ba/site/wp-content/uploads/2018/11/HRP-ENG-nasilje-nad-LGBTI-osobama_FINAL-web.pdf; Приступ и повјерење Рома у сигурносне и правосудне институције у Босни и Херцеговини, Атлантска иницијатива, 2021, доступно на <https://atlantiskainicijativa.org/wp-content/uploads/2021/11/Pristup-i-povjerenje-Roma-u-institucije-sigurnosti-i-pravosuda-u-Bosni-i-Hercegovini.pdf>; Истраживање о роднозаснованом насиљу над Ромкињама у Босни и Херцеговини, Удружење Ромкиња „Боља будућност” Тузла.

Босни и Херцеговини процијењује и идентификује распрострањеност и изазове са којима се сусрећу жене, а посебно оне које припадају посебно маргинализованим или групама које су у неповољном положају, као што су Ромкиње, расељене жене и избјеглице, жене из руралних подручја, самохране мајке, те жене са инвалидитетом, када желе приступ услугама подршке у случају роднозаснованог насиља. Битно је напоменути да се у Републици Српској прикупљају корисни статистички подаци о насиљу над женама који су, такође, подијељени и по присутности инвалидитета, што ГРЕВИО поздравља.

19. ГРЕВИО наглашава да доступна истраживања и информације прикупљене током евалуацијске посјете указују на озбиљне недостатке у имплементацији члана 4. Конвенције. У погледу приступа информацијама, у извјештајима се наглашава да одређене групе жена, на примјер Ромкиње, жене са инвалидитетом, те жене из руралних подручја често немају информације о услугама подршке из области насиља над женама те стога не примају потребну подршку²⁴. ГРЕВИО примјећује да је ситуација посебно тешка у погледу пружања услуга подршке мигранткињама које су жртве родно заснованог насиља. Према закону, центри за социјални рад, као и сигурне куће могу помагати само држављанима и становницима који имају боравиште односно пребивалиште, чиме је искључена могућност за тражитељице азила (укључујући и оне које су у прихватном центру) и мигранткиње да приме специјализоване услуге подршке. Иако је ГРЕВИО обавијештен да НВО раде све у својој моћи да обезбиједи сигурну кућу чак и у тим случајевима, они не примају финансијску помоћ од државе за настале трошкове те се тиме доводе у још тежи финансијски положај. Слично томе, организације за права жена су такође обавијестиле ГРЕВИО да тражитељице азила имају специфичне потешкоће у пријављивању родно заснованог насиља јер у прихватним центрима не постоји прописан протокол који би олакшао такво пријављивање²⁵. Надаље, сусрећу се са потешкоћама у полицијским станицама због недостатка преводилаца који би помогли мигранткињама и тражитељица азилама при пријављивању таквих случајева. Недостатак одговора полиције и центара за социјални рад, заједно са дубоко укоријењеним предрасудама се такође стално пријављује када се ради о жалбама на роднозасновано насиље које подnose Ромкиње²⁶ и жене са инвалидитетом²⁷. Што се тиче ових посљедњих, НВО су обавијестиле ГРЕВИО да државне службе које пружају подршку не одговарају на потребе жена са инвалидитетом, због предрасуда, недостатка обуке или физичких баријера, остављајући им никакав избор осим да издрже насиље²⁸.

²⁴ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробити и сигурности жена, ОСЦЕ, стр. 59 и 74.

²⁵ Видјети Одбор за елиминацију дискриминације против жена (CEDAW), завршне напомене у шестом периодичном извјештају Босне и Херцеговине за 2019. год. стр. 15, гдје се упућује на висок степен сексуалног насиља над избјеглицама и тражитељицама азила у прихватним центрима.

²⁶ Видјети на примјер, Основне услуге: Анализа и приступ услугама подршке (здравство, полиција, правосуђе и социјалне услуге) за жене које припадају маргинализованим групама које су изложене насиљу, *UN Women*, стр. 33, 2019.

²⁷ Видјети извјештај Босне и Херцеговине поднесен према члану 68. став 1. Конвенције Вијећа Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (државни извјештај), стр. 18.

²⁸ Видјети Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО из Босне и Херцеговине према групи ГРЕВИО, стр. 55.

20. Према властима, спречавање насиља над женама које су изложене међусекторској дискриминацији и њихова заштита су уграђени у посвећене стратегије које рјешавају питање потреба ових група (ентитетске стратегије о Ромкињама, о женама са инвалидитетом и о женама из руралних подручја). Иако можда постоје неки елементи препознавања њиховог искуства са родно заснованим насиљем, ГРЕВИО примјећује да ниједна стратегија не говори конкретно о сложеним потешкоћама ових група жена. Штавише, конкретне мјере за одговор на нагомилане изазове и конкретне потребе жена које су изложене међусекторској дискриминацији нису прописане политикама за родно засновано насиље, чиме се оне чине невидљивим²⁹. Тако је ГРЕВИО обавијештен од стране женских група да цивилно друштво које представља ове жене није консултовано приликом израде политика о насиљу над женама те стога њихови ставови и потребе нису укључени у те документе. Ово се огледа у недостатку службених података о насиљу над женама којем су изложене ове групе жена, а који би били потребни за израду политика заснованих на доказима.

21. На крају, важно је нагласити да усљед законског и институционалног поретка у земљи, зависно од мјеста у Босни и Херцеговини у којем жртва заправо живи, добробит по њих у смислу превенције и заштите ће бити различита. Као што ће бити приказано у наредним поглављима, ово важи између осталог за област пружања правне помоћи, социјалних доприноса/пензије за жртве сексуалног насиља у рату³⁰ и напоре за превенцију као што је едукација.

22. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да:

- Предузму мјере како би обезбиједили да се одредбе Истанбулске конвенције проводе без дискриминације по било којем основу из члана 4. став 3. укључујући и на основу мјеста боравка или боравишног статуса, посебно када је ријеч о осигурању приступа специјализованим услугама подршке;

²⁹ Видјети на примјер, Основне услуге: Анализа и приступ услугама подршке (здравство, полиција, правосуђе и социјалне услуге) за жене које припадају маргинализованим групама које су изложене насиљу, *UN Women*, стр. 6, 2019.

³⁰ Видјети Сексуално насиље у рату, Извјештај генералног секретара УН-а од 3. јуна 2020. год, стр. 3 гдје се користи тај термин за силовање, сексуално ропство, присилну проституцију, присилну трудноћу, присилни абортус, присилну стерилизацију, присилни брак, и сваки други облик сексуалног насиља сразмјерене тежине почињен над женама, мушкарцима, дјевојчицама и дјечацима које је директно или индиректно повезан са конфликтом. Та повезаност може бити евидентна у профилу починиоца, који се често повезује са припадношћу државној или недржавној оружаног групи, укључујући и терористичке групе; профил жртве која је често или се често перципира као припадник политичке, етничке или вјерске мањине или је мета на основу стварне или перципиране сексуалне оријентације или родног идентитета; атмосфера некажњивости се доводи у везу са колапсом државе, прекограничних посљедица као што је расељење или трговина, и/или кршење примирја. Овај термин такође обухвата трговину људима за сврхе сексуалног насиља или експлоатације, почињене у конфликтним ситуацијама. Види такође Резолуција Савјета безбједности УН 1888(2009), С/РЕС/1888(2009), стр. 3, став 1.

- Промовишу истраживање и обезбиједи прикупљање података о родно заснованом насиљу које утиче на групе жена које су или би могле бити изложене међусекторској дискриминацији, укључујући жене са инвалидитетом, ЛБТИ жене и мигранткиње, како би процијенили распрострањеност разних облика насиља и приступ таквих група услугама подршке, заштитним мјерама и правди;
- интегришу гледишта и потребе тих група у израду, имплементацију, надзор и процјену свеобухватних и координисаних политика за спречавање и борбу против насиља над женама, у партнерству са специјализованим удружењима те да укључе представнике ових удружења у наведене процесе.

Д. Обавезе држава и дужна пажња (члан 5.)

23. Аспекти имплементације члана 5. Истанбулске конвенције су обрађени у поглављу V и VI овог извјештаја.

II. Интегрисане политике и прикупљање података

24. Поглавље II Истанбулске конвенције прописује кључне услове за холистички одговор на насиље над женама: потребу за дјелотворним, свеобухватним и координисаним политикама уз подршку институционалних, финансијских и организационих структура.

А. Свеобухватне и координисане политике (члан 7.)

25. Члан 7. Истанбулске конвенције обавезује државе чланице да осигурају координисане и свеобухватне мјере за спречавање и борбу против свих облика насиља над женама.
26. Власти у Босни и Херцеговини су предузеле важне кораке ка усвајању и имплементацији политика за спречавање и борбу против насиља у породици на државном, ентитетском и кантоналном нивоу. Изазови који потичу од вишеструких политичких и административних нивоа власти имају снажан утицај на кохерентност, свеобухватност и координацију тих политика. ГРЕВИО је такође забринут због одсуства свеобухватних политика за борбу против једнако девастирајућих облика насиља над женама као што су силовање, сексуално насиље ван породице, сексуално злостављање, прогањање, генитално сакаћење жена, присилни брак, или присилна стерилизација и присилни абортус. Иако су донесене *ad hoc* мјере за спречавање сексуалног узнемиравања на радном мјесту у правосуђу, у државним институцијама и једном кантону у Федерацији Босне и Херцеговине³¹ политике које су описане у тексту који слиједи не покрећу конкретно питање сексуалног узнемиравања изван контекста насиља од стране интимног партнера, упркос статистичким подацима и

³¹ У сарајевском кантону.

искуственим доказима о овом широко распрострањеном облику насиља над женама³². ГРЕВИО даље примјећује да иако нема никаквог истраживања о распрострањености гениталног сакаћења жена у Босни и Херцеговини, чини се да постоје³³ заједнице које то практикују; надаље, произилази да је прогањању била изложена једна од 20 жена³⁴.

27. Главна стратегија на државном нивоу за спречавање и борбу против насиља над женама је Оквирна стратегија којој је сада истекао рок, а која је за циљ имала да спроводи Истанбулску конвенцију на државном нивоу у области спречавања, заштите и процесуирања насиља над женама и насиља у породици и координисаних политика. С обзиром на ограничена овлаштења државне власти у области насиља над женама, њен циљ је био да служи као платформа за израду и имплементацију ентитетских стратегија у области насиља у породици те да осигура њихово усклађивање. Она је стога настојала да укључи исте стратешке приоритете као што су дефинисани у ентитетским стратегијама и стратешке приоритете за које су одговорне институције на државном нивоу³⁵. ГРЕВИО на почетку примјећује да Влада Републике Српске није препознала примјењивост Оквирне стратегије у својој надлежности наводећи да се она односи на надлежности на ентитетском нивоу те се стога није ангажовала у њеној имплементацији. Упркос свом циљу да проводи Конвенцију у погледу свих облика насиља, Оквирна стратегија одсликава ентитетске стратегије, и фокусира се готово искључиво на насиље у породици на штету других једнако важних облика насиља над женама.

28. Након што је 2018. године истекла Оквирна стратегија, дошло је до пропуста у усвајању накнадне, државне, свеобухватне и координисане политике која би осигурала холистички приступ и усклађен одговор на насиље над женама. Поред Оквирне стратегије, питање насиља над женама такође регулишу ГАП и *UNSCR 1325*, који садрже референце на Истанбулску конвенцију. ГАП се може сматрати крвном стратегијом која дефинише средњорочне циљеве у приоритетним областима и која предвиђа број радњи у односу на насиље над женама³⁶. *UNSCR 1325*, с друге стране, регулише питање приступа репарацији и услугама подршке

³² Почетком 2021, након случаја силовања на Факултету сценских умјетности у Србији, жене широм региона, укључујући Босну и Херцеговину, су почеле да дијеле своје приче о сексуалном насиљу и сексуалном узнемиравању на радном мјесту и факултету, под *hashtag #nizamtrazila* и Фацебоок групи Нисам тражила (*I didn't ask for it*). ОСЦЕ анкета о насиљу над женама у БиХ указује да је 28% жена старосне доби изнад 15 година било изложено сексуалном узнемиравању.

³³ Информације добијене током евалуацијске посјете упућују, између осталог, на вехабијску заједницу, посебну секту селефијског покрета.

³⁴ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробити и сигурности жена, ОСЦЕ, стр. иии, 2019.

³⁵ Ово укључује процесуирање случајева сексуалног насиља у рату, питање миграција, сексуалног узнемиравања на радном мјесту у државним институцијама итд.

³⁶ Посебно говори о: прикупљању, анализи и објављивању података о распрострањености роднозаснованог насиља, укључујући насиље у породици; заштити и рехабилитацији жртава и процесуирању починилаца; истраживању распрострањености и различитим аспектима роднозаснованог насиља, укључујући насиље у породици; специјализованим обукама за стручна лица и пружаоце услуга о препознавању жртава и пружању помоћи и заштите; програмима психосоцијалног третирања за реинтеграцију жртава насиља у друштво укључујући образовни систем и тржиште рада; кампање за подизање свијести о насиљу над женама; те надзору и извјештавању о мјерама подузетим у борби против насиља над женама.

жртвама сексуалног насиља у току рата, као и питања која се односе на угроженост те заштиту потребну мигранткињама и женама и дјечи који траже азил. Чини се да ниједна политика, међутим, не отклања јаз покретањем питања специфичних облика насиља над женама изузев насиља у породици, док *UNSCR 1325* покреће још само питање сексуалног насиља.

29. Као одговор на пандемију Ковид-19 и с тим повезан пораст случајева насиља над женама, државни органи су усвојили и план под називом „Мјере хитне помоћи најугроженијим категоријама грађана током пандемије Ковид-19“. Овај план је обухватио мјере за подизање свијести јавности и жртава о доступним услугама подршке, обезбјеђивање довољних капацитета у сигурним кућама да адекватно одговоре на потребе жртава, обезбјеђивање додатних телефонских линија за помоћ и релевантно стручно особље, као и обезбјеђен додатни смештај. Иако није јасно колико је овај план имплементиран у пракси, током евалуационе посјете ГРЕВИО је обавијештен да су мјере првенствено усмјерене на економско оснаживање жена и обезбјеђивање додатне брзе помоћи сигурним кућама у циљу повећања њихових смјештајних капацитета, те поједноставиле процедуре за обезбјеђивање смјештаја жртвама.
30. У погледу политика које регулишу питање репарације за кршење људских права и ратне злочине који су почињени током рата од 1992. до 1995. године, укључујући сексуално насиље у рату, ГРЕВИО је упозорен на чињеницу да су Стратегија за транзициону правду и нацрт Закона о жртвама тортуре и ратних злочина израђени, али никада нису усвојени због недостатка политичког концензуса. Ово је довело, између осталог, до фрагментираног законског/стратешког оквира за препознавање статуса жртава сексуалног насиља у рату и њихових права и заштите, и разлика на ентитетском нивоу.
31. Као што је раније наведено, Оквирну стратегију на државном нивоу прате друге двије стратегије на ентитетском нивоу. У Федерацији Босне и Херцеговине, прва Стратегија за спречавање и борбу против насиља у породици је донесена 2009. године и трајала је до 2010. године, а након ње донесена је Стратегија за спречавање и борбу против насиља у породици (Стратегија Федерације Босне и Херцеговине) за период од 2013. до 2017. године која је продужена и праћена Акционим планом до 2020. године, са накнадном стратегијом у изради. Стратегија Федерације Босне и Херцеговине регулише пет основних области за дјеловање, а то су усклађивање законског оквира са међународним стандардима; обука; прикупљање података; подизање свијести; координисана мултидисциплинарна сарадња у пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици и раду са починиоцима насиља. Поред ове стратегије, у складу са Законом о борби против насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине, кантоналне владе у Федерацији Босне и Херцеговине имају обавезу да израде двогодишњи програм за спречавање, заштиту и борбу против насиља у породици што онда служи као основ за општинске планове за спречавање насиља у породици. У Републици Српској, први акциони план за борбу против насиља у породици је усвојен 2007. године и био на снази до 2008. године, након чега је усвојена Стратегија за борбу против насиља у породици за период од 2009. до 2013.

године, и потом Стратегија за период од 2014. до 2019. године (Стратегија Републике Српске), са новом стратегијом спремном за период од 2020. до 2024. године. Стратегија Републике Српске се односи на четири области интервенције: спречавање насиља у породици; подршку и помоћ жртвама; заштиту жртава и надзор и имплементацију закона. Поред наведеног, ентитетске власти су усвојиле Акциони план за имплементацију Конвенције Савјета Европе за спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици у Републици Српској за период од 2019. до 2020. године. Овај Акциони план наводно регулише питање координисаних јавних политика, спречавање и надзор над учесталости и распрострањености свих облика родно заснованог насиља, међутим, још једном, његове активности су примарно фокусиране на насиље у породици. У погледу Брчко дистрикта, ГРЕВИО примјећује да нису израђени посебни стратешки документи и акциони планови за питање насиља над женама, уз изузетак локалног протокола за насиље у породици и Закона о заштити од насиља у породици, чије усвајање је наишло на значајан отпор на локалном нивоу³⁷. ГРЕВИО, надаље, примјећује са забринутошћу, да једнако као и на државном нивоу, ентитетске политике регулишу само питање насиља у породици у контексту породице, и пропуштају да обухвате случајеве насиља у породици када партнери или бивши партнери не живе или нису живјели под истим кровом и да регулишу све друге облике насиља над женама. ГАП на државном нивоу одговара ГАП-овима на ентитетским и кантонским нивоима који се примјењују више на оперативном нивоу; слично томе, на ентитетском нивоу су израђене неке мјере и политике у одговору на пандемију Ковид-19, које примарно пружају додатну подршку сигурним кућама, а у случају Републике Српске још и телефонске линије за помоћ. Чини се, међутим, да у Брчко дистрикту нису предузете додатне мјере за јачање подршке жртвама насиља у породици током пандемије.

32. Поред регулисања свих облика насиља над женама како би осигурали холистички приступ овом кршењу људских права, државни акциони планови/стратегије морају такође узети у обзир специфичне потребе жена жртава које су изложене међусекторској дискриминацији, укључујући и жене из мањинских националних група - укључујући Ромкиње - као и мигранткиње и тражитељице азила, жене са инвалидитетом и ЛБТИ жене³⁸.
33. Члан 7. прописује обавезу да се успостави координација између више агенција и међу свим релевантним актерима, укључујући цивилно друштво у контексту усвајања и имплементације политика за спречавање и борбу против насиља над женама. ГРЕВИО поздравља чињеницу да су НВО на државном и на ентитетском нивоу снажно посвећене изради политика у области насиља над женама као и имплементацији таквих политика. Стратегија Федерације Босне и Херцеговине је израђена као резултат заједничких напора владиних и невладиних представника. Надаље, у неким случајевима израду политика и закона су водиле НВО, као на примјеру новог Закона о заштити од насиља у породици који је Сигурна мрежа израдила и представила у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, а који

³⁷ Видјети анализу поглавља IV, члан 18. Истанбулске конвенције и поглавља III, члан 13. о потреби за вишим нивоом подизања свијести у овом дијелу земље.

³⁸ Видјети поглавље I, Основна права, равноправност и недискриминација.

тренутно чека на читање. Представник Сигурне мреже³⁹ учествује у раду експертског тима Федерације Босне и Херцеговине за израду и имплементацију Стратегије за спречавање и борбу против насиља у породици (експертски тим Федерације Босне и Херцеговине). На ентитетском нивоу у Републици Српској, власти су на сличан начин извијестиле ГРЕВИО да су представници НВО укључени у све стратешке/законске иницијативе у области насиља над женама и да представник НВО учествује у Савјету РС за борбу против насиља у породици и домаћинству. ГРЕВИО, међутим, примјећује недостатке у погледу учешћа НВО у изради политика на кантонаном/локалним нивоима⁴⁰. На локалном нивоу, вишеагенцијски приступ су заузели мултисекторски тимови (МСТ) – *ad hoc* тијела која су креирали протоколи локалних влада како би допринијели имплементацији политика у области насиља у породици и осигурали сарадњу међу агенцијама у појединачним случајевима насиља у породици. Што се тиче институција, уз потпуно поштивање ентитетских надлежности из ентитетских устава, ГРЕВИО примјећује простор за обухватније консултације при изради политика између министарстава на државном нивоу, посебно у области образовања, ослушкивањем постојећих структура за сарадњу како би се разговарало о заједничким циљевима.

34. Комплексна политичка и уставна структура Босне и Херцеговине даје повод за разлике у садржају и обиму политика и закона, доводећи до различитог нивоа заштите за жене жртве насиља. Док је ситуација за жртве са боравком у Брчко дистрикту тешка јер нема свеобухватних политика о насиљу над женама, различити нивои спречавања, заштите и процесуирања такође утичу на жртве насиља над женама са боравком у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској, зависно од ентитета и/или кантона у којем живе. ГРЕВИО наглашава да након истека Оквирне стратегије не постоји свеобухватана политика на државном нивоу која би могла процијенити и усагласити терен у области заштите жртава насиља над женама широм земље. Надаље, ГРЕВИО примјећује да се изгледа није вршила процјена потенцијалног преклапања широке лепезе политика на различитим нивоима управе. Тако су организације за женска права нагласиле, између осталог, да ГАП политике на кантоналном нивоу често нису усклађене са ГАП-ом на државном нивоу.

35. ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да спроведу независну компаративну анализу са фокусом на идентификацији обећавајућих пракси и усклађивању политика у области насиља над женама, као и идентификовању преклапања између постојећих политика у овој области. ГРЕВИО даље снажно подстиче развој дугорочних координисаних политика:

- Које регулишу све облике насиља над женама, укључујући насиље у породици када партнери или бивши партнери не живе или нису живјели под истим кровом;

³⁹ Сигурна мрежа је коалиција НВО које раде у Босни и Херцеговини у области насиља у породици.

⁴⁰ Видјети анализу поглавља II, члан 9.

- Које у потпуности одражавају специфичне потребе жена које су изложене међусекторској дискриминацији;
- На свим дијеловима територије Босне и Херцеговине, укључујући Брчко дистрикт.

Координацију у изради и спровођењу оваквих политика треба обезбиједити са свим релевантним странама, на свим различитим нивоима власти, укључујући државне органе и цивилно друштво. Цивилно друштво треба да укључи невладине организације које представљају жене изложене међусекторској дискриминацији.

Б. Финансијска средства (члан 8.)

Члан 8. Истанбулске конвенције има за циљ да осигура додјелу одговарајућих финансијских средстава и људских ресурса у јавним органима и цивилном друштву за спровођење интегрисаних политика, мјера и програма са циљем спречавања и борбе против насиља над женама.

36. Из извјештаја произилази да су годишњи трошкови институција у Босни и Херцеговини за спречавање/пружање подршке жртвама насиља у породици процијењени на око 14 000 000 ЕУР (27 000 000 конвертибилних марака БАМ), док су трошкови за рад сигурних кућа и пружање специјализованих услуга подршке женама и њиховој дјечи процијењени на 760 000 ЕУР (1 486 635 БАМ)⁴¹.
37. Иако су нека средства за програме које проводе Гендер центри у два Ентитета у области насиља над женама обезбијеђена од стране министарстава укључених у њихово спровођење, велики дио програма се финансира из међународних донаторских средстава, посебно државни акциони планови као што је ГАП Босне и Херцеговине. Слично томе, Оквирна стратегија је финансирана из донаторских средстава и редовних буџета институција у Босни и Херцеговини. На ентитетском нивоу не постоје конкретна средства додијељена за provedбу акционих планова против насиља у породици, већ се исти финансирају из редовних буџета надлежних министарстава у два Ентитета. Како се наводи у државном извјештају за период од 2019. до 2020. године, Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске има буџетску позицију за имплементацију Стратегије за сузбијање насиља у породици у Републици Српској, у износу од 6 300 ЕУР годишње, другу буџетску позицију за пројекте и програмске активности Савјета за сузбијање насиља у породици и породичној заједници Републике Српске у износу 4 500 ЕУР годишње и трећу буџетску позицију за заштиту жртава у сигурним кућама у износу од 150 000 ЕУР годишње. У Федерацији Босне и Херцеговине, у току 2017. и 2018. године је око 61 000 ЕУР годишње је додијељено за provedбу Стратегије за сузбијање насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине и око 111 552 ЕУР је из средстава међународних донатора. Када се збир наведених износа упореди са процијењеним укупним трошковима на годишњем нивоу у Босни и Херцеговини за пружање подршке жртвама или спречавање насиља, произилази да се недовољно средстава

⁴¹ Видјети Анализу трошкова насиља у породици: процјена трошкова вишесекторског одговора на локалном нивоу у Босни и Херцеговини, *UN Women*, стр. 13.

додјељује за потребе provedbe интегрисаних мјера и политика. Што се тиче финансирања особља и активности које проводе центри за социјални рад, који су једни од првих контаката са жртвама насиља у породици, ГРЕВИО је упозорен на чињеницу да су њихови ресурси веома ограничени те да посљедично томе они не могу пружити адекватне услуге подршке у области насиља у породици.

38. У свјетлу наведеног, ГРЕВИО примјећује да је значајан дио активности из бројних акционих планова и стратегија које проводе гендер центри и надлежна министарства финансиран из средстава међународних донатора. ГРЕВИО поздравља спремност власти Босне и Херцеговине да сарађују са међународном заједницом и цијени напоре међународних донатора у финансирају мјера и пројеката за спречавање и борбу против насиља над женама у Босни и Херцеговини. ГРЕВИО међутим подсећа да је одговорност државе да додијели одговарајућа финансијска средства за законске и стратешке мјере у области насиља над женама како би се испунила обавеза из члана 8. Истанбулске конвенције. ГРЕВИО је свјестан да се предложеним измјенама и допунама Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине настоји ојачати законска обавеза за финансирање те подстиче власти да се наставе кретати у том смјеру. ГРЕВИО изражава забринутост због чињенице да се додјељује мали или готово никакав износ финансијских средстава за друге озбиљне облике насиља над женама, поред насиља у породици.
39. ГРЕВИО подсећа да у складу са чланом 8. и 9. Конвенције, финансијски процеси за организације за женска права које жртвама пружају специјализоване услуге подршке требају осигурати адекватни загарантовани нивои финансијских средстава за ове услуге. Свеукупно скромни нивои финансијских средстава и неодрживост доступних извора финансирања те приступи у значајној мјери успоравају пружање специјализованих услуга подршке у два Ентитета и Брчко дистрикту. ГРЕВИО примјећује да је финансирање превасходно доступно из средстава међународних донатора, а тиме се чини да се кажњавају оне НВО које су мање упознате са процедурама које се примјењују. Иако су нека финансијска средства обезбиједиле власти⁴², тендерске процедуре или циљају све НВО или нису отворене за све врсте НВО⁴³. Уопштено говорећи, ове тендерске процедуре се односе тако ограничена финансијска средства па НВО, које пружају услуге подршке, као нпр. СОС линије за помоћ у два Ентитета, треба да финансирају трошкове за плате особља на пројектној основи.
40. Још једна препрека на коју је скренута пажња групи ГРЕВИО у односу на осигурање довољно финансијских средстава за специјализоване услуге подршке, је да се међународне организације и домаће власти понекад натјечу, *de facto*, са НВО у

⁴² Што се тиче средстава које додјељују власти, за њих се мора аплицирати на јавном позиву. Један такав јавни позив је за све НВО и није посвећен НВО за женска права. Финансирање женских НВО пројеката у области насиља у породици се врши кроз Фонд за имплементацију Гендер акционог плана (ФИГ АП), који је успостављен за подршку јавним установама и органима укљученим у provedbu ГАПа. Агенција за равноправност полова на државном нивоу издаје јавни позив за додјелу средстава за НВО за женска права на годишњој основи.

⁴³ Према властима, учешће на позивима за достављање понуда је отворено за све регистроване НВО. ГРЕВИО је међутим упозорен на чињеницу да НВО које помажу тражитељицама азила и мигранткињама имају потешкоће учешћу на позивима за обезбјеђење средстава за пројекте у вези роднозаснованог насиља, упркос чињеници да оне помажу мигранткињама у том погледу, чиме се сугерише ограничено схватање према НВО које раде у области насиља над женама.

финансијском простору који се све више сужава. То се дешава због тога што се они први ослањају на вањске изворе финансирања у области насиља у породици и насиља над женама. ГРЕВИО у том погледу примјећује да власти Босне и Херцеговине треба да настоје колико год је то могуће да вреднују, послушају и дају предност богатој експертизи са жртвом у фокусу коју имају НВО у овој области те да осигурају да се цивилно друштво не доводи у позицију у којем мора да се натјече за средства са институционалним и међународним тијелима.

41. Што се тиче финансирања сигурних кућа за жртве насиља у породици, чини се да кашњење у расподјели средстава додијељених од стране надлежних министарстава (на државном и ентитетском нивоу) представља препреку у пружању заштите и подршке жртвама. ГРЕВИО изражава забринутост да то подрива законску обавезу финансирања сигурних кућа, која је прописана ентитетским законима за борбу против насиља у породици.
42. ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да осигурају адекватне, одрживе и дугорочне изворе финансирања за све политике, мјере и законе на државном, ентитетском и локалном нивоу с циљем превенције и борбе против насиља над женама и за институције и органи који имају мандат за њихово спровођење.
43. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да осигурају одрживе нивое финансирања женских невладиних организација које пружају специјализоване услуге подршке за све облике насиља или им помажу у томе у свим дијеловима земље. Такве одговарајуће финансијске могућности треба да буду гарантоване, на примјер, кроз дугорочне грантове засноване на транспарентним процедурама набавке. ГРЕВИО даље охрабрује власти да вреднују, слушају и дају приоритет богатој експертизи невладиних организација усмјерених на жртве и да обезбиједи да цивилно друштво не буде доведено у позицију у којој мора да се такмичи за средства са институционалним и међународним телима.

Ц. Невладине организације и цивилно друштво (члан 9.)

44. У Босни и Херцеговини, невладине организације играју важну улогу у пружању низа специјализованих услуга подршке женама жртвама насиља, укључујући вођење телефона за помоћ, вођење сигурних кућа и пружање савјетодавних услуга у области насиља у породици, те у ограниченој мјери пружање психолошка подршка и правна помоћ. Засноване на феминистичком приступу и приступу усмјереном на жртве, невладине организације нуде услуге које не постоје нигдје другдје у земљи. Надаље, у Федерацији Босне и Херцеговине, неке невладине организације су акредитоване од стране Министарства рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине за издавање потврда о статусу жртве сексуалног насиља из ратног периода, што је жртвама потребно да би да се регулисао статус цивилних жртава рата. С друге стране, у Брчко дистрикту активна је само једна неваљдина организација у области

насиља над женама, чији су капацитети веома ограничени. Заправо не пружа специјализоване услуге подршке жртвама и његове активности су ограничене на подизање свијести током „16 дана активизма против родно заснованог насиља“; осим тога, не постоје сигурне куће или локалне линије за помоћ.

45. ГРЕВИО примјећује да државна и ентитетске владе у одређеној мјери препознају експертизу група за женска права које пружају специјализоване услуге подршке - а то се одражава у стратешким документима као што су стратегије и протоколи који су израђени у сарадњи са цивилним друштом и који предвиђају сарадњу државних актера са НВО у овој области⁴⁴. С тим у вези, недостаци на које је групи ГРЕВИО пажњу скренуло цивилно друштво у односу на учешће у изради политика укључују: на кантоналном нивоу недостатак дужне пажње за став НВО те обављање консултација из чисто формалних разлога, усљед чега локалне политике не одражавају потребе са локалног нивоа; искљученост из процеса консултација цивилног друштва које представља жене које су изложене вишесекторској дискриминацији. Уопштено и практично говорећи, ГРЕВИО примјећује да улози и признању ових женских НВО недостаје активно подстицање и владина подршка како је то прописано чланом 9. Истанбулске конвенције. Цивилно друштво наглашава да се власти увелико ослањају на њихов рад када је потребно прикупити статистичке податке, информације или другу експертизу у области насиља над женама, али с друге стране не пружају довољно финансијске подршке. Као што је наведено у анализи члана 8. у овом извјештају, ови пружатељи специјализованих услуга, укључујући сигурне куће, се сусрећу са значајним потешкоћама када је у питању обезбјеђење финансијских средстава. Такви недостаци укључују одгоде/недостатак финансирања које је прописано Законом о заштити од насиља у породици, те перцепцију елемента натјечања у приступу донаторским средствима⁴⁵.

46. ГРЕВИО примјећује да су власти уложиле неке напоре како би званично укључили организације за женска права у сарадњу међу агенцијама на локалном нивоу (и на кантоналном нивоу у Федерацији Босне и Херцеговине), на примјер ослањајући се на НВО у покретању и подршци оснивању МСТ. Упркос томе, групи ГРЕВИО је исказана забринутост у вези са стварном укљученошћу цивилног друштва у овим доменима⁴⁶.

47. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да:

- осигурају, између осталог, путем адекватног финансирања независну улогу за женске НВО у пружању основних услуга подршке женама жртвама свих облика насиља над женама у свим дијеловима земље;
- успоставе консултативне дијалоге различитих нивоа власти са организацијама за женска права како би интегрисали њихова мишљења

⁴⁴ Видјети анализу под члановима 7, 8 и 18, у којима се говори о сарадњи са цивилним друштвом у контексту израде и имплементације релевантних политика, као и контексту оперативне координације у складу са протоколима о сарадњи.

⁴⁵ Видјети члан 8, Извори финансирања.

⁴⁶ Видјети анализу поглавља 4, члан 18.

и искуства у изради политика и мјера за спречавање и борбу против свих облика насиља над женама.

Д. Координационо тијело (члан 10.)

48. Члан 10. Истанбулске конвенције прописује обавезу да се успостави једно или више званичних тијела надлежних за координацију, провођење, праћење и процјену политика и мјера за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених овом конвенцијом. Ова тијела су такође одговорна за координисано прикупљање података те анализу и објављивање резултата. Евалуацијска функција се треба тумачити као независна и научна процјена, заснована на чврстим подацима, политикама и мјерама. Тијела која су одговорна за оцјену политика морају бити независна од институција и одвојена од оних који координишу/проводе и надгледају политике у области насиља над женама.
49. У Босни и Херцеговини, Министарство за људска права и избјеглице на федералном нивоу и два Гендер центра на ентитетском нивоу имају задатак да врше надзор и имплементацију политика у области насиља над женама као и да врше њихову координацију. Истовремено, власти су упутиле на неколико додатних тијела одговорних за координацију, имплементацију и надзор над политикама и мјерама за борбу против насиља над женама.
50. На државном нивоу, Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине је одговорна за провођење Оквирне стратегије (сада истекла) и за примјену и координацију активности које произилазе из ГАП-а. У августу 2019. године је успостављен Управни одбор за координацију и надзор имплементације ГАПа за Босну и Херцеговину како би усвојио смјернице и израдио годишње оперативне планове као и поднио извјештај о имплементацији ГАП-а Савјету министара и Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине. Представници релевантних министарстава из Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине учествују у раду овог Координационг одбора. Одбор за надзор и извјештавање о имплементацији Истанбулске конвенције и фемициду у Босни и Херцеговини (одбор за ИК и фемицид), је успостављен у августу 2019. године, са директорицом Агенције за равноправност полова у Босни и Херцеговини на челу. Одбор примарно чине представници државних институција, представници институција из Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта и НВО сигурна мрежа. Ово тијело има улогу за надзор, извјештавање и савјетовање у домену спровођења Конвенције, али нема надлежност за координацију. Тачније, његов мандат обухвата спровођење политика и мјера за спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици, процјену статуса имплементације Истанбулске конвенције и давање препорука за ефикаснију имплементацију, анализу података о фемициду и давање препорука за даље радње са циљем спречавања фемицида.⁴⁷ Представници власти из Републике

⁴⁷ Одбор за ИК и фемицид се састао четири пута откад је основан и разговарао, између осталог, о заштити мигранткиња од насиља над женама, приједлогу за измјене и допуне закона о репарацијама за жртве ратног

Српске не учествују у раду овог тијела јер не признају његов легитимитет сматрајући да је област насиља над женама у надлежности ентитета. ГРЕВИО примјећује да у пракси то има утицаја на тијело у вршењу свог мандата укључујући и вршење улоге за унапређење и усклађивање заштите жртава насиља над женама у цијелој земљи.

51. Што се тиче ентитетског нивоа, Оквирна стратегија је прописала да ће Влада Републике Српске и Влада Федерације Босне и Херцеговине „одредити координациона тијела свака за своју територију”⁴⁸. ГРЕВИО примјећује да координациона тијела постоје на ентитетском нивоу и да укључују Гендер центар Републике Српске, Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске и Савјет Републике Српске за сузбијање насиља у породици. У Федерацији Босне и Херцеговине, с друге стране, то су Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине и Експертски тим Федерације Босне и Херцеговине.
52. Гендер центар Републике Српске има задатак да врши надзор, спровођење и извјештава о програмима и мјерама које се проводе у складу са Истанбулском конвенцијом. Иако добија донаторска средства, Гендер центар Републике Српске имао је годишњи буџет у 2019. години од 254 879 ЕУР (2018. године: 237 240 ЕУР; 2017. године: 235 910 ЕУР) и има 14 запослених. ГРЕВИО је обавијештен да Гендер центар Републике Српске често консултује НВО у свом раду. Сходно Закону о сузбијању насиља у породици Републике Српске, Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске има надлежност да надзире имплементацију тог закона и стога је одговорно за координацију у области насиља у породици. Ово министарство добија подршку Савјета Републике Српске за сузбијање насиља у породици које има мандат да координише и надзире спровођење политика и мјера за спречавање и сузбијање насиља у породици као и да врши истраживање у овој области те процјењује одговарајуће политике⁴⁹. Ово тијело је *ad hoc* међуагенцијски савјет који превасходно има савјетодавну улогу и чине га представници разних министарстава, Гендер центра Републике Српске, академске заједнице, правосуђа и НВО. У Федерацији Босне и Херцеговине, Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине има надлежност да врши надзор, имплементацију и координацију владиних политика у области родне равноправности и у области насиља у породици. Он је такође финансиран из донаторских средстава, а његов годишњи буџет износио је 205 187 ЕУР у 2018. години, са укупно девет запослених. С друге стране, експертски тим у Федерацији Босне и Херцеговине је задужен од стране ентитетске владе да изради, надзире и извјештава о спровођењу Стратегије Федерације Босне и Херцеговине за борбу против насиља у породици, и чине га 21 представник из различитих министарстава и институција, Гендер центра Федерације Босне и Херцеговине и НВО.

силовања, сарадњи са ВСТС-ом и Гендер центрима у погледу прикупљања и анализе података о роднозаснованом насиљу и насиљу у породици.

⁴⁸ Видјети Оквирну стратегију за имплементацију Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у Босни и Херцеговини за период 2015 - 2018, стр. 6.

⁴⁹ Видјети члан 39. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске.

53. У свјетлу горе наведеног ГРЕВИО подвлачи, још једанпут, да су сва ова тијела за надзор и имплементацију фокусирана примарно на координисање, надзор и спровођење политика и мјера у области насиља у породици, а не у области свих видова насиља над женама. Власти тврде да Одбор за ИК и фемицид заједно са Агенцијом за равноправност полова и ентитетским гендер центрима осигурава координацију политика у области насиља у породици како хоризонтално - између два ентитета и државе - тако и вертикално, између ентитета и кантоналних/локалних координационих механизма. Упркос томе, ГРЕВИО изражава забринутост што мноштво тијела која су надлежна за имплементацију разних стратегија на државном, ентитетском и кантоналном нивоу представља опасност од преклапања и/или преклапање у погледу координације, надзора и имплементације политика у области насиља у породици. Иначе ГРЕВИО је упозорен на случајеве недовољне имплементације релевантних стратегија и недјелотворно функционисање неких од координационих тијела, што у неким случајевима доводи до слабог пружања услуга подршке.
54. ГРЕВИО наглашава да у земљи попут Босне и Херцеговине са сложенем административном и уставном структуром коју чине бројне надлежне институције у области насиља над женама, укупна координација и размјена информација између постојећих координационих тијела у ентитету и локалних ниво мора бити гарантован тако да се стандарди Истанбулске конвенције поштују на цијелој територији. ГРЕВИО подсјећа да координациона тијела у смислу члана 10. морају бити званична тијела са јасним мандатом и додијељеним буџетом како би могли да обезбиједи континуитет и одрживост политика и мјера. ГРЕВИО напомиње да су гендер центри у два ентитета потврдили да немају довољно средстава за потпуно извршавање свог мандата, укључујући успостављање и координацију са кантоналним координационим тијелима, те да у те сврхе у великој мјери зависе од донаторских средстава, која су нестабилна и непредвидива. Надаље, ГРЕВИО напомиње да ниједно тијело/институција нема мандат да обезбиједи евалуацију политика о насиљу над женама, што је једнако важна функција потребна да се обезбиједи напредак у борби против родно заснованог насиља. Надлежни су појаснили да према законима Федерације БиХ сваки стратешки план мора проћи евалуацију, па је Стратегију Федерације у области насиља у породици и Акциони план за 2020. годину оцјењивао независни стручњак ангажован од стране Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине. ГРЕВИО подсјећа да у смислу члана 10. Конвенције, функцију евалуације треба тумачити као независну и научну процјену да ли предузете мере постижу свој циљ и/или имају неке непредвиђене посљедице. У имплементацији члана 10. Конвенције, ГРЕВИО наглашава важност да процјену мјера и политика не спроводе она тијела која су сама задужена за координацију и спровођење мјера (и самим тим сносe политичку одговорност за њих). На крају, иако нека од наведених тијела предвиђају укључивање и консултације НВО, ГРЕВИО је обратио пажњу на недостатке у овом погледу, посебно када је ријеч о координационим тијелима на локалном нивоу.

55. ГРЕВИО снажно препоручује властима да обезбиједи, с једне стране, координацију и спровођење политика и мјера у вези са свим облицима насиља над женама; са друге стране, да обезбиједи независно праћење и евалуацију како би се обезбиједила објективност у процјени политика на свим нивоима своје територије.

56. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да поједноставе мноштво постојећих координационих тијела (Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине, гендер центри у два ентитета и Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске). Овим органима треба обезбиједити довољно стабилне људске и финансијске ресурсе. ГРЕВИО даље подстиче власти да обезбиједи општу координацију и размјену информација између ових тијела како би се стандарди Истанбулске конвенције поштовали у свим дијеловима земље, у блиској консултацији са релевантним невладиним организацијама и цивилним друштвом.

Е. Прикупљање података и истраживање (члан 11.)

57. За спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици потребно је израђивање политика на основу доказа. Систематско прикупљање података који се могу упоређивати из свих релевантних административних извора је кључно у том погледу, као и података о раширености свих видова насиља над женама⁵⁰.

1. Административно прикупљање података

58. ГРЕВИО поздравља кораке које су предузеле власти у прикупљању различитих врста података, посебно у области насиља у породици те поздравља признање на стратешком и законском нивоу ургентне потребе да се снажно ојачају напори у овој области. На примјер, власти су кроз законе о заштити од насиља у породици у Ентитетима⁵¹ увеле обавезу за прикупљање података о насиљу у породици и осигурале да ови подаци периодично буду доступни кроз јавне извјештаје. ГРЕВИО, такође, примјећује да је, у суштини, Одбор за ИК и фемицид (види анализу члана 10. у овом извјештају), такође задужен, између осталог, за надгледање и прикупљање података о насиљу над женама. Надаље, Оквирна стратегија и стратегије у два Ентитета су признале потребу за увођењем јединствене методологије за прикупљање административних података о насиљу над женама и насиљу у породици и/или поставили ово за стратешки циљ. ГРЕВИО примјећује да систем за управљање предметима којим управља Високо судско и тужилачко вијеће (ВСТВ), а у којем се прикупљају подаци за судове и тужилаштва представља корак у правом смјеру будући да он тренутно представља најкомплетнији извор података о раду кривичноправног система. Упркос томе, а као што ће бити описано у наредним пасусима, Босна и Херцеговина тренутно још увијек нема свеобухватан и

⁵⁰ Док се у овој секцији разматрају главна питања о прикупљању података, у поглављима V и VI такође се даје осврт на податке у вези са конкретним кривичним дјелима.

⁵¹ Видјети чланове 37. 34. и 29. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта.

координисан систем прикупљања података који би за цијелу државу дао цјелокупну слику случајева насиља у породици и других видова насиља над женама, као и о подршци и заштити жртвама. У оба ентитета постоји извјестан број званичних тијела која примјењују различите методологије у прикупљању података, а који се углавном тичу насиља у породици. Прикупљање података о другим видовима насиља над женама је увелико ограничено, као што је наведено доле у тексту.

59. У погледу података о насиљу у породици, члан 40. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине прописује да ће полиција, судови и центри за социјални рад водити евиденције о пријављеним случајевима насиља у породици као и о издатим заштитним мјерама, те о другим информацијама о случајевима насиља у породици и неопходно је да доставе те информације Гендер центру Федерације Босне и Херцеговине који води електронску базу података о насиљу у породици. Упркос чињеници да је осигурана обука релевантном особљу и донесени прописи о начину на који се воде такве евиденције, власти признају да база података није комплетна будући да извјестан број институција не доставља систематично релевантне податке. Институт за статистику Федерације Босне и Херцеговине такође прикупља податке везане за родну равноправност и насиље у породици и сваке друге године објављује у публикацији „Мушкарци и жене у Федерацији Босне и Херцеговине”. Поред описивања ситуације у различитим секторима друштва из перспективе рода, ова публикација прикупља податке у области социјалне заштите и из правосуђа које се односи на насиље у породици као и податке о броју жртава примљених у сигурне куће и броју позива на СОС телефонске линије. У Републици Српској, полиција, судови, тужилаштва, центри за социјални рад, СОС телефонске линије, здравствене и образовне установе су у обавези да прикупљају податке о насиљу у породици и да достављају те податке Министарству породице, омладине и спорта које објављује извјештаје и представља их ентитетској влади и скупштини. Прикупљање података се мора вршити у складу са Правилником о садржају евиденција и извјештаја о насиљу у породици а, између осталог, подаци су подијељени по полу и старосној доби починиоца и жртве, односа између починиоца и жртве те било којег присуства инвалидитета. ГРЕВИО поздравља то што су власти Републике Српске увеле такву анализу која конкретизује вид почињеног насиља у породици (психичко насиље, физичко насиље, сексуално насиље, економско насиље или комбинација наведеног), да ли је жртва посебно угрожена као што је случај са дјецом и особама са инвалидитетом, и да ли је починилац посједовао или користио оружје. Институт за статистику Републике Српске такође објављује податке о пријављеним, процесуираним и осуђеним одраслим и малолетним починиоцима. ГРЕВИО примјећује да, нажалост, нема достављених података за Брчко дистрикт и да ово у значајној мјери прикрива распрострањеност насиља над женама на овом територију као и јаз у одговорима који су дале власти у односу на ово озбиљно кршење људских права.

а. Агенције за провођење закона и сектор правосуђа

60. ГРЕВИО примјећује да подацима о насиљу у породици које је доставио сектор кривичног правосуђа у Федерацији Босне и Херцеговине недостаје свеобухватност будући да нису систематски класификовани према полу жртве и починиоца – посебно подаци о пријавама које је примила полиција - нити су класификовани по односу између починиоца и жртве, или старосној доби жртве и починиоца. Надаље, подаци не омогућавају праћење предмета у свим фазама пријаве и поступка, од самог подношења пријаве до коначне осуђујуће или ослобађајуће пресуде. Што се тиче података о насиљу у породици које прикупља сектор правосуђа у Републици Српској, иако је могуће унаприједити праћење од подношења пријаве, преко оптужења, и коначно пресуде, ГРЕВИО сматра да подаци које прикупљају Министарство породице, омладине и спорта и Завод за статистику пружа користан преглед осуђујућих пресуда и степена покајања у области насиља у породици. Подаци су заправо класификовани према полу и старосној доби починиоца и жртве, односу између починиоца и жртве и присуству инвалидитета. Надаље, наглашени су корисни подаци као што је вид насиља у породици и присуство фактора који повећавају угроженост жртве, као нпр. у случају да је укључено дијете, особа са инвалидитетом или да ли је починилац посједовао или користио оружје.
61. Што се тиче података о другим видовима насиља над женама, изузев насиља у породици, подаци из судова и тужилаштва се прикупљају у судском систему за управљање којим управља ВСТВ. Овај систем се састоји од двије базе које прикупљају податке о броју случајева који су класификовани према типу дјела: једна за судове и једна за тужилаштва. ГРЕВИО је обавијештен да база података за тужилаштва прикупља, између осталог, податке о броју истрага отворених према врсти дјела, а који су класификовани према полу починиоца и жртве, али не и према односу између починиоца и жртве. Што се тиче података које прикупљају судови, база података омогућава праћење разних фаза судског поступка и тиме даје информације о исходу случајева према дјелу, укључујући број осуђујућих пресуда и врсту изречене казне, међутим ова информација се не објављује јавно. Представници ВСТВ-а су појаснили да ова институција не прикупља податке из полиције и да је тешко пратити предмет од подношења пријаве до пресуде. Надаље, они су нагласили да квалитет података увелико зависи од квалитета и односа у којем судије и тужиоци подnose релевантне информације. Статистички заводи ентитета такође прикупљају статистичке податке о дјелима која се пријаве тужилаштвима као и о онима који заврше у судском поступку, а прикупљени подаци се достављају државној агенцији за статистику, тако да она може саставити и објавити годишњи извјештај. Иако се у овим извјештајима класификују подаци о починиоцима и жртвама према полу, подаци се преносе према групама дјела, а не према појединачном дјелу. Надаље, класификација података према односу жртве и починиоца није укључена.
62. У свјетлу горе наведеног, ГРЕВИО напомиње да подаци о насиљу над женама, поред насиља у породици, које обезбјеђују оба ентитета укључују само физичко насиље, убиства и сексуалне деликте/силовања, односно податке о другим облицима насиља над женама, као што су прогон, сексуално узнемиравање, сакаћење женских

гениталија, присилни абортус, присилна стерилизација и присилни брак. Даље, иако су подаци класификовани према полу починиоца и жртве, они не садрже класификацију по односу између починиоца и жртве или према годинама старости, па стога не дају потпуну слику о искуствима жена. Подаци такође не омогућавају да се лако идентификује број пријава по предмету/дјелу, број пријава које је поднијела жртва или број отворених истрага, нити да се прати случај у свим фазама поступка – иако у том погледу Статистички подаци Федерације Босне и Херцеговине за 2019. и 2020. годину и они из ВСТС-а дају потпунију слику од података из ранијег периода.

63. Што се тиче података о фемицидима, иако ВСТС Босне и Херцеговине води податке о кривичним дјелима у свим јурисдикцијама, укључујући и убиства, ови подаци нису класификовани према полу жртве нити према односу између жртве и починиоца. Субјекти за статистику и правосуђе такође прикупљају податке о убиствима класификованим према полу жртве/починиоца, али још увек не постоји класификација према односу између жртве и извршиоца. ГРЕВИО напомиње да овај јаз утиче на способност власти да систематски и свеобухватно анализирају број фемицида у Босни и Херцеговини. ВСТС такође прикупља податке о предметима сексуалног насиља у рату који су процесуирани од 2010. године и њиховом исходу, укључујући и казне.
64. Подаци из парничних судова као нпр. о броју заштитних мјера у контексту парничног поступка и подаци о захтјевима за одштету пред парничним и кривичним судовима, недостају. Што се тиче података о заштитним мјерама издатим у контексту кривичног поступка, иако оба Ентитета прикупљају податке о хитним мјерама забране и заштите које су предложили органи гоњења и наредили судови, ови подаци не садрже информације о кршењу тих мјера, изреченим казнама за таква кршења и броју предмета у којима је жена поновна жртва или је услиједио смртни исход. Ови подаци су изузетно важни како би се извршила процјена о томе да ли су заштитне мјере уопште учинковите у спречавању даље штете по жртву. Подаци о броју одлука о старатељству/праву на посјету/боравку дјете који су узели у обзир извјештаје о насиљу у породици се не појављују у евиденцијама и нису доступни.

б. Сектор здравствене и социјалне заштите

65. Као што је горе наведено, корисни подаци се прикупљају на ентитетском нивоу у Републици Српској када је у питању насиље у породици. Ови подаци укључују, између осталог, број случајева пријављених Центру за социјални рад, врсту насиља у породици и трајање, старосну доб и пол жртве, однос између жртве и починиоца, број, пол и старосну доб починилаца, број жртава и дјете смјештених у сигурне куће. У области здравствене заштите, опет се прикупљени подаци односе само на насље у породици и тичу се броја жртава насиља у породици, класификовани према дједи жртвама, жртвама са инвалидитетом, старосној доби и полу, односу између починиоца и жртве те упућивања на здравствени или третман менталног здравља као и старосној доби и полу починилаца те њиховог упућивања на различите врсте третмана. ГРЕВИО такође поздравља чињеницу да се корисни подаци прикупљају у области обазовања, као што је број пријављених случајева насиља у породици које

надлежним тијелима пријављују образовне установе укључујућу број, пол, старосну доб жртве и однос жртве и починиоца. ГРЕВИО примјећује да се, нажалост, чини да здравствени сектор, социјалне службе и образовне установе не прикупљају упоредиве податке за остале видове озбиљног насиља над женама у РС. У Федерацији Босне и Херцеговине је достављен ограничен број података у области социјалне службе као што су број позива упућених преко телефонске линије за помоћ класификовани по полу и број жртава смјештених у сигурне куће, и према полу и броју дјете, као и односу између жртве и починиоца. У области здравства, Закон о евиденцијама у здравственом сектору не прописује обавезу за вођење одвојених евиденција о медицинској помоћи пруженој жртвама родно заснованог насиља, док правилници који су ступили на снагу 2019. године прописују обавезу вођења евиденције о родно заснованом насиљу као посебном узроку повреда. Упркос томе, ГРЕВИО примјећује да до данас у здравственом сектору нема података систематски прикупљених у Федерацији Босне и Херцеговине у односу на насиље у породици или било који други вид насиља над женама. Што се тиче посебно Брчко дистрикта, ГРЕВИО је обавијештен да је шеф Одјела за здравство и друге услуге усвојио Правилник о садржају евиденција и извјештавању о насиљу у породици; није јасно, међутим, која врста информација се прикупља, а групи ГРЕВИО није достављен ниједан податак из области социјалних услуга.

66. У свјетлу специфичне историје Босне и Херцеговине, и сексуалног насиља којем су многе жене биле изложене у контексту рата, организације за женска права су такође скренуле пажњу групи ГРЕВИО на важност успостављања свеобухватне базе података о жртвама сексуалног насиља у контексту конфликта која би садржавала податке о броју жртава које су поднијеле захтјев, којима је захтјев за стицање статуса цивилне жртве рата одобрен или одбијен, те које су стога имале корист од права која произилазе из таквог статуса, укључујући накнаду. Иако НВО пружају услуге, а општинске, кантоналне и ентитетске институције, које раде у области социјалне заштите, воде одговарајуће статистичке податке, није успостављена јединствена база података са подацима о предметима у којим је овај статус одбијен и о разлозима одбијања.

67. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да редовно и систематично прикупљају административне податке за *све* видове насиља над женама у свим фазама кривичног поступка (од пријаве, преко истраге, до покретања кривичног поступка и његовог исхода), класификоване према полу и старосној доби жртве и починиоца, виду насиља и односу између починиоца и жртве за цијелу територију Босне и Херцеговине. Ти подаци треба да се прикупљају од стране свих сектора администрације, укључујући агенције за провођење закона, тужилаштва, судове, социјалне службе, сектор јавног здравства, и друге релевантне јавне услуге у циљу анализе пута предмета у кривичноправном систему, степену осуђиваности, покајања, поврата у кривично дјело, те идентификације јаза у одговору институција. ГРЕВИО даље ургира на власти Босне и Херцеговине да врше обуку и подижу свијест особља које ради у администрацији о важности достављања тражених података за оне који имају задужење да их прикупљају и анализирају.

68. Поред тога, требало би прикупљати сљедеће податке:

- број изречених заштитних мјера у оквиру парничног поступка и број заштитних мјера изречених у оквиру кривичног поступка, повреде тих мјера и казне за прекршаје у случајевима свих облика насиља над женама и број случајеви у којима је жена била поновљена жртва или је услиједио смртни исход упркос таквим мјерама;
- број одлука о старатељству/праву на посјету/боравку дјецe које су изричито узеле у обзир извјештаје о насиљу у породици;
- број случајева у којима су жене жртве насиља тражиле и добиле накнаду било од починиоца било од државе за дјела која произилазе из Истанбулске конвенције;
- број жртава сексуалног насиља у рату које су поднијеле захтјев за признавање статуса цивилне жртве рата чији је захтјев одобрен или одбијен, те су стога искористиле права која произилазе из овог статуса, укључујући накнаду.

ц. Подаци о процедури за добијање азила

69. Као што је наведено у поглављу VII овог извјештаја, у складу са Законом о азилу Босне и Херцеговине, сексуално насиље и радње везане за роднозасновани прогон се морају узети у обзир у процедури одлучивања по захтјеву за азил⁵². Надаље, власти су такође обавијестиле ГРЕВИО да се родно осјетљиво тумачење примјењује на све основе прогона. Без обзира на ово, ГРЕВИО је само добио основне податке о изражавању намјере за тражење азила и о додјеливању међународне заштите, класификоване према полу. ГРЕВИО стога закључује да власти изгледа не прикупљају класификоване податке о броју захтјева за азил на основу роднозаснованог прогона и њиховом исходу.

70. ГРЕВИО охрабрује власти Босне и Херцеговине да уведу систем прикупљања података у који се евидентирају захтјеви за азил на основу родно заснованог прогона, основа прогона који је разматран и исход захтјева.

2. Анкете међу становништвом

71. Члан 11. став 2. прописује обавезу страна да проводе анкете међу становништвом на основу података који су циљани статистички узорак тако да се исти могу једноставно генерализовати за већи број становништва. Стране додатно имају обавезу да проводе

⁵² Члан 20(2)(а) и (ф) Закона о азилу. Видјети такође, члан 40 (1) (ц) Закона о азилу који прописује да се узимају у обзир положај и личне околности тражитеља азила, укључујући пол и доб, како би се на основу личних околности тражитеља азила процијенило представљају ли поступци и дјела, којима је био или би могао бити изложен, прогон или тешку повреду.

анкете у редовним временским размацима ради процјене раширености и трендова свих облика насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом тако што се догађаји прате хоризонтално.

72. ГРЕВИО поздравља покретање извјесног броја анкета међу становништвом у периоду од 2013. до 2018. године са фокусом на насиље над женама и насиље у породици, на територијама Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Оне укључују анкету из 2013. године о распрострањености и карактеристикама насиља над женама у БиХ те анкету из 2018. године коју је водио ОСЦЕ о добробити и сигурности жена у Босни и Херцеговини⁵³. Анкета о распрострањености и карактеристикама насиља над женама у Босни и Херцеговини је проведена и објављена од стране Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине у сарадњи са ентитетским гендер центрима, а проведена је на репрезентативном узорку од 3 300 жена старосне доби између 18 и 75 година (2 113 у Федерацији Босне и Херцеговине и 1 187 у Републици Српској). Анкета је покренула питање физичког, психичког, сексуалног и економског насиља у контексту насиља од стране интимног партнера као и ван контекста насиља у породици. Надаље, ГРЕВИО поздравља чињеницу да је дефиниција насиља из анкете усклађена са Истанбулском конвенцијом. ОСЦЕ-ова анкета о добробити и сигурности жена у Босни и Херцеговини се надовезала на резултате анкете о распрострањености из 2013. године и обухватила је психичко насиље (укључујући економско насиље), физичко и сексуално насиље, укључујући оно из рата, сексуално узнемиравање и прогањање. Иако се двије анкете не могу упоређивати услед различитих методологија, различитих техника узорковања, те контекстуално специфичних питања из анкете 2013. године, оне омогућавају идентификовање сличних образаца у смислу распрострањености, перцепције и ставова, посљедице насиља и пријаве, разлога за неподношење пријава и искуству жртава у области заштите. ГРЕВИО надаље примјећује да је анкета из 2018. такође испитала утицај сукоба на роднозасновано насиље. ГРЕВИО посебно поздравља чињеницу да је анкета из 2018. године идентификовала распрострањеност роднозаснованог насиља међу женама које припадају посебно маргинализованим групама или оним у неповољном положају попут Ромкиња, расељених лица и избјеглица, жена из руралног подручја, самохраних мајки и жена са инвалидитетом⁵⁴.

73. Коначно, ГРЕВИО је такође обавијештен да је 2021. године проведена пилот анкета о распрострањености родно заснованог насиља у Републици Српској и Федерације Босне и Херцеговине која је, између осталог, покренула питање сексуалног узнемиравања на радном мјесту, насиља од стране интимног партнера и повјерења жена у јавне институције.

74. ГРЕВИО наглашава да је циљ члана 11. став 2. да путем редовних анкета приступи информацијама о распрострањености свих видова насиља над женама који су

⁵³ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама: Босна и Херцеговина, 2019.

⁵⁴ Ова анкета је дио прве репрезентативне анкете проведене за Јужноисточну Европу и Источну Европу и темељи се на методологији из анкете Насиље над женама која је проведена широм ЕУ 2014. године од стране Агенције ЕУ за основна права (ФРА).

обухваћени Истанбулском конвенцијом. ГРЕВИО стога примјећује да наведене анкете нису обухватиле питање видова насиља као што је присилни брак, присилна стерилизација, присилни абортус и генитално сакаћење жена. Иако су ови видови насиља мање распрострањени у Босни и Херцеговини, ГРЕВИО је добио информације које упућују да је било случајева гениталног сакаћења жена и присилног брака, те је стога потребно извршити процјену распрострањености ових видова роднозаснованог насиља.

75. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да у редовним интервалима спроводе истраживање међу становништвом о распрострањености облика насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом који до сада нису истражени, укључујући и оне који погађају групе жена које су у посебно неповољном положају. ГРЕВИО даље подстиче власти да обезбиједи хармонизоване и упоредиве методологије како би се резултати могли поредити.

3. Истраживање

76. Члан 11. став 1б. Истанбулске конвенције прописује обавезу чланица да подржавају истраживања, сматрајући да је од основне важности да своје политике и мјере за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених Конвенцијом базирају на најмодернијем истраживању и знању у овом домену. Као кључни елемент израде политика засноване на доказима, истраживање може значајно допринијети унапређењу свакодневног, стварног одговора од стране правосуђа, служби за подршку и агенција за провођење закона о насиљу над женама и насиљу у породици⁵⁵.
77. Бројни истраживачки пројекти се проводе на тему насиља над женама у Босни и Херцеговини, обухвативши теме као што су: трошкови насиља у породици; прикупљање административних података у области насиља над женама; анализа судске праксе у случајевима насиља у породици са освртом на казне које су изречене те примјену олакшавајућих и отежавајућих околности; секундарна виктимизација жртава роднозаснованог насиља; имплементација заштитних мјера; извјештавање медија о насиљу над женама; и насиље над женама у политици. ГРЕВИО посебно поздравља истраживање које се посветило родно заснованом насиљу којем су изложене жене које су посебно угрожене, попут жена са инвалидитетом, ЛБТИ жена и Ромкиња, укључујући и брак са дјецом⁵⁶. Књига судске праксе у предметима силовања и сексуалног узнемиравања је такође израђена и користи се за обуку судија и тужилаца⁵⁷. Како наводе власти, у току је истраживање случајева фемицида и

⁵⁵ Извјештај о доношењу Конвенције, став 77.

⁵⁶ Видјети анализу у поглављу 1, члан 4 овог извјештаја.

⁵⁷ Књига праксе за поступање у предметима силовања из судске праксе Босне и Херцеговине, Сарајево, Атлантска иницијатива, 2019. доступно на <https://atlanskainicijativa.org/wp-content/uploads/PRESS-Benchbook-for-consideration-of-the-criminal-offence-of-rape-in-the-caselaw-of-Bosnia-and-Herzegovina1.pdf>

припрема релевантног институционалног одговора са циљем да се Вијећу министара предложи успостављање праћења фемицида, што ГРЕВИО снажно поздравља.

78. Поред тога, на нивоу Федерације Босне и Херцеговине потребно је подсјетити на анкету из 2018. године, а то је анкета о процјени утицаја имплементације заштитних мјера на основу Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине. Ова анкета је проведена из донаторских средстава, у сарадњи с кантоналним центром за социјални рад Сарајево и Гендер центра Федерације Босне и Херцеговине са фокусом само на кантон Сарајево, за период од 2013. до 2017. године. У њој се налазе информације о карактеристикама жртава и починилаца насиља када су издате заштитне мјере и има за циљ да идентификује утицај који појединачне заштитне мјере имају на понављање радњи насиља, као и да идентификује проблеме који се јављају у имплементацији ових мјера. ГРЕВИО је такође обавијештен да је 2018. године ВСТС провео посебну анонимну анкету на узорку од 969 судија, несудског особља, адвоката, тужилаца, вјештака и нотара ради процјене положаја правосуђа у односу на родну равноправност и разне роднозасноване предрасуде. Анализа резултата анкете показује да већина учесника анкете сматра да свијест у правосуђу о родној равноправности треба да буде побољшана.
79. ГРЕВИО поздравља широк обим истраживања које се редовно спроводи, напомињући да је истраживање пружило користан увид у специфичне аспекте насиља над женама. ГРЕВИО, међутим, напомиње да је већина истраживачких пројеката финансирана од стране међународних донаторских фондова и да су их спроводиле невладине и међународне организације уз малу финансијску подршку или стратешки приоритет од стране власти у Босни и Херцеговини. Надаље, поменуте студије су углавном фокусиране на насиље у породици и само на маргинама постављају питање других облика насиља над женама, који су подједнако важни иако су статистички мање распрострањени. ГРЕВИО такође изражава забринутост што политике очигледно не користе стручност и налазе таквих истраживања, не користе информације које су прикупљене и што није покренуто истраживање за процјену постојећих политика у области борбе против насиља над женама и степена њиховог спровођења. Коначно, важна област која се не смије заборавити с обзиром на штетан утицај на децу која су сведоци насиља у породици.
80. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да појачају напоре за подршку истраживањима, укључујући и финансијску подршку за:
- a) Истраживања свих видова насиља над женама, укључујући оне који се тренутно не истражују и утицаја који насиље у породици има на дјецу; и
  - b) Истраживања која имају за циљ да изврше процјену постојећих политика и законских мјера као и степен њихове имплементације.

III. Превенција

81. Ово поглавље садржи низ општих и конкретнијих обавеза у области превенције. Оне обухватају мјере ране превенције, као што су промјена друштвених и културних образаца понашања жена и мушкараца, елиминисање предрасуда и родних стереотипа, као и мјере које укључују цијело друштво, укључујући дјечаке и мушкарце, у постизање родне равноправности и спречавање насиља над женама. Такође укључује конкретне превентивне мере као што су подизање свијести и спровођење кампања, обезбеђивање адекватне обуке свих професионалаца, обука у школама и другим окружењима, и на крају, али не и најмање важно, мјере као што су програми за преступнике за спречавање даље виктимизације.

A. Подизање свијести (члан 13.)

82. Извјештаји показују да се само 32% жена сјећа да су видјеле или чуле кампање за подизање свијести које се осврћу на насиље над женама, што је знатно испод ЕУ просјека од 50%⁵⁸. Информације које су обезбиједиле власти о вођењу кампања подизања свијести проказују да се оне обично спроводе периодично унутар „16 дана активизма“, међународне кампање против насиља над женама и дјевојчицама, која се води сваке године од 25. новембра, Међународног дана борбе против насиља над женама, до 10. децембра, Дана људских права. ГРЕВИО препознаје да су током „16 дана активизма“ спроведене многе активности укључујући конференције, округле столове, уличне кампање, видео кампање и наступе у медијима⁵⁹. Ипак, ГРЕВИО наглашава важност осигуравања одрживих, дугорочних кампања подизања свијести како би се остварили значајни резултати међу становништвом. Ово би помогло свим припадницима друштва у препознавању различитих облика насиља над женама, оглашавању против истог и подржавању жртава.

83. Поједине кампање подизања свијести власти спроводе заједно са невладиним и међународним организацијама, и многе кампање спроводи цивилно друштво на властиту иницијативу. Иницијативе за подизање свијести на које се позивају власти, а које су спроведене током 2018. и 2019. године, односиле су се на имплементацију Истанбулске конвенције, окупљање институцијских актера и цивилног друштва те размјену најбољих пракси. Такође су савладали важан аспект вишесекторске сарадње власти и невладиних организација у рјешавању случајева насиља у породици. У подручју сексуалног насиља и узнемиравања, једну кампању је спровело цивилно друштво, којом су скренули пажњу на овај облик насиља. Иако

⁵⁸ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробит и сигурност жена, ОСЦЕ, стр. 62.

⁵⁹ Ове кампање укључују: „Кампању живот без насиља“, „Бјела трака – Мушкарци кажу не насиљу над женама“, „16 дана активизма против насиља над женама и насиља у породици“, те „Наранџасти аутобус – Зауставимо насиље!“

поздравља овакве напоре, ГРЕВИО сматра да су се кампање подизања свијести највећим дијелом фокусирали на насиље у породици. Веома мало или нимало пажње при подизању свијести је посвећено другим облицима насиља, попут силовања, сексуалног узнемиравања, гениталног сакаћења жена, принудног брака или дигиталне димензије насиља над женама, упркос јасним индикацијама да су присутни у друштву. Охрабрујуће је то што је цивилно друштво спровело неколико кампања подизања свијести са циљем оснаживања преживјелих жртава сексуалног насиља у ратном периоду, с обзиром на друштвену стигму повезану са оваквим облицима насиља.

84. Географски домет кампања такође мора бити усавршен будући да је ГРЕВИО информисан о само једној кампањи подизања свијести спроведеној у Брчко дистрикту. Мањак сензибилизације становништва за овакве облике насиља над женама и доступне механизме заштите, заједно са недостатком услуга подршке у овој регији је посебно забрињавајуће за ГРЕВИО, јер доводи до изолације жртава и некажњивости починилаца.
85. ГРЕВИО даље напомиње да се, уз неколико изузетака, кампање подизања свијести нису дотакле основних патријархалних и стереотипних ставова, те друге нису присвојиле разумијевање према насиљу над женама из родне перспективе. На примјер, једна од новијих кампања коју воде државне власти и која се састоји од видео-снимака са циљем спречавања насиља у породици, наизглед идентификује алкохолизам, употребу дрога и економске потешкоће као извор насилног понашања. ГРЕВИО у том погледу сматра да су прије неједнаки односи моћи између полова те потчињавање жена, уз патријархалне ставове и стереотипно приказивање жена, узроци оваквог облика насиља и то треба разматрати. Док алкохол и дроге могу погоршати или изазвати насиље, они нису извор проблема. С друге стране, ГРЕВИО поздравља вођење обећавајућег пројекта у појединим школама у области образовања под називом „*Young men's clubs*“, који се односи на дјечаке и усмјерен је према деконструкцији родних стереотипа. Такође, поздравља кампање које имају за циљ повећање видљивости женских кандидата на општим изборима у Босни и Херцеговини 2018. године.
86. Упркос извештајима који документују да жене које су или би могле бити изложене међусекторској дискриминацији, као што су жене из руралних подручја, жене са инвалидитетом, Ромкиње и мигранти, немају потребне информације о механизмима заштите и услугама подршке у овој области. Насиља над женама, ГРЕВИО је обавијештен само о једном пројекту који су власти спровеле за њих. Оно што је вриједно напоменути јесте да је преко 100 жена које припадају рањивим групама, попут жена са села и Ромкиња, учествовало у радионици које су имала за циљ да их оснажи и информише о доступним услугама подршке у области насиља у породици. Извештај невладиних организација у сјенци наглашава да је информативни материјал о насиљу над женама скројен према потребама таквих група; међутим, ово није довољно.

87. Коначно, ГРЕВИО сматра да се чини да утицај кампања подизања свијести које су спроведене до сада још увијек није измјерен.

88. ГРЕВИО ургирана власти Босне и Херцеговине да редовно промовишу дугорочне кампање подизања свијести како би се међу становништвом подигла свијест о различитим манифестацијама свих облика насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом, поред насиља у породици, укључујући сарадњу са организацијама за права жена, на свим дијеловима територије, укључујући Брчко дистрикт. Ове кампање треба да се осврну на основне патријархалне и стереотипне ставове према женама те да приказују разумијевање насиља над женама из родне перспективе. Власти би посебно требало да спроведе кампање подизања свијести о насиљу над женама усмјерене на жене које се изложене вишеструкој дискриминацији, како би им пружили информације о њиховим правима и услугама подршке које су им доступне.

Б. образовање (члан 14.)

89. Ставови, увјерења и обрасци понашања се обликују врло рано у животу. Образовне установе би због тога требале играти важну улогу у промовисању равноправности између жена и мушкараца, те људских права. Члан 14. стога захтијева израду наставног материјала који промовише равноправност између жена и мушкараца, нестереотипне родне улоге, међусобно поштовање, ненасилно рјешавање сукоба у међуљудским односима, право на лични интегритет те који информише ученике о различитим облицима роднозаснованог насиља над женама.

90. Будући да су образовне политике у директној надлежности Ентитета, а у случају Федерације Босне и Херцеговине и кантона, оне варирају у земљи. Као резултат тога, не постоји јединствен приступ или стандардни уџбеници који се баве темама обухваћеним чланом 14. Истанбулске конвенције. ГРЕВИО напомиње да Министарство цивилних послова на државном нивоу нема улогу осигуравања/предлагања основног, јединственог приступа, иако ГРЕВИО сматра да би то било неопходно.

91. У Републици Српској не постоје посебни образовни курсеви о равноправности мушкараца и жена, нестереотипним родним улогама или о другим питањима која се обрађују у члану 14. конвенције. Према индикацијама цивилног друштва, Стратегија образовања Републике Српске за период 2016 – 2021. године није обухватила наставу о родној равноправности нити елиминацију родних стереотипа из уџбеника, што се до данас чини проблематичним⁶⁰. Неки аспекти ненасилног понашања и комуникације, сексуалног насиља, родне равноправности и начина сигурног

⁶⁰ Видјети Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 62.

кориштења интернета могу се обрађивати на часовима разредне nastave, у зависности од учитеља. У основношколском и у средњошколском образовању такође се предаје предмет Демократија и људска права. Што се тиче високог образовања, власти су обавијестиле ГРЕВИО да је у сарадњи са универзитетима организована љетна школа о родној равноправности. Штавише, Факултет политичких наука у Бањалуци увео је изборни предмет о родним студијама и предмет „Друштвени рад и насиље у породици“ који се фокусира на координисан одговор на насиље у породици.

92. У Федерацији Босне и Херцеговине, државни извјештај се односи на школски предмет „Здрави стилови живота“ који обухвата, између осталог, ненасилну комуникацију, инклузију, поштовање различитости и развој позитивних ставова и вриједности. Извјештаји се односе и на низ *ad hoc* пројеката спроведених у појединим кантонима о превенцији роднозаснованог насиља и родних стереотипа у основним и средњим школама, првенствено од стране невладиних организација⁶¹. Један од таквих пројеката био је и програм „*Young men's clubs*“⁶² те организација обуке за успостављање „вршњачких просвјетитеља“ чија је улога да осигурају спречавање родно заснованог насиља међу ученицима. Што се тиче високог образовања, у Центру за интердисциплинарне студије Универзитета у Сарајеву уведене су родне студије. Када су у питању школски уџбеници, на иницијативу Министарства образовања Федерације Босне и Херцеговине подузети су одређени кораци за њихово усклађивање у кантонима Федерације Босне и Херцеговине. У овом процесу, у принципу, потврђена је усклађеност са Законом о равноправности полова и принципима родне равноправности. Штавише, Агенција за равноправност полова на државном нивоу дала је препоруку Министарству образовања Федерације Босне и Херцеговине за ревизију и замјену уџбеника који се тренутно користе у основним и средњим школама у Федерацији Босне и Херцеговине, а који садржавају родне стереотипе, јер је то идентификовано као значајан проблем. Међутим, чини се да ова препорука тек треба да се имплементира у потпуности.

93. У Брчко дистрикту чини се да на свим нивоима образовања не постоји посвећени курс који би се бавио свим питањима из члана 14. Конвенције. Родна равноправност се, у принципу, унапређује на часовима предмета „Животне вјештине и ставови“ и „Демократија и људска права“, као и у оквиру часа одјељенске nastave, међутим, ГРЕВИО-у нису достављени додатни детаљи.

94. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине, уз пуно поштовање њеног Устава, да истраже заједнички основни приступ образовним политикама о темама обухваћеним чланом 14. истанбулске конвенције, користећи постојеће структуре сарадње како би дискутовали о заједничким циљевима. ГРЕВИО, такође, подстиче власти да на свим нивоима образовања, у свим дијеловима

⁶¹ Видјети коначни извјештај о provedби Оквирне стратегије за provedбу Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у (Истанбулске конвенције) у Босни и Херцеговини (2015–2018), стр. 21.

⁶² Видјети анализу у поглављу 3, члан 13.

Босне и Херцеговине уведу обавезне курсеве и наставне материјале о равноправности жена и мушкараца, позитивним родним односима, међусобном поштовању, ненасилном рјешавању сукоба у међуљудским односима, насиљу над женама и праву на лични интегритет, с циљем спречавања родно заснованог насиља над женама и промовисања равноправности између жена и мушкараца. Паралелно с тим, треба ревидирати наставне планове и програме, те уџбенике у циљу отклањања негативних стереотипа о женама и дјевојчицама.

Ц. Обука стручњака (члан 15.)

95. Стандард постављен чланом 15. Истанбулске конвенције се односи на систематске почетне и интерне обуке за надлежне стручњаке који се баве жртвама односно починиоцима свих дјела насиља. Обука која је потребна мора обухватити спречавање и откривање таквог насиља, равноправност између жена и мушкараца, потребе и права жртва, као и спречавање секундарне виктимизације.
96. Све у свему, ГРЕВИО примјећује да власти Босне и Херцеговине препознају потребу за јачањем обука о спречавању, заштити и процесуирању насиља над женама. Закони о заштити од насиља у породици Републике Српске и Брчко дистрикта, посебно, прописују обавезу континуиране обуке о насиљу у породици за судије и тужиоце, а стратегије на ентитетском нивоу на тему насиља у породици предвиђају обуку као конкретан стратешки циљ. Подузети су значајни кораци ка вршењу обука за различите категорије стручњака као што је описано доле у тексту. ГРЕВИО посебно поздравља чињеницу да је 1211 стручно лице из полиције, центара за социјални рад и правосуђа прошло обуку о вишесекторској сарадњи и координисаном одговору на насиље над женама те о стандардима Истанбулске конвенције. Надаље, истовремено су израђени приручници о вишесекторском одговору на насиље у породици⁶³. Упркос томе, јасно је да је обука која је проведена усмјерена готово искључиво на насиље у породици, и да пажња није готово нимало усмјерена на друге озбиљне видове насиља. Такође, потребе за обуку се често исказују путем *ad hoc* пројектних курсева на добровољној бази које воде цивилно друштво и међународне организације, а финансирају међународни донатори те стога није осигуран њихов континуитет⁶⁴. Још један проблем на које је указало цивилно друштво су потешкоће у превазилажењу устаљених стереотипа и патријархалне културе.
97. Што се тиче обуке полицијских службеника, полицијске академије укључују Увод у насиље у породици у наставни програм за будуће полицијске службенике. У случају Републике Српске то, између осталог, укључује начин на који интервенисати током позива, водити интервјуе и прикупљати доказе. Обуке се проводе врло мало или готово никако у вези са озбиљним видовима насиља над женама као што је прогањање, сексуално узнемиравање, генитално сакаћење жена, присилни брак или

⁶³ Видјети Државни извјештај, стр. 39.

⁶⁴ Видјети Државни извјештај, стр. 35

други видови насиља. Редовна интерна обука на тему насиља у породици је доступна и проводи се већином у сарадњи са специјализованим организацијама за женска права и међународним организацијама. Она се међутим проводи на добровољној бази па као таквој јој не приступе сви полицијски службеници који долазе у контакт са жртвама насиља у породици. Цивилно друштво је нагласило постојање отпора међу службеницима на нижим позицијама када су у питању ови курсеви јер их многи сматрају нерелевантним или неинтересантним за свој посао⁶⁵. Правилници који детаљно описују поступак који проводи полиција у случајевима насиља у породици су издати на ентитеском нивоу. Међутим, нису донесени протоколи или смјернице ни у Ентитетима нити у Брчко дистрикту који би усмјеравали службенике у процедуру по питању насиља над женама. У том погледу, ГРЕВИО наглашава да су такви протоколи од кључне важности за брз и адекватан одговор полицијског службеника, избјегавање секундарне трауматизације и свеобухватног прикупљања доказа⁶⁶. ГРЕВИО примјећује да недостатак систематичне и обавезне обуке за припаднике органа за провођење закона у вези са свим видовима насиља над женама има озбиљне последице на одговор на такво насиље као и на кривичне истраге, укључујући мањи број пријава, одгоде у вођењу истрага или пропуштање свега тога⁶⁷, као и ограничену употребу хитних мјера заштите⁶⁸.

98. ГРЕВИО такође примјећује недостатак довољног одрживог броја почетних и интерних обука за тужиоце и судије у погледу насиља у породици и насиља над женама из перспективе рода. Почетна обука за судије и тужиоце у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској се веже за родну равноправност у правосудним институцијама и стереотипе, али не и за насиље над женама. Интерна обука се проводи на добровољној бази, и покрива само неке аспекте насиља у породици и силовање, као и сексуално насиље у рату. ГРЕВИО посебно поздравља обуке које проводе НВО у вези са отежавајућим и олакшавајућим околностима у случајевима насиља у породици и сматра да је ово питање о којем треба да се расправља редовно и систематично, а не на *ad hoc* бази. Недостатак резултата обука по мишљењу групе ГРЕВИО се види у извјесном броју тужилачких и судских пракси: широко распрострањена употреба споразума о признању кривице те казнени налози у случајевима родно заснованог насиља што води ка веома благим казнама за починиоце; истраге се обустављају након што жртва повуче своју изјаву због недостатка доказа; широка употреба условних осуда укључујући и предмете озбиљног насиља у породици и оне у којима је починилац повратник у дјело; те кориштење заштитних мјера као што су забрана прогањања и узнемиравања као алтернативу кривичним санкцијама⁶⁹. Слични налази се примјењују и у односу на

⁶⁵ Видјети Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 67

⁶⁶ Видјети анализу поглавља VI, члан 50. о последицама недовољне обуке о насиљу над женама и и налаз с тим у вези.

⁶⁷ Видјети анализу поглавља VI, члан 50. о последицама недовољне обуке о насиљу над женама и и налаз с тим у вези.

⁶⁸ Видјети анализу поглавља VI, члан 51. о последицама недовољне обуке о насиљу над женама и и налаз с тим у вези.

⁶⁹ Видјети анализу поглавља 6, члан 50. овог извјештаја.

процесуирање и санкционисање сексуалног насиља у рату⁷⁰. ГРЕВИО поздравља израду Књиге судске праксе и водича за случајеве насиља у породици за судије од стране савјета судија и цивилног друштва, са циљем да се интегрише родно разумијевање насиља над женама/насиља у породици и елиминишу роднозасновани стереотипи⁷¹. Надаље, приручник за процесуирање сексуалног узнемиравања којим се позива правосуђе на кориштење Истанбулске конвенције је такође израђен. Што се тиче обуке коју осигурава Вијеће Европе, ту је и *HELP* курс о насиљу над женама и насиљу у породици који су похађали најмање 53 адвоката у Босни и Херцеговини.

99. У извјештајном периоду, одржан је ограничен број обука за особље Центара за социјални рад и оне су се искључиво фокусирале на насиље у породици о томе како примити жртву, водити евиденцију и радити у складу са Законом о заштити од насиља у породици. Ову обуку примарно осигурава цивилно друштво. Власти Републике Српске препознају да је обука о силовању и сексуалном насиљу умногоме потребна за ову категорију стручних лица будући да се ове жртве пуно разликују од жртава насиља у породици. Уопштено говорећи, значајан недостатак на који је указао ГРЕВИО у овом извјештају у вези са помоћи коју пружају Центри за социјални рад, указују на потребу да се значајно умноже и ојачају напори у обукама за ове категорије стручних лица.
100. Што се тиче медицинског особља, почетна обука за докторе у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској не обухвата детектовање и третирање насиља над женама, али су одржане необавезне интерне обуке за детектовање, психосоцијалну помоћ и третирање насиља у породици и силовање (у Федерацији Босне и Херцеговине укључују и сексуално насиље у рату)⁷².
101. Што се тиче службеника који раде у области азила, у поглављу VII овог извјештаја анализирана је потреба за снажнијом и специјализованом обуком радника у азилу на тему родно заснованог насиља како би се осигурала досљедна примјена родно осјетљивог тумачења захтјева за заштитом.
102. Обука о роднозаснованом насиљу, родној равнопавности и родно осјетљивом буџетирању је доступна на годишњој основи, али се она врши на добровољној бази за државне службенике из државних институција. Надаље, Агенција за државну службу Босне и Херцеговине на редовној основи организује обуку о спречавању сексуалног узнемиравања и родног узнемиравања на радном мјесту за државне службенике државних институција. ГРЕВИО, даље поздравља обуке за упосленике јавних институција који помажу незапосленим особама. Ова обука се фокусира на идентификовање жртава насиља у породици и на који начин пружити им подршку и помоћ у проналажењу запослења те помоћи њихово оснаживање.

---

⁷⁰ Ибид.

⁷¹ Видјети књигу судске праксе за насиље у породици, процјена предмета у Босни и Херцеговини 2014.

⁷² За више информација о протоколима и ресурсима који су развијени у том погледу, видјети анализу поглавља IV, члан 20.

103. У вези са обукама наставног особља о идентификовању родно заснованог насиља у школама, власти су појасниле да у случајевима сумње на насиље у породици, наставници морају да прате и реагују у складу са одређеним протоколом, који предвиђа низ корака, укључујући и обавјештавање Центра за социјални рад, психолога и полиције. У Федерацији Босне и Херцеговине, одређени наставници су прошли обуку о насиљу у породици, али није осигуран континуитет у обукама и оне не укључују све чланове наставног особља.
104. На крају, када се ради о новинарима и представницима медија, обуку о етичким принципима извјештавања о роднозаснованом насиљу су водиле међународне организације у урбаним и руралним подручјима. Цивилно друштво је такође провело обуку у 10 градова Босне и Херцеговине и покренуло такмичење о родно осјетљивом извјештавању. Важно је напоменути да су новинари и припадници медија били укључени у израду протокола и рад координационих тијела за заштиту и спречавање насиља у породици у кантонима Федерације Босне и Херцеговине.
105. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да уведу систематску и обавезну почетну и интерну обуку о свим облицима насиља над женама за релевантна стручна лица која раде са жртвама или починиоцима, посебно за службенике за провођење закона, тужиоце или судије, особље центара за социјални рад и медицинско особље у складу са условима Истанбулске конвенције. Посебну пажњу треба посветити превазилажењу утврђених стереотипа и патријархалне културе, те осигурати континуитет и одрживост такве обуке тако да се не везује за пројекат и не буде зависна од донатора односно донаторских средстава. Такву обуку треба подржати протоколима и смјерницама које постављају стандарде које стручна лица треба да прате у свом дјелокругу рада.
106. ГРЕВИО, поред тога, позива власти Босне и Херцеговине да израде програм обавезне почетне и интерне обуке за наставно особље о различитим облицима насиља над женама и родној равноправности, тако да имају алате за адекватно подучавање ових предмета и да могу детектовати дјевојчице и дјечаке који су под ризиком те их упутити на одговарајуће механизме подршке и заштите.

Д. Програми превентивне интервенције и програми за рад с починиоцима насиља (члан 16.)

1. Програми за починиоце насиља у породици

107. Програми за починиоце насиља у породици у Републици Српској, Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко дистрикту су предвиђени законима о заштити од насиља у породици и посебним правилницама, а у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској су класификовани као заштитна мјера, док се у Брчко дистрикту класификују као казна. Ови програми укључују обавезни психосоцијални

третман⁷³ и обавезно лијечење од зависности од алкохола или дрога⁷⁴. Додатне програме води цивилно друштво у форми група за самопомоћ на добровољној бази уз донаторску подршку, а воде их и неки центри за социјални рад. Чини се да су ови додатни програми уродили плодом и да су имали позитиван утицај на стопе починилаца повратника у кривично дјело. ГРЕВИО даље примјећује да у затворским окружењима нема програма за починиоце.

108. Што се тиче обавезног психосоцијалног третмана у складу са важећим законским и подзаконским актима, њихов циљ је да зауставе и спријече насиље у породици, те да насилник прихвати одговорност за своје понашање и промијени га. Ови програми се морају спроводити у установама примарне здравствене заштите, укључујући установе за ментално здравље и психијатријска савјетовалишта у сарадњи са центрима за социјални рад, а треба да их спроводе стручњаци као што су љекари, психијатри и социјални радници. Ови програми се спроводе по налогу суда, обавезни су и њихове трошкове сноси судови. Ако починилац не похађа ове програме, може бити кажњен. Обавезно лијечење од зависности од алкохола или дрога спроводи се и по налогу суда и предвиђа се у случајевима насилника који почине насиље у породици под дејством алкохола или дроге. Овај програм лијечења у наведеним установама спроводе професионалци, а циљ им је да убудуће спријече појаву насиља у породици.

109. ГРЕВИО поздравља кораке који су предузети на законодавном нивоу у вези са успостављањем програма лијечења за починиоце и укључење мјера у стратегије Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине које имају за циљ да ојачају такве програме. Ипак, ГРЕВИО има неколико бојазни у вези са изузетно ниским бројем обавезних упућивања од стране суда у такве програме у случају насиља у породици као и у вези са обимом тих програма. Према наговјештајима које смо добили од група за женска права, у Брчко дистрикту није био ниједан случај обавезног упућивања у такве програме, а у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине је број упућивања веома низак, посебно када се упореди са бројем пријава које жртве подносе полицији те бројем оптужница и пресуда⁷⁵. ГРЕВИО примјећује да то упућује на потребу за одрживом обуком за судије (те за стручна лица које такве програме могу предложити судијама)⁷⁶ на тему важности кориштења тих алата у спречавању повратка у дјело насиља у породици. Што се тиче обима обавезних програма лијечења, ГРЕВИО поздравља чињеницу да Закони о заштити

⁷³ Из Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта, чл. 9 и 14 (ФБиХ), 23 и 27 (РС) и 17 и 23 (БД).

⁷⁴ Из Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта, чл. 9 и 15 (ФБиХ), 23 и 28 (РС) и 17 и 28 (БД).

⁷⁵ На примјер, у Републици Српској у току 2018. године само 36 мушких починилаца је било обавезано на психосоцијални третман, док је исте године полиција примила 1 012 пријава насиља у породици, поднесено 200 оптужница, а 111 починилац осуђен за насиље у породици.

⁷⁶ Ово је случају у Брчко дистрикту .

од насиља у породици и подзаконски акти упућују на промјене у понашању те прихватање одговорности за радњу починиоца. Међутим, ГРЕВИО сматра да би било корисно конкретно навести да испитивање и провјеравање ставова починилаца и њихових увјерења према женама мора чинити саставни дио програма за починиоце. Према назнакама цивилног друштва и информацијама које су доставиле власти, горе наведени програми за починиоце се у највећој мјери фокусирају на превазилажење проблема у менталном здрављу и зависности путем медицинског третмана. ГРЕВИО наглашава у том погледу да насилно понашање није болест – то је криминално и антисоцијално понашање проузроковано неједнаким односом моћи између мушкарца и жене. Превазилажење зависности и проблема менталног здравља, иако је корисно, неће само по себи окончати насиље над женама јер је оно примарно везано за ставове и увјерења о женама. Власти су јасно препознале да су капацитети центара за ментално здравље недовољни за имплементацију таквих програма. Иако је проведена нека врсте обуке, укључујући и донаторска средства, ово је још увијек недовољно. На крају, извјештаји наглашавају како програми за починиоце примјењују различите методологије те стога нису усклађени и није осигурана сарадња са институцијама које пружају услуге подршке жртвама, укључујући сигурне куће, и цивилна друштва⁷⁷.

110. Што се тиче финансијских средстава доступних за ове програме, како наводе власти, пракса тражења од судова да одреде накнаду трошкова се показала проблематичном, ГРЕВИО претпоставља да је то један од разлога ниског броја судских упућивања. На крају, што се тиче процјене ових програма и њиховог исхода, власти су обавиле истраживање о утицају заштитних мјера, укључујући психосоцијални третман и обавезан третман зависности од алкохола и дроге, на примјеру мјера изречених у периоду од пет година у једном од кантона у Федерацији Босне и Херцеговине. Оно је показало да је стопа поврата у кривично дјело смањена када је починилац похађао психосоцијални третман⁷⁸.

111. ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да осигурају да се програми за починиоце фокусирају на психосоцијални третман. Такав третман треба да се фокусира на испитивање ставова и увјерења починилаца према женама и да ставе фокус на њихову одговорност за почињено насиље, са циљем да се остваре промјене у понашању. ГРЕВИО, даље, снажно охрабрује власти да:

- Обезбиједи да такви програми гарантују сигурност, подршку и људска права жртва и да се програми састављају у блиској координацији са службама за пружање специјализоване подршке жртвама;
- Израде заједнички минимум стандарда за примјену на програме за починиоце, у складу са начелима Истанбулске конвенције и препознатим најбољим праксама;

⁷⁷ Видјети коначни извјештај о имплементацији Оквирне стратегије за спровођење Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у (Истанбулске конвенције) у БиХ (2015–2018), стр. 46

⁷⁸ Видјети државни извјештај, стр. 40.

- Подигну свијест актера у сектору кривичног правосуђа о важности програма за починиоце те да отклоне све препреке финансијске и друге природе које *de facto* ометају судско упућивање; и
- Обезбиједи обуку особља које има надлежност за провођење тих програма;
- Проведу независну процјену програма за починиоце са циљем да се провјери да ли је остварен њихов замишљени циљ.

2. Програми за сексуалне преступнике

112. Чини се да програми за сексуалне преступнике не постоје у Босни и Херцеговини, што ГРЕВИО примјећује са забринутошћу.
113. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму кораке за испуњење услова из одредбе члана 16. став 2. Истанбулске конвенције у вези са успостављањем програма за сексуалне преступнике узимајући у обзир најбоље праксе на међународном нивоу које гарантују приступ утемељен на људским правима.

Е. Учесће приватног сектора и средстава јавног информисања (члан 17.)

114. Иако послодавци у приватном сектору морају поштовати Закон о забрани дискриминације, Закон о родној равноправности, Закон о раду и Кривични закон којима се забрањује сексуално узнемиравање и други видови насиља над женама који се могу појавити на радном мјесту, ГРЕВИО није упознат ни са једном конкретном иницијативом да се послодавци у приватном сектору укључе у спречавање насиља над женама и пруже адекватан одговор на сексуално узнемиравање на радном мјесту. С друге стране, државне власти су указале на извјестан број иницијатива у јавним институцијама. На примјер, „Смјернице за спречавање сексуалног и роднозаснованог узнемиравања у правосудним институцијама у Босни и Херцеговини” је издао ВСТС у циљу сузбијања родно заснованог насиља и осигурања родне равноправности у правосудним институцијама. Савјет министара је усвојило извјестан број статешких докумената и смјерница за спречавање и заштиту од сексуалног узнемиравања на радном мјесту у државним институцијама, укључујући именовање специјалног савјетника за ову област.
115. ГРЕВИО поздравља чињеницу да државно законодавство забрањује да средства јавног информисања, онлајн и штампани медији⁷⁹ емитују или објављују садржај који је дискриминаторан по разним основама, укључујући пол, и прописује употребу родно осјетљивог језика. Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине је независно регулаторно тијело које поступа по жалбама из овог домена, а које се односе на кршења закона о комуникацијама. Према државном

⁷⁹ Закон о комуникацијама, Кодекс о аудио-визуелном приказивању, Кодекс о рекламној комуникацији те Кодекс за онлине и штампане медије.

извјештају само један случај је саслушан пред Регулаторном агенцијом у вези са кршењем одредби о забрани дискриминације на основу пола у којем је емитеру изречена новчана казна у износу од 1 000 евра. Без обзира на речено, извјештаји указују на постојање родних стереотипа и сексистичког приказивања жена у средствима јавног информисања и штампаним медијима Босне и Херцеговине⁸⁰, о насиљу над женама се често извјештава сензационалистичким насловима и не користи се родно осјетљив језик⁸¹. Надаље, медији извјештавају о физичком и сексуалном насиљу, док се не говори о другим видовима насиља над женама⁸². На крају, важно је напоменути да Агенција за равноправност полова на државном нивоу заприма бројне захтјеве за истрагу кршења Закона о родној равноправности због медијских садржаја који су пуни стереотипа и мизогиније.

116. У одговору на овакво стање, извјестан број инструмената је израђен како би усмјеравао медије/штампу. Савјет за штампу у сарадњи са удружењима новинара и гендер центрима 2006. године је издало „Препоруке за медије – третман родних питања у медијима” промовишући, између осталог, нестереотипно приказивање жена, родно осјетљив језик, подизање свијести о различитим видовима родно заснованог насиља и његовим посљедицама, једнакој заступљености жена на руководилачким позицијама у медијима. Агенција за равноправност полова на државном нивоу је такође издала препоруке 2017. године о родном стереотипу и сексистичким ставовима и језику у медијима, обрађујући сличне теме. Слично томе, на ентитетском нивоу Гендер центар Републике Српске је донио „Смјернице и препоруке за друштвено одговорно извјештавање у циљу борбе против насиља у породици и роднозаснованог насиља” као и приручник за родно осјетљиво извјештавање о насиљу над женама и насиљу у породици. Израђен је пакет обуке за новинаре и друге стручњаке и проведена је обука за 270 стручњака иако на иницијативу међународне организације,⁸³ на тему одговорног и етичког извјештавања о родно заснованом насиљу. Три факултета за журналистику су тренутно у процесу тестирања и интегрисања у своје програме курсева о одговорном извјештавању о насиљу над женама. ГРЕВИО поздравља ове иницијативе које треба спроводити и даље оснажити.

117. Што се тиче учешћа медијских организација у изради и provedби политика о спречавању насиља над женама и насиља у породици, представник јавног емитера је укључен у рад експертског тима Федерације Босне и Херцеговине и представници удружења новинара Босне и Херцеговине су позвани да дају коментаре и да учествују на састанцима који се односе на Стратегије за заштиту од насиља у

⁸⁰ Видјети коначни извјештај о имплементацији Оквирне стратегије за провођење Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулске конвенције) у Босни и Херцеговини (2015–2018), стр. 34 и Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 62.

⁸¹ Видјети Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 62.

⁸² Видјети Истраживање о медијском извјештавању о родно заснованом насиљу над женама у БиХ, *UN Women*, 2016, стр. 5

⁸³ Видјети анализу под члан 15.

породици Федерацији Босне и Херцеговине тако да се чују и интегришу и њихови ставови.⁸⁴ Упркос чињеници да је насиље над женама у дигиталној сфери протеклих неколико година у порасту гдје се 60% позива на СОС линије односи управо на такво насиље, ГРЕВИО није упознат да је покренута иједна иницијатива за укључивање ИКТ компаније за спречавање насиља над женама у онлине сфери.

118. **ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да промовишу укључење приватног сектора, сектора комуникацијских технологија и медија у израду и provedбу политика за спречавање и борбу против свих облика насиља над женама.**

IV Заштита и подршка

119. Поглавље IV Истанбулске конвенције промовише вишеструку, стручну структуру подршке усмјерену на жртву за сваку жену која је изложена било којем виду насиља из Конвенције.

A. Опште обавезе (члан 18.)

120. Члан 18. Истанбулске конвенције прописује извјестан број општих принципа које треба поштовати у пружању општих и специјализованих услуга заштите и подршке. Један од тих принципа је да службе имају интегрисан и координисан приступ у раду са свим релевантним агенцијама узимајући у обзир однос између жртве, починиоца, дјете и њихове шире друштвене околине. За разматрање комплексности насиља над женама потребно је успостављање система интервенција у који су укључени сви релевантни сектори, административни нивои и актери. Вишесекторске и вишеагенцијске интервенције на државном, регионалном и локалном нивоу су кључне за учинковит и интегрисан одговор на све видове насиља. Учинковита координација на локалном нивоу је од посебне важности у смислу пружања одговора који одговара потребама заједнице и осигурања „све-на-једном-мјесту” услуга жртвама.
121. Иако су власти у Босни и Херцеговини подuzeле важне кораке ка успостављању механизма сарадње између агенција и протокола на ентитетском, кантоналном и општинском нивоу у погледу насиља у породици, ГРЕВИО са забринутошћу примјећује да механизми и повезане услуге подршке недостају у односу на остале видове насиља над женама.
122. Законом о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине је прописано склапање протокола о сарадњи између више агенција на општинском нивоу у којима су укључени сви стручњаци који могу допринијети спречавању насиља у породици и заштити жртва, укључујући социјалне раднике, наставнике,

⁸⁴ Видјети коначни извјештај о проведни Оквирне стратегије за provedбу Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у (Истанбулске конвенције) у БиХ (2015–2018), стр. 35

медицинско особље, полицију, правосуђе и НВО⁸⁵. Члан 37. прописује обавезу успостављања координационог тијела које ће координисати радом свих надлежних институција на провођењу овог програма мјера. Према информацијама које смо добили од власти, тренутно постоји 10 таквих протокола на кантоналном нивоу и 61 на општинском нивоу, док постоји 9 координационих тијела за насиље у породици на кантоналном нивоу и однедавно је успостављено 38 локалних координационих механизма под називом вишесекторски тимови (МСТ). Слично томе, члан 11. и члан 21. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске прописује обавезу свих установа, органа и организација које пружају заштиту, помоћ и подршку жртвама насиља у породици да закључе протокол о поступању и сарадњи и да образују стручни тим ради утврђивања плана помоћи жртви и координације активности. Према извјештајима, ово је довело до неких позитивних искустава као што је успостављање мобилних тимова за случајеве насиља од стране интимног партнера који заједно посјећују жртву и њену породицу. Општи протокол је потписан у Републици Српској 2013. године између министарстава правде, унутрашњих послова, здравства и социјалне заштите, образовања и културе, породице, омладине и спорта. Овај протокол је обавезујући за локалне заједнице и може се примјењивати директно осим уколико није потписан протокол на локалном нивоу. Протоколе на локалном нивоу израдио је 36 општина. Протокол о сарадњи у случајевима насиља у породици је такође потписан у Брчко дистрикту 2018. године између тужилаштва, полиције, одјела за здравство, одјела за образовање, НВО и удружења новинара.

123. ГРЕВИО подсјећа да је мандат МСТ тимова с једне стране да проводе стратегије у области насиља у породици на локалном нивоу и, с друге стране, да осигурају сарадњу агенција у појединачним случајевима насиља у породици. Надлежне институције морају заправо информисати једна другу о пријављеним случајевима насиља у породици, интервенцијама и подршци коју сви актери пруже, о казнама које су изречене починиоцу и заштитним мјерама из којих жртва извлачи добробит као и (у случају Републике Српске) о изради плана сигурности. ГРЕВИО поздравља напоре у успостављању јасне мреже механизма сарадње између агенција. ГРЕВИО схвата да иако МСТ тимови заиста разговарају о проведби политика уз учешће НВО, размјене информација о појединачним случајевима су мање честе, а и када се десе није укључено цивилно друштво, што је посебно случај у Федерацији Босне и Херцеговине.

124. Иако Конвенција прописује да таква сарадња буде заснована на схватању насиља над женама из родне перспективе, избјегавању секундарне виктимизације те са циљем оснаживања жртава, извјештаји су нагласили да ни центри за социјални рад ни полиција не заузимају приступ концентрисан на жртву, те често умањују значај насиља и не испуњавају потребе жртве, што доводи до великог броја непријављених случајева и неповјерења у институције⁸⁶. Надаље, не постоји јединствена структура која нуди услуге подршке све на једном мјесту, а чиме би се увелико допринијело приступу који је концентрисан на жртву и оснаживање.

⁸⁵ Видјети члан 39. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине.

⁸⁶ Видјети анализу поглавља 5, члан 50.

125. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да усвоје неопходне мјере како би осигурале сарадњу између агенција у складу са локалним/кантоналним механизмима координације у пружању помоћи жртвама свих видова насиља над женама. Такав механизам сарадње између агенција би требало да обухвати учешће цивилног друштва, да буде заснован на схватању насиља над женама и насиља у породици из родне перспективе те да тежи оснаживању и економској независности жртве. ГРЕВИО надаље подстиче власти да осигурају да су услуге заштите и подршке доступне у истим просторијама колико год је то могуће.

Б. Информисање (члан 19.)

126. ГРЕВИО примјећује да на законодавном нивоу једино Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске јасно прописује у члану 10. обавезу надлежних институција да обавијесте жртве насиља на језику који разумију о њиховим правима те доступним услугама подршке и заштите. У Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко дистрикту нису прописане сличне одредбе у погледу насиља у породици, а немају их ни Ентитети у односу на друге видове насиља над женама. ГРЕВИО примјећује да се у пракси веома мало информација о услугама подршке систематично дијеле са женама жртвама насиља, па жртве насиља у породици често нису упознате о својим правима⁸⁷ осим уколико дођу до организација за женска права. Организације за женска права су израдиле широку палету информативног материјала и информативних кампањи и пружају директну подршку жртвама које им се обрате⁸⁸. Међутим, према извјештајима низак је степен свијести популације и жртава уопште о постојању специјализованих НВО, СОС линија и сигурних кућа⁸⁹. Према групама за женска права, када се жртве обрате надлежним агенцијама, ријетко добију информације о специјализованим услугама подршке за жене, нити буду упућене на те услуге⁹⁰.

127. Приступ информацијама је још више ограничен када су у питању Ромкиње, жене са инвалидитетом, те жене из руралних подручја. Ове жене, заправо, често не добију потребну подршку јер немају информације о доступним услугама подршке⁹¹. Извјештај у сјени НВО наглашава како НВО дају све од себе да информативни материјал о насиљу над женама прилагоде њиховим потребама, али да то није довољно. Што се тиче жена тражитељица азила и мигранткиња, ГРЕВИО је већ навео у овом извјештају да се оне суочавају са потешкоћама приликом пријављивања родно заснованог насиља и у добијању информација о потребним услугама подршке због недостатка преводилаца који би им помогли.

⁸⁷ Видјети Оквирну стратегију за provedбу Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у (Истанбулске конвенције) у БиХ (2015–2018), стр. 20-21.

⁸⁸ Видјети Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 76.

⁸⁹ Ибид.

⁹⁰ Ибид.

⁹¹ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробит и сигурност жена, ОСЦЕ, стр. 59 и 74.

ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да осигурају информисање о услугама подршке и законским мјерама које су доступне жртвама насиља у породици и других видова насиља над женама, укључујући и путем плаката, летака те проактивним приступом стручњака из релевантних институција. ГРЕВИО такође подстиче власти да: подзму даље кораке како би дошли до тешко доступних група као што су Ромкиње и жене из руралних подручја те им дали потребне информације; да израде материјал прилагођен потребама жена са инвалидитетом; те да осигурају доступност преводилаца за помоћ тражитељницама азила и мигранткињама приликом одласка у полицијску станицу или друге установе за жртве насиља.

Ц. Опште услуге подршке (члан 20.)

1. Социјалне услуге

128. У правилу, опште услуге подршке за жртве насиља у породици се пружају у центрима за социјални рад. У Федерацији Босне и Херцеговине жртве насиља у породици могу на основу потребе добити социјалну заштиту укључујући и финансијску помоћ, покривање трошкова вртића за дјецу и савјетовање уколико: су држављани Босне и Херцеговине, имају пребивалиште или боравиште на територији Федерације Босне и Херцеговине, те немају приходе или су незапослене. У четири кантона Федерације Босне и Херцеговине социјална заштита је проширена и обухвата жртве насиља у породици без обзира на њихов статус запослења или примања. Закон о здравственој заштити Федерације Босне и Херцеговине такође предвиђа да жртве насиља у породици које немају здравствено осигурање могу добити помоћ из државног здравственог осигурања. Надаље, жртве насиља у породици су наведене на списку оних који могу добити помоћ центара за социјални рад. Закон о социјалној заштити Републике Српске препознаје жртве насиља у породици као категорију која сама по себи има право на социјалну заштиту без обзира на њена примања или статус запослења⁹². Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске јасно прописује да жртве насиља у породици не сnose трошкове приступа услугама помоћи и подршке полиције, центара за рад, тужилаштва и надлежних судова.

129. Што се тиче улоге и функције центара за социјални рад, ГРЕВИО примјећује да заједно са агенцијама за спровођење закона они раде као први контакт са случајевима насиља у породици. Они блиско сарађују са полицијом, дајући изјаве и достављајући информације и документе потребне за конкретни случај насиља у породици. Центри за социјални рад такође имају обавезу да пруже психосоцијалну помоћ жртвама насиља у породици и дају информације о различитим видовима доступних услуга подршке. Они треба да процијене факторе ризика за жртве, одлуче о упућивању у сигурне куће и играју кључну улогу у контексту обавезног

⁹² Према Закону о социјалној заштити Републике Српске, члан 20. они добијају, између осталог, финансијску помоћ, трошкове вртића и савјетовање по потреби.

посредовања у случају када жртва поднесе захтјев за развод или у односу на одлуке о старатељству/праву на посјету. На крају, центри за социјални рад такође пружају психосоцијалну подршку починиоцима, а замишљено је да имају централну улогу у координацији са МСТ тимовима у изради планова помоћи жртвама заједно са другим заинтересованим странама. Поред пружања помоћи жртвама насиља у породици, ове установе имају обавезу пружања помоћи другим категоријама угрожених појединаца. Док у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској ради неколико центара за социјални рад, у Брчко дистрикту ради мало одјељење за социјалну заштиту са ограниченим капацитетима за психосоцијално савјетовање жртвама насиља у породици.

130. ГРЕВИО примјећује да је велики број владиних и невладиних актера изразио критику о раду и улози центара за социјални рад. Један од недостатака који се показао је озбиљан недостатак особља, недовољна обученост и недовољно ресурса у овим институцијама. Према извјештајима, у центрима за социјални рад само неколико чланова/социјалних радника је прошло обуке о насиљу у породици, у њиховим просторијама није могуће водити повјерљиве разговоре са жртвама, и на примјер, неколико од ових центара посједује возила који би им омогућили интервенисање на лицу мјеста и посјету жртвама⁹³. Психолошко савјетовање за жртве насиља у породици је посебно неадекватно због недостатка психолога⁹⁴. Организације за женска права су нагласиле много примјера у којим су социјални радници умањили значај насиља у породици, те се усмјерили на заштиту домаћинства⁹⁵ или показали непознавање динамике насиља у породици и утицаја који насиље у породици може имати на дјецу, понекад чак пријетећи жртвама одузимањем дјете те излагањем жртве секундарној виктимизацији. С обзиром да су центри за социјални рад један од првих контаката за жртве насиља у породици, горенаведени недостатак капацитета, обуке и приступа концентрисаног на жртву представља стварно уско грло за дјелотворан приступ жртава услугама подршке и заштите. Коначно, извјештаји НВО такође указују на невољност центара за социјални рад да упућују жртве у сигурне куће док је према Закону приступ сигурној кући могућ уз обавезно упућивање од стране центра за социјални рад, те им жртве не могу приступити по свом нахођењу. Другим ријечима, без одобрења центра за социјални рад, жртва не може добити смјештај у сигурној кући нити добити услуге подршке које се тамо нуде. ГРЕВИО сматра да овакав приступ може спријечити неке жене да траже помоћ због могућег недостатка повјерења у власти или због неспремности да подзму формалне кораке. Истовремено, обавезна упућивања стоје на путу самоупућивању од стране жртве чиме се поткопава аутономија жртве у погледу избора и самопредјелења.

⁹³ Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 30.

⁹⁴ Видјети Основне услуге: Анализа приступа услугама подршке (здравство, полиција, правосудје и социјалне службе) за жене које припадају маргинализованим групама које су изложене насиљу, *UN Women*, 2019, стр. 25.

⁹⁵ Видјети Анализу у поглављу 5, под чланом 31.

131. Још једно питање које изазва забринутост је што по закону центри за социјални рад (и сигурне куће сходно начину на који су основане) могу пружити помоћ само држављанима и становницима са боравком/пребивалиштем чиме се искључује могућност да тражитељице азила (укључујући оне које бораве у пријемним центрима) и мигранткиње приме специјализоване услуге першке.
132. Коначно, ГРЕВИО такође сматра важним осврнути се на питање утицаја који је пандемија Ковид-19 имала на услуге подршке за жртве роднозаснованог насиља. Цивилно друштво је скренуо пажњу групи ГРЕВИО на чињеницу да су по избијању пандемије 2020. године, центри за социјални рад у значајној мјери смањили, ако не и зауставили, подршку жртвама насиља у породици и нису их упућивали у смјештај у сигурне куће. Како би се поправило ово стање, одређене сигурне куће у Федерацији Босне и Херцеговине су закључиле протокол са релевантним центрима за социјални рад/полицијом чиме су дали жртвама могућност за самоупућивање (међутим, чак и овим случајевима сигурна кућа мора обавијестити полицију и центар за социјални рад).
133. ГРЕВИО поздравља чињеницу да су социјалне услуге и права званично препознали жртве сексуалног насиља из рата у Босни и Херцеговини, тиме пружајући кључну подршку овој групи жена. Оба Ентитета и Брчко дистрикт нуде законску могућност жртвама сексуалног насиља из рата на мјесечну пензију и права на бригу. Упркос томе, ГРЕВИО примјећује да износ пензије као и конкретни услови за доказивање статуса варирају зависно од мјеста у којем жртва живи.⁹⁶ Упркос овој законској могућности, ГРЕВИО примјећује да веома низак број њих има признат статус цивилне жртве рата и прима мјесечну пензију (око 800 у Федерације Босне и Херцеговине, 24 у Брчко дистрикту⁹⁷ и 200 у Републици Српској).
134. У области запослења, поред општих услуга које пружају бирои за запошљавање, у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској постоји неколико посебних иницијатива за олакшање запослења жртвама насиља у породици, што ГРЕВИО поздравља. Међу њима је у Федерацији Босне и Херцеговине иницијатива из 2016. године да ентитет суфинансира запослење жртва насиља у породици и да да подршку компанијама које запосле жртву. Слично томе, у Републици Српској је 2018. године покренут програм економског оснаживања давањем подстицаја послодавцима који ангажују жртве насиља у породици и жртве сексуалног насиља из рата као и за samozапослење. Што се тиче смјештаја, закони Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске не прописују као приоритет обезбјеђење смјештаја жртвама роднозаснованог насиља иако су власти обавијестиле групу ГРЕВИО да неки кантони у Федерацији Босне и Херцеговине њима дају приоритет приликом додјелјивања социјалних стамбених јединица.

⁹⁶ У Брчко дистрикту признање статуса цивилне жртве рата зависи од медицинског доказа сталне психичке штете усљед ратног силовања.

⁹⁷ Босна и Херцеговина, Поднесак Комитету УН против тортуре, 62.сједница, 6 нов - 6 дец. 2017, стр. 11.

2. Здравствене услуге

135. Услуге јавног здравства имају важну улогу у спречавању насиља и пружању здравствених услуга жртвама различитих видова насиља из Истанбулске конвенције. У Босни и Херцеговини постоје пакети ресурса и протоколи за здравствене стручњаке у односу на неке видове насиља и у неким установама. На примјер, ГРЕВИО примјећује да у Федерацији Босне и Херцеговине постоји ресурсни пакет „Јачање одговора здравственог система на роднозасновано насиље” као и интерна обука за идентификовање насиља у породици и поступање са жртвама, као и обука о пружању психосоцијалне помоћи жртвама насиља у породици и жртвама сексуалног насиља у рату који су доступни многим здравственим стручњацима. Клиничке смјернице о силовању са стандарном оперативном процедуром су израђене и обухватају поступање и савјетовање те припрему за медицински преглед. Израђене су стандардне оперативне процедуре о препознавању и поступању са жртвама насиља у породици и жртвама сексуалног насиља у рату и представљају смјернице за здравствене стручњаке. ГРЕВИО међутим примјећује да ниједна обука или протокол не обухвата питање гениталног сакаћења жена упркос информацији коју ГРЕВИО има да у неким заједницама постоји пракса гениталног сакаћења жена.⁹⁸ Неке назнаке које су дали актери приликом евалуацијске посјете су да медицинско особље заузима став како се ту ради о пракси одређене културе и да не треба подузимати друге мјере. ГРЕВИО примјећује да ова штетна пракса озбиљно нарушава физичко и психичко здравље жена и дјевојчица те је стога потребан адекватан стандардизовани одговор и помоћ. У Републици Српској се врши обука здравственог особља за препознавање и поступање са роднозаснованим насиљем у контексту обука за пружаоце здравствених и психосоцијалних услуга о томе како одговорити на роднозасновано насиље и фокусирана је примарно на насиље у породици и силовање⁹⁹. ГРЕВИО примјећује да овај пакет ресурса има приступ концентрисан на жртву и обухвата идентификацију, поступање и упућивање на услуге. ГРЕВИО још једном примјећује да је изгледно да не постоји ниједна обука на тему гениталног сакаћења жена. Поврх тога, ГРЕВИО је упозорен на чињеницу да већина доктора у Босни и Херцеговини није добро упозната са горенаведеним смјерницама и имају потешкоћа у идентификовању и поступању у случајевима сексуалног насиља и роднозаснованог насиља; као и на то да они не упућују жртве на пријекто потребне услуге. Како наводе организације за женска права, медицинско особље такође препознаје потребу за додатним обукама у овој области као и приступ који је усмјерен на трауму¹⁰⁰.

136. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да обезбиједи адекватне људске и финансијске ресурсе како би центри за социјални рад могли ефикасно

⁹⁸ Информације прикупљене током евалуацијске посјете које говоре о вехабијској заједници, посебној секти селефијског покрета.

⁹⁹ Пакет „Јачање одговора здравственог система на роднозасновано насиље“ је израђен и примјењује се у Републици Српској.

¹⁰⁰ Видјети, Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр. 23.

обављати своје обавезе, те да осигурају обуку за социјане раднике о родној перспективи насиља над женама укључујући и насиље у породици, на примјер именовањем специјализованих социјалних радника за рад у овој области. ГРЕВИО, такође, ургира на власти да уклоне систем обавезног упућивања од стране центара за социјални рад за приступ сигурним кућама, те да између осталог, оставе могућност женама жртвама насиља у породици за самоупућивање.

137. Даље, ГРЕВИО снажно подстиче власти у Босни и Херцеговини да отклоне све законске препреке за приступ услугама подршке у центрима за социјални рад како би све жене жртве насиља у породици и других видова насиља добиле њихове услуге будући да су они један од првих контаката за заштиту и подршку.

138. ГРЕВИО снажно охрабрује власти у Босни и Херцеговини да осигурају адекватну и одрживу обуку здравственог и медицинског особља за све облике насиља над женама, као и протоколе и смјернице за ту област. Адекватне здравствене протоколе, стандарде и обуку треба посебно развити за питање сакаћења женских гениталија.

Д. Специјализоване услуге подршке (члан 22.)

139. Циљ специјализованих специјализованих служби подршке је да обезбиједи сложен задатак оснаживања жртава кроз оптималну подршку и помоћ прилагођену њиховим специфичним потребама. Већи дио тога пружају организације за женска права и услуге подршке које пружају локалне власти са специјализованим и искусним особљем које има опсежно знање о родно заснованом насиљу над женама. Важно је осигурати да се ове услуге шире широм земље и да буду доступне свим жртвама. Штавише, ове службе и њихово особље треба да буду у стању да се носе са различитим врстама насиља из Истанбулске конвенције и да пруже подршку свим групама жртава, укључујући и групе које су тешко доступне.

140. ГРЕВИО напомиње да се специјализоване службе подршке у Босни и Херцеговини фокусирају готово искључиво на помоћ жртвама насиља у породици и жртвама сексуалног насиља у рату. Подршка жртвама других облика насиља над женама као што су сексуално узнемиравање, ухођење, сакаћење женских гениталија и присилни брак је стога пријекно потребна и власти би требале да се позабаве њоме. Поред случајева сексуалног насиља и сексуалног узнемиравања, који су подстакли неке мјере на стратешком и правном нивоу, ГРЕВИО је упозорен на постојање случајева гениталног сакаћења жена у Босни и Херцеговини, као и случајева присилног брака у предмету малолетних Ромкиња. У области насиља у породици, примарни пружаоци услуга подршке су, с једне стране, центри за социјални рад, са друге стране организације за женска права.

141. Групе за женска права пружају читав низ специјализованих услуга подршке, као што су сигурне куће, правна помоћ, психосоцијална помоћ, СОС линије и

програми економског оснаживања. Упркос феноменалној подршци коју пружају жртвама насиља у породици и жртвама сексуалног насиља у рату, њихово дјеловање и капацитет омета недовољно и пројектно засновано финансирање које примарно зависи од међународних донатора¹⁰¹. Као што је већ наведено у овом извјештају, у Брчко дистрикту нема сигурне куће нити СОС линије и једина НВО која је активна у области насиља над женама се фокусира на превенцију и подизање свијести, а не и на пружање услуга подршке. ГРЕВИО даље примјећује да је додатна препрека услугама подршке које пружају НВО у Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко дистрикту обавеза пријављивања полицији случајева насиља у породици коју прописују закони о заштити од насиља у породици. Та обавеза пријављивања, ако је примјењена, могла би озбиљно утицати на однос повјерења између пружалаца услуга подршке и жртве, а то су основе на којима се темељи рад НВО, што на крају може обесхрабрити жене да се јаве и затраже помоћ¹⁰².

- 142. ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да подрже развој алтернативног доњег прага за услуге подршке за све облике насиља у породици, заснованог на приступу који је фокусиран на жртву и њено оснаживање, поред јавних услуга, ослањајући се на дугогодишње искуство и стручност женских НВО.**

Е. Сигурне куће (члан 23.)

143. У Босни и Херцеговини постоји осам сигурних кућа са укупним смјештајним капацитетом од 181 кревета које истовремено пружају правно, психолошко и социјално савјетовање. Њих пет ради у Федерацији БиХ, а три у Републици Српској, док у Брчко дистрикту нема сигурних кућа. Сигурне куће воде организације за женска права које пружају услуге засноване на разумијевању насиља над женама из родне перспективе и са циљем оснаживања жртве. Оне првенствено пружају уточиште жртвама насиља у породици, иако су неке од њих пружале смјештај жртвама сексуалног насиља у рату. Сигурне куће раде у смјенама 24 сата сваког дана у недељи, а жртве могу боравити до шест мјесеци уз могућност продужења боравка уз одобрење центра за социјални рад. Што се тиче жртава насиља у породици које живе на подручју Брчко дистрикта, оне имају приступ сигурним кућама у Федерацији Босне и Херцеговине/Републике Српске, а њихов боравак се финансира из буџета Брчко дистрикта.

144. ГРЕВИО примјећује да се број кревета мора значајно повећати када се мјери мјесто породице по глави 100 000 становника, како је то утврђено Конвенцијом.¹⁰³ Мањак таквог смјештаја се посебно осјећа у Републици Српској гдје пропорционално постоји мање кревета у поређењу са бројем становника, и наравно

¹⁰¹ Видјети анализу поглавља II, извори финансија и невладине организације и цивилно друштво.

¹⁰² Видјети поглавље IV, пријављивање од стране стручних лица.

¹⁰³ Извјештај о доношењу Конвенције, став 134.

у Брчко дистрикту. Даље препреке у приступу сигурним кућама су обавезе посједовања држављанства односно боравишта или пребивалишта које прописују закони и подзаконски акти у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској. Тачније, иако је у Федерацији Босне и Херцеговине приступ сигурној кући могућ уколико је жртва држављанка БиХ и живјела је најмање годину дана у одређеном кантону, у Републици Српској је ово могуће само уз доказ о држављанству и/или пребивалишту. У пракси ово значи да су тражитељице азила и мигранткиње, укључујући оне у нерегуларној ситуацији, *de facto* законски искључене из могућности приступа сигурној кући. Такође, жртве из Федерације Босне и Херцеговине које живе у кантону у којем нема сигурне куће не могу приступити ниједној сигурној кући осим уколико се не покрене сложена процедура у којој се надлежни кантон сагласи да ће сносити трошкове повезане за смјештај жртве.

145. Поред горе наведених препрека, специфичне баријере у приступу сигурним кућама постоје за жене из одређених група. На примјер, иако су уложени напори да се удовољи потребама свих жртава, током састанака са групом ГРЕВИО, цивилно друштво је признало да сигурне куће нису у потпуности опремљене за смјештај жена са инвалидитетом. Надаље, као што је наведено, представници цивилног друштва које ради у области азила и миграната, са којима се ГРЕВИО састао, су нагласили да је питање приступа тражитељица азила и мигранткиња сигурним кућама горуће питање које захтијева хитно рјешавање.
146. ГРЕВИО примјећује да иако су подзаконским актима у Републици Српској успостављени минимални стандарди које треба испуњавати сигурна кућа, укључујући и оне у погледу просторија, опреме и особља, у Федерацији Босне и Херцеговине нису успостављени никакви стандарди. Групе за женска права су, међутим, усвојиле своје стандарде и процедуре на основу свог дугогодишњег искуства. Док ГРЕВИО препознаје професионализам и приступ концентрисан на жртву од стране организација за женска права које тренутно управљају сигурним кућама у Федерацији Босне и Херцеговине, образложење уз Конвенцију објашњава да је важно усвојити низ стандарда који осигурава стандардизован начин и за све сигурне куће, између осталог, сигурност и потребе жртве¹⁰⁴.
147. Финансирање сигурних кућа је регулисано законима о заштити од насиља у породици¹⁰⁵. У складу са овим законима, 70% финансијских средстава за сигурне куће је обезбијеђено из буџета Ентитета а преосталих 30% обезбјеђују кантонални/локални буџети. Међутим, цивилно друштво указује на значајна кашњења у расподјели ових средстава. Даље, ови износи који се распоређују сигурним кућама се израчунавају на основу броја жртава које су тамо смјештене – и не покривају трошкове стручних лица која им пружају пријекно потребну подршку или материјалне трошкове повезане са вођењем сигурних кућа. ГРЕВИО примјећује да у пракси већина финансијских средстава за сигурне куће долази из донаторских средстава и раподјељују се на *ad hoc* бази. Иако у оба Ентитета жртве морају бити

¹⁰⁴ Извјештај о доношењу Конвенције, став 135.

¹⁰⁵ Видјети члан 35. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине и члан 18. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске.

упућене у сигурну кућу од стране центара за социјални рад, цивилно друштво је извијестило групу ГРЕВИО да у многим случајевима центри то не ураде јер им недостаје средстава да покрију горе наведени постотак од 30%, или сматрају да је за жртву боље да буде смјештена са породицом/пријатељима¹⁰⁶. Сигурне куће се често одлуче да упркос свему пруже смјештај жртви чиме даље отежавају своју финансијску ситуацију. На основу горе наведеног, чини се да је финансијска подршка сигурним кућама и у Републици Српској и у Федерацији Босне и Херцеговине недовољна да осигурају адекватно и одрживо финансирање њиховог рада.

148. У вези са питањем обавезног упућивања, ГРЕВИО подсјећа на последице које произлазе из система који постоји у оба Ентитета и коси се са духом Конвенције¹⁰⁷.

149. Извјештаји су такође нагласили да су као резултат пандемије многе сигурне куће престале примати нове жртве због немогућности да осигурају дистанцу/карантен те су већину савјетовања одржавале у онлине формату и/или путем телефона. Генерално су сигурне куће пријавиле недостатак службених смјерница о прихвату у току пандемије те начину на који би требало прилагодити пружање услуга што их је оставило на губитку у смислу даљег поступања¹⁰⁸.

150. ГРЕВИО снажно охрабрује власти у Босни и Херцеговини да:

- повећају број и капацитет адекватних, лако доступних и специјализованих сигурних кућа за сигуран смјештај жртава свих видова насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом;
- ревидирају постојеће законе и прописе како би се уклонили захтјеви за посједовање држављанства који су препрека одређеним жртвама у приступу сигурним кућама, као што су жртве које не бораве у одређеном кантону/ентитету те тражитељице азила и мигранткиње;
- осигурају да сигурне куће приме жене са посебним потребама, укључујући жене са инвалидитетом;
- израде званичне минималне стандарде квалитета за сигурне куће када не постоји схватање насиља над женама из родне перспективе, те приступ концентрисан на оснаживање жртве, концентрисан на жртву и заснован на људским правима;
- осигурају одрживо финансирање сигурних кућа које узима у обзир не само број жртава у смјештају, него и фиксне трошкове вођења сигурне куће и плата стручних лица која раде у њима.

¹⁰⁶ Видјети, Одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО стр. 69, 88 и 184.

¹⁰⁷ Видјети анализу под чланом 22. поглавље IV.

¹⁰⁸ Видјети Утицај пандемије Ковид-19 о специјализованим услугама за жртве и преживјели насиља у Босни и Херцеговини, *Un Women*, 2020, стр. 17-18.

151. ГРЕВИО даље позива власти да развију смјернице и протоколе за прилагођавање процедура пријема и пружања услуга током пандемија и других криза како би се обезбиједио континуитет услуга подршке жртвама родно заснованог насиља.

Ф. СОС телефони (члан 24.)

152. Три СОС линије су доступне у Босни и Херцеговини, од којих двије пружају помоћ жртвама насиља у породици (1264 СОС линија у Републици Српској и 1265 СОС линија у Федерацији Босне и Херцеговине), и једна жртвама сексуалног насиља у рату. ГРЕВИО примјећује са забринутошћу да тренутно нема СОС линије у Босни и Херцеговини за помоћ жртвама других видова насиља над женама из Истанбулске конвенције.

153. Што се тиче двије СОС линије за насиље у породици, оне су резултат заједничког и координисаног рада различитих организација за права жена које су закључиле меморандум о разумијевању. Позиви на СОС линије се заправо упућују најближој организацији чије је обучено особље доступно 24 сата и пружа психолошко саветовање као и информације жртвама. ГРЕВИО са забринутошћу примјећује да су у једном кантону Федерације Босне и Херцеговине (Средњобосански кантон) оператери СОС линија доступни само радним данима у јутарњим сатима. ГРЕВИО даље напомиње да не постоји СОС линија у Брчко Дистрикту. Позиви из Брчко дистрикта на ове двије СОС линије се преусмјеравају на најближу локацију.

154. Ентитети дају маргиналан допринос трошковима вођења СОС линија – плаћају накнаду за кратки број Регулаторној агенцији за комуникације/Телекомуникационој компанији. Трошкове плата обученог особља које пружа савјете у потпуности сnose организације за права жена, путем донаторских средстава, а када средства нису доступна, ослањајући се на волонтерски рад. ГРЕВИО напомиње да ослањање на донаторска средства у великој мери утиче на одрживост СОС линија. Даље, иако су позиви на СОС линије у принципу бесплатни, у пракси се показује да ако је позив упућен из друге телефонске компаније коју тај субјекат не плаћа, онда трошкове позива сноси жртва.

155. ГРЕВИО је обавијештен да иако се позиви снимају, од позивалаца се не тражи да оператеру дају личне податке, а статистички подаци не одражавају и не откривају било какве повјерљиве податке. ГРЕВИО подсјећа на минималне стандарде услуга подршке који су прописани публикацијом Савјета Европе којим се објашњава да идентитет позивалаца не би требало откривати неовлашћеним трећим странама без њихове писане сагласности (укључујући агенције за имплементацију закона) изузев у веома ограниченом броју случајева: како би се заштитили корисници услуге када постоји бојазан за њихов живот, здравље или слободу; како би се заштитила

сигурност других када постоји бојазан за њих¹⁰⁹. Лични подаци, односно подаци који би могли открити идентитет појединца, морају бити адекватно заштићени од незаконитог приступа, измјена или ширења¹¹⁰.

156. На крају, што се тиче СОС линије за пружање подршке жртвама сексуалног насиља у рату, исту води организација за женска права која има обучено особље и која покрива територију Босне и Херцеговине. СОС линија је доступна 24 сата сваког дана и бесплатна је, а све повезане трошкове сноси НВО.

157. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједи једну или више СОС линија за пружање подршке жртвама свих видова насиља над женама, које би радиле и биле доступне на цијелој територији, 24 сата сваког дана, те биле у потпуности бесплатне и узимале у обзир језичку баријеру мигранткиња и других позивалаца, као и поштовале повјерљивост и анонимност свих позивалаца. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да осигурају дугорочно финансирање континуираног рада СОС линија.

Г. Подршка за жртве сексуалног насиља (члан 25.)

158. Иако у Босни и Херцеговини нема званичних података о стопи предмета сексуалног насиља и силовања, информације добијене од цивилног друштва указују на пораст броја случајева који нису пријављени због стигматизовања као и на висок степен секундарне виктимизације којем су изложене жртве које поднесу пријаву. ГРЕВИО такође подсећа да су током сукоба од 1992. до 1995. године силовања и сексуално насиље над женама вршени систематски и да је по процјени број жртава између 20 000 и 50 000¹¹¹, како наводе извјештају. Стога многе жене у Босни и Херцеговини имају трауматске дугорочне посљедице сексуалног насиља извршеним лично над њима, над чланицом њихове породице или пријатељицом.

159. ГРЕВИО примјећује да у Босни и Херцеговини не постоје центри за упућивање жртава силовања или сексуалног насиља. Власти су обавијестиле ГРЕВИО о плановима за отварање три центра за жртве сексуалног насиља у

¹⁰⁹ Погледати *Combating violence against women: Minimum standards for support services* /Борба против насиља над женама: Минимални стандарди за услуге подршке/, Лиз Кели и Лорна Дубоис, Савјет Европе, 2008, стр. 40

¹¹⁰ Члан 5. Конвенције за заштиту појединца Савјета Европе у вези са аутоматском обрадом личних података прописује обавезу да се обезбиједи да се лични подаци који се аутоматски обрађују прибављају и обрађују на коректан и законит начин; похрањују се у одређене и легитимне сврхе и не користе се на начин који није у складу са овим сврхама, чувају се у облику који омогућава идентификацију носиоца података на период не дужи од периода који је потребан за сврху у коју се похрањују. Члан 6. појашњава да лични подаци који откривају расну припадност, политичко мишљење или вјерска или друга убјеђења, као и лични подаци који се односе на здравствени или сексуални живот, не могу се обрађивати аутоматски осим ако у домаћем закону нема одговарајућих механизма заштите.

¹¹¹ Видјети *Mapping of Policies and Legislation on Violence against Women and the Istanbul Convention in Bosnia and Herzegovina* /Мапирање политика и закона о насиљу над женама и Истанбулске конвенције у БиХ/, Kyle Delbyck, *UN Women*, str. 14

болничким просторијама гдје би се збрињавали хитни случајеви и прикупљали форензички докази. Међутим, није одређен конкретан временски рок до које би се ти центри требали успоставити и нема назнака да је учињен неки напредак у њиховом успостављању. Тренутно су медицинско збрињавање и форензичка обрада доступни у болницама уз неколико ограничења. Иако су протоколи о поступању у случајевима силовања/сексуалног насиља и сексуалног насиља у рату успостављени у оба Ентитета и неке обуке на ту тему проведене, разни актери су нагласили да доктори у Босни и Херцеговини већином нису упознати са протоколима и имају потешкоћа да препознају и третирају сексуално насиље; нити упућују жртве на пријекно потребне услуге подршке. Протоколи у које је ГРЕВИО извршио увид пружају одређене назнаке о томе како провести гинеколошки преглед, али не наводе јасно путању за жртве силовања или гдје их стручна лица могу упутити.

160. ГРЕВИО даље примјећује да информације које су дале власти са којима се ГРЕВИО сусрео нису у потпуности јасне о процедури која се примјењује, а у неким дијеловима су и супротне једна другој. Након физичког прегледа и консултације са породичним љекаром или гинекологом у болници протоколи појашњавају да узимање форензичких доказа може, у принципу, провести само стручно лице које је квалификовано у области форензичке медицине. Власти су, међутим, нагласиле да остали доктори медицине (који нису квалификовани за форензичку медицину) могу прикупљати ове доказе те да им је полиција обезбиједила прибор за случајеве силовања. Према знацима цивилног друштва и медицинских стручњака за узимање форензичких доказа потребна је наредба суда што подразумијева да је поднесена пријава полицији и да је покренут поступак. Они су такође навели да је било случајева у којима су прикупљени форензички докази, али су ти докази касније одбијени у кривичном поступку јер су прикупљени без наредбе суда. ГРЕВИО примјећује у том погледу да се подршка жртвама сексуалног насиља мора пружати брже и да се ово тешко може осигурати уколико је потребно поднијети захтјев за наредбу суда те чекати да суд изда наредбу. Иако није јасно до којег омјера је потребна наредба суда за прикупљање форензичких доказа, ГРЕВИО примјећује да у случају сумње на силовање, здравствено особље мора у сваком случају брзо информисати полицију, покрећући кривични поступак који жртва можда није спремна покренути. Обавеза таквог бланкетног пријављивања може бити супротна приступу који је концентрисан на жртву, а који је потребан по Истанбулској конвенцији о којем се говори у овом поглављу¹¹². Даље, ова пракса није конзистентна са чланом 18. Конвенције који прописује да пружање услуга укључујући форензичка испитивања неће зависити од воље жртве да поднесе пријаву или свједочи против починиоца. ГРЕВИО указује на обећавајућу праксу у другим државама чланицама у којим се форензичко испитивање, укључујући узимање узорка ДНК, може спровести без обзира на то да ли жртва намјерава да пријави силовање. У том случају се ДНК докази могу похранити те користити уколико жртва касније одлучи да пријави случај.

¹¹² Видјети анализу поглавља IV, члан 18 и 28.

161. Што се тиче психолошког савјетовања, оно би у принципу требало бити доступно у центрима за ментално здравље, мада је цивилно друштво упозорило ГРЕВИО на веома ограничене капацитете ових центара да пруже тај вид подршке и на то да психолошку подршку пружају НВО ако и када им жртве приступе (ово није случај са женама из руралних подручја). Што се тиче правне подршке, једина опција би била ослонити се поново на НВО иако се већина фокусира на насиље у породици и сексуално насиље у рату.
162. У свјетлу наведеног јасно произилази да услуге доступне жртвама сексуалног насиља не егзистирају у формату све на једном мјесту те се од жртава тражи да се појаве пред разним службама и/или да препричају своју трауму различитим стручним лицима што у већини случајева доводи до секундарне виктимизације. Даље, чини се да не постоји и да се не примјењује јасан пут и систем упућивања за ове жртве. На крају, ГРЕВИО примјењује да нема довољно трауматске подршке и дугорочног психолошког савјетовања.
163. У погледу жртава сексуалног насиља у рату, поред горенаведеног, НВО пружају правну подршку и савјете специфично за ове случајеве.
164. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да успоставе центре за пријављивање силовања и/или сексуалног насиља који би директно пружали медицинску помоћ, трауматску подршку, форензичке прегледе и психолошку помоћ од стране квалификованих стручних лица у складу са стандардима Истанбулске конвенције. У међувремену, ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да успоставе јасан пут за жртве сексуалног насиља/силовања, обезбиједи да се форензички прегледи изврше брзо без потребе за судском наредбом те да се жртвама обезбиједи довољна трауматска подршка, психолошко савјетовање и правна помоћ од стране обученог и специјализованог особља.

X. Заштита и подршка за дјецу свједоке (члан 26.)

165. Обавеза прописана овим чланом је да се обезбиједи да се дјецу кад год буду свједоци насиља у породици, силовања, сексуалног узнемиравања, или других видова насиља обухваћених Конвенцијом, пруже услуге са дужном пажњом на потребе и права дјеце изложене насиљу. Док је ово најрелевантније за случајеве насиља у породици, важно је имати на уму да дјеца могу бити изложена и другим видовима насиља.
166. Истраживање је показало да дјеца која су свједоци напада једног родитеља на другог у кући обично имају емоционалне проблеме, когнитивне функционалне поремећаје и прихватају ставове о насиљу, што треба бити рјешавано на дугорочном

плану¹¹³. Зато је од кључне важности осигурати приступ психолошком савјетовању и терапији чим их власти примјете.

167. ГРЕВИО примјећује да дјеца свједоци насиља у породици могу добити подршку центара за социјални рад и од сигурних кућа када су у њих смјештена. У Републици Српској је основан Центар за подршку дјечи жртвама насиља и злостављања, при болници у Фочи који пружа стручну психолошку и социјалну подршку дјечи жртвама насиља у породици. У вези са подршком и заштитом од стране центара за социјални рад, као што је наведено у овом извјештају, њихово особље обично није обучено за насиље у породици и из тог разлога није у позицији да дјеци пружи дугорочно психолошко савјетовање како би им помогли да се боре и да превазиђу трауматско искуство. У вези са подршком коју таквој дјечи пружају сигурне куће, ГРЕВИО примјећује да је ова врсте подршке временски ограничена и да одлазак из сигурне куће повлачи и окончање те основне специјализоване подршке.

168. С друге стране, ГРЕВИО је информисан о неколико случајева у којима су дјеца смјештена у удомитељске куће због убјеђења да је у случају насиља у породици мајка/жртва пропустила да заштити дијете. ГРЕВИО примјећује у том погледу да је осигурање заштите за жену жртву насиља у породици кључно за сигурност дјетета. Процес оздрављења дјетета је убрзан уколико дијете може остати у својој кући и са особама за које су везани. ГРЕВИО зато наглашава да обезбјеђење заштите и оснаживање злостављаног родитеља треба да буде примарна мјера безбједност за власти прије него што почну тражити друге видове заштите за дијете.

169. Што се тиче заштите дјече свједока насиља у породици у контексту кривичног поступка, ово питање је анализирано у поглављу VI, члан 56.

170. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да дјеци која свједоче насиљу у породици обезбиједи дугорочно психолошко савјетовање од стране особља које је прошло обуку о утицају насиља у породици на дјecu свједоке. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да осигурају њихову безбједност у условима које им омогућавају да остану са ненасилним родитељем, по могућности у њиховом дому.

И. Пријављивање од стране стручњака (члан 28.)

171. У складу са законима о заштити од насиља у породици, стручњаци из образовних, здравствених и социјалних установа, укључујући НВО које пружају кључне услуге подршке и воде сигурне куће¹¹⁴ су у обавези да пријаве случајеве насиља у породици са којима се сусретну у свом раду. Услов за пријављивање других

¹¹³ *Problems associated with children's witnessing of domestic violence /Проблеми у вези са свједочењем дјече насиљу у породици/*, Jeffrey L. Edleson, VAW Net, доступно на http://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_Witness.pdf

¹¹⁴ Обавезе пријављивања у складу само са Законима заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта

случајева насиља над женама су такође прописани кривичним законодавством у два Ентитета.

172. ГРЕВИО истиче да је услов из члана 28. Конвенције пажљиво формулисан тако да када постоји основана сумња да је почињено озбиљно насиље или се могу очекивати друге сличне радње, стручњаци могу пријавити своје сумње релевантним властима, а да не ризикују казну за кршење дужности чувања професионалне тајне. Ова одредба не прописује обавезу пријављивања. Иако ГРЕВИО примјећује да наметање обавезе стручњацима да врше пријављивање не би било противно члану 28. Истанбулске конвенције, бланкетне обавезе пријављивања могу покренути питање пружања услуга које су концентрисане на жртву и које су родно осјетљиве. Обавезно пријављивање може заправо бити препрека тражењу помоћи за жене жртве које се не осјећају спремним за отварање формалне процедуре и/или су у страху од посљедица пријављивања за њих или за њихову дјецу (на примјер, од освете насилника, финансијске несигурности, друштвене изолације, или одузимања дјете из старатељства). Тамо гдје су власти увеле обавезу пријављивања од стране стручњака, ГРЕВИО примјећује да оне треба да осигурају усклађивање потреба заштите жртве – укључујући и дјецу – са поштовањем аутономије жртве и оснаживањем те стога треба да буду предвиђене за случајеве када постоји основана сумња у озбиљно дјело насиља или када се могу очекивати даље озбиљне радње. У овим случајевима, пријављивање се може условити на примјер престанком жртве, уз изузетак специфичних случајева као на примјер када је жртва дијете или није у могућности да заштити себе због инвалидитета¹¹⁵.

173. Подсјећајући на принцип оснаживања жена који се провлачи кроз цијелу Истанбулску конвенцију, ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да обезбиједи да дужност стручњака за пријављивање буде ублажена потпуним и осјетљивим информацијама жртвама како би она могла да донесе информисане одлуке и задржи аутономију. У том циљу, ГРЕВИО снажно подстиче власти да ревидирају обавезу стручњака, укључујући и оне који раде у НВО да пријаве случајеве насиља над женама и њиховом дјецом осим у случајевима када постоји основана сумња да се десило озбиљно насиље обухваћено Конвенцијом, или да се могу очекивати даље радње озбиљног насиља. Ово ће, можда, захтијевати прописивање обавезе да пријављивање зависи од претходне сагласности жртве, осим уколико је жртва дијете или не може саму себе заштити услед инвалидитета.

¹¹⁵ Видјети став 148 Извјештаја о доношењу Истанбулске конвенције у погледу насиља над дјецом, општи коментар бр. 13 (2011) Конвенције о правима дјетета, став 49, који гласи „у свакој земљи пријављивање случајева, сумње или ризика од насиља треба бити дужност стручних лица која раде директно с дјецом”. У вези са присилним браком и гениталним сакаћењем жена, заједничка општа препорука 31 Одбора за елиминацију дискриминације жена/општи коментар 18. Одбора за права дјетета о штетним праксама, од 14.11.2014.год. под ставом 55J, наводи „Државе чланице треба да осигурају да се пропише законска обавеза за стручна лица и установе које раде са дјецом и женама пријави стварне инциденте или ризик од истих ако имају основану сумњу у штетне праксе које су се појавиле или се могу појавити. Обавеза пријављивања би требало да осигура приватност и повјерљивост онога који пријављује.”

V Материјално право

174. Поглавље V Истанбулске конвенције садржи низ одредби које се односе на материјално право како грађанско, тако и кривично. Њихов циљ је да се свим странама чланицама Конвенције помогне у изради потребног законодавног оквира за спречавање насиља над женама, заштиту од даље виктимизације и за осигурање снажних интервенција и процесуирања од стране агенција за провођење закона. У интересу постављања приоритета, ово поглавље извјештаја се осврће на неколико, а не на све одредбе поглавља V Конвенције.

A. Грађанско право

1. Грађанске парнице и правни лијекови (члан 29.)

175. Кључни циљ Конвенције је да се оконча некажњивост за радње насиља над женама. Ово захтијева не само одговорност појединачних починилаца у кривичном поступку и друге мјере, него и правне могућности за оспоравање односно покретање питања одговорности државних актера који пропусте да са дужном пажњом врше обавезу спречавања, истраживања и кажњавања радњи насиља (члан 5. став 2. Конвенције). Ови лијекови укључују, између осталог, грађанске парнице за одштету услед немара или грубог немара. Обим одговорности државних власти остаје прописан међународним правом земаља чланица које имају дискреционо право да одлуче које немарно понашање подлијеже одговорности¹¹⁶.

176. Сходно уставима Босне и Херцеговине и Ентитета, сваки појединац има једнако право на заштиту својих права пред судовима и другим јавним органима и може тражити накнаду штете изазване незаконитим или погрешним радњама јавних службених лица. У Босни и Херцеговини егзистирају 4 правна система за грађанске парнице за одштету и 10 система (закона) за пропуст државних актера да са дужном пажњом изврше своје обавезе у смислу спречавања, истраживања и кажњавања радњи насиља. На способност жртве да приступи правним лијековима против државе наизглед негативно утиче недостатак јасноће о примјенљивости законодавног оквира. ГРЕВИО нема сазнања да је било који одштетни захтјев постављен због пропуста у смислу обавезе дужне пажње у спречавању, истраживању и кажњавању радњи насиља.

177. Кривични закони на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта прописују кривично дјело кршења службених дужности и кривична дјела почињена од стране службених лица¹¹⁷. Такве кривичне поступке покреће тужилац по

¹¹⁶ Видјети извјештај о доношењу Конвенције, став 162.

¹¹⁷ Злоупотреба положаја из чл.220 Кривичног закона Босне и Херцеговине, чл. 393 Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, чл. 249 Кривичног закона Републике Српске и чл. 235а Кривичног закона Брчко дистрикта.

запримању пријаве. Кривична одговорност не искључује могућност покретања дисциплинске одговорности службеног лица. Што се тиче дисциплинских поступака против судија и тужилаца, њих покреће Уред дисциплинског тужиоца по захтјеву оштећене стране. Жртве могу покренути дисциплински поступак подношењем жалбе установи у којој ради то службено лице које се оптужује за кршење службене дужности. За мања кршења службене дужности, релевантни закони предвиђају писмене опомене, новчане казне, а за озбиљна кршења, прекид радног односа и новчане казне¹¹⁸. У области насиља у породици, закони о заштити од насиља у породици прописују да власти које не извршавају своју обавезу у смислу превентивних или заштитних мјера у границама своје надлежности подлијежу казнама за мање кршење као што су новчна казне или сnose друге посљедице предвиђене другим законима.

178. Што се тиче правних лијекова против полиције, уколико пропусте да изврше дужност брзог одговор и истраживања, поред кривичног поступка и/или грађанске парнице, ту су: пијављивање службеника Одбору за рјешавање жалби полицијских службеника који затим отвара интерну истрагу коју води јединица за интерну контролу; подношење жалбе канцеларији Омбудсмена, подношење жалбе Агенцији за равноправност полова или гендер центрима, који могу изадти необавезујуће препоруке полицији.
179. У свјетлу ограничених информација које се дају жртвама свих видова насиља над женама¹¹⁹, није јасно да ли су жртве информисане о јавној одговорности службеника који пропусте да са дужном пажњом спријече, истраже и процесуирају радње насиља обухваћене Конвенцијом. Подаци о бројевима грађанских парница против службеника и о њиховом исходу се не прикупљају.
180. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи да жене жртве било којег вида насиља обухваћеног Истанбулском конвенцијом буду информисане о правним лијековима против службеника власти који пропусте извршити дужност у смислу потребних превентивних или заштитних мјера те да испитају и отклоне баријере у употреби ових правних лијекова. ГРЕВИО позива власти да успоставе вођење статистичких података о броју захтјева поднесених против службеника власти и о броју правних лијекова који су издати по тим захтјевима.

---

¹¹⁸ На примјер чл. 49 Закона о полицијској служби Брчко дистрикта прописује да су основа за престанак радног односа сљедећа кршења: 1. Одбијање вршења законски додијељених задатака; 4. Вршење полицијских задатака на немаран начин који непотребно доводи у опасност друге (...).

¹¹⁹ Видјети поглавље IV, члан 19.

2. Накнада (члан 30.)

181. Члан 30. прописује право на накнаду штете проузроковане кривичним дјелом из Истанбулске конвенције. Став 1. прописује принцип по којем је починилац примарно одговоран за штету и реституцију (примарна накнада) док став 2. прописује супсидијарну обавезу државе на исплату (секундарна накнада). Став 3. има за циљ да осигура да се накнада додијели у разумном временском року, односно у одговарајућем временском оквиру.
182. У складу са уговорним и деликтним правом, те законима о кривичном поступку Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта, жртве могу тражити накнаду од починиоца како за тјелесне озљеде тако и за нарушавање здравља, економски губитак, те неновчану накнаду у контексту кривичног поступка и/или подношењем одштетног захтјева у парничном поступку. На примјер, у члану 207. до 209. Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, жртва може поднијети приједлог за остваривање имовинско правног захтјева најкасније до завршетка главног претреса, односно претреса за изрицање кривично-правне санкције пред судом, „ако се тиме не би знатно одуговлачио поступак” и „ако је особа која подноси приједлог овлаштена да такав захтјев остварује у парничном поступку”. Суд може додијелити потпуну накнаду жртви у пресуди којом је починилац проглашен кривим, односно може додијелити дјелимичну накнаду жртви те упутити жртву на парнични поступак за преостали дио накнаде. Алтернативно, накнада штете се може потраживати од починиоца покретањем парнице у складу са чланом 32. Закона о парничном поступку Федерације Босне и Херцеговине након завршетка кривичног поступка и када кривични суд није додијелио одштету. Као у Федерацији Босне и Херцеговине, у Републици Српској и Брчко дистрикту жртва може потраживати одштету у парничном поступку или у контексту кривичног поступка подношењем приједлога суду или тужиоцу до окончања главног претреса, или одлуке суда на претресу за изрицање кривичноправне санкције. Тужилац је, онда, у обавези да прикупи доказе који поткрепљују одштетни захтјев, а председавајући судија може одлучити да додијели пуну накнаду или дјелимичну накнаду, или да упути жртву на парницу у погледу имовинскоправног захтјева.
183. Иако су тужиоци подузели неке позитивне кораке у смислу информисања жртава о њиховом праву за постављање имовинско-правног захтјева, према информацијама цивилног друштва и правника који раде у овој области, жртве нису довољно обавијештене о свом праву на примарну накнаду и тужиоци не прикупљају доказе који су суду потребни да би одлучио о имовинскоправном захтјеву. Посљедично, а као што је предвиђено законима о кривичном поступку када прикупљени докази не пружају довољан основ за потпуно ии дјелимично усвајање имовинско-правног захтјева, судије кривичног суда упућују жртву на парнични поступак за рјешавање имовинско-правног захтјева. Генерално гледано, према информацијама различитих актера судије упућују жртве на парницу из разлога што би разматрање имовинско-правних захтјева у кривичном поступку „у значајној мјери одуговлачило кривични поступак”. Извјештаји о рочиштима за насиље у породици

указују на то да се, на примјер, у Републици Српској накнада потражује у око 6% свих случајева родно заснованог насиља и да је у само једном од свих праћених предмета жртви додијељена накнада штете унутар кривичног поступка- у највећем броју случајева жртве су са имовинско-правним захтјевом упућене на парницу¹²⁰. ГРЕВИО примјећује да систематско упућивање жртава на парницу у погледу имовинско-правног захтјева повлачи извјестан број изазова. Подношење имовинско-правних захтјева у парничном поступку значи додатне трошкове и препреке за жртве, укључујући нарасле судске и адвокатске накнаде, чиме се додатно повећава ризик од секундарне виктимизације и даљих одгода у осигурању накнаде. Што се тиче накнада адвоката, ГРЕВИО примјећује да правна помоћ није брзо доступна у парничним судовима¹²¹. Даље, као што се наводи у поглављу VI, у Републици Српској се висок број случајева насиља у породици оконча склапањем споразума о признање кривице¹²². У овим случајевима, цивилно друштво је покренуло питање да ли судови систематично провјеравају да ли је жртви дата прилика да постави имовинскоправни захтјев¹²³. Према информацијама добијеним приликом евалуацијске посјете чак и тамо гдје је суд наложио исплату накнаде, ове одлуке нису проведене у сваком случају.

184. Кад су у питању имовинско-правни захтјеви жртава сексуалног насиља у рату, тек је 2015. године по први пут кривични суд усвојио имовинско-правни захтјев жртве, иако се та одлука није провела због тога што починилац нема средстава. Од 2015. године било је 16 пресуда у којима је одређена накнада жртвама сексуалног насиља у рату, али је спровођење тих пресуда у само неколико случајева успјешно¹²⁴. Према информацијама које је цивилно друштво доставило групи ГРЕВИО ово се дешава због неколико фактора, између осталог: недостатак средстава на страни починиоца; скривање имовине како би се спријечило одузимање; те пропуст тужиоца да прикупи доказе везане за имовинско-правни захтјев. Кривични судови и даље са имовинско-правним захтјевима жртве сексуалног насиља у рату упућују на парницу, што повлачи негативне посљедице из горе наведеног пасуса. Додатне негативне посљедице упућивања жртава са имовинско-правним захтјевима на парницу проистичу из чињенице да у парничном поступку жртве више немају заштиту идентитета која је обезбијеђена у кривичном поступку у складу са Законом о заштити угрожених свједока и свједока под пријетњом¹²⁵. Даље, као што је Уставни суд одлучио, а описано је доле у тексту, парнични судови погрешно примјењују институт застаре и одбацују имовинско-правне захтјеве жртава

¹²⁰ Видјети Заштита жена од насиља у правосудном систему Босне и Херцеговине анализа мониторинг кривичних и прекршајних предмета о родно заснованом насиљу у Босни и Херцеговини, А. Пертрић и Д. Радончић, стр. 39

¹²¹ Поднесак Босне и Херцеговине УН Одбору за борбу против тортуре, 62. сједница, 6 нов– 6 дец 2017, *Amnesty International*, стр. 12

¹²² Такође важи за Федерацију Босне и Херцеговине иако у мањем обиму. Видјети поглавље VI, члан 50.

¹²³ Видјети додатак Алтернативном извјештају коју су НВО доставиле ГРЕВИО групи, од стране фондације “Уједињене жене”, март 2021. стр. 3

¹²⁴ БиХ поднесак УН Одбору за борбу против тортуре, 2017, *Amnesty International*, стр.12.

¹²⁵ Од јуна 2021. године таква заштита се даје имовинскоправним захтјевима пред Судом Босне и Херцеговине у складу са Законом о парничном поступку пред Судом Босне и Херцеговине .

сексуалног насиља у рату, и парадоксално одређују жртвама да плате накнаде и/или одређују одузимање имовине.¹²⁶

185. У вези са секундарном накнадом, ГРЕВИО примјећује да секундарна накнада није доступна жртвама насиља над женама у Босни и Херцеговини. ГРЕВИО примјећује да према Истанбулској конвенцији, држава треба да у случају да је жртва претрпјела озбиљне тјелесне озљеде или нарушавање здравља, а штету не надокнади починилац, обезбиједити државна средства из здравствених и социјалних давања. Док је члан 30. став 2. отворен за резерве, Босна и Херцеговина није изразила ниједну резерву и стога је везана овом одредбом. Такође је важно подсетити на одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине од 23.децембра 2013. године којом је оглашен недопустивим парнични поступак који је покренула жртва сексуалног насиља у рату против државе за накнаду штете, налазећи да је такав захтјев застарио због института застаре од три до пет година. У том погледу, ГРЕВИО упућује на одлуку УН Комитета против тортуре од 22. августа 2019. године којом се одређује да се институт застаре не примјењује на жртве тортуре с обзиром на континуитет њихове трауме¹²⁷. Тиме је Босна и Херцеговине прекршила члан 14. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака и тражила, између осталог, да жртва плати трошкове поступка¹²⁸.

186. ГРЕВИО даље примјећује да власти не прикупљају податке о броју имовинско-правних захтјева које подносе жртве и додјељује суд у свим случајевма насиља над женама.

187. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да усвоје мјере којим ће олакшати и гарантовати приступ накнади жртвама свих видова насиља над женама, укључујући жртве сексуалног насиља у рату, а посебно тако што ће:

- обезбиједити да жртве буду систематски информисане о својим правима на постављање имовинско-правних захтјева те о процедурама које слиједе;
- обезбиједити да у контексту споразума о признању кривице у поступцима за насиље у породици, жртва увијек има прилику да постави имовинскоправни захтјев;
- подузети законске и друге мјере како би се имовинско-правни захтјеви постављали и добијали у контексту кривичног поступка те да се жртве са имовинско-правним захтјевима не упућују систематски на парницу, што повлачи низ додатних финансијских и административних препрека које отежавају обезбјеђење тих накнада и носе ризик секундарне виктимизације;

¹²⁶ Видјети *Mapping of Policies and Legislation on Violence against Women and the Istanbul Convention in Bosnia and Herzegovina*, D. Delbyck

¹²⁷ Видјети УН Одбор против тортуре, одлука о БиХ од 22.августа 2019, CAT/C/67/DR/854/2017.

¹²⁸ ГРЕВИО такође упућује на Европску конвенцију о накнади жртвама насилних (*ETS No. 116*) коју је потписала и ратификовала БиХ доступну на <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=116>, која прописује државну накнаду за насилне злочине.

- обезбиједити праведну и адекватну накнаду жртвама сексуалног насиља у рату те обезбиједити, гдје је оправдано, да се њихов идентитет не открива;
- успоставити план државних накнада за жртве, укључујући жртве сексуалног насиља у рату;
- пратити напредак у овој области, водећи податке о броју имовинско-правних захтјева жртва и њиховом исходу.

3. Старатељство, право на посјету и сигурност (члан 31.)

188. Одлуке о старатељству и посјетама у односу на породице са историјом злостављања треба да се доносе уз опрезно разматрање различитих интереса. Члан 31. Истанбулске конвенције обезбјеђује да се случајеви насиља обухваћени конвенцијом, посебно насиља у породици, узимају у обзир приликом доношења одлука о старатељству и праву на посјету како уживање ових права не би довело до кршења права и сигурности жртве или дјете.

189. Према породичним законима Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта, прије подношења захтјева за развод, брачни партнери морају проћи поступак посредовања/помирења уколико имају дјецу. У Федерацији Босне и Херцеговине, према члану 49. Породичног закона ако се оба брачна партнера, уредно позвана, не одазову на позив да учествују у поступку посредовања, а не оправдају свој изостанак, поступак ће се обуставити – стога се он неће обуставити у случају насиља у породици. Према члану 50. наведеног закона, ако се у поступку посредовања брачни партнери не измире, овлашћена особа ће настојати да се они споразумију о старатељству и посјетама. Ако брачни партнери не постигну споразум или постигнути споразум не одговара интересима дјетета, суд ће одлучити, вођен стручним мишљењем Центра за социјални рад, најбољим интересом дјетета и информацијама од стране свих релевантних институција, укључујући полицију и судове.¹²⁹ На крају, према члану 145. надлежни суд узима у обзир споразум који су постигли родитељи приликом одлучивања о праву старатељства и посјете укључујући и одузимање тог права засновано на најбољем интересу дјетета. Члан 154. наведеног закона наводи случајеве у којима се одузима старатељство и то када родитељ (а) доводи у опасност безбједност, здравље или морал дјетета злоупотребом својих права или (б) грубо занемарује своје дужности (ц) напусти дијете, или се не стара о дјетету, (д) или не заштити дијете од оваквог понашања другог родитеља или друге особе. У Републици Српској и Брчко дистрикту, законски оквир о старатељству и посјетама се налази у породичним законима који су слични оним описаним за Федерацију Босне и Херцеговине¹³⁰. На примјер, поред обавезног поступка посредовања, према закону родитељска права су ограничавају само у случајевима када је дијете директно изложено насиљу (у случају физичког, психолошког или сексуалног насиља) или немару. У анкети проведеној 2020. године међу женама жртвама насиља у породици са дјецом, само у 13%

¹²⁹ Видјети члан 150. Породичног закона Федерације Босне и Херцеговине.

¹³⁰ Чл. 93. и 106. Породичног закона Републике Српске.

случајева су центри за социјални рад савјетовали дјелимично укидање родитељских права починиоца, док је 80% изјавило да нису покренули ту процедуру¹³¹.

190. ГРЕВИО примјећује са забринутошћу да постојећи законски оквир и пракса по питању старатељства и права на посјете у два Ентитета и Брчко дистрикту не испуњавају стандарде Истанбулске конвенције. Прво, ГРЕВИО подвлачи да је обавезно посредовање, поступак који може бити кључни при одлучивању о старатељству и праву на посјете, посебно не одговарајући за случајеве насиља у породици. У овим случајевима жртве су посебно угрожене због постојеће неравнотеже моћи која може да наруши њихову способност преговарања и постизања прихватљивог договора који обезбјеђује, између осталог, сигурност дјетета и мајке. Надаље, ГРЕВИО примјећује да случајеви насиља над ненасилним родитељем те дјететово свједочење насиљу нису предвиђени као законски критериј који се узима у обзир приликом одлучивања о старатељству и праву на посјете и оцјењивања најбољег интереса дјетета. То се дешава, без обзира на чињеницу да се према Закону о заштити од насиља у породици Републике Српске дјеца која свједоче насиљу сматрају жртвама¹³². ГРЕВИО такође примјећује са забринутошћу да се према Породичном закону Федерације Босне и Херцеговине старатељство може одузети од родитеља који пропусти да спријечи насиље над дјететом. Имајући на уму угроженост жена жртава насиља у породици, ГРЕВИО је забринут да с тим у вези постоји ризик да садашњи законски оквир казни жртву и парадоксално доведе до њиховог губитка старатељства над дјететом, умјесто до губитка на страни починиоца.

191. Центри за социјални рад и њихово особље су примарно одговорни за поступак посредовања и давање мишљења надлежним породичним судовима. Према информацијама добијеним од различитих актера из владиних и невладиних установа, центри за социјални рад и судови доминантно тумаче да је најбољи интерес дјетета у заједничком старатељству и контакту са оба родитеља, укључујући и случајеве насиља у породици. Ови актери су нагласили да су центри за социјални рад у овом поступку слаба карика с обзиром на средишњу улогу који имају у одлукама о разводу/родитељским правима, на њихову веома ограничену обуку о насиљу у породици и немогућност или неспремност да у својим процјенама идентификују и узму у обзир факторе ризика и епизоде насиља у породици. Заправо се чини да особље центара за социјални рад сматра да је њихова улога првобитно да помире породицу чак и у случајевима насиља у породици и сходно томе ријетко обавјештавају судове о случајевима насиља у породици. Кад су у питању породични судови, они не проводе процјену ризика нити траже од агенција за спровођење закона и/или других надлежних актера да доставе своје процјене ризика и сигурносне планове у случајевима насиља у породици како би их узели у обзир приликом одређивања најбољег интереса дјетета. Закони не прописују обавезно консултовање породичних судова са кривичним судовима у циљу провјере да ли се води или је вођен кривични поступак за насиље у породици против оца жртивног дјетета. Правни стручњаци са којима се ГРЕВИО срео приликом евалуацијске

¹³¹ Видјети допунски извјештај НВО.

¹³² Видјети чл. 8 Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске.

посјете су потврдили да до таквих консултација не долази ни у пракси, али су исказали становиште да би оне биле веома потребне. С тим у вези, ГРЕВИО примјећује да подаци о случајевима у којима је одузето старатељство или право на посјету због насиља у породици нису доступни.

192. Што се тиче мјера којима се обезбјеђује да кориштење права на посјете или старатељство не угрожавају права и сигурност жртве или њене дјеце, ГРЕВИО је, такође, упозорен на забрињавајуће праксе у том погледу. ГРЕВИО је упозорен на чињеницу да центри за социјални рад генерално подстичу на посјету дјетету са насилним родитељем у случајевима насиља у породици те да, уколико се дијете осјећа да је под пријетњом, омогућавају посјете у својим просторијама. Цивилно друштво наглашава да починиоци често користе ове прилике да покажу моћ и контролу над жртвом па и, као што је било у једном екстремном случају, да убију жртву¹³³. ГРЕВИО подсјећа да кориштење права на посјете или старатељство не би требало да угрози права и сигурност жртве, или њене дјеце, те да је потребно обезбиједити прикладне аранжмане и просторије.

193. У погледу секундарне виктимизације, ГРЕВИО је обавијештен да се жртвама пријети како ће им дјеца бити одузета уколико не поступају у складу са правима на посјете или када одбију поступак посредовања. ГРЕВИО је такође забринут информацијама о неколико случајева насиља у породици у којима је дијете одвојено од мајке и смјештено у удомитељску породицу зато што је мајка пропустила да заштити дијете од насиља од стране починиоца¹³⁴.

194. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму приоритетне радње у области старатељства и права на посјете како би осигурали безбједност жртава и њихове дјеце и прекинули круг моћи и злостављања од стране починиоца посебно тако што ће:

- обезбиједити у закону изузетак од обавезног посредовања по питању развода, старатељства и права на посјету у случајевима насиља, укључујући насиље у породици;
- јасно законом прописати да се случајеви насиља у породици над ненасилним старатељем морају узети у обзир приликом одлучивања о старатељству и права на посјете;
- обезбиједити да породични судови узимају у обзир све случајеве насиља, укључујући и путем консултација са релевантним стручним лицима;
- обезбиједити да сва релевантна стручна лица, прије свега особље центара за социјални рад и судије породичних судова, прођу обуку из области насиља у породици те да имају смјернице које ће им олакшати извршавање обавеза да осигурају безбједност жртве и њене дјеце у било којем процесу доношења одлука;
- обезбиједити да особље које надзире посјете између дјеце и насилног родитеља прођу обуку у области насиља над женама те да инфраструктура за надзиране

¹³³ ГРЕВИО је обавијештен о једном таквом случају.

¹³⁴ Видјети анализу поглавља VI, члан 26.

посјете гарантује физичку сигурност и психичко благостање жртве и њене дјече;

- ревидирати релевантне законе у погледу одредаба које прописују одузимање старатељства на основу пропуста да се заштити дијете и обезбиједити да се у пракси дјеца не одузимају од ненасилног родитеља и смјештају у удомитељску породицу.

4. Грађанске посљедице принудних брака (члан 32.)

195. Члан 32. Истанбулске конвенције прописује да се „бракови склопљени под принудом могу сматрати рушљивим, поништити односно развести без непотребног финансијског, односно административног оптерећивања жртве”. Циљ ове одредбе је да обезбиједи да жене и дјевојчице које се ослободе брака које нису склопиле својом слободном вољом, не морају да сnose било какве посљедице у погледу свог грађанског статуса.

196. Према породичним законима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске¹³⁵, присилни брак се може поништити уколико се утврди да услови за валидност брака нису били испуњени, и онда када је брачни партнер пристао на закључење брака из страха проузрокованим озбиљном пријетњом. У овим случајевима, захтјев за поништење брака може поднијети само брачни партнер који је закључио брак под пријетњом. У принципу, процес поништења не повлачи никакве трошкове будући да суд покреће поступак по службеној дужности. Међутим, свако такво поништење се може тражити само у року од годину дана од дана када је опасност/пријетња престала.

197. ГРЕВИО подсјећа на члан 32. Конвенције према којем се брак сматра ништавим ако је закључен под присилом. Надаље, у објашњењу за доношење Конвенције стоји да у складу са чланом 37. Конвенције, брак се сматра закљученим под присилом уколико је примјењена физичка или психичка присила (принуда и пријетња). ГРЕВИО зато примјећује, да услов за поништење брака буде да страх изазван озбиљном пријетњом није у складу са Конвенцијом. Даље, чини се да је наведена одредба Породичног закона Републике Српске супротна одредби о присилном браку из Кривичног закона Републике Српске која инкриминише присилни брак у складу са одредбама Истанбулске конвенције¹³⁶ те не прописује услов да пријетња буде „озбиљна”.

198. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да ускладе одредбе о грађанским посљедицама присилног брака са стандардима Истанбулске конвенције.

¹³⁵ Чл. 16. став 1. и чл.40. у Федерацији Босне и Херцеговине и 30. став 1. и чл. 46. у Републици Српској.

¹³⁶ Инкриминише се „ко употребом силе или пријетње присили другу особу на брак”.

Б. Кривично право

199. ГРЕВИО поздравља извјестан број позитивних помака у кривичном законодавном оквиру Босне и Херцеговине. Ту мислимо на, између осталог, Кривични закон Републике Српске који је увео извјестан број нових кривичних дјела у циљу имплементације Истанбулске конвенције, укључујући генитално сакаћење жена, присилну стерилизацију, прогањање, сексуално узнемиравање и присилни брак. ГРЕВИО надаље поздравља чињеницу да су усвојене измјене и допуне Закона о заштити од насиља у породици РС из маја 2020. године према којима више нема паралелног режима казни са оним из Кривичног закона за насиље у породици. Стога се од 2020. године починиоци кажњавају у складу са Кривичним законом док Закон о заштити од насиља у породици прописује помоћ, подршку и заштиту за жртве насиља у породици. ГРЕВИО је такође обавијештен о плановима власти да ускладе Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине са Конвенцијом те у том правцу основаној радној групи у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине. ГРЕВИО, такође, поздравља измјене и допуне оба ентитетска кривична закона којима се забрањује упућивање на сексуално понашање жртве у случајевима сексуалног насиља и силовања, у складу са чланом 54. Конвенције.

200. С обзиром на комплексан уставни оквир, у Босни и Херцеговини коегзистирају 4 кривична система. Док кривични закони Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта дефинишу и инкриминишу општа кривична дјела, Кривични закон Босне и Херцеговине регулише ратне злочине, злочине против човјечности и кривична дјела са међународним елементом. Даље, нека кривична дјела обухваћена Истанбулском конвенцијом су такође инкриминисана Законом о родној равноправности Босне и Херцеговине, тачније родно засновано насиље и сексуално узнемиравање. У неким случајевима може доћи до преклапања тужилачких надлежности, посебно у односу на сексуално узнемиравање што може довести до неуспјешног процесуирања. На крају, важно је имати на уму да су у Републици Српској постојали до измјена и допуна Закона о заштити од насиља у породици из 2020. године, а у Брчко дистрикту и тренутно постоји поред кривичног дјела насиља у породици из Кривичног закона, и насиље у породици као прекршај из Закона о заштити од насиља у породици чиме се ствара конфузија, нејасна хијерархија дјела насиља у породици, што на крају води до веома благих казни.

1. Психичко насиље (члан 33.)

201. Чланом 33. Конвенције се од чланица тражи да инкриминишу психичко насиље које је дефинисано као намјерно понашање које озбиљно нарушава психички интегритет неког лица принудом односно пријетњама. Законски оквир који регулише ово специфично криминогено понашање се знатно разликује по Ентитетима и Брчко дистрикту те садржи велики број недостатака.

202. ГРЕВИО поздравља укључење и инкриминисање психичког насиља у кривичном дјелу насиља у породице у члану 222. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине¹³⁷, чија дефиниција одсликава образац понављаног и продуженог злостављања. ГРЕВИО даље поздравља интегрисање психичког насиља у дефиницију насиља у породици у члану 7. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине¹³⁸. Истовремено, ГРЕВИО понавља своју забринутост да дефиниција породице из Кривичног закона и Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине имплицира да ово кривично дјело не обухвата случајеве психичког насиља над тренутним или бившим партнером који не живи у истом домаћинству. ГРЕВИО даље примјећује да, из статистичких података које су доставиле власти, не произилази јасно у којој мјери се дјело насиља у породици користи у пракси приликом процесуирања психичког насиља без елемената физичког насиља. Како наводе власти, додатно дјело које покрива психичко насиље је дјело угрожавање сигурности из члана 183. Кривичног закона. Ово дјело инкриминише понашање којим се „угрожава сигурност неке особе озбиљном пријетњом да ће напасти на живот или тијело те особе, или на тај начин изазива узнемирење грађана” са запријеђеном казном затвора до пет година, зависно од тога да ли је укључена једна или више особа. Даље, када понашање угрожава сигурност брачног партнера, партнера, родитеља или дјетета (...) „прикрадањем, учесталим праћењем или узнемиравањем на други начин”, кажњава се новчаном казном или казном затвора до једне године. ГРЕВИО примјећује да у том погледу опште кривично дјело којим се инкриминишу озбиљне пријетње не обухвата довољно понашање које чини психичко насиље. Конвенција, заправо има за циљ осигурати инкриминисање обрасца злостављања које се понавља и дуго траје путем радњи које саме по себи не морају досегнути праг инкриминације, док је члан 183. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине више израђен да казни појединачне изоловане догађаје. Други дио кривичног дјела, који јасно успоставља контекст насиља у породици говори о прогањању, а не о психичком насиљу.

203. Законски оквир у Републици Српској у области психичког насиља обухвата члан 190. Кривичног закона те члан 6. Закона о заштити од насиља у породици¹³⁹. ГРЕВИО поздравља формулацију члана 190. Кривичног закона која обухвата образац поновљеног и дуготрајног злостављања. ГРЕВИО даље примјећује да иако

¹³⁷ Описано и анализирано у поглављу I, чл. 2 и 3 извјештаја.

¹³⁸ Ибид.

¹³⁹ За дефиниције видјети анализу поглавље I, чл. 2 и 3 овог извјештаја.

је примјена члана 190. ограничена на случајеве психичког насиља у породици, с обзиром на широко постављену дефиницију породице у Кривичном закону Републике Српске, члан 190. такође обухвата случајеве психичког насиља почињеног од стране тренутног или бившег партнера који не живи у истом домаћинству. Међутим, из статистичких података које су доставиле власти, не произилази да се дјело насиља у породици користи у пракси за процесуирање случајева психичког насиља без елемената физичког насиља.

204. Законски оквир у Брчко дистрикту у области психичког насиља се односи на члан 218. о насиљу у породици Кривичног закона и члан 5. Закона о заштити од насиља у породици¹⁴⁰. ГРЕВИО примјећује да одредбе Кривичног закона и Закона о заштити од насиља у породици не обухватају случајеве психичког насиља почињеног од стране тренутног или бившег партнера који не живи у истом домаћинству (и у случају Закона о заштити од насиља у породици, када немају заједничко дијете)¹⁴¹.

205. На крају, ГРЕВИО примјећује да је психичко насиље у принципу исто кажњиво према члану 4. и члану 27. Закона о родној равноправности Босне и Херцеговине. Члан 4. дефинише родно засновано насиље као „свако дјеловање којим се наноси или може бити нанијета физичка, психичка, сексуална или економска штета или патња, као и пријетња таквим дјеловањем које спутавају особу или групу особа да ужива у својим људским правима и слободама у јавној и приватној сфери живота(...)” и прописује казну затвора од шест мјесеци до пет година. На основу информацију које су доставиле власти, не произилази да су ове одредбе икад кориштене у кажњавању психичког насиља. ГРЕВИО сматра да широка формулација ове одредбе не би била довољно конкретна да обухвати образац поновљеног и дуготрајног злостављања почињеног кроз радње које саме по себи можда не досежу праг инкриминисаности.

206. ГРЕВИО охрабрује власти Босне и Херцеговине да:

- инкриминише психичко насиље почињено над тренутним или бившим партнером без обзира да ли живи у истом домаћинству или не и без обзира да ли имају заједничко дијете или не;
- подузме мјере у циљу истраге, процесуирања и кажњавања радњи психичког насиља на учинковит начин, укључујући и повећање обука за актере из агенција за провођење закона и кривичног сектора о штети психичког насиља и важности његовог кажњавања.

---

¹⁴⁰ Ибид.

¹⁴¹ Видјети анализу поглавља I, чл. 2 и 3 овог извјештаја.

2. Прогањање (члан 34.)

207. Према члану 34. чланице морају подузети неопходне законодавне односно друге мјере како би обезбиједиле да намјерно понашање понављањем пријетњи упућених другом лицу, које узрокују да се она/он плаши за своју сигурност, буде инкриминисано. Ова одредба се односи на низ понашања које се састоји од понављаних инцидената и има за циљ да одслика криминогену природу обрасца понашања чији елементи, узети појединачно, не чине увијек криминогено понашање.
208. Два Ентитета и Брчко дистрикт имају различит приступ инкриминисању прогањања, док једино Република Српска у свом Кривичном закону прописује прогањање као дјело само по себи.
209. ГРЕВИО поздравља напоре које улажу власти ка увођењу дјела прогањања, што је у складу са Истанбулском конвенцијом. Измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске из 2017. године, члан 144. инкриминише прогањање које се дефинише као „ко упорно и кроз дуже вријеме прати или уходи друго лице или с њим директно или преко трећег лица настоји успоставити или успоставља нежељени контакт, или на други начин код тог лица изазива промјене животних навика, тјескобу или страх за властиту сигурност, или сигурности њему блиских лица.” Прогањање се кажњава новчаном казном или казном затвора до двије године. Ако је ово дјело извршено у односу на садашњег или бившег брачног или ванбрачног партнера, лица са којим је извршилац био у интимној вези или према дјетету, казна је повећана на трајање затвора од шест мјесеци до три године. Међутим, нема података о броју отворених истрага, проведених поступака или донесених пресуда за кривично дјело прогањање. Цивилно друштво је извијестило ГРЕВИО да су у 2019. години била само три случаја прогањања пред судовима у Републици Српској, а из анализе ова три случаја произилази да судије изричу казне које немају одвраћајући ефекат и које су на доњем прагу прописаних казни.¹⁴² Даље, ГРЕВИО је имао прилику примјетити да инсистирање на томе да криминогено понашање мора узроковати промјену понашања жртве ставља непотребни терет на жртву те нагласак на понашање жртве, умјесто на понашање починиоца.
210. Као што је наведено у анализи члана 33. кривично дјело угрожавање сигурности у Федерацији Босне и Херцеговине је прописано чланом 183. Кривичног закона, и инкриминише угрожавање сигурности брачног партнера, партнера, родитеља или дјетета (...) „прикрадањем, учесталим праћењем или узнемиравањем на други начин” за које је запријеђена новчана казна или казна затвора до једне године. ГРЕВИО примјећује да иако члан 183. Кривичног закона прописује и инкриминише прикрадање, елементи овог кривичног дјела нису дефинисани (односно намјерно понашање које се понавља и којим се упућују пријетње другој особи проузрокујући код те особе страх за властиту сигурност), тако да је примјена

¹⁴² Видјети Заштита жена од насиља у правосудном систему Босне и Херцеговине анализа мониторинг кривичних и прекршајних предмета о родно заснованом насиљу у Босни и Херцеговини, А. Пертрић и Д. Радончић, стр. 41

ове одредбе потенцијално отежана. Томе у прилог говоре статистички подаци које су доставиле власти у којима нема података о прогањању/угрожавању безбиједности па се тако може констатовати ограничена имплементација ове одредбе. Надаље, радња прогањања је инкриминисана само када се почини над чланом породице, али не и изван породичног контекста. Исти коментари важе за члан 7. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине као што је наведено у анализи члана 33. који такође забрањује прогањање члана породице као дио кривичног дјела - насиље у породици.

211. У Брчко дистрикту прогањање је наведено као један од могућих појавних облика дјела насиља у породици према Закону о заштити од насиља у породици и примјењује се само на чланове породице. Као прекршај, оно се кажњава новчаном казном, условном осудом, опоменом и/или заштитном мјером. Саставни елементи овог понашања нису дефинисани чиме је имплементација ове одредбе потенцијално отежана.
212. Власти су, такође, указале на Закон о родној равноправности Босне и Херцеговине, којим се инкриминише родно засновано насиље, узнемиравање и сексуално узнемиравање. Иако формулација ових дјела садржи неке елементе који су прописани чланом 34. Конвенције, нису довољно конкретни да адекватно обухвате саставне елементе дјела прогањања¹⁴³. У одсуству података о истрагама и процесуирању наведеног, тешко је процијенити у којој мјери се бројне одредбе примјењују у пракси и такође да ли се примјењују на дигиталне појавне облике прогањања.
213. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да изврше измјене и допуне релевантних закона на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта како би се адекватно инкриминисало прогањање, како оно почињено у контексту породице, тако и ван њега, конкретно наводећи елементе дјела у складу са чланом 34. Истанбулске конвенције. ГРЕВИО даље подстиче власти да:
- проводе специјализовану обуку за припаднике агенција за провођење закона, тужиоце и судије на тему озбиљне природе прогањања из родне перспективе, укључујући прогањање након развода или прогањање примјеном дигиталних технологија, како би се обезбиједило учинковито инкриминисање у пракси и примјена казни које су сразмјерне и одвраћају од чињења кривичних дјела;
  - прикупљају податке о броју случајева прогањања, укључујући и онлајн димензију како би се идентификовала распрострањеност ове појаве и подузеле адекватне мјере.

¹⁴³ Сходно чл. 4. и 27. Закона о равноправности полова, родно засновано насиље се дефинише као „свако дјеловање којим се наноси или може бити нанијета физичка, психичка, сексуална или економска штета или патња, као и пријетња таквим дјеловањем које спутавају лице или групу лица да ужива у својим људским правима и слободама у јавној и приватној сфери живота (...)” за које је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година.

3. Физичко насиље (члан 35.)

214. Физичко насиље је инкриминисано кривичним законима два Ентитета и Брчко дистрикта, те чланом 4. и 27. Закона о родној равноправности Босне и Херцеговине. ГРЕВИО примјећује да је у Брчко дистрикту насиље у породици (које обухвата физичко насиље) такође инкриминисано Законом о заштити од насиља у породици. ГРЕВИО поздравља инкриминисање насиља у породици у кривичним законима Ентитета и Брчко дистрикта, али мора примјетити да паралелно дефинисање насиља у породици као прекршаја у Закону о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта, покреће низ питања као у анализи поглавља I, чланова 2. и 3. Конвенције.

215. Кривични закон Републике Српске предвиђа извјестан број кривичних дјела која укључују елементе физичког насиља, укључујући убиство, тешко убиство, убиство из нехата, лакше тјелесне озљеде, тешке тјелесне озљеде и насиље у породици¹⁴⁴. Одређени број ових одредби предвиђа више казне када је дјело почињено од стране тренутног/бившег партнера или члана породице¹⁴⁵. Надаље, ГРЕВИО констатује са забринутости да неке одредбе садрже неприхватљива оправдања кривичних дјела које потенцијално могу бити кориштене да се окриви жртва у случају насиља над женама¹⁴⁶.

216. Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, предвиђа извјестан број кривичних дјела која садрже елементе физичког насиља, као што су убиство, тешке тјелесне повреде, лакше тјелесне повреде, насиље у породици и насилно понашање¹⁴⁷. Дефиниција насиља у породици према Закону о спречавању насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине обухвата физичку повреду и понашање које би могло изазвати или изазива опасност доношења физичког бола и патње.

4. Сексуално насиље, укључујући силовање (члан 36.)

217. Члан 36. обавезује чланице да инкриминишу све видове радњи сексуалне природе без пристанка, укључујући силовање. Средишњи елемент дефиниције из Конвенције је недостатак добровољног пристанка као исхода слободне воље. Члан 36. став 1. обухвата све видове сексуалних радњи над другом особом без њеног пристанка, а које се намјерно врше.

То су: а) вагинална, анална или орална пенетрација сексуалне природе на тијелу другог лица без њеног/његовог пристанка, кориштењем било којег дијела тијела односно предмета; б) друге сексуалне радње с лицем без њеног/његовог пристанка; и ц)

¹⁴⁴ Релевантне одредбе Кривичног закона су: убиство из чл. 124, тешко убиство чл. 125, убиство из нехата чл. 126, доношење лакших тјелесних повреда чл. 131, доношење тешких тјелесних повреда чл. 132, насиље у породици чл. 190.

¹⁴⁵ Анализа поглавља V, члан 46.

¹⁴⁶ Анализа поглавља V, члан 42.

¹⁴⁷ Релевантне одредбе Кривичног закона су: убиство из чл. 166, доношење тешких тјелесних озљета чл. 172, доношење лакших тјелесних озљета чл. 173, насиље у породици чл. 222 и насилно понашање чл. 362.

навођење другог лица на покушај сексуалних радњи с трећим лицем без њеног/његовог пристанка. Члан 36. став 2. предвиђа да пристанак мора бити добровољан исход слободне воље лица према процјени у контексту датих околности, док став 3. прописује да се одредбе из става 1. такође примјењују на дјела почињена над бившим односно садашњим супружницима односно партнерима.

218. Сексуално насиље укључујући силовање је инкриминисано кривичним законима Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта¹⁴⁸. Одредбе ових закона у два Ентитета и Брчко дистрикту не наводе конкретно списак врста радњи сексуалног насиља које је инкриминисано, као што то ради Истанбулска конвенција у члану 36. став 1. тачке а) и б), чиме се судијама оставља могућност широког тумачења. Надаље, чини се да навођење другог лица на покушај сексуалних радњи с трећим лицем без њеног/његовог пристанка није инкриминисано те се зато не испуњавају стандарди из Истанбулске конвенције.

219. Умјесто тога, наведене одредбе за кривично дјело силовање прописују да је потребан доказ кориштења насиља, присиле или пријетње од стране починиоца. Одредбе, дакле, нису засноване на појму слободног пристанка како је то прописано чланом 36 Конвенције. ГРЕВИО подсјећа да овакав приступ не одражава околности жене која је изложена сексуалном насиљу и њихове механизме одбране од таквог насиља, укључује реакције попут бијега, борбе, залеђивања, пораза и спријатељавања. На примјер, неуробиолошко истраживање сексуалне трауме показује да је „залеђивање” уобичајена реакција жртава повезана са накнадним посттрауматским стресним поремећајем (ПТСП) и тешком депресијом¹⁴⁹. Оно што је потребно је кажњавање и учинковито процесуирање било које сексуалне радње без пристанка, укључујући и у недостатку физичког отпора јер пасивност се не може сматрати знаком добровољног учешћа. У том погледу, ГРЕВИО скреће пажњу властима на постојеће обећавајуће праксе у Европи гдје је након парадигматског усмјерења на дефиниције силовања и сексуалног насиља засноване на слободном пристанку, порастао број пријава и процесуирања сексуалних радњи учињених без пристанка¹⁵⁰. У тим случајевима, истраге/процесуирања су усмјерена на обавезу оптуженог да буде свјестан датог пристанка, чиме се шаље порука да сексуалне радње за које није дат пристанак повлаче кривичну одговорност.

¹⁴⁸ Релевантне одредбе о силовању чл. 203. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине који гласи: „Ко другу особу употребом силе или пријетње да ће изравно напасти на њезин живот или тијело или на живот или тијело њој блиске особе присили на сполни одношај или с њим изједначену сполну радњу, казнит ће се казном затвора од једне до десет година”. Члан 165. Кривичног закона Републике Српске који гласи: „ко другог принуди на обљубу или с њом изједначену полну радњу употребом силе или пријетње да ће непосредно напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица, казниће се казном затвора од три до десет година”; и чл. 200. Кривичног закона Брчко дистрикта који гласи: „Ко друго лице употребом силе или пријетње да ће непосредно напасти на његов живот или тијело или на живот или тијело њему блиског лица присили на сполни однос или с њим изједначену сполну радњу, казнит ће се казном затвора од једне до десет година”.

¹⁴⁹ Видјети Moller A., Sondergaard H. P. and Helstrom L (2017), “Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression”, *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*, 2017; 96: стр. 932-938.

¹⁵⁰ Видјети средњорочни хоризонтални преглед, Савјета Европе, 2021, ставови 362-363.

220. Паралелно са кривичним дјелом силовање, наведени кривични закони такође инкриминишу, између осталог, сексуални однос са немоћном особом, сексуални однос злоупотребом положаја, сексуално злостављање дјетета, сексуално уцјењивање/присилни сексуални однос (...) ¹⁵¹. У наведеним дјелима, у свјетлу жртвине угрожености, зависности, подређеном положају или инвалидитету - присила, пријетње или насиље нису саставни елемент кривичног дјела. Истовремено, док је за кривично дјело силовање без иједне отежавајуће околности запријеђена казна затвора од три до десет година у Републици Српској и Брчко дистрикту, и од једне до десет година у Федерацији Босне и Херцеговине, горе наведена кривична дјела нису увијек кажњена на сличан начин, а прадоксално је то што су за нека од њих запријеђене веома ниске казне. ¹⁵² ГРЕВИО подсјећа да је према члану 36. Истанбулске конвенције, сексуални однос без пристанка дефинисан као силовање којем су запријеђене казне са одвраћајућим ефектом. Управо чињеница да је радња почињена без пристанка жртве треба да одређује казну. ГРЕВИО упозорава и против је стварања хијерархије жртава на основу њихових карактеристика, као што су старосна доб, беспомоћност, зависност, инвалидитет и друго, те позива на адекватне законске мјере којим се шаље порука да је силовање силовање. Нарочито, процесуирање силовања жена са инвалидитетом као сексуални однос са немоћном особом шаље поруку да кршење њихове аутономије и доношења одлука у сексуалном контексту не представља дјело силовања. Истовремено, ГРЕВИО потврђује да када су околности радње посебно насилне, пријетеће и трауматизирајуће, потребно је примјенити отежавајуће околности приликом одмјеравања казне како би казна била сразмјерна тежини кривичног дјела.

221. У погледу жртава сексуалног насиља у рату, као резултат сукоба у Босни и Херцеговини у периоду од 1992. до 1995. године, процјењује се да је између 20 000 и 50 000 жена силовано, или изложено другим видовима сексуалног насиља и да већина њих још увијек није доживјела правду или репарацију ¹⁵³. ГРЕВИО примјећује да се још воде суђења за сексуално насиље из ратног периода унутар кривичног дјела

---

¹⁵¹ Релевантне одредбе Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине: сполни однос с беспомоћном особом (чл. 204.), сполни однос злоупотребом положаја (чл. 205.), присилни сполни однос (чл. 206.), сполни однос с дјететом (чл. 207.), блудне радње (чл. 208.). Релевантне одредбе Кривичног закона Републике Српске: полна уцјена (чл. 166.), Обљуба над немоћним лицем (чл. 167.), Обљуба злоупотребом положаја (чл. 168.), присилни полни однос. Релевантне одредбе Кривичног закона Брчко дистрикта: Сполни однос с немоћним лицем (чл. 201.), полни однос злоупотребом положаја (чл. 202.), принуда на сполни однос (чл. 203.), Сполни однос с дјететом (чл. 204.).

¹⁵² Тачније за обљубу над немоћном особом се кажњавају казном затвора од 2 до 10 година у Републици Српској и Брчко дистрикту те 1 до 8 година у Федерацији Босне и Херцеговине; полни односи злоупотребом положаја значајно нижом казном затвора између 3 мјесеца и 3 године у Брчко дистрикту, 2 до 5 година у Републици Српској, 3 мјесеца до 3 године у Федерацији Босне и Херцеговине; полни однос са дјететом са казном затвора од 1 до 8 година у Федерацији Босне и Херцеговине и 2 до 10 година у Брчко дистрикту; уцјена или присилни полни однос казном затвора 6 до 5 година у Брчко дистрикту и 1 до 8 година у Републици Српској.

¹⁵³ Видјети Мапирање политика и закона о насиљу над женама и Истанбулске конвенције у БиХ, *Kyle Delbyck, UN Women*, стр. 14

злочини против човјечности из члана 172. Кривичног закона Босне и Херцеговине¹⁵⁴. За ово кривично дјело се прије тражило доказивање употребе силе или пријетње употребом силе, а то тумачење је напуштено 2018. године у свјетлу концепта околности присиле како су га елаборирали Међународни кривични суд (МКС), Међународни кривични суд за бившу Југославију (МКСЈ) и Међународни кривични суд за Руанду (МКР), препознајући да су ратне околности саме по себи присилне¹⁵⁵, а то ГРЕВИО поздравља. Из информација цивилног друштва, међутим, произилази да се ентитетски судови, суд Брчко дистрикта и Суд Босне и Херцеговине све више ослањају на члан 142. Кривичног закона бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (КЗ СФРЈ)¹⁵⁶ о присилној проституцији и силовању, а према којем је поново потребно доказати кориштење насиља или присиле (не сматра да је присила која настаје из рата довољна као доказ одсуства пристанка), те за које је запријеђена блажа казна¹⁵⁷.

222. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да:

- донесу измјене и допуне кривичног дјела из кривичних закона на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта, како би се у потпуности интегрисао појам недостатка слободног пристанка из члана 36. Истанбулске конвенције и да конкретно наведу видове сексуалних радњи без пристанка које су инкриминисане у складу са чланом 36. став 1. тачке а, б и ц Конвенције;
- усвоје потребне мјере како би се обезбиједило да се било које дјело сексуалног насиља примјењује на бивше и садашње брачне партнере или партнере;
- обезбиједе изрицање казни које су сразмјерне и одвраћају од чињења било које сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике.

¹⁵⁴ Чл. 172 Кривичног закона Босне и Херцеговине – злочини против човјечности инкриминише између осталог, „као дио широког или систематског напада усмјереног било против којег цивилног становништва, знајући за такав напад, учини које од ових дјела сексуално насиље и силовање, сексуално ropство, присилну проституцију, присилну трудноћу, присилну стерилизацију и други облик сексуалног насиља сразмјерне тежине”.

¹⁵⁵ Видјети Поднесак Босне и Херцеговине УН Одбору за борбу против тортуре, 2017, *Amnesty International*, стр. 6.

¹⁵⁶ Чл. 142 КЗ СФРЈ гласи “Ко кршећи правила међународног права за вријеме рата, оружаног сукоба или окупације нареди да се изврши напад на цивилно становништво и изложи га убиствима, мучењу, нечовјечном поступању, биолошким, медицинским или другим научним експериментима, који има за посљедицу смрт, тешку тјелесну повреду или тешко нарушавање здравља људи; пресељавање или присилно однародњавање или превођење у другу вјеру, присиљавање на проституцију или силовања; примјењивање мјера застрашивања и терора, (...), казниће се казном затвора од 20 година или смртном казном.

¹⁵⁷ Максимална казна затвора је 20 година, у односу на распон од 10 до 45 година из чл. 172 Кривичног закона Босне и Херцеговине.

5. Принудни брак (члан 37.)

223. Чланом 37. чланице се обавезују да инкриминишу двије врсте понашања: 1) намјерно присиљавање особе да ступи у брак и 2) намјерно намамљивање особе на територију чланице односно државе која није њена/његова држава пребивалишта с циљем принуде те особе да ступи у брак (чак и када брак није закључен). Кључни елемент дјела присилног брака је одсуство пристанка на страни жртве.
224. ГРЕВИО примјећује са задовољством да је Република Српска у свој Кривични закон увела посебно дјело присилног брака под чланом 183. који обухвата обје врсте понашања предвиђене чланом 37. Конвенције¹⁵⁸. С друге стране, Кривични закони и Брчко дистрикта не садрже посебну одредбу о присилном браку, али предвиђају кажњавање службеника који омогуће или региструју брак који је забрањен¹⁵⁹, те инкриминишу брак са дјететом, прописујући кривичну одговорност одрасле особе која живи са дјететом млађим од 16 година као и родитеља или старатеља који је омогућио такав суживот¹⁶⁰.
225. С тим у вези, ГРЕВИО жели да нагласи разлику између договореног и присилног брака. Док прва категорија не потпада под члан 37. Истанбулске конвенције због постојања „имплицитног” пристанка, ова друга то јесте. Иако је тешко утврдити распрострањеност присилног брака у Босни и Херцеговини, пракса уговарања раних бракова који граниче са присилним браком, укључујући рани и присилни обичајни брак, је честа у ромској заједници¹⁶¹. ГРЕВИО је упозорен на случајеве бракова са дјецом у мигрантским заједницама. У многим случајевима је тешко утврдити стварну употребу силе или пријетње, али млада старосна доб већине невјеста би указала на вјероватни недостатак пристанка на брачну заједницу. Штетне последице присилног брака и брака са дјететом су нашироко приказане од стране међународних органа за људска права¹⁶². Брак са дјететом и присилни брак су нашироко препознати као штетна пракса која крши, злоупотребљава или онемогућава људска права и повезана је и упорно се понавља са другим штетним праксама и кршењима људских права. Из тог разлога, ГРЕВИО изражава забринутост због ограниченог

¹⁵⁸ Чл. гласи:“(1) Ко употребом силе или пријетње другу особу присили на брак казнит ће се казном затвора од највише три године . (2) Ко у почињењу дјела из става 1. овог чл. одведе другу особу у другу земљу за исте сврхе или намами особу у другу земљу казнит ће се казном затвора од највише двије године.

¹⁵⁹ Видјети Поднесак Босне и Херцеговине УН Одбору за борбу против тортуре, 2017, *Amnesty International*, стр. 6.

¹⁶⁰ Видјети члан 216. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине о склапању ванбрачне заједнице са старијим малољетником и чл. 213 Кривичног закона Брчко дистрикта о склапању ванбрачне заједнице са старијим малољетником.

¹⁶¹ Видјети извјештај Удружења Ромкиња, доступно на босанском <https://www.bolja-buducnost.org/index.php/bs/o-nama/dokumenti/send/3-istrazivanja/4-istrazivanje-o-maloljetnickimbrakovima-u-romskim-zajednicama>, који показује да је 86% дјевојчица удато прије него што напуне 18 (тачније, 11% са 13, 11% са 14, 24% са 15, 26% са 16, 14% са 17 година).

¹⁶² Видјети Резолуцију Народне скупштине УН 175 и заједничку генералну препоруку бр. 31 *CEDAW* Одбор за права дјетета те општи коментар 18 Одбора за права дјетета о штетним праксама.

пријављивања и процесуирања присилног брака у Босни и Херцеговини те због недостатка напора да се препозна и регулише овај вид насиља путем обука и подизања свијести међу стручним лицима.

226. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједи да се у судским надлежностима у цијелој Босни и Херцеговини инкриминише свако намјерно присиљавање лица да ступи у брак, намјерно намамљивање лица на територију чланице односно државе која није њена/његова држава пребивалишта с циљем принуде тог лица да ступи у брак, као што је прописано чланом 37. став 2. Истанбулске конвенције.

227. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму адекватне мјере, укључујући доношење протокола и обуке полиције, тужилаца и стручњака у образовању, као би се обезбиједило да традиционални присилни бракови и дјече и одраслих не остану некажњени.

6. Генитално сакаћење жена (члан 38.)

228. Члан 38. има за циљ да инкриминише традиционалну праксу обрезивања одређених дијелова женских гениталија. Све тачке у члану 38. обухватају различиту врсту понашања: тачка (а) инкриминише обрезивање, инфибулацију односно било какво друго сакаћење гениталија код жене; тачка (б) принуду и навођење жена да се подвргну некој од радњи наведених под тачком (а) док тачка (ц) обухвата подстицање, принуду односно навођење дјевојчице на неку од радњи. Аутори су осјећали да је важно разликовати одраслу жену и дјевојчицу будући да понашање односно подстицање дјевојчице укључује намјерно вршење притиска на дјевојчицу која сама нема намјеру да изврши генитално сакаћење.

229. ГРЕВИО примјећује да генитално сакаћење жена није инкриминисано Кривичним законима¹⁶³ и законима Брчко дистрикта. ГРЕВИО поздравља увођење посебног кривичног дјела гениталног сакаћења жена у Републици Српској 2017. године, три године након што је Истанбулска конвенција ступила на снагу. Тачније, чланом 133. Кривичног закона се инкриминише свако „Ко женском лицу потпуно или дјелимично уклони или трајно промијени спољне дијелове полног органа”, те се прописује казна затвора од шест мјесеци до пет година. Ставом 2., такође се инкриминише онај „ко женско лице наведе да се подвргне радњама из става 1.” и прописује казна затвора до три године. Овај члан такође прописује неке отежавајуће околности као када је дјело учињено из мржње, према дјетету или је проузроковало смрт или трајно оштећење здравља жртве. ГРЕВИО примјећује да тренутна формулација не обухвата довољно присилу/навођење жене или дјетета на генитално сакаћење. У том погледу ГРЕВИО констатује да одредбе о помагању, прописане чланом 41. Конвенције, не би биле довољне да обухвате понашања описана чланом 38. тачка б) и ц) Конвенције. Ова посљедња одредба прописује да се кривична

¹⁶³ Видјети чл. 214 Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине и чл. 212. Кривичног закона Брчко дистрикта.

одговорност повлачи код, на примјер, сродника или чланова заједнице који подстичу (ако је жртва дјевојчица), присиљавају или наводи дјевојчицу и жену да се подвргне гениталном сакаћењу, али не учествује активно у провођењу те процедуре. Помагање заправо захтијева стварно почињење гениталног сакаћења жена, док радње присиле или навођења одрасле жене (члан 38б) или подстицањем, присила или навођење дјевојчице (члан 38б) укључује понашање које је испод прага за помагање и без обзира да ли је дошло до коначног извршења обрезивања, инфибулације или друге врсте сакаћења.

230. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да у кривично законодавство у свим јурисдикцијама уведу кривично дјело које обухвата све видове гениталног сакаћења из члана 38. Истанбулске конвенције, укључујући присилу или навођење одрасле жене или дјевојчице на радње гениталног сакаћења, те подстицање дјевојчица да се подвргну гениталном сакаћењу.

7. Присилни абортус и присилна стерилизација (члан 39.)

231. Према члану 39. став 1. чланице се обавезују да инкриминишу абортус жене без њеног информисаног пристанка. Члан 39. став 2. прописује да се инкриминишу операција у сврху односно уз исход онемогућавања природне репродукције код жене без њеног претходног и информисаног пристанка.

232. Вршење абортуса трудне жене без њеног пристанка је прописано као кривично дјело „незаконити абортус” Кривичним законима два Ентитета и Брчко дистрикта за које је прописана казна затвора до осам година.¹⁶⁴ Отежавајуће околности су такође прописане наведеним чланом и то су смртни исход или трајно нарушавање здравља жртве.

233. Што се тиче присилне стерилизације, она није инкриминисана Кривичним законом Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта. ГРЕВИО поздравља то што је 2017. године, три године након што је Истанбулска конвенција ступила на снагу у Босни и Херцеговини, Република Српска укључила члан 134. у свој Кривични закон који прописује кривично дјело присилне стерилизације и инкриминише свакога „Ко на другом лицу изврши операцију у сврху онемогућавања природне репродукције, без пристанка тог лица”. За ово дјело је прописана казна затвора од једне до осам година са отежавајућим околностима ако је дјело почињено над дјететом. ГРЕВИО примјећује да ова одредба треба да буде јаснија у смислу да се пристанак односи на информисани пристанак што значи да су дате све потребне информације о процедури на основу којих жена може да донесе информисану одлуку. ГРЕВИО такође примјећује да, када су у питању жене са инвалидитетом које имају његоватеља, пристанак у вези са абортусом или стерилизацијом може дати

¹⁶⁴ Видјети приручник за судије и тужиоце у случајевима сексуалног узнемиравања, Atlantic Initiative, 2019, доступно на <https://atlantskainicijativa.org/wp-content/uploads/Sexualno-uznemiravanje-za-sudije-ENG-Final-with-Coverpage-PRACTICE-HANDBOOK-FOR-JUDGES-AND-PROSECUTORS-IN-SEXUAL-HARASSMENT-CASES.pdf>.

његоватељ, а чини се да се то често ради са претпоставком да је то у најбољем интересу жене на коју се процедура односи. ГРЕВИО је мишљења да с обзиром на далекосежне посљедице абортуса или стерилизације, треба учинити више да би се обезбиједило да медицинске интервенције за које је пристанак дао његоватељ буду заправо у складу са стварном жељом жене на коју се процедура односи. Информације које су биле доступне групи ГРЕВИО упућују на то да су жене са инвалидитетом које бораве у његоватељским установама посебно угрожене када су у питању праксе које су за абортус у случају трудноће, без испитивања могућности жене са инвалидитетом да изнесе трудноћу до краја.

234. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да:

- ускладе своје законе са чланом 39. Истанбулске конвенције, увођењем одредби које ће инкриминисати вршење абортуса и операције у сврху онемогућавања природне репродукције, без претходног и информисаног пристанка жене и разумијевања процедуре;
- обезбиједи да законски његоватељи и медицинско стручно особље поштују, под свим околностима, потребу да се ради у складу са одлуком и да се поштује информисан и слободан пристанак жене на поступак као што је абортус или стерилизација, посебно у случају жена са инвалидитетом које су смјештене у његоватељске установе.

8. Сексуално узнемиравање (члан 40.)

235. Сексуално узнемиравање је дефинисано чланом 40. Конвенције и обухвата сваки облик нежељеног вербалног, невербалног односно физичког понашања сексуалне природе у сврху, односно уз исход повреде достојанства лица. Сексуално узнемиравање није ограничено на радно мјесто или на породицу и може се појавити у вишеструким контекстима посебно када се ствара застрашујућа, непријатељска, деградирајућа, понижавајућа односно увредљива атмосфера. Конвенција оставља чланицама да одлуче да ли ће почиониоци ових дјела бити предмет кривичне односно друге правне санкције.

236. Према члану 4. и члану 27. Закона о равноправности полова Босне и Херцеговине, који се примјењује на цијелу територију Босне и Херцеговине, сексуално узнемиравање је дефинисано као „свако нежељено понашање на основу пола којим се жели повриједити достојанство особе или групе особа и створити застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење, или којим се постиже такав учинак.“ Узнемиравање се такође дефинише као „сваки нежељени облик вербалног, невербалног или физичког понашања полне природе којим се жели повриједити достојанство особе или групе особа, или којим се постиже такав учинак, нарочито кад то понашање ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење“. За ова два дјела прописана је казна затвора

од шест мјесеци до пет година. ГРЕВИО примјећује да је дефиниција сексуалног узнемиравања према Закону о равнорправности полова у складу са Конвенцијом. ГРЕВИО, надаље, примјећује да су према наведеном закону, судови у Босни и Херцеговини надлежни за предмете сексуалног узнемиравања и узнемиравања по основу пола и рода. С обзиром да се ови судови налазе у Сраајеву, извјештаји упућују на то да правда за жртве које не живе у близини може бити тешко достижна. Државни закон о забрани дискриминације такође дефинише сексуално узнемиравање и узнемиравање на исти начин као и Закон о равноправности полова, али он предвиђа грађанске заштитне мјере.

237. На нивоу Ентитета и Брчко дистрикта сексуално узнемиравање је прописано законом на различите начине. Закони о раду Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске садрже дефиниције које су већином у складу са захтјевима Истанбулске конвенције уз изузетак невербалне комуникације која није обухваћена. Поред тога, Кривични закон Републике Српске инкриминише сексуално узнемиравање на уопштенији начин, мимо радног мјеста, користећи дефиницију инспирисану чланом 40. Истанбулске конвенције која је значајно редукована чињеницом да захтијева положај подређености или зависности како би понашање имало елементе кривичног дјела. ГРЕВИО констатује да наведено није у складу са чланом 40. Конвенције будући да сексуално узнемиравање треба бити санкционисани кривичним и другим казнама гдје год, кад год и у односу на кога год је учињено, а не само у односу подређености, зависности или када је жртва посебно угрожена.
238. Упркос различитим правним могућностима за жртве, релевантност ових одредби у пракси остаје ограничена до данас. На примјер, праћење суђења за сексуално узнемиравање од стране група за женска права у Републици Српској упућује на то да су, од када је 2017. године прописано ново кривично дјело сексуално узнемиравање, одржана само два суђења. У оба случаја, починилац је са тужиоцем скопио споразум о признању кривице, тако да је један случај завршен са блажом казном испод законски прописаног минимума, а у другом је завршен условном казном којем је прописана казна затвора од три мјесеца. ГРЕВИО зато закључује да је потребно више учинити како би се осигурало да законске одредбе буду развијене у свом пуном капацитету.
239. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да више ускладе постојеће дефиниције сексуалног узнемиравања са чланом 40. Истанбулске конвенције, те да обезбиједје да невербално понашање сексуалне природе буде унутар одредбе, као и да осигурају да је сексуално узнемиравање санкционисано у сваком случају, без обзира у односу на кога је почињено.

9. Неприхватљива оправдања за кривична дјела, укључујући и дјела почињена у име тзв.части (члан 42.)

240. ГРЕВИО примјећује да на државном, ентитетском и нивоу дистрикта нема ниједна одредба која прописује да се култура, обичаји или традиција не сматрају оправдањем за кривична дјела.

241. ГРЕВИО примјећује да извјестан број одредби кривичних закона Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта, посебно оне које се односе на тешке тјелесне повреде¹⁶⁵ и убиство¹⁶⁶ (из нехата) садрже олакшавајуће околности што би могло бити проблематично уколико су примјењене у контексту случајева насиља у породици, а посебно у контексту роднозаснованих убистава. На примјер, члан 132. Кривичног закона Републике Српске у вези са тешким тјелесним повредама за оног ко ово дјело „учини на мах, доведен без своје кривице у јаку раздраженост нападом, тешким злостављањем или тешким вријећањем од стране повријеђеног” предвиђа олакшавајуће околности. Слично томе, члан 126. Кривичног закона Републике Српске о убиству предвиђа да онај ко почини убиство „доведен без своје кривице у јаку раздраженост нападом, тешким злостављањем или тешким вријећањем од стране убијеног” има олакшавајуће околности у одмјеравању казне, а опсег је смањен од двије до 12 година. Слична формулација и смањење казне је прописано и одредбама Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Нејасно је да ли се ове олакшавајуће околности примјењују у контексту насиља у породици или другим предметима роднозаснованог насиља. Упркос томе, ГРЕВИО сматра да у одсуству одредбе која забрањује неприхватљива оправдања за кривична дјела, такве олакшавајуће околности могу довести до тумачења у контексту насиља у породици, посебно роднозаснованог убиства жене, као оправдање за блажу казну због наводног жртвиног кршења културних, друштвених и традиционалних норми или обичаја прикладног понашања.

242. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне мјере у циљу појашњења да наводно кршење културних, друштвених и традиционалних норми од стране жртве не представља основ за неприхватљиво оправдање кривичних дјела и основ за одмјеравање блажих казни.

10. Санкције и мјере (члан 45.)

243. Одјелјци овог извјештаја у којима се анализирају дјела прописана Истанбулском конвенцијом такође садрже податке о санкцијама које су предвиђене законима. На основу информација које су биле доступне, о стварној употреби опсега казни за дјела које су обухваћене Истанбулском конвенцијом, ГРЕВИО констатује да судије не посежу за свим казнама које су прописане законима и имају тенденцију да примјене најниже могуће казне или да изрекну условне осуде са периодом провјере посебно у

¹⁶⁵ Видјети чл. 172. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, чл. 132. Кривичног закона Републике Српске и чл. 169. Кривичног закона Брчко дистрикта.

¹⁶⁶ Видјети чл. 167, Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, чл. 126. Кривичног закона Републике Српске и чл. 164. Кривичног закона Брчко дистрикта.

случајевима насиља у породици¹⁶⁷. ГРЕВИО примјећује да овакав приступ шаље поруку да је насиље у породици и насиље над женама уопште мање озбиљно. На примјер, у Републици Српској од 118 кривичних предмета за насиље у породици који су праћени у току 2019. године, 65% од укупног броја осуђујућих пресуда је изрекло условне осуде од шест до осам мјесеци, укључујући починиоце понављаче и вишеструке преступнике у веома озбиљним кривичним дјелима. Надлежни судови су изrekli казне затвора од 30 дана до двије године само у 18% случајева¹⁶⁸. Извјештаји, такође, показују честу употребу споразума о признању кривиче закључених између починиоца и тужиоца, који воде до тога да се изричу казне испод законског минимума¹⁶⁹. ГРЕВИО примјећује да се споразуми о признању кривиче могу закључити у било којем моменту до закључења главног претреса те резултирају осуђујућом пресудом без извођења дооказа и саслушања свједока. ГРЕВИО примјећује да ова пракса има утицај, између осталог, на политику кажњавања и води ка одмјеравању благих казни за починиоце које нису сразмјерне и не одвраћају од чињења кривичних дјела, што је супротно члану 45. Конвенције.

244. Још један фактор који води до благих казни је широко распрострањена употреба олакшавајућих околности. Тачније, извјештаји наговјештавају да су судије у предметима насиља над женама примјениле олакшавајуће околности у 68% у односу на 31,1% примјењених отежавајућих околности¹⁷⁰. Према извјештајима цивилног друштва, нарочито у случајевима насиља у породици постоји парадоксална пракса примјене олакшавајуће околности да је починилац „породичан човјек” који треба да брине за своју породицу¹⁷¹. Ово је водило до благих казни чак и у случајевима када је починилац понављач дјела насиља у породици. Други олакшавајући фактори који се исто, наизглед, често користе су: да жртва није тражила накнаду или је одбила да свједочи; као и да је оптужени имао добро владање пред судом. ГРЕВИО примјећује да оваква судска пракса показује недостатак разумијевања насиља над женама и насиља у породици из родне перспективе. Одбијање жртве да свједочи је типичан нуспроизвод моћи и контроле у насиљу у породици и чест механизам одбране код жртава које се још не осјећају довољно оснажено да се одмакну од починиоца. Насиље у породици је по својој природи циклично, појављује се временом и са тенденцијом да ескалира. Научно истраживање показује да се оно развија углавном у кругу од три фазе, гдје у трећој фази жртва опрашта починиоцу (те ако је поднијела пријаву против њега, исту повлачи)¹⁷². Одбијање да свједочи се зато не треба тумачити као назнака да је дјело мање озбиљно него као потврда његове

¹⁶⁷ Видјети поглавље VI, Брзи одговор, превенција и заштита.

¹⁶⁸ Видјети допуну алтернативног извјештаха НВО из Босне и Херцеговине према групи ГРЕВИО, достављен од стране фондације “Уједињене жене”, март 2021, стр. 5.

¹⁶⁹ Видјети Заштита жена од насиља у правосудном систему БиХ анализа мониторинг кривичних и прекршајних предмета о роднозаснованом насиљу у БиХ, А. Пертрић и Д. Радончић, стр. 34

¹⁷⁰ Видјети аналитички извјештај: анализа мониторинга прекршајних предмета у домену роднозаснованог насиља у БиХ, Петрић А. анд Радончић Д. (2017), Фондација Уједињене жене Бања Лука и Центар за правну помоћ женама Зеница, стр. 68.

¹⁷¹ Видјети одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у БиХ према групи ГРЕВИО, стр.104

¹⁷² Walker L.E., “The battered woman”, New York, NY: Harper and Row, 1979; Fife, R., Schragar, S., “Family Violence: What Health Care Providers Need to Know”, Jones and Bartlett, 2012, str. 23 seq.

подмуклости и озбиљности. Такође, потребно је нагласити да владање починиоца пред лицима ван домаћинства, укључујући и судове, не би требало да има икакве тежине приликом оцјене о опасности и ризика даљег насиља у породици. Починилац је заправо примарно опасан по жену и дјецу, код куће или у сличним околностима¹⁷³.

245. Генерално, ГРЕВИО примјећује да одсуство или веома ограничено прикупљање података о другим дјелима, поред насиља у породици и силовања, представља изазов у процјени да ли судови изричу казне које су сразмјерне и одвраћају од чинења дјела.

246. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да, између осталог, обезбиједи - путем законодавних мјера и учинковите обуке за чланове судова и тужилаштва - да казне и мјере које се изричу за насиље у породици и друге видове насиља над женама буду дјелотворне, сразмјерне и одвраћају од чинења дјела у складу са чланом 45. Истанбулске конвенције.

11. Отежавајуће околности (члан 46.)

247. Члан 46. обавезује чланице да обезбиједи да се извјестан број околности (наведених под тачкама од а) до и) може узети у разматрање као отежавајуће приликом одмјеравања казне за дјела обухваћена Конвенцијом. Чланице су флексибилне по питању имплементације ове одредбе с обзиром да различити правни системи у Европи имају различите приступе отежавајућим околностима.

248. Кривични закони Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта су усвојили сличан законодавни приступ отежавајућим околностима. С једне стране, општа одредба утврђује конкретне елементе које судија мора узети у обзир приликом одмјеравања казне и, с друге стране, појединачна дјела успостављају саставне елементе кривичног дјела и идентификују неке отежавајуће видове дјела. ГРЕВИО међутим примјећује да је само ограничен број отежавајућих околности из члана 46. Конвенције интегрисан у кривичне законе и примјењив на релевантне одредбе. Тачније, „општа правила о одмјеравању казне” утврђују да ће суд утврдити казну у законски предвиђеном оквиру за конкретно дјело узимајући у обзир олакшавајуће и отежавајуће околности укључујући следеће аспекте: степен кривичне одговорности, мотив за почињење дјела, степен опасности и штете по заштићени субјект, околности под којим је почињено дјело, личну историју починиоца прије почињења дјела, претходну осуђиваност за исто или слична кривична дјела, његову/њену личну ситуацију и понашање након почињења кривичног дјела¹⁷⁴. Док би ове опште одредбе могле дјелимично обухватити тачке х) и и) члана 46. оне не обухватају друге отежавајуће околности предвиђене чланом

¹⁷³ Holtzworth-Munroe, A., & Stuart, G. L. (1994), "Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them", *Psychological Bulletin*, 116(3), 476-497. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.476> Petersson J et al., "Risk factors for intimate partner violence: A comparison of antisocial and family-only perpetrators", *Journal of Interpersonal Violence* (2019); (2): str. 219-239.

¹⁷⁴ Видјети чл. 52. Кривичног закона Републике Српске, чл. 49. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине и чл. 49. Кривичног закона Брчко дистрикта.

46¹⁷⁵. Када се посматрају појединачна дјела која утврђују отежавајући вид основе дјела, јасно је да ове одредбе не попуњавају недостајуће дијелове. На примјер, дјело прогањања у Републици Српској предвиђа оштрије казне када је почињено над брачним партнером или партнером или над дјететом, што ГРЕВИО поздравља. Међутим, нису укључене све друге отежавајуће околности, укључујући ако је дјело почињено над лицем која је постала угрожена под одређеном околношћу, или је почињено од стране два или више лица заједно. Још један примјер је дјело силовања у односу на које сви кривични закони предвиђају отежавајуће околности када је почињено над дјететом, почињено од стране више лица или почињено на округан начин, што ГРЕВИО поздравља. Међутим, ова дјела не препознају отежавајуће околности почињења дјела над брачним партнером или партнером, над лицем које је постала угрожена под одређеним околностима, у присуству дјецe или уз употребу оружја. На крају, у погледу дјела насиља у породици, иако Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине прописују отежавајуће видове дјела када је учињено уз употребу оружја, када је жртва убијена или претрпјела тешке тјелесне повреде или када је насилно дјело почињено над дјететом (у случају Републике Српске и у присуству дјетета), све друге отежавајуће околности из члана 46. Конвенције су искључене.

249. Што се тиче примјене постојећих отежавајућих околности у одлукама судова, информације од цивилног друштва упућују на то да умјесто отежавајућих околности, када је то потребно, у већини случајева судови користе олакшавајуће околности¹⁷⁶. Информације које је доставило цивилно друштво упућују на то у многим случајевима насиља у породици у Републици Српској када је насиље у породици почињено у присуству дјецe, ова околност се често не узима у обзир приликом одмјеравања казне. Ово се дешава и упркос чињеници да, према Закону о заштити од насиља у породици Републике Српске, дијете које свједочи насиљу у породици треба исто сматрати жртвом.

250. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму потребне мјере како би обезбиједили да се приликом одмјеравања казне за дјело насиља над женама у свим јурисдикцијама могу примјенити отежавајуће околности из члана 46. Истанбулске конвенције.

251. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да учинковито обуче судије о насиљу над женама укључујући и из родне перспективе и о важности примјене отежавајућих околности прописаних законом када су присутни фактори који то оправдају.

---

¹⁷⁵ Дјело које произведе тешку физичку Или психичку штету по жртву (x) и починилац је раније осуђен за дјела сличне природе (и).

¹⁷⁶ Види анализу поглавља V, члан 45.

12. Забрана процеса обавезног алтернативног рјешавања спорова односно одређивања казне (члан 48.)

252. Члан 48. став 1. Истанбулске конвенције обавезује чланице да забране обавезно алтернативно рјешавање спорова, укључујући медијацију и помирење, у односу на све облике насиља обухваћене Конвенцијом. Ова одредба произилази из начела по којем је насиље над женама појавни облик неједнаких односа моћи, те да жртве тих процеса не могу никад ући у процес алтернативног рјешавања спорова на једнакој основи са починиоцем. Члан 48. став 2. има за циљ да спријечи друге ненамјерне последице које законске мјере могу произвести на жртву, обавезујући чланице да осигурају да било која новчана казна коју починилац мора да плати неће индиректно негативно утицати на финансијско стање жртве.

253. ГРЕВИО примјећује да према породичним законима Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта, прије подношења захтјева за развод, брачни партнери морају проћи процес медијације уколико имају дијете млађе од 18 година¹⁷⁷. Такође, у радним споровима у Републици Српској, Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко дистрикту, укључујући сексуално узнемиравање, процеси алтернативног рјешавања спорова су такође обавезни прије покретања паричног поступка иако жртва увијек може пријавити случај полицији. ГРЕВИО подсјећа да у том погледу Конвенција обавезује стране да забране обавезно учешће у алтернативном рјешавању спорова и у кривичном и у парничном закону.

254. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере да забране обавезно алтернативно рјешавање спорова у вези са поступцима који су релевантни за жене жртве свих видова насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом, укључујући поступак развода и раставе, те радне спорове који се тичу сексуалног узнемиравања.

VI Истрага, судски поступак, процесно право и заштитне мјере

255. Пуна одговорност за све радње насиља над женама подразумијева адекватан одговор агенција за спровођење закона и сектора кривичног правосуђа. Поглавље VI Истанбулске конвенције прописује сет мјера којима се обезбјеђује провођење кривичних истрага, процесуирање и поступци за све видове насиља обухваћене Конвенцијом.

¹⁷⁷ Види поглавље V, члан 31 старатељство и права посјете

A. Опште обавезе, непосредни одговор, превенција и заштита (члан 49. и 50.)

256. Кључни принцип адекватног одговора на насиље над женама је брза и учинковита истрага и судски поступак заснован на схватању ових дјела из родне перспективе који узима у обзир права жртве у свим фазама поступка.

1. Пријављивање, брзи одговор и истраге од стране агенција за спровођење закона

257. Полицијска структура Босне и Херцеговине је изражена на три нивоа, са 14 министарстава за унутрашње послове. Према Оквирном стратегијом, било је предвиђено увођење специјалних полицијских инспектора за насиље у породици. ГРЕВИО је обавијештен да су двије јединице успостављене за борбу против сексуалног насиља и насиља у породици у Федерацији Босне и Херцеговине и у Републици Српској, при одјељењима за сузбијање порока која истражују, између осталог, насилна кривична дјела, сексуално насиље и насиље у породици. Што се тиче заступљености жена у полицијским снагама, ГРЕВИО је обавијештен да у оба Ентитета жене чине око 10% полицијских снага, док је у Брчко дистрикту тај проценат знатно нижи (између 5 и 7%).

258. ГРЕВИО примјећује недостатак систематске и обавезне обуке за службенике агенција за провођење закона о свим видовима насиља над женама па је у овом извјештају навео да тај недостатак има озбиљне последице на одговор на насиље, на кривичне истраге, укључујући и мањи број пријава, одгоде у покретању истрага или пропуштање у покретању истрага¹⁷⁸. Према анкети коју је ОСЦЕ спровео 2019. године о насиљу над женама као и закључним *CEDAW* опсервацијама о БиХ¹⁷⁹, слабо пријављивање насиља над женама је на високом степену, чак 84%, због друштвене стигме и неповјерења у јавне институције¹⁸⁰. Извјештаји и цивилно друштво наглашавају да су жртве изложене високом степену виктимизације када пријаве таква дјела због дугог чекања у полицијској станици, осуђивачких ставова према жртвама, захтјева да дођу други дан, или због тога што полицијски службеници стану на страну починиоца или жртвину жалбу сматрају породичном свађом коју партнери треба да ријеше између себе. Многе студије показују да полицијски службеници често пропусте да реагују и да евидентирају такве случајеве због недостатка схватања насиља над женама из родне перспективе¹⁸¹. Информације које је доставило цивилно друштво упућују на то да полиција има тенденцију да реагује тек када жртви помоћ пружи организације за женска права или Центар за социјални рад¹⁸². ГРЕВИО је такође обавијештен од стране организација за женска права да

¹⁷⁸ Видјети поглавље 3, члан 15.

¹⁷⁹ Видјети Одбор за елиминацију дискриминације жена, закључне напомене о шестом периодичном извјештају БиХ*, *CEDAW/C/BIH/CO/6*, 12 нов 2019, стр. 7.

¹⁸⁰ Видјети ОСЦЕ анкету о насиљу над женама, добробит и сигурност жена, ОСЦЕ, п. в.

¹⁸¹ Ибид. стр.58 и 60.

¹⁸² Видјети одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр.26.

постоје озбиљне одгоде или неактивност у случајевима позива жртве од куће, што полиција правда недовољним техничким и људским капацитетима.

259. ГРЕВИО сматра да овакво ендемско банализирање насиља над женама од стране припадника агенција за провођење закона захијева двоструко веће дјеловање у циљу парадигматске промјене перцепције ових органа о насиљу над женама и истинско схватање ове појаве из родне перспективе.

2. Учинковита истрага и процесуирање

260. ГРЕВИО примјећује да поред конкретних одјељења за насиље и сексуалне деликте, не постоји специјално тужилаштво специјализовано за роднозасновано насиље и насиље у породици. ГРЕВИО надаље примјећује да сва роднозаснована дјела, уз изузетак сексуалног узнемиравања, морају бити процесуирана по службеној дужности према ентитетским и закону Брчко дистрикта.

261. Подаци које су доставиле власти о броју пријава, отворених истрага, подигнутих оптужница, те донесених пресуда у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској се примарно фокусирају на случајеве насиља у породици. Подаци за Брчко дистрикт нису достављени. Подаци достављени за Федерацију Босне и Херцеговине указују на то да у најбољем случају једна трећина пријава насиља у породици буде процесуирана, а мало изнад 50% тих оптужница заврши осуђујућим пресудама. Подаци за кривично дјело силовање указују на теже стање, са екстремно ниским бројем пријављених и још мање случајева који се заврше осуђујућом пресудом. Нису достављени подаци за друге видове насиља над женама. Што се тиче Републике Српске, одвојени подаци су достављени за случајеве насиља у породици који су квалификовани као прекршај и они који су квалификовани као кривично дјело по Кривичном закону Републике Српске. У оба случаја, мање од 50% случајева пријављених полицији буде процесуирано и генерално мање од 50% доведу до осуђујућих пресуда. Други подаци за остале видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом нису достављени, изузев за кривично дјело силовање. За силовање, није могуће утврдити тачне податке и стога оцијенити да ли и у којем омјеру случајеви прођу кроз кривични поступак.

262. Ентитетски закони о заштити од насиља у породици и закони кривичном поступку детаљно прописују кораке које је потребно подузети да би се отворила истрага у вези са насиљем над женама. Тужиоци у Босни и Херцеговини морају покренути поступак по службеној дужности када постоји сумња да је почињено кривично дјело. Члан 16. Закона о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине прописује: „Полицијска управа дужна је за сваки пријављени случај насиља у породици изаћи на лице мјеста одмах по за примљеној пријави“, а члан 40. прописује да полиција мора водити евиденцију о пријављеним случајевима насиља у породици. Полиција може лишити слободе и задржати осумњиченог када су испуњени услови за притвор у складу са чланом 153. Закона о кривичном поступку. У складу са чланом 18. наведеног закона, за сваку пријаву насиља у породици, полицијска управа је обавезна за сваки пријављени случај насиља у породици поднијети захтјев за

изрицање заштитне мјере надлежном суду у року од 12 сати од сазнања за радње насиља. Члан 12. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске прописује да је након пријема пријаве да је учињено насиље у породици, надлежни полицијски службеник дужан да одмах о томе обавијести Центар за социјални рад, који ће одмах непосредно пружити социјалну заштиту и психосоцијалну помоћ жртви. Ова одредба такође предвиђа бесплатан лекарски преглед ради утврђивања постојања повреда физичког или психичког интегритета. О извршеном насиљу у породици надлежни полицијски службеник одмах обавјештава и надлежног јавног тужиоца и, уз извјештај, доставља прикупљене доказе и процјену ризика. Сличне одредбе су прописане Законом о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта, само што не садрже дио који се односи на процјену ризика.

263. ГРЕВИО је обавијештен о постојању правилника који покривају неке аспекте рада полиције у случајевима насиља у породици. У Федерацији Босне и Херцеговине постоји Правилник о начину имплементације мјера заштите за починиоце насиља у породици у надлежности полиције којим су прописани детаљи као што су како полиција саслушава жртве, те наредни кораци у процедури, гдје је први корак да затражи од тужиоца издавање налога за заштиту. Тачније, након запримања пријаве насиља у породици, полицијски службеник саслушава жртву насиља у породици, без присуства починиоца док у складу са чланом 37. постоји могућност формирања стручног тима за пружање свих потребних услуга жртви насиља у породици. Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске упућује на Правилник о садржају евиденција и извјештаја о насиљу у породици и Правилник о процедури и начину провођења процјене ризика. Док ГРЕВИО поздравља издавање таквих инструкција, такође и примјећује да исте не пружају довољно смјерница о свеобухватном прикупљању доказа и документовању случаја како би се омогућио његов пут кроз кривични поступак, и предуприједило евентуално одустајање од изјаве свједока. ГРЕВИО даље примјећује да нису издати протоколи или смјернице у Ентитетима и Брчко дистрикту којим би се дала упутства о поступању у предметима других видова насиља над женама, као на примјер силовања, прогањања и гениталног сакаћења жена. ГРЕВИО наглашава важност тих смјерница како би се стандардизовала полицијска процедура у случајевима насиља над женама и обезбиједило да њихово даље процесуирање у кривичном поступку не зависи само од појединачне процјене полицијског службеника. Такви протоколи су кључни за обезбјеђивање брзог и адекватног одговора полиције, избјегавање секундарне виктимизације те свеобухватно прикупљање доказа.

264. Што се тиче прикупљања доказа, ГРЕВИО примјећује да се агенције за провођење закона под водством тужиоца примарно ослањају на изјаве жртве и починиоца, те у неким случајевима и изјаве свједока, пропуштајући да наредне изузимање других виталних доказа. ГРЕВИО даље примјећује да превелико ослањање на изјаву жртве те пропуштање да се прикупе додатни докази, доводи до ниског броја успјешних случајева у кривичном поступку односно осуђујућих пресуда. ГРЕВИО жели да подсјети да је одустајање жртве од изјаве или од свједочења честа појава у случајевима насиља у породици окарактерисана динамиком моћи и контроле. Из тог разлога, ГРЕВИО наглашава витални значај проактивног и строгог прикупљања свих

релевантних доказа поред изјаве жртве. Ово је посебно важно како би се обезбиједила учинковита истрага по службеној дужности кривичних дјела насиља над женама, као што је прописано чланом 55. Конвенције. Прикупљање доказа од стране агенција за провођење закона би требало да садржи документовање повреда (уз сагласност жртве), фотографисање лица мјеста, узмање ДНК узорака, узимање изјава комшија и других потенцијалних свједока, као и идентификовање злостављања почињеног дигиталним путем попут пријетње или дијељења фотографија без пристанка, прогањања путем шпијунске опреме или других техничких средстава.

265. Поред тога, ГРЕВИО је обавијештен да се насиље у породици често квалификовало као прекршај умјесто кривично дјело прије измјена и допуна Закона о заштити од насиља у породици Републици Српској из 2020. године. Тачније, ГРЕВИО примјећује да је у Републици Српској, истрага/процесуирање квалификовало насиље у породици као прекршај у два до три пута више случајева него као кривично дјело. У том погледу, студије које су надгледале случајеве насиља од стране интимног партнера упућују на то да је на примјер 27 до 36% од 76 прекршајних предмета насиља у породици требало бити квалификовано као кривично дјело због озбиљности дјела и присуства физичких повреда¹⁸³.

266. Што се тиче суђења за сексуално насиље у рату, сходно Дејтонском мировном споразуму, надлежност над овим предметима је подијељења између Суда Босне и Херцеговине, ентитетских судова и судова у Брчко дистрикту. Студије упућују на то да је правосудни сектор Босне и Херцеговине остварио значајан напредак у процесуирању предмета сексуалног насиља у рату. У периоду између 2004. и 2016. године Суд Босне и Херцеговине те судови Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта су осудили 71, 27, 14 и 11 оптужених те ослободили 18, 1, 12 и 2 оптужена. Извјештаји упућују на то да је Босна и Херцеговина уложила напор да овим предметима додијели приоритет те да се судско и тужилачко поступање у овим предметима увелико унаприједило¹⁸⁴.

3. Степен осуђујућих пресуда

267. Свеукупно гледано, ГРЕВИО изражава забринутост што, насиље у породици и други видови насиља над женама, судије у Босни и Херцеговини наизглед сматрају дјелима ниске друштвене опасности. ГРЕВИО сматра да се ово примарно може приписати недостатку довољног броја обука за судије у области насиља у породици и других видова насиља над женама, те посљедиочној предрасуди према женама које

¹⁸³ Видјети аналитички извјештај: анализа мониторинга кривичних прекршајних предмета у домену роднозаснованог насиља у Босни и Херцеговини, 2017, стр. 94. доступно на http://www.sigurnamreza.ba/upload/documents/ANALYTICAL-REPORT-2017-UW_CLAW-final.pdf, стр.34.

¹⁸⁴ Видјети ОСЦЕ, Према правди – преживјели сексуалног насиља из рата у БиХ: напредак пред судовима у Босни и Херцеговини (2014-2016) (у даљем тексту “Према правди”), јун 2017, стр. 6-8. доступно <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/324131?download=true>, р. 9-10.

то пријављују¹⁸⁵. Ово води ка забрињавајућој судској и казненој пракси која, на крају, доводи до некажњивости починилаца у много случајева.

268. Велика употреба условних осуда и благих казни како је описано у поглављу V, члан 45. о санкцијама, од којих многе нису опозване након што починилац понови кривично дјело или почини ново кривично дјело, наизглед доводи до веома високог степена повратка у дјело у случајевима насиља у породици проведеним пред судовима. ГРЕВИО примјећује да 63% свих случајева проведених пред судом укључује повратнике у дјело¹⁸⁶. Подаци које су доставиле власти показују да је условна осуда изречена у 80% случајева насиља од стране интимног партнера у Федерацији Босне и Херцеговине, док су казне затвора изречене у 10% и новчане казне у око 7% случајева. У Републици Српској су условне казне и новчане казне наизглед доминантне у случајевима насиља од стране интимног партнера који су квалификовани као прекршај и/или кривично дјело¹⁸⁷, док је казна затвора изречена у око 18% случајева. Студије су такође показале да када се насиље у породици суди заједно са неким другим дјелом, ово друго се не санкционише, а отежавајуће околности се ријетко примјењују¹⁸⁸. Управо супротно, а као што су препознале и државне власти, преовладава кориштење олакшавајућих околности. Такође је важно напоменути да у Федерацији Босне и Херцеговине има много случајева у којима је насиље у породици описано као заједничко насиље, без анализе примарног насилника.¹⁸⁹

269. ГРЕВИО је такође забринут због употребе мјера заштите као што је забрана прогањања и узнемиравања као алтернатива кривичној санкцији. У том погледу, ГРЕВИО наглашава да, када за почињено дјело изостаје кривична санкција, то није у складу са принципима и духом Конвенције која има за циљ да оствари одговор кривичне правде у свим случајевима насиља над женама.

270. Праћење предмета родно заснованог насиља, укључујући насље у породици, сексуално узнемиравање и прогањање, које су вршиле организације за женска права у Републици Српској, такође указују на честу употребу споразума о признању кривице. У складу са чланом 246. став 3. Закона о кривичном поступку Републике Српске и чланом 246. Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, ови споразуми о признању кривице оптуженог, се склапају између тужиоца и починиоца до краја главног претреса и мора их прихватити суд. Они

¹⁸⁵ Што се тиче предрасуда, извјештај о родним предрасудама и закону: законски оквири и праксе из Босне и Херцеговине и даље, *Atlantic Initiative*, 201 показује различите примјере укључујући случајеве силовања, видјети стр. 82

¹⁸⁶ Видјети Анализу судске праксе у случајевима насиља у породици у Босни и Херцеговина, *Atlantic Initiative*, Сарајево, 2018.

¹⁸⁷ Извјештај анализа мониторинга кривичних и оарничних поступака о роднозаснованом насиљу у Босни и Херцеговини из 2020. године налази да је проценат до 65% од свих предмета насиља од стране интимног партнера у Републици Српској, 2018.

¹⁸⁸ Видјети, ОСЦЕ (2011) Кривична одговорност и кажњавање починилаца насиља у породици, анализа и препоруке за кривичне санкције у случајевима насиља у породици у Босни и Херцеговини, стр. 42;

¹⁸⁹ Ибид, стр. 87.

завршавају осуђујућом пресудом без извођења доказа и саслушања свједока. 70% од 124 предмета родно заснованог насиља у Републици Српској је окончано споразумом о признању кривице, што је водило ка изрицању казни испод законског минимума; тај постотак у Федерацији Босне и Херцеговине је 29%¹⁹⁰. ГРЕВИО је забринут што жртве немају глас приликом склапања споразума и што не могу дати исказ у току кривичног поступка чиме се ограничава њихово право да буду саслушани. Надаље, ГРЕВИО примјећује да ова пракса има утицај на казнену политику и да води ка благим санкцијама за починиоце које нису сразмјерне нити имају одвраћајући ефект, чиме се крши члан 45. Конвенције.

271. У погледу случајева прогањања и сексуалног узнемиравања, од када су ступиле на снагу нове одредбе у Кривичном закону Републике Српске 2017. године, три пресуде су донесене за прогањање и двије за сексуално узнемиравање. Иако је још рано за јасну ретроспективу судске праксе у погледу примјене ових одредби, цивилно друштво које је пратило два случаја сексуалног узнемиравања је нагласило да је употреба споразума о признању кривице довела до изрицања казни испод законског минимума.

272. У погледу случајева силовања и сексуалног насиља, подаци које су доставиле власти упућују на то да су у неколико случајева који су отворени и вођени у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, судови мање наклоњени изрицању условних казни. Упркос томе, чини се да су пропустили да узму у обзир све отежавајуће околности и умјесто тога су примјенили олакшавајуће околности.¹⁹¹ ГРЕВИО је забринут што је, на примјер, у једном случају надлежни суд цијенио породични однос оптуженог са жртвом као олакшавајућу околност, док члан 46. Конвенције прецизно наводи ту околност као отежавајућу због додатне емоционалне штете коју проузрокује близак однос.

273. У погледу предмета сексуалног насиља у рату, казне су биле веома ниске и испод законског минимума, гдје је 57% првостепених пресуда на ентитетском нивоу донесено између 2012. и 2017. године са казнама испод законском минимума и просјечном казном затвора од пет година¹⁹². Слично томе, неоправдана употреба олакшавајућих околности, одсуство примјене отежавајућих околности, те одсуство реферисања на сексуално насиље у којем је учињено више дјела су, такође, посебно проблематични. ГРЕВИО је једнако обавијештен да су праксе споразума о признању кривице у овој области довеле до санкција које нису сразмјерне нити имају одвраћајући ефекат. На примјер, било је случајева силовања малољетника у рату у којима је починилац кажњен са једном годином затвора, а која је затим замијењена

¹⁹⁰ Видјети заштита жена од насиља у правосудном систему БиХ, анализа мониторинга кривичних прекршајних предмета у домену роднозаснованог насиља у БиХ, 2017, стр. 94., А. Пертрић и Ц. Ралончић, стр. 102

¹⁹¹ Видјети: Анализа мониторинга кривичних прекршајних предмета у домену роднозаснованог насиља у Босни и Херцеговини, 2017, стр. 94. доступно http://www.sigurnamreza.ba/upload/documents/ANALYTICAL-REPORT-2017-UW_CLAW-final.pdf, стр. 11

¹⁹² Видјети Кажњавање сексуалног насиља из рата, Смјернице за борбу против неконсистентности у кажњавању, *Trial International*, стр. 7.

у новчану казну.¹⁹³ Групи ГРЕВИО је скренута пажња на разлике у приступу судовима на државном и ентитетским нивоима, гдје ови посљедњи изричу ниже казне и тиме стварају осјећај произвољности и осјећај неповјерења у правосудни систем.

274. У циљу смањења секундарне виктимизације и посљедично малог броја пријава насиља над женама и насиља у породици, ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да обезбиједи почетну и интерну обуку, смјернице и протоколе за све полицијске службенике о свим видовима насиља над женама, укључујући:

- Како запримати те пријаве, укључујући кад су у питању посебно угрожене жене, као што су жене са инвалидитетом;
- Како одговорити на позиве жртве;
- Концепт моћи и контроле и потребу да се адекватно биљеже обрасци злоупотреба у контексту насиља у породици;
- Како интервјуисати жртве на начин који је концентрисан на жртву;
- И друге врсте доказа које би требало систематски прикупљати, поред изјава жртве.

275. ГРЕВИО даље ургира на власти да успоставе посебне јединице са адекватним особљем које ће примати, истраживати и процесуирати предмете насиља над женама и насиља у породици.

276. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму све потребне мјере како би обезбиједили одрживо процесуирање сексуалног злостављања из периода сукоба, те да путем обуке или смјерница обезбиједи да су казне које се изричу у предметима сексуалног насиља у рату сразмјерне и одвраћају од чињења дјела.

277. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да проведу почетну и интерну обуку за тужиоце и судије о свим видовима насиља над женама са схватањем из родне перспективе у циљу сузбијања прекомјерне употребе споразума о признању кривице, условних казни и казни које нису сразмјерне и не одвраћају од чињења дјела.

Б. Процјена ризика и управљање ризиком (члан 51.)

278. Брига за безбједност жртве мора бити у центру сваке интервенције по свим видовима насиља обухваћеним Истанбулском конвенцијом. Члан 51. зато успоставља обавезу да обезбиједи да сви надлежни органи, а не само органи за

---

¹⁹³ Видјети *Mapping of Policies and Legislation on Violence Against Women and the Istanbul Convention in Bosnia and Herzegovina* /Мапирање политика и закона о насиљу над женама и Истанбулској конвенцији у Босни и Херцеговини/, Kyle Delbyck, *UN Women*, стр. 15

провођење закона, обаве процјену ризика по сигурност жртве за сваки појединачни случај, према стандардизованим процедурама и у сарадњи једни с другима.

279. ГРЕВИО поздравља измјене и допуне Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске из маја 2020. године које, између осталог, уводе обавезну процјену ризика од стране полицијских службеника након пријаве насиља у породици као и доношење Правилника о поступку и начину провођења процјене ризика. Поступак процјене ризика је предвиђен за случајеве насиља у породици, али не и за друге видове насиља над женама. Тачније, према члану 12а Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске, након измјена и допуна, те члану 4. Правилника, процјену ризика врши полицијски службеник по свакој пријави насиља у породици уз мишљење Центра за социјални рад. Република Српска је Правилником израдила свој поступак процјене ризика који садржи извјестан број назнака опасности, укључујући: да ли је било раније почињених дјела насиља; присутност менталне болести; претходна употреба заштитних мјера; присуство зависности; да ли су упућене пријетње смрћу или самоубиством; да ли починилац посједује оружје; да ли постоји сукоб око старатељства над дјететом или око начина одржавања личног контакта дјетета и родитеља који је починилац; процјена ризика жртве. ГРЕВИО поздравља укључење горе наведених фактора ризика, који су заиста важни елементи које треба узети у обзир приликом процјене ризика за жртву. ГРЕВИО, међутим, наглашава да други индикатори који се сматрају важним упозорењем на највећу опасност у међународно признатим алатима за процјену ризика укључују информацију да ли је жрва у међувремену поднијела захтјев за развод или на други начин напустила починиоца, јер су то фактори који типично воде ескалацији насиља (или представљају увод у насиље у породици) над жртвом и њеном дјецом; пријетњу одвођења заједничког дјетета/дјеце. Даље, закон и протокол/смјернице треба да јасно нагласе да се процјена ризика мора систематски вршити и за дјецу жртве¹⁹⁴. Као што је ГРЕВИО нагласио у интервенцији треће стране пред ЕСзЛП у *предмету Курт против Аустрије*, починиоци су такође често насилни према дјечи са којом живе. Дјеца могу бити изложена директном и/или индиректном насиљу, и након што се насилна веза оконча. Уз врло мало прилика да потчини свог бившег партнера након развода, многи починиоци насиља у породици се свете тако што злостављају дјецу, што у неким трагичним случајевима доведе и до убиства. Важност провођења процјене ризика за све жртве, укључујући дјецу, се не може довољно нагласити.

280. ГРЕВИО даље примјећује да се према Конвенцији процјена ризика и идентификација мјера сигурности треба вршити у континуитету од првог сусрета са жртвом све до евентуалног изрицања казне, будући да се ризик по жртву може промијенити те се стога мора вршити његова процјена у свим фазама овог поступка. Процјена ризика од смртности, озбиљности ситуације и ризика од понављања насиља треба бити урађена од стране свих релевантних власти у циљу управљања ризиком и пружања координираног осигурања и међуинституционалне подршке. ГРЕВИО, међутим, примјећује да тренутно процјена ризика није интегрисана у

¹⁹⁴ Видјети интервенцију треће стране групе експерата ГРЕВИО према члану 36. став 2. ЕКЗЛП, апелација бр. 62903/15 Курт в. Аустрија, ГРЕВИО/Инф(2020)3, стр. 3

напоре међуинституционалне сарадње и да се у овом поступку тренутно налазе само информације од стране полиције и центара за социјални рад. Било би важно да се у овај поступак интегришу информације свих релевантних актера, укључујући тужиоце, судије, службе за пружање подршке женама, те, у случају дјете, и наставног особља. Исход поступка процјене ризика наизглед је ограничен на осигурање исте тамо гдје је гарантован, гдје су издате хитне мјере заштите или мјере заштите, док нема помена о изради плана подршке. На крају, ГРЕВИО је упозорен од стране група за женска права да се процјене ризика у пракси често не врше систематски те да је неопходна обука о још увијек новом поступку.

281. Законом о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине се не спомиње обавеза процјене ризика у случајевима насиља у породици или другим случајевима родно заснованог насиља. Према властима, по пријави случаја насиља у породици, представници центра за социјални рад уз представнике полиције посјећују „породицу”, обављају разговор са члановима породице и утврђују да ли је живот или безбједност неког од чланова породице угрожена, укључујући дјецу или друга угрожена лица (..). Надаље, чланом 15. Правилника о начину имплементације мјера заштите у односу на починиоце насиља у породици прописују да се процјена угрожености и план имплементације мјера заштите припремају након што надлежни суд изрекне мјеру заштите. Процјена угрожености се дакле врши у сврху провођења мјере заштите и зато се не врши брзо, одмах по пријему жалбе. Такође, није јасно да ли је процјена коју врши полиција и центри за социјални рад након посјете „породици“ стандардизована, да ли садржи унапријед припремљена питања и/или индикаторе који се сматрају упозорењем на највећу опасност. На крају, није јасно у којем омјеру је процјена угрожености интегрисана у међуинституционалну сарадњу. Другим ријечима не чини се да се процјена угрожености или процјена коју *in situ* врши полиција заснива на информацијама других релевантних актера и да се врши континуирано, те није јасно да ли релевантни актери учествују у изради појединачних планова заштите.
282. Закон о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта не садржи одредбе о процјени ризика. Као што је случај у Федерацији Босне и Херцеговине, чини се да се у складу са Правилником о начину примјене хитних и мјера заштите Брчко дистрикта процјене ризика врше у сврху провођења мјера заштите које изрекне надлежни суд.
283. ГРЕВИО поздравља истраживање случајева фемицида и одговор надлежних институција у погледу приједлога према Савјету министара за успостављање надзора над питањем фемицида. Резултат приједлога је оснивање Одбора за Истанбулску конвенцију и фемицид који, између осталог, анализира податке о фемициду и даје препоруке за даље активности у циљу спречавања родно заснованих убистава¹⁹⁵. Иако ГРЕВИО поздравља подузете кораке, такође примјећује да још није успостављен оперативни механизам за надзор убистава у породици, који анализира све случајеве родно заснованог убистава жена у циљу идентификовања могућих системских недостатака у институционалном одговору на насиље (у оним

¹⁹⁵ Видјети поглавље I, члан 10.

случајевима у којима су жене пријавиле насиље прије него су убијене) и вишеструких агенција које су дошле у контакт са странкама. ГРЕВИО наглашава важност увођења таквог надзора такође у циљу оцјене учинковитости пракси процјене ризика.

284. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере како би осигурале да се процјена ризика и управљање ризиком врше систематично у односу на све видове насиља над женама обухваћене Истанбулском конвенцијом уз употребу стандардизованих алата за процјену ризика заснованих на доказима који, између осталог, узимају у обзир то да ли је жртва недавно поднијела захтјев за развод или на други начин напустила починиоца. ГРЕВИО такође ургира на власти да обезбиједи да се процјене ризика:

- врше систематски за дјецу жртава и узимају у обзир било коју пријетњу упућену директно њима или које се односе на њихово уклањање од жртве;
- понављају у свим релевантним фазама поступка;
- укључују све релевантне актере поред агенција за спровођење закона и да представљају централни елемент координисаног међуагенцијског одговора;
- воде до израде плана сигурности за жртве.

285. ГРЕВИО подстиче власти да уведу систем попут механизма за надзор над убиствима у породици како би анализирали све случајеве родно заснованих убистава жена у циљу њиховог спречавања у будућности, уз очување безбједности жена, те за одговорност како починиоца тако и вишеструких агенција које дођу у контакт са странкама.

Ц. Хитне мјере заштите и мјере забране приласка односно заштите (члан 52. и члан 53.)

286. Према члану 52. Истанбулске конвенције, у ситуацијама непосредне опасности, подузимају се мјере како би обезбиједиле да надлежни органи имају мандат да издају налог учиниоцу насиља у породици да напусти мјесто становања жртве односно угроженог лица на довољан временски период и да забране починиоцу да уђе у стан односно ступи у контакт са жртвом односно угроженим лицем. Члан 53. Конвенције прописује да одговарајуће мјере забране приласка односно заштите буду на располагању жртвама свих видова насиља обухваћених Конвенцијом, без обзира на друге судске поступке. Налози за заштиту би зато требало да буду доступни жртвама у грађанском праву без обзира да ли они бирају да покрену неки други судски поступак као нпр. кривични поступак, бракоразводну парницу и сл.

287. ГРЕВИО примјећује да правни оквир хитних мјера и мјера заштите значајно варира у два Ентитета и Брчко дистрикту. У Федерацији Босне и Херцеговине, законски оквир не прави разлику између мјера хитне заштите и других мјера заштите.

288. Чланом 13. и 14. Закона и заштити од насиља у породици Републике Српске регулисане су хитне мјере и мјере заштите. Оне се могу изрећи починиоцу насиља у породици по приједлогу полицијског службеника, центра за социјални рад или саме жртве у случају непосредне опасности по физички и психички интегритет жртве како би се спрјечило насиље и гарантовала безбједност жртве. Прекршајно одјељење надлежног општинског суда може изрећи хитне мјере најкасније 24 часа од пријема захтјева приједлога у прекршајном поступку. Хитне мјере укључују одстрањивање починиоца насиља у породици из стана, куће или друге стамбене јединице; и издавање наредбе о забрани приступа и контактирања са жртвом насиља у породици – чије је трајање најдуже 30 дана. Члан 14. даље појашњава да се судска одлука доставља Министарству унутрашњих послова које потом надзире њено спровођење. Правилник о начину спровођења хитних и заштитних мјера који спада у надлежност Министарства унутрашњих послова Републике Српске прописује веома детаљан начин припреме и планирања хитних мјера и мјера заштите, као и вођење евиденције, што ГРЕВИО поздравља¹⁹⁶. Што се тиче вођења евиденција наводи се да се издате наредбе за хитне мјере и мјере заштите евидентирају у „регистар јавне безбједности” те да надлежна полицијска станица мора евидентирати све документе који су израђени за сврхе планирања и спровођења хитних мјера и мјера заштите. ГРЕВИО даље поздравља то што је према члану 190. став 5. Кривичног закона за кршење хитних мјера и мјера заштите прописана новчана казна или казна затвора од три мјесеца до три године.¹⁹⁷ Правилник такође садржи детаљне одредбе о надзору и спровођењу хитних мјера и мјера заштите. Када утврди кршење хитних мјера/мјера заштите, полиција подузима мјере да одстрани починиоца из забрањене зоне и подноси извјештаје тужиоцу¹⁹⁸. ГРЕВИО такође поздравља то што Правилник прописује да када починилац користи техничке уређаје и друга средства како би злостављао или надгледао жртву, полиција мора привремено одузети те уређаје или средства. ГРЕВИО примјећује да је законски оквир за хитне мјере у Републици Српској строг и довољно детаљан. Без обзира на наведено, како би се осигурало брзо дјеловање, потребно је конкретизовати временски оквир за полицијске службенике или друге актере да захтијевају хитне мјере заштите у случајевима непосредне опасности по жртву. Хитне мјере заштите треба да одмах ступе на снагу чак и ако је потребна њихова потврда од стране надлежног суда. На крају, није јасно да ли се хитне мјере заштите продужавају у односу на дјецу којој је потребна заштита. Што се тиче спровођења хитних мјера заштите у пракси у Републици

¹⁹⁶ Правилник прецизира да „поступајћи полицајац” мора без одлагања: провјерити да ли је жртва безбједна и да ли починилац поштује хитне или мјере заштите; обучити жртву техникама самодбране и најбоље комуникације за размјену информација; израдити акциони план за одговор на пријетње починиоца и улози породице и пријатеља у том погледу (чл. 6.); израдити процјену ризика и план спровођења (чл. 7.); прегледати спис о спровођењу хитних мјера заштите барем једном мјесечно, а по потреби и чешће; контактира жртву најмање једном седмично, по потреби и чешће (чл. 10.); те израдити нацрт извјештаја о спровођењу заштитне мјере.

¹⁹⁷ Према чл. 15. став 2 и чл. 17. став 1 до 3 за хитне мјере заштите, чл. 22. став 1 за мјере забране приласка, чл. 24. став 3 за мјере заштите о забрани узнемиравања или прогањања, када је полиција обавијештена да је починилац у зони која је у плану provedбе заштитних мјера, близу жртве или планира да прекрши мјеру, он упозорава починиоца о последицама таквог кршења.

¹⁹⁸ Видјети чл. 15. став 4 и чл. 17. став 2 за хитне мјере заштите и чл. 22. став 2 за мјере забране приласка и чл. 24. став 5. за забрану узнемиравања и прогањања.

Српској, статистички подаци и информације које је пружио цивилно друштво показују веома ниску стопу употребе хитних мјера заштите, чак и у случајевима озбиљног и дуготрајног насиља. На примјер, за око 29 од 1 102 случајева насиља у породици достављени су захтјеви за хитне мјере полицији и око 17 су издали судови у 2017. години. Чини се да власти радије издају мјеру премјештања жртве у сигурну кућу¹⁹⁹. У том погледу, ГРЕВИО примјећује да чланом 52. Конвенције, хитне мјере заштите треба да осигурају безбједност жртви и дјечи без присиле да у журби траже безбједност у сигурној кући или другдје. Терет напуштања дома се пребацује на починиоца којем треба наредити да одмах напусти дом у којем је жртва те забранити да се врати „на довољан временски период” и забранити му контактирање жртве и дјете. Цивилно друштво је такође покренуло питање провођења хитних мјера заштите јер је неуобичајено да полиција има капацитет да прати и провјерава сигурност жртве као што прописује Правилник. На крају чини се да постоји несразмјер између санкција које предвиђа законски оквир за кршење хитних мјера заштите и оних које се заправо изричу, а то су најчешће условне осуде.

289. Што се тиче мјера заштите у Републици Српској, чланом 23. Закона о спречавању насиља у породици прописано је да полицијски службеник, центар за социјални рад и жртва лично могу од надлежног суда тражити издавање наредби за следеће заштитне мјере: удаљење из стана, куће или неког другог стамбеног простора; забрана приближавања жртви насиља у породици или породичној заједници; забрана узнемиравања или ухођења жртве насиља у породици или породичној заједници; обавезан психосоцијални третман за починиоца и обавезно лијечење од зависности. Прве три врсте заштитних мјера се издају на период од најмање 30 дана до шест мјесеци/годину дана, а суд је дужан изрећи заштитне мјере у року од 30 дана од дана подношења приједлога за изрицање заштитне мјере. Упркос томе, није јасно да ли се жртве могу пријавити за заштитне мјере у парничном поступку, независно од кривичног или неког другог поступка. Члан 53. Конвенције прописује да заштитне мјере треба да буду доступне жртвама у грађанском поступку независно од тога да ли одлуче да покрену кривични поступак односно уз друге судске поступке. Многе жртве заправо не буду спремне на кривични поступак. Надаље, члан 53. Конвенције прописује да се тамо гдје је неопходно, издају на *ex parte* основи с непосредним дјеловањем. ГРЕВИО изражава забринутост што рок од 30 дана за издавање мјера заштите од стране суда може довести до недостатака у заштити жртве, на примјер, тамо гдје је хитна мјера заштите издата на период од 30 дана и у међувремену је истекла. Зато је потребно уложити напоре да се осигура континуитет и комплементарност заштите између хитних мјера заштите и мјера заштите. Што се тиче мјера заштите из члана 25. Закона о заштити о насиља у породици, чини се да забрана приближавања покрива само нека конкретна мјеста, те не представља потпуну забрану контакта са жртвом (без контакта). Према члану 33. Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске, орган надлежан за спровођење заштитне мјере дужан је да достави суду извјештај о извршењу заштитних мјера најкасније у року од шест мјесеци од дана изрицања заштитне мјере, а по потреби и раније. Надзор над и извршење заштитних мјера су прописани Правилником како је описано у пасусу који говори о хитним мјерама заштите. Што се тиче практичне

¹⁹⁹ Видјети чл. 20. за хитне мјере заштите и чл. 26. за мјере заштите.

примјене заштитних мјера, слично као и са хитним мјерама заштите, статистички подаци и информације цивилног друштва указују на јако низак степен њихове употребе. Према подацима које су доставиле власти у 2017. и 2018. години око 21 односно 42 заштитне мјере су биле издате од стране судова²⁰⁰. Информације цивилног друштва такође упућују на недостатак provedбе заштитних мјера од стране агенција за спровођење закона и недостатак санкција за кршење заштитних мјера.

290. Што се тиче заштитних мјера за друге видове насиља над женама, поред насиља у породици, власти су нас упутиле на члан 79. Кривичног закона Републике Српске према којем надлежни суд може издати забрану приласка или забрану посјеђивања одређених мјеста према којим починилац не може контактирати/комуницирати са жртвом или посјеђивати одређене локације на којим су почињена конкретна кривична дјела. Ове забране могу бити издате на најкраће шест мјесеци и најдуже двије године. Међутим, није јасно да ли се оне могу издати на *ex parte* основи и да ли ступају на снагу даном доношења. Ова одредба не омогућава да жртва родно заснованог насиља добије заштиту у парничном поступку мимо кривичног или неког другог поступка.

291. Законодавни оквир за питање хитних мјера заштите и мјера заштите у Брчко дистрикту је готово идентичан оном у Републици Српској, и прописан Законом о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта у члану 11. и 12. за хитне мјере заштите и члану од 17. до 28. за мјере заштите. Запажања која је ГРЕВИО изнио за законски оквир Републике Српске стога важе *mutatis mutandis* за Брчко дистрикт уз само неколико различитих елемената. На примјер, хитне мјере заштите могу предложити само полицијски службеници – и у овом такође није прецизиран рок за тражење хитних мјера заштите по пријему пријаве. Хитне мјере заштите издаје надлежни суд. Што се тиче мјера заштите оне су замишљене као санкције које се издају у контексту прекршајног поступка, а не као превентивне и заштитне мјере које се могу издати независно од кривичног или другог поступка. Жртве, стога, не могу добити мјере заштите према грађанском праву независно од или поред другог законског поступка. За разлику од Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске, Закон Брчко дистрикта не прецизира рок у којем суд издаје мјере заштите. ГРЕВИО изражава забринутост да ово може довести до рупа у заштити жртве као на примјер када се хитна мјера заштите изда на период од 30 дана и у међувремену истекне. Према Закону о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта власти су требале да усвоје Правилник о начину примјене хитних и мјера заштите, али ГРЕВИО није обавијештен да ли је тај правилник икада усвојен. Нису достављени статистички подаци о броју издатих хитних мјера заштите и мјера заштите, те о броју кршења и санкција. Упркос томе, током евалуацијске посјете, ГРЕВИО је обавијештен да је у периоду 2019-2021. године издата само једна хитна мјера заштите.

292. Законодавни оквир Федерације Босне и Херцеговине не прави разлику између хитних мјера заштите и мјера заштите. Према Закону о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине заштитне мјере су: удаљење из стана,

²⁰⁰ Укључују забрану приласка, удаљење из стамбеног простора те забрану узнемиравања и прогањања.

куће или неког другог стамбеног простора и забрана враћања у стан, кућу или неки други стамбени простор, забрана приближавања жртви насиља, забрана узнемиравања и ухођења особе изложене насиљу, обавезан психосоцијални третман и обавезно лијечење од овисности. Привремено лишење слободе и задржавање се такође наводи у заштитиним мјерама. Све ове заштитне мјере се могу издати по основу хитности. Удаљење из стана, куће или неког другог стамбеног простора се може наредити у случају насиља у породици када надлежни суд сматра да постоји ризик од понављања насиља у породици на период од најмање један мјесец и најдуже двије године – није јасно да ли се та мјера може обновити. Према члану 12. и 13. наведеног закона, забрана приласка и забрана контактирања жртве, укључујући посебна мјеста те мјера забране узнемиравања и ухођења се може наредити у истом трајању као и претходно наведена мјера. У свим наведеним случајевима, полиција односно у неким случајевима надлежни тужилац подноси захтјев надлежном суду за издавање наредбе за мјере. Занимљиво је да члан 18. овог закона прописује да је полицијска управа обавезна за сваки пријављени случај насиља у породици поднијети захтјев за изрицање заштитне мјере надлежном суду у року од 12 сати од сазнања за радње насиља. Члан 19. прописује да је надлежни суд дужан у року од 12 сати од пријема захтјева за изрицање заштитне мјере поступити према захтјеву и донијети рјешење. Орган који је надлежан да спроводи мјере заштите (полиција у случају мјере забране приласка и удаљење из стана) има обавезу да редовно прати спровођење мјера, да припрема и подноси извјештај о спровођењу мјера те предлаже укидање или замјену мјера када то оцијени потребним. Тај орган је, такође, надлежан да обавијести надлежни суд уколико дође до кршења мјера. Члан 40. наведеног закона предвиђа обавезе полиције и судова да воде евиденције о траженим и издатим мјерама заштите. Сходно члану 41. полицијска управа је, по сазнању о непоступању по изреченој заштитној мјери од особе којој је изречена заштитна мјера, дужна без одлагања обавијестити надлежни суд са приједлогом за изрицање новчане казне. Новчане казне су прописане чланом 45. у износу од 500 до 750 евра. Власти Федерације Босне и Херцеговине су такође објавиле Правилник о начину провођења заштитних мјера у надлежности полиције којим се детаљније прописује поступање и извршење заштитних мјера од стране полиције као и обавезе вођења евиденције, што ГРЕВИО поздравља.

293. Што се тиче усклађености горе наведеног прописа са чланом 52. Конвенције о хитним мјерама заштите, иако ГРЕВИО поздравља што је Законом о заштити од насиља у породици прописан кратак рок за подношење захтјева за и издавање заштитних мјера, ГРЕВИО сматра да се хитне заштитне мјере надлежни органи требају тражити и издавати одмах када су обавијештени о ситуацији непосредне опасности за жртву и њену дјецу – одгода од 12 сати може, заправо, бити фатално дуго чекање. Паралелно с тим, ГРЕВИО изражава сумњу да обавеза полиције да подноси захтјев за издавање заштитних мјера за сваки појединачни случај насиља у породици може, у коначници, довести до банализирања ових мјера заштите и произвести парадокс да дође до смањења њиховог кориштења.

294. Што се тиче усклађености са чланом 53. Конвенције, Законом о заштити од насиља у породици су регулисане мјере заштите у случајевима насиља у породици. ГРЕВИО

не налази да је јасно да ли су заштитне мјере доступне за друге видове насиља над женама као што су сексуално узнемиравање или прогањање. Када је у питању насиље у породици, према наведеном закону само полицијски службеници могу тражити мјере заштите у контексту кривичног поступка. ГРЕВИО наглашава да заштитне мјере треба да буду доступне по захтјеву жртве без обзира на друге правне поступке. Што се тиче провођења заштитних мјера у пракси, ГРЕВИО примјећује да упркос обавези полицијских службеника да траже издавање заштитних мјера у сваком пријављеном случају насиља у породици, постоји несразмјер између броја пријава полицији и броја издатих заштитних мјера. На примјер, број случајева насиља у породици пријављених полицији у току 2017. године је 1 407, док број захтјева за издавање заштитних мјера и број издатих заштитних мјера је 276 односно 417²⁰¹. Заштитна мјера удаљења из стамбеног простора је издавана спорадично, примјерице према државном извјештају у току 2017. године ова је мјера је била издата у 28 случајева док је било 1 407 пријава насиља у породици. Према државном извјештају, подаци које су прикупили општински судови Федерације Босне и Херцеговине у 2017. у 2018 години упућују на то да је издато 64 односно 15 новчаних казни за кршење заштитне мјере. Организације за женска права, међутим, сматрају да овај податак не одсликава право стање у броју кршења мјера, које у највећем броју остане некажњено²⁰².

295. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подузму законодавне и друге мјере како би обезбједиле да:

- се хитне мјере заштите издају и да одмах ступају на снагу чим их одобри надлежни суд како би се избјегле ситуације непосредне опасности и да се издају према дјечи која су у потреби у заштитом;
- да се ријеше рупе у заштити жртава између истека хитних заштитних мјера и наредбе за забрану приласка или заштитне мјере;
- да су заштитне мјере доступне у односу на све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, а не само на насиље од стране интимног партнера;
- да су заштитне мјере доступне на *ex parte* основи независно од (или и поред) кривичног или другог поступка те да одмах ступају на снагу;
- да се службеници агенција за провођење закона подрвгну строгој обуци о улози и важности хитних заштитних мјера и заштитних мјера у циљу заштите жртве од штете;
- да се успостави дјелотворан централизован систем за евиденцију издатих заштитних мјера те кршењу тих мјера и изречених казни, уколико их је било за наведена кршења;
- да има довољно ресурса и средстава за надзор и спровођење заштитних мјера, укључујући протоколе/прописе и техничка средства као што је електронско означавање;

²⁰¹ Видјети државни извјештај, додатак 1, стр. 103 и 104

²⁰² Видјети одговор на насиље над женама – незаштићени преживјели, Алтернативни извјештај НВО у Босни и Херцеговини према групи ГРЕВИО, стр.113

- да су у случајевима кршења заштитних мјера санкције сразмјерне и да имају одвраћајући ефекат, тако да се заштитне мјере дјелотворно проводе у пракси.

Д. Поступци *ex parte* и *ex officio* (члан 55.)

1. Поступци *ex parte* и *ex officio*

296. Члан 55, став 1. Истанбулске конвенције прописује обавезу чланица да осигурају да истраге за извјестан број кривичних дјела не зависе у потпуности од извјештаја односно пријаве коју је поднијела жртва ако је кривично дјело у потпуности односно дијелом почињено на њеној територији, и да поступак може да се настави чак и ако жртва повуче своју изјаву односно пријаву.

297. Ово питање је покренуто у анализи члана 49. и 50. општих обавеза, брзог одговора, спречавања и заштите.

2. Подршка жртвама у судским поступцима

298. У циљу оснаживања жртава и охрабривања жртава да уђу у кривични поступак, члан 55, став 2. прописује обавезу чланица да осигурају, у складу са условима које прописује њихово национално законодавство, могућност за владине и невладине организације и савјетнике у области насиља у породици, да помогну и/или дају подршку жртвама током истраге и судског поступка.

299. ГРЕВИО примјећује да Закони о спречавању насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, уводе специјализовану подршку свједоцима у поступцима насиља у породици путем „особе од повјерења”. На примјер, прије почетка и у току поступка, жртви може помоћи особа од повјерења како би присуствовала свим састанцима и саслушањима пред јавним установама, укључујући полицију и судове у односу на насиље у породици. Особа од повјерења може бити одрасла особа, укључујући стручњака из невладине организације и организација за женска права. ГРЕВИО поздравља ове помаке, али примјећује да ограничена средства организација за женска права могу *de facto* представљати препреку за спровођење ових одредби. Чини се да је таква помоћ доступна само у кривичним поступцима и не примјењује се у другим важним поступцима попут оних који се односе на старатељство и/или накнаду.

300. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи могућност владиних и невладиних организација за пружање помоћи и/или подршке жртвама, по њиховом захтјеву, током истрага и судских поступака у вези са кривичним дјелима обухваћеним Истанбулском конвенцијом. ГРЕВИО позива власти да обезбиједи подршку жртвама (путем особе од повјерења) у парничним

поступцима, као и у поступцима за одређивање накнаде, развод, или одређивање старатељства у случајевима насиља у породици.

Е. Мјере заштите (члан 56.)

301. Мјере заштите за жртве и свједока у фазама од истраге до окончања судског поступка су прописане законима о кривичном поступку на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта, као и законима о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока те законима и заштити и поступању са малољетницима у кривичном поступку. Ове се одредбе у принципу могу примјенити на жене жртве родно заснованог насиља из Истанбулске конвенције. Закони о заштити од насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске даље прописују помоћ особе од повјерења те у случају Републике Српске и пружање правне помоћи.²⁰³ Надаље, Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске такође јасно предвиђа право жртве насиља у породици да од првог контакта са властима има право да буде информисана на њој разумљив начин о својим правима те о доступним услугама подршке.

302. На примјер, према Закону о кривичним поступку Републике Српске, судије и тужиоци имају обавезу да: обавијесте жртву о њеним правима на накнаду; да је обавијесте о било којој другој одлуци која може утицати на њена права као што је повлачење оптужбе и склапање споразума о признању кривице; да обезбиједе да се испитивање/саслушање жртве води у присуству психолога или другог стручног лица, зависно од потреба жртве. Што се тиче Закона Републике Српске о заштити свједока у кривичном поступку, он дефинише свједока под пријетњом као „онај свједок чија је лична безбједност или безбједност његове породице доведена у опасност због његовог учешћа у кривичном поступку, као резултат пријетњи, застрашивања или сличних радњи које су везане за његово свједочење” и угроженог свједока као „онај свједок који је озбиљно физички или психички трауматизован околностима под којима је извршено кривично дјело или који пати од озбиљних психичких поремећаја који га чине изузетно осјетљивим, као и дијете и малољетник.” Овим категоријама свједока, овај закон признаје извјестан број посебних обезбјеђења, укључујући: право на правну помоћ у складу са законом; обезбјеђење психолошке, социјалне и стручне помоћи током истрага, испитивања и саслушања; могућност испитивања свједока уз употребу аудио-видео техничких уређаја; могућност уклањања починиоца из суднице током свједочења; и додатне мјере за осигурање анонимности свједока. Релевантни Правилник Републике Српске о провођењу мјера заштите препознаје право свједока да буде обавијештен о судском поступку и могућим мјерама заштите. Одјелења за подршку жртвама су успостављена у неким тужилаштвима и судовима, посебно на државном нивоу (барем што се тиче суда), и у мањој мјери на кантоналном/локалном нивоу како би се омогућила примјена низа мјера предвиђених горе наведеним законима, укључујући и психолошку помоћ.

²⁰³ Погледати анализу поглавља VI, члан 55. и 57.

303. Власти са којима се ГРЕВИО састао током евалуацијске посјете су навеле да се горе наведне одредбе примјењују на жртве насиља у породици и друге жртве родно заснованог насиља. Према извјештајима и информацијама које је цивилно друштво доставило групи ГРЕВИО, стално се наглашава да су жртве сексуалног насиља из периода сукоба препознате као угрожени свједоци и додјељују им се горенаведене мјере заштите, али да се ово не примјењује на жртве силовања у мирнодопско вријеме и жртве насиља у породици. Ово се посебно односи на жртве насиља у породици којима ријетко буде признат статус и ријетко добију мјере заштите као нпр. могућност да свједоче без приуства починиоца или путем аудио-линк везе уз помоћ психолога²⁰⁴. Извјештаји наглашавају да је недостатак подршке током истраге и у току поступка један од разлога за жртвину повлачење изјаве или за тражење обуставе поступка.²⁰⁵ ГРЕВИО даље примјењује да горе наведена одредба не прописује обавезу надлежних органа да обавијесте жртву уколико је починилац побјегао или је пуштен на слободу. Надаље, групи ГРЕВИО је скренута пажња на чињеницу да су у пракси жене жртве родно заснованог насиља ријетко информисане о исходима истрага или поступака.

304. У вези са заштитом дјете свједока и/или жртава насиља у породици у контексту кривичног поступка у складу са законима о заштити свједока у кривичном поступку, малолетници се сами по себи сматрају угроженим свједоцима те им се као таквима додјељују наведене мјере заштите. У складу са законима о заштити дјете и малолетника у кривичном поступку, ако се у својству свједока испитује дијете додјељују се додатне мјере заштите: не може се саслушавати више од два пута; надлежни тужилац, полиција или судија морају испитати/саслушати дијете уз употребу технологија и уз помоћ педагога, психолога или другог стручног лица и родитеља, уколико се процијени потребним, у његовом стамбеном простору или у центру за социјални рад. Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске јасно прописује да се дјеца која су свједочила насиљу у породици сматрају жртвама и стога имају психилошку, социјалну и медицинску помоћ. ГРЕВИО примјењује да овај закон у Федерацији Босне и Херцеговине не саржи одредбу сличног садржаја.

305. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да примјењују разне врсте мјера заштите права и интереса жена и дјете свједока у свим фазама истраге и судског поступка и за све врсте насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, у складу са чланом 56.

306. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да:

²⁰⁴ Видјети *Mapping of Policies and Legislation on Violence against Women and the Istanbul Convention in Bosnia and Herzegovina* /Мапирање политика и закона о насиљу над женама и Истанбулској конвенцији у Босни и Херцеговини/, Kyle Delbyck, *UN Women*, стр. 15.

²⁰⁵ Видјети аналитички извјештај: анализа мониторинга кривичних и прекршајних предмета у домену родно заснованог насиља у БиХ, стр. 125 Петрић А. и Радончић Д. (2017), додатак алтернативном извјештају НВО из Босне и Херцеговине према групи ГРЕВИО, поднесен од стране Фондације Уједињене жене, март 2021, стр. 10.

- усвоје измјене и допуне постојећих закона на начин да жртве буду обавијештене уколико починилац побјегне или буде пуштен на слободу и, уопштено да буду обавијештени о истрагама или поступцима;
- уведу тимове за подршку свједоцима широм Босне и Херцеговине у циљу провођења законски прописаних мјера заштите.

Ф. Правна помоћ (члан 57.)

307. Правна помоћ за жене жртве роднозаснованог насиља варира у свом обиму и према условима који требају бити испуњени да би била додијељена, а зависно од кантона, ентитета или дистрикта у којем борави жртва. Ово је због неједнаких одредби о пружању правне помоћи у земљи и екстремно комплексног и фрагментираног правног и институционалног оквира. Без обзира на наведено, ГРЕВИО примјећује неке заједничке именице који се примјењују на цијелој територији. Као прво, без обзира на екстремно ограничен финансијски капацитет организација за женска права, које пружају правну помоћ те имају малу или никакву финансијску подршку власти, правну помоћ већином пружају НВО – оне, међутим већином не могу заступати жртве пред судовима. Жене из руралних подручја и мигранткиње се суочавају са посебним изазовима у приступу правној помоћи код канцеларија за правну помоћ на ентитетском/кантоналом нивоу јер се те канцеларије примарно налазе у већим градовима. На крају, извјештајима се наглашава екстремно ограничен капацитет центара за правну помоћ и мала или никаква обука за адвокате о насиљу над женама па адвокати показује незнање о насиљу над женама и насиљу у породици из родне перспективе²⁰⁶.

308. ГРЕВИО примјећује да Закон о бесплатној правној помоћи усвојен 2016. године на државном нивоу у принципу прописује могућност жртвама насиља над женама и насиља у породици да приступи бесплатној правној помоћи пред државним институцијама/судовима, на основу свог статуса, без даљег испитивања. Међутим, не чини се да надлежна канцеларија за правну помоћ на државном нивоу је у потпуности оперативна.

309. ГРЕВИО примјећује да у Федерацији Босне и Херцеговине није донесен закон на ентитетском нивоу за бесплатну правну помоћ. На кантоналном нивоу постоји девет закона о бесплатној правној помоћи према којима бесплатну правну помоћ пружају кантоналне установе за бесплатну правну помоћ. Средњобосански кантон²⁰⁷ је једини који нема законског и институционалног оквира о бесплатној правној помоћи док у још једном кантону (Кантон 10) још нема успостављене канцеларије. ГРЕВИО примјећује да наведено значи да око 169 200 жена нема приступ бесплатној правној

²⁰⁶ *UN Women* анализа капацитета за провођење Конвенције Савјета Европе за спречавање и борбу против насиља над женама у полицији и сектору бесплатне правне помоћи у БиХ, *UN Women*, 2019, стр. 26

²⁰⁷ У овом кантону правну помоћ искључиво пружају организације за женска права, као што је Центар за женска права у Зеници, који организује мобилне тимове за посјете женама у руралним подручјима.

помоћи²⁰⁸. ГРЕВИО даље примјећује да већина кантоналних закона препознаје жртве насиља над женама и насиља у породици као посебну категорију којој припада право на бесплатну правну помоћ, без даљег испитивања уз изузетак једног кантона у којем приступ бесплатној правној помоћи подлијеже даљем испитивању за жртве насиља у породици. Бесплатна правна помоћ се може пружати у виду правних савјета, али и заступања пред судовима у управним поступцима, кривичним поступцима и неким парничним поступцима као што је нпр. бракоразводна парница. Што се тиче приступа бесплатној правној помоћи за жртве других видова роднозаснованог насиља, исти зависи од позитивног кантоналног закона, а ГРЕВИО није примио конкретне информације с тим у вези.

310. На нивоу Републике Српске је усвојен Закон о бесплатној правној помоћи којим се препознају жртве насиља у породици као категорија која има право на бесплатну правну помоћ, без даљег испитивања. Закон даље предвиђа да пружање правне помоћи овој категорији жртава треба да има приоритет, нарочито у поступку по породичном закону. Бесплатна правне помоћ се може пружати у форми правних савјета и информација о правима и изради жалби, док се заступање пред судом односи само на парничне поступке као на примјер по питању старатељства/развода или накнада, те на управне поступке. Заступање у кривичним поступцима (у којима се жртва појављује у својству свједока), није обухваћено наведеним законом упркос томе што Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске прописује да жртве насиља у породици морају имати приступ бесплатној правној помоћи у сваком поступку који је потребан за испуњење њихових права на заштиту. ГРЕВИО примјећује да је приступ правној помоћи за жртве других видова роднозаснованог насиља предметом даљег испитивања.

311. Закон о заштити од насиља у породици Брчко дистрикта прописује да жртве насиља у породици имају право приступа бесплатној правној помоћи у складу са законима о бесплатној правној помоћи. Релевантни закон о бесплатној правној помоћи предвиђа да је приступ тој врсти помоћи подложен даљем испитивању и/или резервисан за лица која примају социјалну помоћ, која су незапослена или немају редовне приходе, а ту помоћ пружа Канцеларија за правну помоћ Брчко дистрикта.

312. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере како би осигурали право, *de jure* и *de facto*, тамо гдје оно још није прописано, на правну помоћ и бесплатну правну помоћ у свим дијеловима територије како би помогли између осталог жртвама свих видова насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом, укључујући и оне које живе у руралним подручјима; те да обезбједи да ту врсту правне помоћи пружају адвокати који су прошли адекватну обуку у области насиља над женама.

---

²⁰⁸ *UN Women* анализа капацитета за провођење Конвенције Савјета Европе за спречавање и борбу против насиља над женама у полицији и сектору бесплатне правне помоћи у БиХ, *UN Women*, 2019, стр. 22

VII Миграције и азил

314. У области миграција и азила, главни циљ Истанбулске конвенције је да обезбиједи да закони о боравишном статусу и азилу не игноришу реалне околности жена које живе у насилним везама или су изложене сексуалном насиљу и експлоатацији и оне изложене другим видовима роднозаснованог насиља. Закони о боравишном статусу прописују могућност за стицање аутономних боравишних дозвола за жене у посебним околностима (члан 59.). Процедуре за азил, с друге стране, морају бити родноосјетљиве и омогућити женама да испричају своје приче у цјелости, а основи за процесуирање треба да се тумаче из родне перспективе. Ово се може остварити само ако су процедуре пријема и услуге подршке осјетљиве на потребе жена жртава или оних под ризиком од насиља (члан 60.).

315. ГРЕВИО признаје посебне изазове за Босну и Херцеговину као транзициону земљу кроз коју пролази све већи број азиланата који желе да оду у земље Европске Уније. Упркос томе, ГРЕВИО подсећа да члан 4. став 3. Конвенције обавезује чланице да примјењују права из Конвенције без дискриминације, према свим женама и дјевојчицама које су тренутно на њеној територији.

316. Без обзира на реформе покренуте 2015. и 2016. године и усвајање Закона о странцима из 2015. године²⁰⁹ и Закона о азилу из 2016²¹⁰. године неки недостаци и даље постоје у смислу усклађености са поглављем VII Истанбулске конвенције.

317. ГРЕВИО даље примјењује позитивне кораке који су подузети као нпр. успостављање Министарства за људска права и избјеглице и Агенције за равноправност полова која може давати препоруке и мишљења о законима и стратегијама у погледу миграната и азиланата. Успостављено је Координационо тијело за питања миграција као и стратегија у области миграција и азила и акциони план за период од 2016. до 2020. године.²¹¹ Међутим, ГРЕВИО изражава жаљење што Координационо тијело нема довољно овласти да учинковито испуни своју улогу и што миграциона стратегија и акциони план не цитирају услове из поглавља VII Истанбулске конвенције или међу својим првим циљевима не одређују приоритет у заштити жртава роднозаснованог насиља. Извјештај омбудсмена из 2018. године у области миграција такође не цитира обавезе које произилазе за Босну и Херцеговину из ратификовања Конвенције у области миграција и азила²¹². ГРЕВИО сматра да је у оквиру ових стратешких докумената Босне и Херцеговине приоритет у обезбјеђивању граница покретање питања све већег броја појединаца који улазе и пролазе кроз територију земље.

²⁰⁹ Службени гласник Босне и Херцеговине 88/15 (замјењује претходни „Закон о кретању и боравку странаца и азилу”)

http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/zakoni/04.02.2017%20Law_on_foreigners_of_BiH.pdf

²¹⁰ Службени гласник Босне и Херцеговине 11/16 (замјењује претходни „Закон о кретању и боравку странаца и азилу”).

²¹¹ ГРЕВИО је обавијештен да је израђена нова стратегија о миграцијама и азилу која се финализира од 2021. надаље. ГРЕВИО није имао увид у стратегију.

²¹² Институција омбудсмена за људска права “Специјални извјештај о ситуацији у области миграција у БиХ” (Нов 2018) [пасус 1.1.2 /стр. 12] www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2019010713545979eng.pdf

A. Боравишни статус (члан 59.)

318. Број жена које траже улазак у Босну и Херцеговину за сврхе спајања породице стално расте у протеклих неколико година²¹³. Зато је од изузетне важности да се одредбе члана 59. Конвенције у вези са заштитом мигранткиња обухвате домаћим законом и да се у потпуности проводе.

319. Закон о странцима на државном нивоу се примјењује на цијелој територији Босне и Херцеговине. Њиме се регулише улазак и боравак страних држављана у Босни и Херцеговини. Служба за послове са странцима проводи овај закон и одговорна је за доношење првостепених одлука о додјели боравишне дозволе. Жалбе на ове одлуке рјешава Сектор за миграцијска питања при Министарству безбједности. Служба за послове са странцима и Сектор за миграцијска питања који разматрају случајеве насиља над женама немају специјализоване тимове, него само службенике који подузимају обуке у области роднозаснованог насиља.

320. Члан од 48. до 50. Закона о странцима регулише питање виза за спајање породице. Након квалификационог периода од три године брачни партнер или партнер може се пријавити за независну дозволу боравка на привременој бази уз испуњење одређених услова²¹⁴. Уколико се партнерство или брак окончају прије истека привременог боравка, члан 51. Закона о странцима омогућава приступ независној боравишној дозволи у случају да подносилац захтјева има старатељство над дјететом које је држављанин Босне и Херцеговине; у случају смрти супружника; или кад је у току бракоразводна парница у којој се одлучује о скрбништву над малољетним дјететом које је држављанин Босне и Херцеговине. Изузеци не обухватају тешке околности предвиђене чланом 59. став 1. Конвенције, као што су видови насиља обухваћени Конвенцијом.

321. Мигранткиње које бјеже од насиља у породици током квалификационог периода које нису обухваћене чланом 51. морају тражити привремени боравак по једном од дозвољених основа²¹⁵. За мигранткиње које нису у могућности испунити неки од пратећих услова као што су финансијска независност, адекватан смјештај и здравствено осигурање, једина опција је да траже независну дозволу боравка по основи хуманитарних разлога сходно члану 58. Закона о странцима. Међутим, члан 58. Закона о странцима се примјењује само на жртве трговине људима или је резервисан за конкретне околности као нпр. боравак по

²¹³ Према статистичким подацима које је групи ГРЕВИО доставило Министарство безбједности број виза по основу спајања породице је порастао у протеклим годинама; одобрено: 316 виза у 2016, 187 виза у 2017, 158 виза у 2018, 381 виза у 2019, 622 виза у 2020. те 549 виза у 2021.

²¹⁴ Чл. 50(6) Закона о странцима омогућава независну боравишну дозволу након квалификационог периода од 3 године и чл. 49. прописује опште услове за привремену боравишну дозволу важећи пасош, доказ о финансијама, доказ о адекватном смјештају и здравствено осигурање, медицинско увјерење и провјера кривичног досијеа.

²¹⁵ Чл. 48. Закона о странцима прописује могућности за привремени боравак, а) спајање породице, б) образовање, ц) хуманитарни разлози, д) запослење са радном дозволом, е) запослење без радне дозволе, или ф) други оправдан разлог.

основи хуманитарних разлога за држављане Сирије.²¹⁶ Министарство безбједности је потврдило да члан 58. није превиђен за мигранткиње које су изложене родно заснованом насиљу или траже излаз из насилне везе.

322. ГРЕВИО није могао идентификовати ниједан закон или другу мјеру у који би одговарали условима из члана 59. став 2. Конвенције како би заштитили мигранткиње од протјеривања заједно са насилним партнером. Члан 93. став 1. тачка ф. Закона о странцима прописује да Министарство безбједности може прекинути боравак ако је боравак одобрен по основи спајања породице са странцем чији је боравак престао или је отказан. При одлучивању о доношењу мјере протјеривања, члан 106. став 2. Закона о странцима прописује обавезу надлежне службе да размотри „све околности”. Међутим, ово је општа одредба и нема доказа да су насиље у породици или други видови родно заснованог насиља релевантан фактор који треба узети у разматрање сходно члану 59. став 2. Конвенције.

323. ГРЕВИО поздравља члан 58. став 3. Закона о странцима који одговара условима из члана 59. став 3б. Конвенције; тачније могућност издавања дозволе привременог боравака мигрантима који сарађују са властима по пријави кривичног дјела. Нажалост, Закон о странцима није обухватио члан 59, став 3а. Конвенције будући да је издавање независне дозволе боравака по основу „личне ситуације” ограничено само на жртве трговине људима и не обухвата жртве роднозаснованог насиља²¹⁷.

324. Закон о странцима садржи још један недостатак у односу на услове из члана 59. став 4. Конвенције будући да нема одговарајућег националног законодавства или других мјера које омогућавају мигранткињама заштиту од губитка боравишта у случају присилног брака у иностранству²¹⁸.

325. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подузму формалну ревизију Закона о странцима како би исходили измјене и допуне којима ће се:

- омогућити мигранткињама независну дозволу боравака у случају посебно тешких околности, укључујући жртве свих видова насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом почињених и/или оправданих од стране брачног партнера или партнера. Ово се, на примјер, може остварити допунама члана 58. став 2. тачке а. Закона о странцима додавањем жртава насиља у породици или родно заснованог насиља, поред жртава трговине људима;
- обезбиједити да мигранткиње жртве родно заснованог насиља имају право на независну дозволу боравака у случају протјеривања насилног партнера;
- обезбиједити да жене и дјевојчице које су изгубиле боравишни статус тиме што су жртве присилног брака у иностранству могу вратити боравишни статус.

²¹⁶ Чл. 58(2). Закона о странцима дозвољава привремени боравак по основу хуманитарних разлога уколико особа не испуњава пште услове за привремени боравак али, (а) само за жртве трговине људима, (б) малолетно дијете, (ц) особу без држављанстава и (д) друге (ненаведене) разлоге.

²¹⁷ Видјети чл. 58(2)(а)(1) Закона о странцима.

²¹⁸ Чл. 96. став 1. тачка о и чл. 97. Закона о странцима прописује отказивање боравишта на основу продуженог одсуства из Босне и Херцеговине. Нема изузетака за посебну ситуацију жртава које су у присилном браку у иностранству.

Б. Родно засновани захтјеви за азил (члан 60.)

1. Родно осјетљиво одлучивање у процедури за азил

326. Закон о азилу и подзаконски акти о азилу прописују услове за добијање статуса избјеглице, статус супсидијарне заштите и привремене заштите²¹⁹. Иако се ради о закону на државном нивоу који се примјењује на цијелој територији Босне и Херцеговине, важно је на почетку напоменути да се у пракси попутна процедура за одлучивање о азилу примјењује само у Федерацији Босне и Херцеговине. Иако Република Српска покрива 49% територије Босне и Херцеговине, у њој нема регистрованих захтјева за азил нити има пријемне објекте, о чему ће бити ријечи у тексту који слиједи²²⁰.

327. ГРЕВИО поздравља чињеницу да су сексуално насиље и радње везане за родно засновано насиље препознати Законом о азилу као облик прогона²²¹. Док државни извјештај препознаје захтјев за тумачењем из родне перспективе свих облика прогона, ГРЕВИО примјењује да би Босни и Херцеговини било корисно да донесе родне смјернице сходно члану 60. став 3. подстав ии Конвенције. ГРЕВИО је упознат са само једним случајем у којем је жена са двоје дјеце добила статус избјеглице по основу роднозаснованог насиља као основа за прогон, а која је била члан одређене друштвене групе²²².

328. ГРЕВИО примјењује да је Босна и Херцеговина углавном транзитна земља чиме се суочава са јединственим изазовом у смислу испуњења обавеза из члана 60. Конвенције. Након затаварања „мигрантске трасе Западни Балкан” 2017. године, повећао се број миграната који улазе у Босну и Херцеговину како би прешли у Републику Хрватску и Европску Унију. Иако је у Босни и Херцеговини забиљежен велики број миграната који улазе на територију државе, број формално регистрованих пријава за азил и додјељених међународних мјера заштите остаје екстремно низак.

329. Процедура за додјељивање азила се састоји од три фазе. Најприје, појединац мора изразити намјеру да тражи азил код Граничне полиције или теренске канцеларије Службе за послове са странцима. Њима се изда „потврда о исказаном интересу за тражење азила”, која се просљеђује Сектору за азил при Министарству безбједности. Сектор за азил затим врши почетни интервју за формалну

²¹⁹ Закон о азилу (Сл. гласник Босне и Херцеговине, бр. 11/16);

<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/104618/127694/F-1919999782/BIH-2016-L-104618.pdf>

²²⁰ Власти су појасниле да је на територији Републике Српске могуће изразити намјеру за тражење азила у једној од теренских канцеларија Службе за послове са странцима.

²²¹ Чл. 20(2)(а) и (ф) Закона о азилу. Такође чл. 40 (1) (ц) Закона о азилу у односу на положај и личне околности тражиоца азила, укључујући пол и доб, како би се на основу личних околности тражиоца азила процијенило представљају ли поступци и ђела, којима је био или би могао бити изложен, прогон или тешку повреду.

²²² Поређењем од јануара до новембра 2019, 304 жене су се пријавиле за азил у Босни и Херцеговини.

регистрацију захјева за азил. На крају, када је захтјев регистрован, Сектор за азил врши детаљан интервју за азил и рјешава захтјев. ГРЕВИО примјећује да службеници који раде у Сектору за азил пролазе неку врсту обуке о родно заснованом насиљу.

330. ГРЕВИО примјећује да је изражена забринутост у вези са процедуром за азил која резултира ниским бројем формално регистрованих захтјева за азил²²³. Прво, недовољно писаног информативног материјала о процедури за азил на потребном језику за азиланте, о њиховим правима и обавезама те недостајући број преводилаца²²⁴. Друго, потврда о исказаном интересу за тражење азила се издаје само на службеним језицима Босне и Херцеговине. Даље, забиљежене су значајна кашњења у регистровању и обради захтјева за азил чиме су угрожени појединци остављени у незавидном положају што може бити мотивација за њих да одустану од захтјева и размисле о даљем путовању. На крају, без обзира на релевантну обуку службеника, ГРЕВИО је примио критике у погледу слабог квалитета одлучивања Сектора за азил о додјели статуса избјеглице, тачније образложења у одлукама су слабог квалитета и без одговарајуће анализе.

331. Што се тиче испуњавања услова за усвајање родно осјетљивих процедура за азил, Закон о азилу садржи извјестан број заштитних механизма доступних женама као што су: препознавање да су жртве родно заснованог насиља посебно угрожене²²⁵ и да се њиховим захтјевима²²⁶ треба обратити посебна пажња и дати приоритет; право тражитељице азила да тражи да особа који води интервју и преводилац буду истог пола²²⁷; право приступа правној помоћи коју пружа специјализована НВО²²⁸. ГРЕВИО даље примјећује да се према Закону о азилу, разговори са одраслим азилантима воде појединачно те да је тражиоцу азила дозвољено да дође у пратњи, озмеђу осталог, представника УНХЦР-а и преводиоца. ГРЕВИО сматра да је потребно предвидјети додатне родноосјетљиве заштитне механизме, како би се осигурале редовне паузе, прилагођавање питања како би смањило ризик од трауматизације и могућност да се разговор оди у присуству адвоката. Служба за послове са странцима и Сектор за азил треба имати довољно капацитета за благовремено регистровање и обраду тражених намјера као и приступ довољном броју преводилаца како би осигурали да се информације заводе на тачан начин. То такође је важно нагласити да провјера угрожености треба постати рутинска активност која се подузима чим прије буде могуће те у току цијеле процедуре за азил. Ово је посебно важно како би се осигурало да угрожене жене које су изложене роднозаснованом насиљу буду благовремено идентификоване и како би се донијеле одлуке о одговарајућем смјештају и специјализованој подршци и одлуке о примјени

²²³ Видјети извјештај Омбудсмена за људска права у Босни и Херцеговини, Специјални извјештај о стању у домену миграција у Босни и Херцеговини, новембар 2018, стр. 60.

²²⁴ Ова питања су покренут као дио предложених реформи поцаконских аката о азилу.

²²⁵ Чл. 2 тачка ии Закона о азилу; угрожене групе подразумијевају лица жртве трговине људима, жртве мучења, силовања или другог психичког, физичког и полног насиља, као што су жртве гениталног сакаћења.

²²⁶ Чл. 29. став 3. Закона о азилу.

²²⁷ Чл. 29. став 1. тачка е. Закона о азилу.

²²⁸ Чл. 29. став 1. тачка д. Закона о азилу.

процедуралних заштитних механизма. Без прикупљања виталних информација у току одговарајуће процјене угрожености, гаранције из Закона о азилу у вези са приоритетом и посебном пажњом за угрожене појединце немају учинка. Благовремено идентификовање угрожености би такође омогућило Сектору за азил да уведе и имплементира процедуралне промјене у погледу угрожених жена жртава роднозаснованог насиља како би се осигурало да оне искрено причају током интервјуа, на примјер да се праве редовне паузе, да се постављају прилагођена питања како би се смањило ризик трауматизације те пружање могућности за присуство адвоката или службеника за подршку. ГРЕВИО је током евалуацијске посјете обавијештен да Међународна организација за миграције ради на изради процедуре за процјену угрожености, што свакако поздравља.

332. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму мјере као што су израда смјерница и обука свих службеника који долазе у контакт са мигрантима како би се осигурало препознавање роднозаснованог насиља те примјенило родноосјетљиво тумачење свих основа прогона из члана 1.A.2 Конвенције из 1951. године који се односи на статус избјеглица. Напредак у овој области треба мјерити прикупљањем релевантних административних података о пријавама за азил којима се покреће питање роднозаснованог насиља. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да:

- уведу/подрже процедуру процјене угрожености те да је проводе у свим теренским канцеларијама Службе за послове са странцима и прихватним центрима. Процјена угрожености би требала бити рутинска активност која се подузима у раној фази те у току цијеле процедуре за азил;
- побољша приступ мигранткиња информацијама о процедури за утврђивање азила и њиховим правима да траже азил на основу родно заснованог насиља издавањем писаних информација и образаца на свим релевантним језицима;
- подзме мјере за испитивање и отклањање значајних кашњења у поступку регистрације и обраде захтјева за азил;
- обезбиједи додатне родно осјетљиве заштитне механизме као на примјер: обезбиједити редовне паузе; прилагођена питања како би се смањило ризик од трауматизације; и могућност присуства адвоката.

2. Смјештај

333. Као што је наведено горе у тексту, Република Српска није успоставила ниједан пријемни центар за азиланте/мигранте и не обезбјеђује смјештај или подршку на својој територији. Обим укључености Републике Српске се своди на обезбјеђење превоза мигрантима или азилантима са којима дође у контакт како би их превезли на територију Федерације Босне и Херцеговине. У Федерацији Босне и Херцеговине, када азилант изрази намјеру да тражи азил исти мора приступити смјештају у пријемном центру који је додијелило Министарство безбједности²²⁹. Сектор за азил сноси пуну одговорност за осигурање приступа прихватном

²²⁹ Чл. 34, став 2. Закона о азилу

смјештају, здравственој помоћи и психолошкој подршци азилантима иако се ове услуге често пружају путем партнерства са међународним организацијама.

334. У Босни и Херцеговини тренутно постоје два владина прихватна центра; „Делијас“ у близини Сарајева и „Салаковац“ у близини Мостара. Пет привремених прихватних центара води ИОМ у сарадњи са Службом за послове са странцима²³⁰. Смјештеност у овим центрима варира током године у складу са миграционим обрасцима у односу на даље путовање. Многи центри су празни љети, али током зимских мјесеци недостаје капацитета да се смјесте све особе које имају право на смјештај.

335. ГРЕВИО похваљује вриједан посао који обављају НВО и међународне организације у смислу пружања виталних услуга попут психолошке подршке, подршке у превођењу, те рекреативним активностима за угрожене жене и жртве роднозаснованог насиља и насиља у породици у прихватним центрима. Током посјете прихватном центру „Ушивак“ (комбиновани центар), ГРЕВИО је примјетио примјере извршне праксе у односу на пружање специјализованих услуга подршке од стране међународних организација као и примјере родноосјетљивих процедура израђених у циљу заштите и подршке женама и дјевојчицама. Породице са дјецом и жене које су неударене спавају у контејнерима који су одвојени од мушких. Данско вијеће за избјеглице је одговорно за медицинску помоћ на терену и имају могућност да упућују у локалне болнице које пружају специјалистичке услуге док Популацијски фонд Уједињених Нација (УНФПА) организује гинеколошке прегледе на седмичној основи. Уколико се појаве сумње на родно засновано насиље током првог здравственог прегледа, врши се даље упућивање тиму за заштиту којег чине представници УНФПА и Центра за социјални рад. Вакцинација против Ковид-19 је недавно била доступна становницима центра Ушивак и на снази су строга правила изолације оних који показују или имају потврђене симптоме. Друге међународне организације као нпр. УНИЦЕФ воде специјалистичку јединицу за мајку и дијете. Надаље, успостављен је одвојен простор за игру, туширање и вешерај за мајку и дијете. Многе жене су учествовале на модним радионицама у којима се уче шивању и дизајнирању те ручној изради предмета брендираној под називом „Произведено у Босни и Херцеговини од стране људи у покрету“. УНФПА организује сесије за оснаживање и пружа психосоцијалну помоћ женама и дјевојчицама, посебно жртвама роднозаснованог насиља. Састанци за психолошку координацију и управљање предметима се воде на двоседмичној основи и укључују релевантне пружаоце подршке. НВО „Ваша права“ пружа бесплатну правну помоћ и заступа азиланте. ГРЕВИО је посебно импресиониран чињеницом да су сва дјеца азиланти у центру „Ушивак“ старосне доби од 6 до 16 година уписани и похађају локалну школу и имају правног скрбника (путем УНИЦЕФа у сарадњи са Центром за социјални рад).

336. УНФПА и ИОМ воде специјализоване обуке особља у прихватном центру, укључујући обуку о родно заснованом насиљу. У центру „Ушивак“ су донесене

²³⁰ Према информацијама Министарства безбједности, привремени прихватни центри имају капацитет: Ушивак (800), Блажуј (2400), Борићи (580), Мирал (700) и Липа (720) када се поново отворе након недавног пожара.

оперативне смјернице о родно заснованом насиљу, али није јасно да ли се оне примјењују и у свим привременим прихватним центрима.

337. Упркос овом примјеру добре праксе, остају нејасни услови других центара према репрезентативном центру Ушивак. ГРЕВИО је извјештен да су исти претрпани, да немају хигијенске услове и да су несигурни те да велики број азиланата спава на улици упркос напорима Министарства безбједности да их са улице премјести у прихватне центре. Такође смо примили извјештаје о женама и дјевојчицама смјештеним у комбиноване центре у којима немају адекватно одвојен простор те да се догађају случајеви насиља над женама. Такође се разговарало о потешкоћама у процјени специјализованих услуга подршке од стране центара за социјални рад²³¹. Током евалуацијске посјете, Сектор за азил је потврдио да не постоје протоколи или смјернице о спречавању насиља над женама које се универзално примјењују у прихватним центрима. Схватили смо да Савјет министара тренутно разматра израду новог правилника са стандардним оперативним процедурама за прихватне центре, али његова примјена би могла бити ограничена само на оне центре које води Министарство безбједности односно његова примјена не би била универзална. ГРЕВИО наглашава да је императив да све жене и дјевојчице имају приступ сигурном, одвојеном и хигијенски безбједном смјештају те приступ специјализованим услугама подршке, посебно имајући у виду непостојање привременог женског прихватног центра.

338. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи:

- приступ адекватном и сигурном смјештају за све жене и дјевојчице током процедуре за азил;
- универзално примјењиве родно осјетљиве стандарде у свим прихватним центрима.

Ц. Забрана протјеривања односно враћања (члан 61.)

339. Чланом 61. Конвенције намеће се обавеза чланицама да поштују принцип забране протјеривања односно враћања (*non-refoulement*) када су у питању жртве роднозаснованог насиља (без обзира на њихов боравишни статус) које су у опасности од прогона ако се врате. Државе не могу протјерати или вратити азиланта или избјеглицу у било коју земљу када је њихов живот или слобода под пријетњом. Једнако тако, државе не смију сријечити азиланте да уђу на њихову територију или границе и морају се одупријети било каквим праксама које би могле бити кључне за индиректно протјеривање односно враћање.

340. ГРЕВИО поздравља законске одредбе којима је обухваћен принцип забране протјеривања односно враћања (*non-refoulement*), сходно члану 6. и 7. Закона о азилу и члану 109. Закона о странцима.

²³¹ Видјети поглавље IV, чл. 20

341. У односу на индиректно протјеривање односно враћање, ГРЕВИО је упознат са извјештајима о насилним враћањима на граници Босне и Херцеговине са Хрватском, од стране хрватских службеника. ГРЕВИО осуђује ову праксу и подстиче Босну и Херцеговину да предузме све могућности за дијалог и рад са сусједима у региону, те подстиче ЕУ да врши надзор и рјешава ове појаве.
342. На домаћем нивоу, ГРЕВИО подсећа на важност учинковите примјене домаће законске одредбе о забрани протјеривања односно враћања (*non-refoulement*). ГРЕВИО је чуо забринутост цивилног друштва о неусклађености кривичног законодавства Босне и Херцеговине по питању изручења са обавезама поштовања принципа забране протјеривања односно враћања (*non-refoulement*). Посебно је скренута пажња да Министарство правде и домаћи судови примјењују Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима на начин којим се искључује појединац од заштите по принципу забране протјеривања односно враћања уколико њихов захтјев за азил буде поднесен након захтјева за изручење.
343. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да ревидирају Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима и праксу како би осигурали да се принцип забране протјеривања или враћања (*non-refoulement*) у потпуности поштује у складу са чланом 61. Истанбулске конвенције.

VIII Закључне напомене

344. Босна и Херцеговина је подузела низ мјера којима се потврђује политичка воља да се крене ка потпуној provedби Истанбулске конвенције, што ГРЕВИО поздравља. У домену прикупљања података власти су у својим законима о заштити од насиља у породици увеле обавезу прикупљања података о насиљу у породици и осигурале да се ти подаци периодично објављују у посвећеним јавним извјештајима. Такође су учињени кораци напријед у смислу обуке стручњака будући да је обука о насиљу у породици сада предвиђена као законска обавеза за судије и тужиоце у дијеловима земље. Одржана је важна обука за различите категорије стручњака о вишесекторској сарадњи и координисаном одговору на насиље над женама и о стандардима Истанбулске конвенције. Важно је и подсетити да званично признате жртве сексуалног насиља у рату примају мјесечну пензију и права из њега, што ГРЕВИО такође поздравља.
345. Иако су власти у Босни и Херцеговини учиниле важне кораке ка усвајању и имплементацији политика за спречавање и борбу против насиља у породици на

државном, ентитетском и кантоналном нивоу, изазови који произилазе из вишеслојне политичке и административне структуре институција међутим снажно утичу на кохерентност, свеобухватност и координацију тих политика. Овај извјештај наглашава како жртве, зависно од Ентитета и/или Кантона у којем живе, имају корист од различитих нивоа спречавања, заштите и процесуирања насиља над женама. Извјештај такође указује на то да након што је истекла Оквирна стратегија више не постоји свеобухватна политика на државном нивоу којом се може процијенити и поравнати терен за заштиту жртвама насиља над женама широм земље. Из тог разлога у овом извјештају ГРЕВИО позива власти да изврше независну компаративну анализу са фокусом на идентификовање обећавајућих пракси и усклађивање политика у домену насиља над женама, као и на идентификовање свих преклапања у постојећим политикама у овом домену.

346. Исто тако, ГРЕВИО је препознао ризик од преклапања и/или рупа у координацији, надзору и provedби политика у домену насиља у породици услед постојања великог броја тијела надлежних за provedбу разних стратегија на државном, ентитетском и кантоналном нивоу. Због ризика од недовољне имплементације релевантних стратегија и неучинковитог функционисања неких од координационих тијела, овај извјештај такође идентификује мјере које је потребно подузети у том смислу.
347. Извјештај такође указује на то да позитивни законски оквир и пракса у питањима скрбништва и посјета након насиља у породици у два ентитета и Брчко дистрикту нису у складу са Конвенцијом на више фронтова. Поред захтијевања обавезног посредовања прије подношења захтјева за развод, без изузетака за случајеве насиља у породици, примјери насиља над ненасилним родитељем те дјететово свједочење насиљу се не предвиђају као законски критериј који се узима у обзир приликом одлучивања о старатељству и посјетама и приликом процјењивања најбољег интереса дјетета. ГРЕВИО је примјетио да центри за социјални рад и судови доминантно тумаче да је најбољи интерес дјетета да остане у заједничком скрбништву и да има контакт са оба родитеља, укључујући случајеве насиља у породици.
348. Овим извјештајем, ГРЕВИО жели да подржи власти Босне и Херцеговине у постизању вишег нивоа усклађености са Истанбулском конвенцијом у препознатим областима и позива их да редовно извјештавају ГРЕВИО о развоју догађаја по питању provedбе Истанбулске конвенције. ГРЕВИО се радује наставку плодноне сарадње са властима Босне и Херцеговине.
349. У циљу олакшања имплементације сугестија и приједлога, ГРЕВИО тражи од државних власти да преведу овај извјештај на своје службене језике те да осигурају да се он подијели не само надлежним институцијама на свим нивоима (државном, регионалном и локалном), владама, министарствима, правосудју, него и НВО и организацијама цивилног друштва које раде у области насиља над женама.

Прилог I
Списак приједлога и сугестија од стране групе ГРЕВИО

Сврха, дефиниције, равноправност и недискриминација, опште обавезе
V Степен примјене Конвенције и дефиниције (члан 2. и 3.)

1. ГРЕВИО ургира на власти да унаприједи имплементацију Истанбулске конвенције у односу на све облике насиља над женама, поред насиља у породици, будући да су исти тренутно мање обухваћени политикама, програмима и услугама подршке са дужном пажњом за родну природу, укључујући силовање и сексуално насиље, сексуално узнемиравање, генитално сакаћење жена, присилни брак, присилни абортус, присилну стерилизацију и прогањање.
2. ГРЕВИО подсјећа да члан 2. став 1. Истанбулске конвенције признаје све видове насиља над женама, укључујући насиље у породици, које жене погађа несразмјерно у односу на мушкарце и који представљају облик дискриминације над женама. ГРЕВИО зато снажно подстиче власти да обезбиједи да државни закони и политике одсликавају основна начела Истанбулске конвенције.
3. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да тренутне дефиниције о насиљу у породици и родно заснованом насиљу више приближе дефиницијама Истанбулске конвенције као и да ускладе законске дефиниције насиља у породици у свим областима закона како би се побољшала њихова примјена.

V Основна права, принцип једнакости и недискриминације (члан 4.)
2. Међусекторска дискриминација

4. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да:
  - а) предузму мјере како би осигурали да се одредбе Истанбулске конвенције проводе без дискриминације по било којем основу из члана 4. став 3. укључујући и по основу мјеста боравка или боравишног статуса, посебно када је ријеч о осигурању приступа специјализованим услугама подршке;
  - б) промовишу истраживање и осигурају прикупљање података о роднозаснованом насиљу које утиче на групе жена које су или би могле бити изложене међусекторској дискриминацији, укључујући жене са инвалидитетом, ЛБТИ жене и мигранткиње како би процијенили распрострањеност разних облика насиља и приступ таквих група услугама подршке, заштитним мјерама и правди;
  - в) интегришу гледишта и потребе тих група у израду, имплементацију, надзор и процјену свеобухватних и координисаних политика за спречавање и борбу против насиља над женама, у партнерству са специјализованим удружењима те да укључе представнике ових удружења у наведене процесе.

II Интегрисане политике и прикупљање података

A. Свеобухватне и координисане политике (члан 7.)

5. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да проведу независну компаративну анализу са фокусом на идентификовање обећавајућих пракси и усклађивање политика у области насиља над женама, као и на идентификовање преклапања између постојећих политика у овој области. ГРЕВИО, такође, снажно подстиче на израду дугорочних координисаних политика:

- а) које регулишу све облике насиља над женама, укључујући насиље у породици када партнери или бивши партнери не живе или нису живјели под истим кровом;
- б) које у потпуности одражавају специфичне потребе жена које су изложене међусекторској дискриминацији;

6. на свим дијеловима територије Босне и Херцеговине, укључујући Брчко дистрикт.

Координација у изради и имплементацији таквих политика би требало да буде обезбијеђена са свим релевантним странама, на свим различитим нивоима власти, укључујући државна тијела и цивилно друштво. Цивилно друштво треба да обухвати НВО које представљају жене изложене међусекторској дискриминацији.

Б. Финансијска средства (члан 8.)

7. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједе адекватне, одрживе и дугорочне изворе финансирања за све политике, мјере и законе на државном, ентитетском и локалном нивоу са циљем спречавања и борбе против насиља над женама и за институтције и тијела која имају мандат за њихову имплементацију.

8. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједе одрживе нивое финансирања за женске НВО које пружају специјализоване услуге подршке за све облике насиља или им помажу у томе у свим дијеловима земље. Тако одговарајуће финансијске прилике би требале бити загарантоване, на примјер, путем дугорочних грантова на основу транспарентних процедура набавке. ГРЕВИО даље подстиче власти да вреднују, послушају и дају предност богатој експертизи са жртвом у фокусу коју имају НВО те да обезбиједе да се цивилно друштво не доводи у позицију у којем мора да се такмичи за средства са институционалним и међународним тијелима.

Ц. Невладине организације и цивилно друштво (члан 9.)

9. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да:

- а) обезбиједи, између осталог, путем адекватног финансирања независну улогу за женске НВО у пружању основних услуга подршке женама жртвама свих облика насиља над женама у свим дијеловима земље;
- б) успоставе консултативне дијалоге различитих нивоа власти са организацијама за женска права како би интегрисали њихова мишљења и искуства у изради политика и мјера за спречавање и борбу против свих облика насиља над женама.

У Координационо тијело (члан 10.)

10. ГРЕВИО снажно препоручује властима да обезбиједи, с једне стране, координацију и имплементацију политика и мјера у односу на све видове насиља над женама; с друге стране, да обезбиједи независан надзор и процјену како би осигурали објективност у процјени политика на свим нивоима своје територије.

11. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да поједноставе мноштво постојећих координационих тијела, (Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине, гендер центри у два Енитета, те Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске). Овим тијелима треба осигурати довољно стабилних људских и финансијских ресурса. ГРЕВИО, такође, ургира на власти да обезбиједи свеукупну координацију и размјену информација између тих тијела тако да се поштују стандарди Истанбулске конвенције у свим дијеловима земље, а у блиској консултацији са релевантним НВО и цивилним друштвом.

Е. Прикупљање података и истраживање (члан 11.)

1. Административно прикупљање података

12. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да редовно и систематично прикупљају административне податке за све видове насиља над женама у свим фазама кривичног поступка (од пријаве, преко истраге, до покретања кривичног поступка и његовог исхода), класификоване према полу и старосној доби жртве и починиоца, виду насиља и односу између починиоца и жртве за цијелу територију Босне и Херцеговине. Ти подаци треба да се прикупљају од стране свих сектора администрације, уључујући агенције за провођење закона, тужилаштва, судове, социјалне службе, сектор јавног здравства, и друге релевантне јавне услуге у циљу анализе пута предмета у кривично-правном систему, степену осуђиваности, покајања, поврата у кривично дјело, те идентификације јаза у одговору институција. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да врше обуку и подижу свијест особља које ради у администрацији о важности достављања тражених података за оне који имају задужење да их прикупљају и анализирају.

13. Поред тога, требало би прикупљати сљедеће податке:

- а) број издатих заштитних мјера у контексту парничног поступка и број заштитних мјера издатих у контексту кривичног поступка, кршење тих мјера и казне за кршења у случајевима свих видова насиља над женама те број случајева у којима је жена била поновна жртва или је уследио смртни исход упркос таквим мјерама;
- б) број одлука о старатељству/праву на посјету/боравку дјете које су изричито узеле у обзир извјештаје о насиљу у породици;
- в) број случајева у којима су жене жртве насиља тражиле и добиле накнаду било од починиоца било од државе за дјела која произилазе из Истанбулске конвенције;
- г) број жртава сексуалног насиља у рату које су поднијеле захтјев за признавање статуса цивилне жртве рата чији је захтјев одобрен или одбијен, те су зато искористиле права која произилазе из овог статуса, укључујући накнаду.

14. ГРЕВИО охрабрује власти Босне и Херцеговине да уведу систем за прикупљање података у којем се заводе захтјеви за азил по основу роднозаснованог прогона, основ прогона који је разматран, те исход захтјева.

3. Истраживање

15. ГРЕВИО охрабрује власти Босне и Херцеговине да повећају напоре у подршци истраживања, укључујући и финансијску подршку:

- а) За све манифестације насиља над женама, укључујући оне које тренутно нису истражене, те о утицају који свједочење насиљу над женама има на дјецу;
- б) Са циљем да се оцјене постојеће политике и законодавне мјере и процјени ниво њихове provedбе.

I Превенција

A. Подизање свијести (члан 13.)

16. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да редовно промовишу дугорочне кампање подизања свијести како би се међу становништвом подигла свијест о различитим манифестацијама свих облика насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом, поред насиља у породици, укључујући сарадњу са организацијама за права жена, на свим дијеловима територије, укључујући Брчко дистрикт. Ове кампање треба да се осврну на основне патријархалне и стереотипне ставове према женама те да приказују разумијевање насиља над женама из родне перспективе. Власти би посебно требало да спроводе кампање подизања свијести о насиљу над женама усмјерене на вишеструко дискриминисане жене, како би им пружили информације о њиховим правима и услугама подршке које су им доступне. (пасус 88.)

Б. Образовање (члан 14.)

17. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине, уз пуно поштовање њеног устава, да истраже заједнички основни приступ образовним политикама о темама обухваћеним чланом 14. истанбулске конвенције, користећи постојеће структуре сарадње како би дискутовали о заједничким циљевима. ГРЕВИО, такође, подстиче власти да на свим нивоима образовања, у свим дијеловима Босне и Херцеговине уведу обавезне курсеве и наставне материјале о равноправности жена и мушкараца, позитивним родним односима, међусобном поштовању, ненасилном рјешавању сукоба у међуљудским односима, насиљу над женама и праву на лични интегритет, с циљем спречавања роднозаснованог насиља над женама и промовисања равноправности између жена и мушкараца. Паралелно с тим, треба ревидирати наставне планове и програме те уџбенике у циљу отклањања негативних стереотипа о женама и дјевојчицама. (пасус 94.)

Ц. Обука стручњака (члан 15.)

18. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да уведу систематску и обавезну почетну и интерну обуку о свим облицима насиља над женама за релевантна стручна лица која раде са жртвама или починиоцима, посебно за службенике за провођење закона, тужиоце или судије, особље центара за социјални рад и медицинско особље у складу са условима Истанбулске конвенције. Посебну пажњу треба посветити превазилажењу утврђених стереотипа и патријархалне културе те осигурати континуитет и одрживост такве обуке тако да се не везује за пројекат и не буде зависна од донатора односно донаторских

средстава. Такву обуку треба подржати протоколима и смјерницама које постављају стандарде које стручна лица треба да прате у свом кругу дјеловања рада. (пасус 105.)

19. ГРЕВИО, поред тога, позива власти Босне и Херцеговине да израде програм обавезне почетне и интерне обуке за наставно особље о различитим облицима насиља над женама и родној равноправности, тако да имају алате за адекватно подучавање ових предмета и да могу детектовати дјевојчице и дјечаке који су под ризиком те упутити их на одговорајуће механизме подршке и заштите. (пасус 106)

Д. Програми превентивне интервенције и програми за рад с починиоцима насиља (члан 16.)

1.Програми за рад с починиоцима насиља у породици

20. ГРЕВИО снажно охрабрује власти Босне и Херцеговине да осигурају да се програми за починиоце фокусирају на психосоцијални третман. Такав третман треба да се фокусира на испитивање ставова и увјерења починилаца према женама и да ставе фокус на њихову одговорност за почињено насиље, са циљем да се остваре промјене у понашању. ГРЕВИО надаље снажно охрабрује власти да (пасус 111):

- Обезбиједите да такви програми гарантују сигурност, подршку и људска права жртава и да се програми састављају у блиској координацији са службама за пружање специјализоване подршке жртвама;
- Израде заједнички минимум стандарда за примјену на програме за починиоце, у складу са начелима Истанбулске конвенције и препознатим најбољим праксама;
- Подигну свијест актера у сектору кривичног правосуђа о важности програма за починиоце те да отклоне све препреке финансијске и друге природе које *de facto* ометају судско упућивање; и
- Обезбиједите обуку особља које има надлежност за провођење тих програма;
- Проведу независну процјену програма за починиоце са циљем да се провјери да ли је остварен њихов замишљени циљ.

2.Програми за сексуалне преступнике

21. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подузму кораке за испуњење услова из одредбе члана 16. став 2. Истанбулске конвенције у вези са успостављањем програма за сексуалне преступнике узимајући у обзир најбоље праксе на међународном нивоу које гарантују приступ утемељен на људским правима. (пасус 113.)

Е. Учешће приватног сектора и средстава јавног информисања (члан 17.)

22. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да промовишу укључење приватног сектора, сектора комуникацијских технологија и медија у израду и имплементацију политика за спречавање и борбу против свих облика насиља над женама (став 118.)

VI Заштита и подршка

А. Опште обавезе (члан 18.)

23. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да усвоје неопходне мјере како би обезбиједиле сарадњу између агенција у складу са локалним/кантоналним механизмима координације у пружању помоћи жртвама свих видова насиља над женама. Такав механизам сарадње између агенција би требало да обухвати учешће цивилног друштва, да буде заснован на схватању насиља над женама и насиља у породици из родне перспективе, те да тежи оснаживању и економској независности жртве. ГРЕВИО, такође, подстиче власти да обезбиједи да су услуге заштите и подршке доступне у истим просторијама колико год је то могуће (пасус 125.)

Б. Информисање (члан 19.)

24. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи информисање о услугама подршке и законским мјерама које су доступне жртвама насиља у породици и других видова насиља над женама, укључујући и путем плаката, летака те проактивним приступом стручњака из релевантних институција. ГРЕВИО даље подстиче власти да: подуму даље кораке како би дошли до тешко доступних група као што су Ромкиње и жене из руралних подручја те им дали потребне информације; да израде материјал прилагођен потребама жена са инвалидитетом; те да осигурају доступност преводилаца за помоћ тражитељица азилама и мигранткињама приликом одласка у полицијску станицу или друге установе за жртве насиља.

Ц. Опште услуге подршке (члан 20.)

2. Здравствене услуге

24. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да обезбиједи адекватне људске и финансијске ресурсе како би центри за социјални рад могли ефикасно обављати своје обавезе, те да осигурају обуку за социјане раднике о родној перспективи насиља над женама укључујући и насиље у породици, на примјер именовањем специјализованих социјалних радника за рад у овој области. ГРЕВИО даље ургира на власти да уклоне систем обавезног упућивања од стране центара за социјални рад за приступ сигурним кућама, те да између осталог, оставе могућност женама жртвама насиља у породици за самоупућивање.

26. ГРЕВИО снажно подстиче власти у Босни и Херцеговини да отклоне све законске препреке за приступ услугама подршке у центрима за социјални рад како би све жене жртве насиља у породици и других видова насиља добиле њихове услуге будући да су они један од првих контаката за заштиту и подршку.

27. ГРЕВИО снажно подстиче власти у Босни и Херцеговини да обезбиједи адекватну и одрживу обуку за здравствено и медицинско особље за све видове насиља над женама те протоколе и смјернице за ту област. Адекватни здравствени протоколи, стандарди и обука би требали бити посебно израђени за питање гениталног сакаћења жена. (пасус 138.)

Д. Специјализоване услуге подршке (члан 22.)

28. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подрже израду алтернативног доњег прага за услуге подршке за све видове насиља у породици, утемељеног на приступу који је концентрисан на жртву и њено оснаживање, поред јавних услуга, ослањајући се на дугогодишње искуство и експертизу женских НВО. (пасус 142.)

Е. Сигурне куће (члан 23.)

29. ГРЕВИО снажно подстиче власти у Босни и Херцеговини да:

- а) повећају број и капацитет адекватних, лако доступних и специјализованих сигурних кућа за сигуран смјештај жртава свих видова насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом;
- б) ревидирају постојеће законе и прописе како би се уклонили захтјеви за посједовање држављанства који су препрека одређеним жртвама у приступу сигурним кућама, као што су жртве које не бораве у одређеном кантону/ентитету те тражитељице азила и мигранткиње;
- в) обезбиједи да сигурне куће приме жене са посебним потребама, укључујући жене са инвалидитетом;
- г) израде званичне минималне стандарде квалитета за сигурне куће када не постоји схватање насиља над женама из родне перспективе, те приступ сконцентрисан на оснаживање жртве и сконцентрисан на жртву и заснован на људским правима;
- д) обезбиједи одрживо финансирање сигурних кућа које узима у обзир не само број жртава у смјештају, него и фиксне трошкове вођења сигурне куће и плата стручних лица која раде у њима.

30. ГРЕВИО даље позива власти да израде смјернице и протоколе за прилагођавање процедура пријема и пружање услуга у вријеме пандемије и других криза како би се обезбиједио континуитет услуга подршке за жртве родно заснованог насиља (пасус 105.)

Ф. Телефонске линије за помоћ (члан 24.)

31. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједи једну или више СОС линија за пружање подршке жртвама свих видова насиља над женама, које би радиле и биле доступне на цијелој територији, 24 сата сваког дана, те биле у потпуности бесплатне и узимале у обзир језичку баријеру мигранткиња и других позивалаца, као и поштовале повјерљивост и анонимност свих позивалаца. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да осигурају дугорочно финансирање континуираног рада СОС линија (пасус 157.)

Г. Подршка за жртве сексуалног насиља (члан 25.)

32. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да успоставе центре за пријављивање силовања и/или сексуалног насиља који би директно пружали медицинску помоћ, трауматску подршку, форензичке прегледе и психолошку помоћ од стране квалификованих стручних лица у складу са стандардима Истанбулске конвенције. У међувремену, ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да успоставе јасан пут за жртве сексуалног насиља/силовања, обезбиједи да се форензички прегледи изврше брзо, без потребе за судском наредбом, те да се жртвама обезбиједи довољна трауматска подршка, психолошко савјетовање и правна помоћ од стране обученог и специјализованог особља. (пасус 164.)

Х. Заштита и подршка за дјецу свједоке (члан 26.)

33. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да дјецу која свједоче насиљу у породици осигурају дугорочно психолошко савјетовање од стране особља које је прошло обуку о утицају насиља у породици на дјецу свједоке. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да осигурају њихову безбједност у условима које им омогућавају да остану са ненасилним родитељем, по могућности у њиховом дому. (пасус 170.)

И. Пријављивање од стране стручњака (члан 28.)

34. Подсећајући на принцип оснаживања жена који се провлачи кроз цијелу Истанбулску конвенцију, ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да осигурају да дужност стручњака за пријављивање буде ублажена потпуним и осјетљивим информацијама жртвама како би она могла да донесе информисане одлуке и задржи аутономију. У том циљу, ГРЕВИО снажно подстиче власти да ревидирају обавезу стручњака, укључујући и оне који раде у НВО да пријаве случајеве насиља над женама и њиховом дјецом осим у случајевима када постоји основана сумња да се десило озбиљно насиље обухваћено Конвенцијом или да се могу очекивати даље радње озбиљног насиља. Ово ће можда захтијевати прописивање обавезе да пријављивање зависи од претходне

сагласности жртве, осим уколико је жртва дијете или не може саму себе заштити усљед инвалидитета. (пасус 173.)

V Материјално право

A. Грађанско право

1. Правни лијекови – осигурање дужне пажње (члан 29.)

35. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да осигурају да жене жртве било којег вида насиља обухваћеног Истанбулском конвенцијом буду информисане о правним лијековима против службеника власти који пропусте извршити дужност у смислу потребних превентивних или заштитних мјера те да испитају и отклоне баријере у употреби ових правних лијекова. ГРЕВИО позива власти да успоставе вођење статистичких података о броју захтјева поднесених против службеника власти и о броју правних лијекова који су издати по тим захтјевима (пасус 180.)

2. Накнада (члан 30.)

36. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да усвоје мјере којим ће олакшати и гарантовати приступ накнади жртвама свих видова насиља над женама, укључујући жртве сексуалног насиља у рату, а посебно тако што ће: (пасус 187.)

- обезбиједити да жртве буду систематски информисане о својим правима на постављање имовинско-правних захтјева те о процедурама које слиједе;
- обезбиједити да у контексту споразума о признању кривице у поступцима за насиље у породици, жртва увијек има прилику да постави имовинскоправни захтјев;
- подузети законске и друге мјере како би се имовинскоправни захтјеви постављали и добијали у контексту кривичног поступка те да се жртве са имовинскоправним захтјевима не упућују систематски на парницу, што повлачи низ додатних финансијских и административних препрека које отежавају обезбјеђење тих накнада и носе ризик секундарне виктимизације;
- обезбиједити праведну и адекватну накнаду жртвама сексуалног насиља у рату те осигурати, гдје је оправдано, да се њихов идентитет не открива;
- успоставити план државних накнада за жртве, укључујући жртве сексуалног насиља у рату;
- пратити напредак у овој области, водећи податке о броју имовинско-правних захтјева жртва и њиховом исходу.

3. Старатељство, права на посјете и сигурност (члан 31)

37. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму приоритетне радње у области старатељства и права на посјете како би обезбиједили сигурност жртава и њихове дјеце и прекинули круг моћи и злостављања од стране починиоца посебно тако што ће: (пасус 194.)

- обезбиједити у закону изузетак од обавезног посредовања по питању развода, старатељства и права на посјету у случајевима насиља, укључујући насиље у породици;
- јасно прописати законом да се случајеви насиља у породици над ненасилним старатељем морају узети у обзир приликом одлучивања о старатељству и права на посјете;
- осигурати да породични судови узимају у обзир све случајеве насиља, укључујући и путем консултација са релевантним стручним лицима;
- осигурати да сва релевантна стручна лица, прије свега особље центара за социјални рад и судије породичних суда, прођу обуку из области насиља у породици те да имају смјернице које ће им олакшати извршавање обавеза да осигурају безбједност жртве и њене дјеце у било којем процесу доношења одлука;
- обезбиједити да особље које надзире посјете између дјеце и насилног родитеља прођу обуку у области насиља над женама те да инфраструктура за надзиране посјете гарантује физичку сигурност и психичко благостање жртве и њене дјеце;
- ревидирати релевантне законе у погледу одредаба које прописују одузимање старатељства на основу пропуста да се заштити дијете и осигурати да се у пракси дјеца не одузимају од ненасилног родитеља и смјештају у удомитељску породицу.

4. Грађанске посљедице присилног брака (члан 32.)

38. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да ускладе одредбе о грађанским посљедицама присилног брака са стандардима Истанбулске конвенције (пасус 198.)

Б. Кривично право

39. ГРЕВИО охрабрује власти Босне и Херцеговине да (пасус 206):

- инкриминише психичко насиље почињено над тренутним или бившим партнером без обзира да ли живи у истом домаћинству или не и без обзира да ли имају заједничко дијете или не;

- подuzме мјере у циљу истраге, процесуирања и кажњавања радњи психичког насиља на учинковит начин, укључујући и повећање обука за актере из агенција за провођење закона и кривичног сектора о штети психичког насиља и важности његовог кажњавања.

2. Прогањање (члан 34.)

40. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да изврше измјене и допуне релевантних закона на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта како би се адекватно инкриминисало прогањање, како оно почињено у контексту породице, тако и ван њега, конкретно наводећи елементе дјела у складу са чланом 34. Истанбулске конвенције. ГРЕВИО подстиче власти да: (пасус 213.)

- проводе специјализовану обуку за припаднике агенција за провођење закона, тужиоце и судије на тему озбиљне природе прогањања из родне перспективе, укључујући прогањање након развода или прогањање примјеном дигиталних технологија, како би се осигурали учинковито инкриминисање у пракси и примјена казни које су сразмјерне и одвраћају од чињења кривичних дјела;
- прикупљају податке о броју случајева прогањања, укључујући и онлине димензију како би се идентификовала распрострањеност ове појаве и подузеле адекватне мјере.

4. Сексуално насиље, укључујући силовање (члан 36.)

41. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да:

- донесу измјене и допуне кривичног дјела из кривичних закона на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта, како би се у потпуности интегрисао појам недостатка слободног пристанка из члана 36. Истанбулске конвенције и да конкретно наведу видове сексуалних радњи без пристанка које су инкриминисане у складу са чланом 36. став 1. тачке а, б. и ц. Конвенције;
- усвоје потребне мјере како би се осигурало да се било које дјело сексуалног насиља примјењује на бивше и садашње брачне партнере или партнере;
- осигурају изрицање казни које су сразмјерне и одвраћају од чињења било које сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике.

5.Присилни брак (члан 37.)

42. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да обезбиједи да се у судским надлежностима у цијелој Босни и Херцеговини инкриминише свако намјерно присиљавање особе да ступи у брак, намјерно намамљивање особе на територију чланице односно државе која није њена/његова држава пребивалишта с циљем принуде те особе да ступи у брак, као што је прописано чланом 37. став 2. Истанбулске конвенције. (пасус 226.)
43. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму адекватне мјере, укључујући доношење протокола и обуке полиције, тужилаца и стручњака у образовању, као би се осигурало да традиционални присилни бракови и дјецe и одраслих не остану некажњени. (пасус 227.)

6.Генитално сакаћење жена (члан 38.)

44. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да у кривично законодавство у свим јурисдикцијама уведу кривично дјело које обухвата све видове гениталног сакаћења из члана 38. Истанбулске конвенције, укључујући присилу или навођење одрасле жене или дјевојчице на радње гениталног сакаћења те подстицање дјевојчица да се подвргну гениталном сакаћењу (пасус 230.)

7.Присилни абортус и присилна стерилизација (члан 39.)

45. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да: (пасус 234.)

а) ускладе своје законе са чланом 39. Истанбулске конвенције, увођењем одредби које ће инкриминисати вршење абортуса и операције у сврху онемогућавања природне репродукције, без претходног и информисаног пристанка жене и разумијевања процедуре;

б) обезбиједи да законски његоватељи и медицинско стручно особље поштују, под свим околностима, потребу да се ради у складу са одлуком и да се поштује информисан и слободан пристанак жене на поступак као што је абортус или стерилизација, посебно у случају жена са инвалидитетом које су смјештене у његователске установе.

8.Сексуално узнемиравање (члан 40.)

46. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да више ускладе постојеће дефиниције сексуалног узнемиравања са чланом 40. Истанбулске конвенције, те обезбиједи да невербално понашање сексуалне природе буде унутар одредбе, као и да обезбиједи да је

сексуално узнемиравање санкционисано у сваком случају, без обзира у односу на кога је почињено (пасус 239.)

9. Неприхватљива оправдања за кривична дјела, укључујући и дјела почињена у име тзв. части (члан 42.)

47. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне мјере у циљу појашњења да наводно кршење културних, друштвених и традиционалних норми од стране жртве не представља основ за неприхватљиво оправдање кривичних дјела и основ за одмјеравање блажих казни. (пасус 242.)

10. Казне и мјере (члан 45.)

48. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да, између осталог, осигурају - путем законодавних мјера и учинковите обуке за чланове судова и тужилаштава - да казне и мјере које се изричу за насиље у породици и друге видове насиља над женама буду дјелотворне, сразмјерне и одвраћају од чињења дјела у складу са чланом 45. Истанбулске конвенције (пасус 246.)

11. Отежавајуће околности (члан 46.)

49. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму потребне мјере како би обезбиједили да се приликом одмјеравања казне за дјело насиља над женама у свим јурисдикцијама могу примјенити отежавајуће околности из члана 46. Истанбулске конвенције.

50. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да учинковито обуче судије о насиљу над женама укључујући и из родне перспективе и о важности примјене отежавајућих околности прописаних законом када су присутни фактори који то оправдају. (пасус 251.)

12. Забрана процеса обавезног алтернативног рјешавања спорова односно одређивања казне (члан 48.)

51. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере да забране обавезно алтернативно рјешавање спорова у вези са поступцима који су релевантни за жене жртве свих видова насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом, укључујући поступак развода и раставе те радне спорове који се тичу сексуалног узнемиравања. (пасус 254.)

VI Истрага, судски поступак, процесно право и заштитне мјере

A. Опште обавезе, непосредни одговор, превенција и заштита (члан 49. и 50.)

2. Учинковита истрага и процесуирање

52. У циљу смањења секундарне виктимизације и посљедично малог броја пријава насиља над женама и насиља у породици, ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да осигурају почетну и интерну обуку, смјернице и протоколе за све полицијске службенике о свим видовима насиља над женама, укључујући: (пасус 274.)

- Како запримати те пријаве, укључујући кад су у питању посебно угрожене жене, као што су жене са инвалидитетом;
- Како одговорити на позиве жртве;
- Концепт моћи и контроле и потребу да се адекватно биљеже обрасци злоупотреба у контексту насиља у породици;
- Како интервјуисати жртве на начин који је сконцентрисан на жртву;
- И друге врсте доказа које би требало систематски прикупљати, поред изјава жртве.

53. ГРЕВИО даље ургира на власти да успоставе посебне јединице са адекватним особљем које ће примати, истраживати и процесуирати предмете насиља над женама и насиља у породици.

54. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму све потребне мјере како би обезбиједили одрживо процесуирање сексуалног злостављања из периода сукоба, те да путем обуке или смјерница осигурају да су казне које се изричу у предметима сексуалног насиља у рату сразмјерне и одвраћају од чињења дјела (пасус 276.)

55. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да проведу почетну и интерну обуку за тужиоце и судије о свим видовима насиља над женама са схватањем из родне перспективе у циљу сузбијања прекомјерне употребе споразума о признању кривице, условних казни и казни које нису сразмјерне и не одвраћају од чињења дјела (пасус 277.)

Б. Процјена ризика и управљање ризиком (члан 51.)

56. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере како би обезбиједиле да се процјена ризика и управљање ризиком врше систематично у односу на све видове насиља над женама обухваћене Истанбулском конвенцијом уз

употребу стандардизованих алата за процјену ризика заснованих на доказима који, између осталог, узимају у обзир то да ли је жртва недавно поднијела захтјев за развод или на други начин напустила починиоца. ГРЕВИО даље ургира на власти да обезбиједе да се процјене ризика: (пасус 284):

- врше систематски за дјецу жртава и узимају у обзир било коју пријетњу упућену директно њима или које се односе на њихово уклањање од жртве;
- понављају у свим релевантним фазама поступка;
- укључују све релевантне актере поред агенција за спровођење закона и да представљају централни елемент координисаног међуагенцијског одговора;
- воде до израде плана сигурности за жртве.

57. ГРЕВИО подстиче власти да уведу систем попут механизма за надзор над убиствима у породици како би анализирали све случајеве роднозаснованих убистава жена у циљу њиховог спречавања у будућности, уз очување сигурности жена, те за одговорност како починиоца тако и вишеструких агенција које дођу у контакт са странкама. (пасус 285.)

Ц. Хитне мјере заштите, забрана приласка и мјере заштите (члан 52. и 53.)

58. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подузму законодавне и друге мјере како би осигурали да: (пасус 295.)

- се хитне мјере заштите издају и да одмах ступају на снагу чим их одобри надлежни суд како би се избјегле ситуације непосредне опасности и да се издају према дјечи која су у потреби у заштитом;
- да се ријеше рупе у заштити жртава између истека хитних заштитних мјера и наредбе за забрану приласка или заштитне мјере;
- да су заштитне мјере доступне у односу на све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, а не само на насиље од стране интимног партнера;
- да су заштитне мјере доступне на *ex parte* основи независно од (или и поред) кривичног или другог поступка те да одмах ступају на снагу;
- да се службеници агенција за провођење закона подрвгну строгој обуци о улози и важности хитних заштитних мјера и заштитних мјера у циљу заштите жртве од штете;
- да се успостави дјелотворан централизован систем за евиденцију издатих заштитних мјера те кршењу тих мјера и изречених казни, уколико их је било за наведена кршења;
- да има довољно ресурса и средстава за надзор и спровођење заштитних мјера, укључујући протоколе/прописе и техничка средства као што је електронско означавање;
- да су у случајевима кршења заштитних мјера санкције сразмјерне и да имају одвраћајући ефекат, тако да се заштитне мјере дјелотворно проводе у пракси.

Д. Ex parte и ex officio (члан 55.)

2. Подршка жртвама у правним поступцима

59. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи могућност владиних и невладиних организација за пружање помоћи и/или подршке жртвама, по њиховом захтјеву, током истрага и судских поступака у вези са кривичним дјелима обухваћеним Истанбулском конвенцијом. Надаље, ГРЕВИО позива власти да осигурају подршку жртвама (путем особе од повјерења) у парничним поступцима, као и у поступцима за одређивање накнаде, развод, или одређивање старатељства у случајевима насиља у породици (пасус 300.)

Е. Мјере заштите (члан 56.)

60. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да примјењују разне врсте мјера заштите права и интереса жена и дјеце свједока у свим фазама истраге и судског поступка и за све врсте насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, у складу са чланом 56. (пасус 305.)

61. Надаље, ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да: (пасус 306.)

- а) усвоје измјене и допуне постојећих закона на начин да жртве буду обавијештене уколико починилац побјегне или буде пуштен на слободу и, уопштено да буду обавијештени о истрагама или поступцима;
- б) уведу тимове за подршку свједоцима широм Босне и Херцеговине у циљу провођења законски прописаних мјера заштите.

Ф. Правна помоћ (члан 57.)

62. ГРЕВИО подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму законодавне и друге мјере како би осигурали право, *de jure* и *de facto*, тамо гдје оно још није прописано, на правну помоћ и бесплатну правну помоћ у свим дијеловима територије како би помогли између осталог жртвама свих видова насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом, укључујући и оне које живе у руралним подручјима; те да обезбиједи да ту врсту правне помоћи пружају адвокати који су прошли адекватну обуку у области насиља над женама (пасус 312.)

VII Миграције и азил

A. Боравишни статус (члан 59.)

63. ГРЕВИО ургира на власти Босне и Херцеговине да подзму формалну ревизију Закона о странцима како би исходили измјене и допуне којима ће се: (пасус 325):

- а) омогућити мигранткињама независну дозволу боравка у случају посебно тешких околности, укључујући жртве свих видова насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом почињених и/или оправданих од стране брачног партнера или партнера. Ово се на примјер може остварити допунама члана 58. став 2. тачке а. Закона о странцима додавањем жртава насиља у породици или родно заснованог насиља, поред жртава трговине људима;
- б) обезбиједити да мигранткиње жртве родно заснованог насиља имају право на независну дозволу боравка у случају протјеривања насилног партнера;
- в) обезбиједити да жене и дјевојчице које су изгубиле боравишни статус тиме што су жртве присилног брака у иностранству могу вратити боравишни статус.

Б. Родно засновани захтјеви за азил (члан 60.)

1. Родно засновано одлучивање у процедури азила

64. ГРЕВИО снажно подстиче власти Босне и Херцеговине да подзму мјере као што су израда смјерница и обука свих службеника који долазе у контакт са мигрантима како би се осигурало препознавање родно заснованог насиља те примјенило родно осјетљиво тумачење свих основа прогона из члана 1.А.2 Конвенције из 1951. године који се односи на статус избјеглица. Напредак у овој области треба мјерити прикупљањем релевантних административних података о пријавама за азил којима се покреће питање родно заснованог насиља. ГРЕВИО даље снажно подстиче власти да (пасус 332.)

- а) уведу/подрже процедуру процјене угрожености те да је проводе у свим теренским канцеларијама Службе за послове са странцима и прихватним центрима. Процјена угрожености би требала бити рутинска активност која се подузима у раној фази те у току цијеле процедуре за азил;
- б) побољша приступ мигранткиња информацијама о процедури за утврђивање азила и њиховим правима да траже азил на основу родно заснованог насиља издавањем писаних информација и образаца на свим релевантним језицима;
- в) подзме мјере за испитивање и отклањање значајних кашњења у поступку регистрације и обраде захтјева за азил;

Невладине организације и цивилно друштво

Центар за женска права

„Медица“ Зеница

Атлантска иницијатива

Ma Right

Сарајевски отворени центар

Trial International

„Виве жене“ Тузла

Фондација „Лара“

Фондација „Уједињене жене“ Бања Лука

„Женски центар“ Требиње

Удружење „Стоп мобингу“

ПРОИ

Антидискриминацијски форум Брчко Дистрикта

„Ваша права“

„Жене са Уне“ Бихаћ

Женска иницијатива Босне и Херцеговине

Gender Contact

Прилог II

Списак државних органа, јавних установа, невладиних организација и организација цивилног друштва са којима је ГРЕВИО одржао консултације

Министарства

Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине
Министарство правде Босне и Херцеговине
Министарство безбједности Босне и Херцеговине
Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине
Министарство рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине
Министарство унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине
Министарство правде Федерације Босне и Херцеговине
Министарство здравства Федерације Босне и Херцеговине
Министарство образовања и науке Федерације Босне и Херцеговине
Министарство породице, спорта и омладине Републике Српске
Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске
Министарство унутрашњих послова Републике Српске
Министарство правде Републике Српске
Министарство образовања и културе Републике Српске
Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске
Одјељење за здравство Брчко дистрикта
Правосудна комисија Брчко дистрикта
Агенција за спровођење закона Брчко дистрикта
Установе за здравствену скрб и социјалну заштиту Брчко дистрикта

Органи на државном, ентитетском и нивоу Брчко Дистрикта

Високи судски и тужилашки савјет
Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине
Агенција за статистику Босне и Херцеговине
Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине
Државна агенција за истраге и заштиту
Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине
Гендер Центар Републике Српске
Одјел за родну равноправност Владе Брчко дистрикта
Комисија за родну равноправност Скупштине Брчко дистрикта

г) обезбиједи додатне родно осјетљиве заштитне механизме као на примјер: осигурати редовне паузе; прилагођена питања како би се смањило ризик од трауматизације; и могућност присуства адвоката.

2. Смјештај

65. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да обезбиједи: (пасус 338)

- а) приступ адекватном и сигурном смјештају за све жене и дјевојчице током процедуре за азил;
- б) универзално примјењиве родно осјетљиве стандарде у свим прихватним центрима.

Ц. Забрана протјеривања односно враћања (члан 61.)

66. ГРЕВИО позива власти Босне и Херцеговине да ревидирају Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима и праксу како би обезбиједили да се принцип забране протјеривања или враћања (*non-refoulement*) у потпуности поштује у складу са чланом 61. Истанбулске конвенције (пасус 343.)

Комитет потписница

Конвенције Савјета Европе

**о спрјечавању и борби против насиља
над женама и насиља у породици
(Истамбулска конвенција)**

**Препорука о имплементацији Конвенције Савјета
Европе о спречавању и борби против над женама
и насиља у породици од стране Босне и
Херцеговине**

IC-CP/Inf(2022)7

Усвојено 6.12.2022. године

Објављено 12.12.2022. године

Комитет потписница Конвенције о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту: Конвенција), поступајући у складу са одредбама члана 68. (12.) Конвенције;

Имајући у виду сврху Конвенције да заштити жене од свих облика насиља, те да спријечи, процесуира и елиминира насиље над женама и насиље у породици; да допринесе елиминисању свих облика дискриминације жена и да промовишу суштинску једнакост између жена и мушкараца, укључујући и оснаживање жена; да осмисли свеобухватан оквир, политике и мјере за заштиту и помоћ свим жртвама насиља над женама и насиља у породици; да промовишу међународну сарадњу у циљу елиминисања насиља над женама и насиља у породици; и да пружи подршку и помоћ организацијама и агенцијама за спровођење закона да ефикасно сарађују на усвајању интегрисаног приступа елиминацији насиља над женама и насиља у породици;

Имајући у виду одредбе члана 66. став 1. Конвенције које се односе на надзорну улогу Групе експерата за акцију против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту „ГРЕВИО“);

Имајући у виду Пословник о раду Комитета потписница Конвенције;

Имајући у виду инструмент ратификације који је Босна и Херцеговина депоновала 07.11.2013. године;

Након разматрања Извјештаја о основној оцјени провођења Конвенције од стране Босне и Херцеговине, који је усвојио ГРЕВИО на 27. састанку (20-24.06.2022. године);

Узимајући у обзир свеобухватне приоритете наведене у Поглављу I Конвенције (сврхе и обим Конвенције, дефиниције, једнакост и недискриминација, дужна пажња и родно осјетљиве политике);

Имајући у виду примарни значај одредби наведених у поглављу II Конвенције, а посебно обавезу да:

- (1) Обезбиједите холистички одговор на насиље над женама осмишљавањем скупа свеобухватних и координисаних политика које се спроводе кроз ефективну међуагенцијску сарадњу;
- (2) институционализују и у потпуности овласте једно или више координационих тијела у складу са чланом 10. Конвенције;
- (3) обезбиједите адекватни ресурси за политике, мјере и мандате уведене за спрјечавање и борбу против свих облика насиља над женама, укључујући владине и невладине специјалистичке службе за подршку; и
- (4) прикупе релевантне статистичке податке разврстане, барем, према полу, старости, врсти насиља, односу између починиоца и жртве и географској локацији;

Поздрављајући предузете мјере и напредак који су власти Босне и Херцеговине постигле у имплементацији Конвенције и посебно истичући:

- неколико иницијатива подузетих на нивоу политике за обезбјеђење родне равноправности, укључујући увођење родно осјетљивог буџетирања у министарства на државном и ентитетском нивоу и именовање контакт особа за родну равноправност у државним и ентитетским институцијама;
- кораке које су власти предузеле на успостављању механизма и протокола за међуагенцијску сарадњу на ентитетском, кантоналном и општинском нивоу у вези са случајевима насиља у породици како би се обезбиједила продуктивна сарадња између свих релевантних актера;
- значајне законске промјене на ентитетском нивоу у области кривичног права у циљу инкорпорирања кривичних дјела предвиђених Конвенцијом у правни оквир;

-
- pružaње специјalistичке подрške жртвама у поступцима у вези са насиљем у породици, преко „особе од повјерења“ чији је циљ да помогне жртви и присуствује свим састанцима и саслушањима пред јавним институцијама, укључујући полицију и судове;
  - нове законске обавезе уведене на ентитетском нивоу како би се осигурало да се подаци о насиљу у породици прикупљају и стављају на располагање путем намјенских јавних извјештаја;
  - напоре уложене у едукацију о мултисекторској сарадњи и обезбјеђењу координисаног одговора на насиље над женама, те о стандардима Истанбулске конвенције за различите категорије стручњака;
  - званично признату мјесечну пензију и социјалну помоћ за жртве сексуалног насиља повезаног са сукобом.

- A. Препоручује, у свјетлу разматрања из претходне преамбуле, да Влада Босне и Херцеговине хитно предузме сљедеће мјере наведене у ГРЕВИО-овом извјештају о основној евалуацији ¹:
1. ојачати примјену Истанбулске конвенције у односу на све облике насиља над женама, поред насиља у породици, који су тренутно мање обрађени у политикама, програмима и службама подршке, узимајући у обзир њихову родну природу (став 12); обезбиједити да законодавство и политике препознају да је насиље над женама облик дискриминације жена (став 13); и ближе усагласити дефиниције насиља у породици и родно заснованог насиља са Истанбулском конвенцијом, и истовремено ускладити законску дефиницију насиља у породици у свим областима права (став 14);
  2. обезбиједити да се одредбе Истанбулске конвенције спроводе без дискриминације по било ком од основа наведених у члану 4, став 3, укључујући и на основу мјеста боравка или статуса боравка, посебно када је у питању обезбјеђивање приступа специјализованим услугама подршке, истовремено интегрисући перспективе и потребе жена које су изложене или могу бити изложене интерсекционалној дискриминацији или које су у опасности од такве дискриминације у осмишљавању, имплементацији, праћењу и евалуацији свеобухватних и координисаних политика за спречавање и борбу против насиља над женама, и да промовишу истраживање и обезбиједити прикупљање података о насиљу над женама жена које су погођене овим групама (став 22);
  3. извршити упоредну анализу у циљу идентификовања перспективних пракси, усаглашавања политика у области насиља над женама и утврђивања свих постојећих преклапања међу њима, а истовремено развијати и адекватно финансирати дугорочне и координисане политике у односу на све облике насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом заснованих на принципима и дефиницијама из Истанбулске конвенције, који обухватају све дијелове државне територије (став 35. и 42.);
  4. обезбиједити одрживо и довољно финансирање рада женских организација које пружају специјалистичке услуге подршке жртвама насиља над женама, на свим дијеловима територије, кроз транспарентне и одговорне јавне процедуре и успоставити консултативни дијалог са њима на свим нивоима власти како би своја мишљења и искуства интегрисали у политике усмјерене на борбу против насиља над женама (став 43. и 47.);
  5. обезбиједити, с једне стране, координацију и спровођење политика о свим облицима насиља над женама, а с друге стране њихово независно праћење и евалуацију ради обезбјеђивања објективности (став 55); и рационализовати број постојећих координационих тела, уз истовремено јачање главних, обезбјеђивање довољних и стабилних људских и финансијских ресурса и обезбјеђивање размјене информација између њих (став 56);
  6. обезбиједити прикупљање систематских и упоредивих података о свим облицима насиља над женама из свих релевантних административних извора, разврстаних по свим релевантним категоријама, посебно обезбјеђујући да тако координисане и упоредиве податке прикупљају сви актери у систему кривичног правосуђа како би се омогућило да се слични случајеви прате дуж ланца кривичног правосуђа, те да особље

¹ Број параграфа који садржи ГРЕВИО предлоге и сугестије у извјештају је наведен у заградама

које ради у овим управама буде обучено о важности пружања таквих података онима који су одговорни за њихово прикупљање и анализу (став 67); и предузети кораке за прикупљање података о налозима за заштитне мјере издатим по грађанском и кривичном закону, као и о сваком кршењу истих или санкцијама изреченим као резултат тога; подаци о одлукама о старатељству/посјеђивању/боравишту дјете којима су изричито узете у обзир пријаве насиља у породици; као и број жртава сексуалног насиља у рату које су тражиле, добиле или им је одбијен статус цивилне жртве рата (став 68);

7. редовно промовисати дугорочне кампање за подизање свијести о различитим манифестацијама свих облика насиља над женама, поред насиља у породици, у сарадњи са организацијама за женска права, на свим дијеловима територије, обезбјеђујући да патријархални и стереотипни ставови према женама, покажу родно разумијевање насиља над женама и да женама које су изложене интерсекционалној дискриминацији пруже информације о њиховим правима и услугама подршке које су им доступне (став 88);
8. увести систематско и обавезно почетно образовање, као и обуку на радном мјесту, са протоколима, о свим облицима насиља над женама за професионалце који се баве жртвама или насилницима, како би се превазишли устаљени стереотипи и патријархална култура и обезбиједио континуитет и одрживост такве обуке (став 105);
9. предузети кораке за успостављање програма лијечења за сексуалне преступнике, у складу са Истанбулском конвенцијом, узимајући у обзир најбоље праксе развијене на међународном нивоу и гарантујући приступ заснован на људским правима (став 113);
10. обезбиједити адекватне људске и финансијске ресурсе Центрима за социјални рад и обезбиједити обуку њиховог особља о родној природи насиља над женама, укључујући и насиље у породици, и именовати специјализоване социјалне раднике за рад у овој области; укинути систем обавезног упућивања из центара за социјални рад у склоништа за жртве насиља у породици, укључујући пружање могућности самоупућивања за жене жртве насиља (став 137);
11. успоставити у земљи довољан број кризних центара због силовања или сексуалног насиља који пружају хитну медицинску помоћ, трауматску подршку, форензичке прегледе и психолошко савјетовање за жртве; и, у међувремену, успоставити јасан пут за жртве сексуалног насиља/силовања, обезбиједити да се форензичка испитивања обављају брзо, без потребе за судским налогом, и пружити жртвама третман лијечења, психолошко савјетовање и правну помоћ од стране обученог и специјализованог особља (став 165.);
12. предузети низ приоритетних радњи у области старатељства и права на посјете како би се, између осталог, обезбиједило да се инциденти насиља обухваћени Истанбулском конвенцијом узму у обзир приликом одређивања права на старатељство и посјеђивање дјете; обезбиједити обуку и дати смијернице свом релевантном особљу у циљу заштите права и безбиједности жртве и њене дјете приликом остваривања права на посјете или старатељство; у закону и пракси се не одузимају деца од родитеља који нису насилни и не смијештају се у хранитељске породице (став 195);

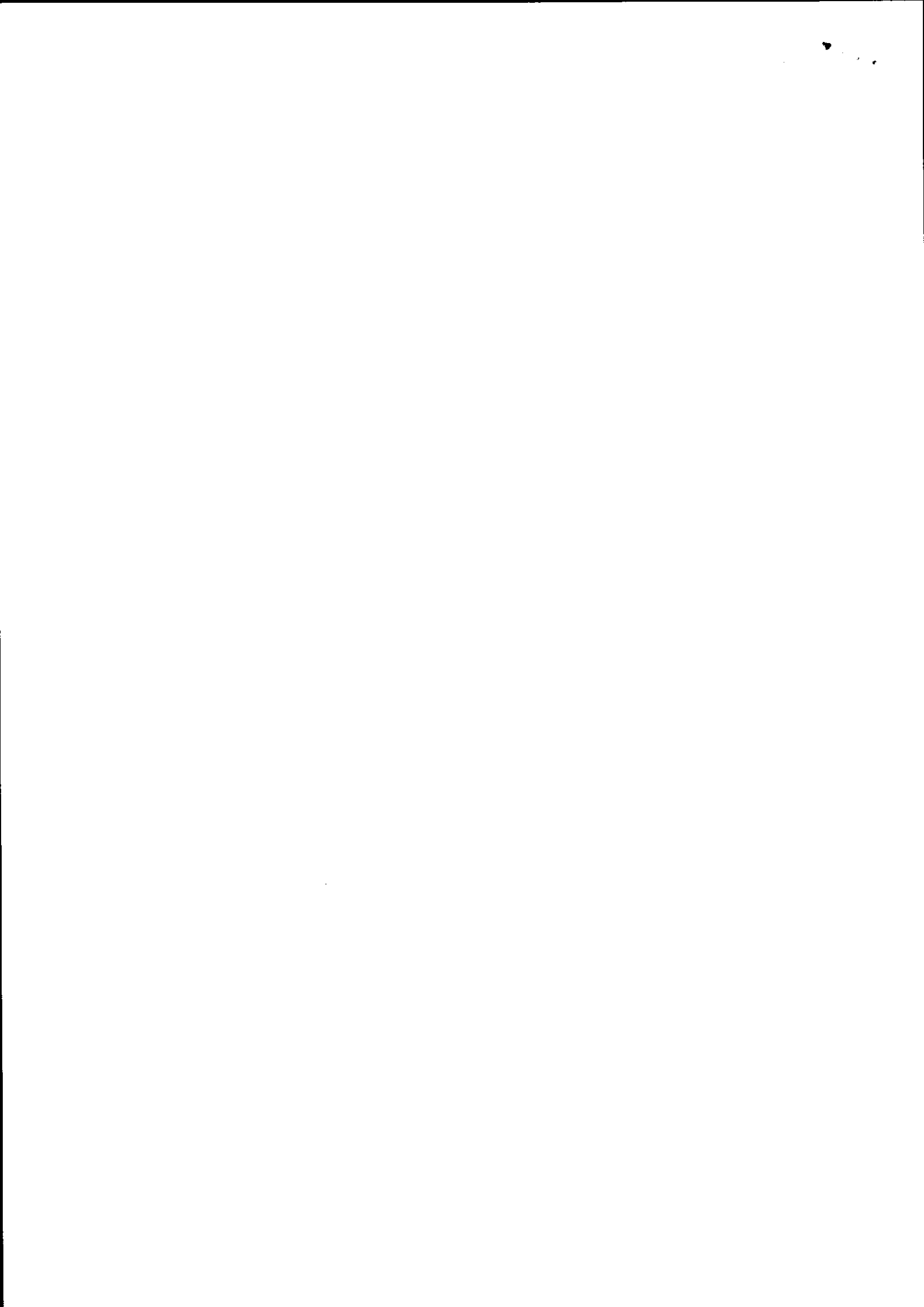

13. измијенити сексуалне деликте предвиђене државним, ентитетским и кривичним законима Брчко Дистрикта како би се у потпуности увео концепт одсуства слободно датог пристанка и прецизирале врсте сексуалних радњи без пристанка које су инкриминисане, истовремено обезбјеђујући да се свако кривично дјело сексуалног насиља примењује и између бивших или садашњих супружника или партнера; обезбедити и примјенити сразмјерне и одвраћајуће санкције за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на лична својства (став 223);
14. законодавним мјерама и обуком носилаца судијских и тужилачких функција обезбиједити да казне и мјере изречене за насиље у породици и друге облике насиља над женама буду дјелотворне, сразмјерне и одвраћајуће (став 247);
15. предузети законодавне или друге мејре за забрану обавезних поступака алтернативног рјешавања спорова у вези са било којим правним поступком релевантним за жене жртве облика насиља над женама обухваћених Истанбулском конвенцијом, укључујући развод, раздвајање и радне спорове у вези са сексуалним узнемиравањем (став 255.);
16. обезбиједити почетно образовање и обуку на радном мјесту, као и смјернице за полицијске службенике, тужиоце и судије о насиљу над женама, у складу са релевантним налазима ГРЕВИО-а, са циљем смањења секундарне виктимизације и рјешавања непријављивања случајева насиља над женама, те сузбијања употребе споразума о признању кривице, условних осуда и казни које нису сразмјерне или одвраћајуће; и успоставити одговарајуће јединице за пријем, истрагу и процесуирање случајева насиља над женама и насиља у породици (став 275, 276 и 278);
17. предузимати законодавне и друге мјере како би се обезбиједило да се процјена и управљање ризиком систематски спроводе у вези са свим облицима насиља над женама, као и у односу на дјецу жртве, користећи стандардизоване алате за процјену ризика, укључујући све релевантне актере; и да се процјена ризика понавља у свим релевантним фазама поступка, те да води ка изради безбједносног плана за жртве (став 285);
18. предузети законодавне и/или друге мјере за усклађивање правног оквира и праксе Босне и Херцеговине са члановима 52. и 53. Истанбулске конвенције, поштујући релевантне налазе ГРЕВИО-а, између осталог, осигуравајући да хитни налози о мјерама забране које се могу брзо изрећи у ситуацијама непосредне опасности и које се примјењују и на дјецу којој је потребна заштита; да не постоји празнина у заштити жртве у периоду између истека хитне мјере забране приласка и издавања налога за заштиту; да су забране приступа доступне по грађанском закону, без обзира на друге судске поступке; и да се хитне забране издају, прате и спроводе, а да се санкције за њихово кршење ефикасно примјењују у пракси (став 296);
19. извршити формалну ревизију Закона о странцима како би се женама мигрантицама омогућила аутономна боравишна дозвола у случају посебно тешких околности, укључујући и случајеве када су жртве облика насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом; обезбиједити да жене мигранти, жртве родно заснованог насиља, имају

право да добију аутономну боравишну дозволу у случају протјеривања супружника или партнера насилника; обезбиједити да жене и дјевојке које изгубе свој статус боравка због тога што су принуђене да се вјенчају у иностранству могу да поврате свој статус боравка (став 325).

- B. Конвенције у горе наведеним областима Тражи од Владе Босне и Херцеговине да до 04.12.2025. године извјести Комитет потписница о мјерама које су предузете у циљу побољшања провођења Конвенције у горе наведеним областима.
- C. Препоручује Влади Босне и Херцеговине да предузме мјере за провођење даљих закључака ГРЕВИО-овог извјештаја о основној евалуацији.

Broj: 05-07-1-2054-46/23
Sarajevo, 30. 8. 2023. godine

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BiH
- n/r tajniku Ministarstva -
Trg BiH 1, 71000 Sarajevo

01-09-2023

PREDMET: Obavijest, dostavlja se

10 37-2 1153-34
118

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici održanoj 23. 8. 2023. godine, primilo je na znanje Preporuke Komiteta potpisnica Istanbulske konvencije Vijeća Europe o provedbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji od strane Bosne i Hercegovine.

U skladu s člankom 70. Istanbulske konvencije, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine dostavlja Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine Izvješće o zakonodavnim i drugim mjerama za provedbu odredbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji za Bosnu i Hercegovinu i Preporuke Komiteta potpisnica Istanbulske konvencije Vijeća Europe o provedbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji od strane Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

DOSTAVLJENO:

- naslovu
- u spis broj: 05-37-1943/23
- a/a

